

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ**Από το αριθμ. 19/27-12-2021 Πρακτικό Συνεδρίασης**

του Περιφερειακού Συμβουλίου Ηπείρου (άρθρου 113 Ν.3852/2010, ύστερα από την αριθμ. 95/2019 ανακήρυξη του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Ιωαννίνων και τα από 30-8-2019, 01/09/2019 και 16-2-2021 πρωτόκολλα ορκωμοσίας), το οποίο συνήλθε σε τακτική -διά περιφοράς συνεδρίαση (σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του άρθρου 167 του Ν 3852/2010, όπως ισχύει, του άρθρου 10 της δημοσιευμένης στο ΦΕΚ τ.Α' 55/11-3-2020 Π.Ν.Π., η οποία κυρώθηκε με το άρθρ. 2 του ν.4682/2020, Α'76, όπως ισχύει και της υπ' αριθμ. 642/2021 εγκυκλίου του ΥΠ.ΕΣ. (ΑΔΑ 65ΒΓ46ΜΤΛ6-ΟΟΕ), στα Ιωάννινα (Διοικητήριο), στις είκοσι επτά (27) του μηνός Δεκεμβρίου του έτους 2021, ημέρα Δευτέρα και ώρα 10.00, κατόπιν της με αριθμ. πρωτ. οικ. 205869 / 2980 /21-12-2021 Πρόσκλησης της Προέδρου του

Στη συνεδρίαση παραβρέθηκαν οι :

- Α. Αλέξανδρος Καχριμάνης, Περιφερειάρχης Ηπείρου
 Β. 1. Μπραϊμή – Μπότση Σταυρούλα, Πρόεδρος του Π.Σ.
 2. Τρομπούκης Δημήτριος, Αντιπρόεδρος του Π.Σ.
 3. Γκαμπρέλας Δημήτριος, Γραμματέας του Π.Σ.
 Γ. 1. Ψαθάς Βασίλειος, Αντιπεριφερειάρχης Π.Ε. Άρτας
 2. Πιτούλης Θωμάς, Αντιπεριφερειάρχης Π.Ε. Θεσπρωτίας
 3. Σιαράβας Κωνσταντίνος, Αντιπεριφερειάρχης Π.Ε. Ιωαννίνων
 4. Ιωάννου Ευστράτιος (Στράτος), Αντιπεριφερειάρχης Π.Ε. Πρέβεζας
 Δ. 1. Νάκου – Δασούλα Αγγελή, Θεματική Αντιπεριφερειάρχης Ηπείρου
 2. Πότσης Οδυσσεύς, Θεματικός Αντιπεριφερειάρχης Ηπείρου
 3. Γοργόλης Βασίλειος, Θεματικός Αντιπεριφερειάρχης Ηπείρου
 4. Κατέρης Ιωάννης, Θεματικός Αντιπεριφερειάρχης Ηπείρου
 5. Σπυρέλης Μιχαήλ, Θεματικός Αντιπεριφερειάρχης Ηπείρου
 6..Σίμου –Τάσιου Αναστασία, Θεματική Αντιπεριφερειάρχης Ηπείρου
 7. Λάμπρου Αλκιβιάδης, Θεματικός Αντιπεριφερειάρχης Ηπείρου

Ε. Περιφερειακοί Σύμβουλοι:

Α. «ΑΞΙΟΒΙΩΤΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΗΠΕΙΡΟΥ»:1. Πατήλας Κωνσταντίνος 2.Βαρέλης Δημήτριος 3.Φώτης Φώτιος 4.Δηλαθέρη Ρεγγίνα 5.Σπανοπούλου –Σάρρα Ηλιάννα 6.Τσιάρα Σταυρούλα 7.Ναυρόζογλου Παναγιώτα (Γιώτα) 8.Γκαρτζονίκας Ηλίας 9.Γαϊτανίδης Πρόδρομος (Μάκης) 10.Μητροκόστα Παναγιώτα (Γιούλα) 11.Παπαχρήστου Βασίλειος 12.Λαζάνης Χαρίλαος (Χάρης) 13.Παργανάς Σταύρος 14.Καλούδης Βασίλειος 15.Γούσης Χρήστος 16.Ματσίρας Χρήστος 17.Γκούμας Αχιλλέας Β. «ΚΟΙΝΟ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ»: 18.Γκίζα Ουρανία (Ράνια) 19.Σακαρέλης Δημήτριος 20.Ζάφης Γεώργιος 21..Σπέγγος Αριστείδης Δημήτριος (Άρης) 22.Λέκκα Χριστίνα 23.Κορωναίος Θεόδωρος Γ. «ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΗΠΕΙΡΟΥ –Περήφανοι Ξανά!»:24. Νάνος Ευστάθιος 25.Ριζόπουλος Σπυρίδων 26.Παππάς Δημήτριος (Τάκης) Δ. «ΗΠΕΙΡΟΣ ΟΛΟΝ»: 27.Δημητρίου Δημήτριος 28.Κιτσανού Μαργαρίτα 29.Λιούρης Θεοχάρης (Χάρης) 30.Φραγκούλης Παύλος Ε. «ΛΑΪΚΗ ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΗ ΗΠΕΙΡΟΥ» 31..Πρέντζας Γεώργιος 32.Ζέκα – Πάσχου Κωνσταντίνα 33.Κωτσαντή Κωνσταντίνος ΣΤ. «ΑΡΙΣΤΕΡΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ»: 34.Γαλατάς Ζώης Ζ. «ΑΝΥΠΟΤΑΚΤΗ ΗΠΕΙΡΟΣ»: 35.Νουτσόπουλος Κωνσταντίνος Η. «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΥΓΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ»:36.Αναγνώστου Κωνσταντίνος Θ. Ανεξάρτητος Περιφερειακός Σύμβουλος: 37.Βλέτσας Αθανάσιος (Σάκης)
 ΣΤ. Για τη Γραμματειακή υποστήριξη παραβρέθηκαν στη συνεδρίαση οι υπάλληλοι της Περιφέρειας Ηπείρου Θεοδώρα Μήτσιου και Αργυρώ Παππά

Το Περιφερειακό Συμβούλιο Ηπείρου, ευρισκόμενο σε απαρτία, συζήτησε και αποφάσισε για το παρακάτω, Ημερήσιας Διάταξης, θέμα:

Θέμα 2 °

=====

Έγκριση του Διαχειριστικού Σχεδίου, που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του του φακέλου υποψηφιότητας για την εγγραφή του Ζαγορίου στον Κατάλογο Μνημείων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, στην κατηγορία των Πολιτιστικών Τοπίων.

Το Περιφερειακό Συμβούλιο Ηπείρου, έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του Νόμου 3852/2010 (ΦΕΚ 87/7-6-2010 τ. Α') «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει
2. Τον Οργανισμό της Περιφέρειας Ηπείρου (Π.Δ. 140/2010 ΦΕΚ 233/27-12-2010 τ. Α'), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με τις αριθμ. 202855/27-12-2016 (ΦΕΚ 4400/30-12-2016 τ.Β') και 163473/24-10-2017 (ΦΕΚ 3878/3-11-2017 τ.Β'), αποφάσεις του Συντονιστή Αποκ/νης Δ/σης Ηπείρου –Δυτ. Μακεδονίας
3. Τον αριθμ. 42071/6-7-2020 πρότυπο κανονισμό λειτουργίας του Περιφερειακού Συμβουλίου, που εξέδωσε ο Υπουργός Εσωτερικών και δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 2938/11-7-2020 τ. Β')
4. Το θέμα που τέθηκε από τον Περιφερειάρχη Ηπείρου, κ. Αλέξανδρο Καχριμάνη, ο οποίος παρουσίασε στο Σώμα το Διαχειριστικό Σχέδιο, (συνημμένα με α/α: 51 στο φάκελο 2/2021 συνημμένων εισηγήσεων κ.λπ. στα θέματα του Π.Σ.), που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του του φακέλου υποψηφιότητας για την εγγραφή του Ζαγορίου στον Κατάλογο Μνημείων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, στην κατηγορία των Πολιτιστικών Τοπίων, τονίζοντας ότι τα μέτρα προστασίας και διαφύλαξης που περιλαμβάνει για το Πολιτιστικό Τοπίο είναι επαρκή και, κατά το μέτρο των αρμοδιοτήτων της Περιφέρειας Ηπείρου, εφαρμόσιμα. Επίσης, αποτελούν ένα πλήρες σχέδιο προστασίας και διαφύλαξης της οικουμενικής αξίας και της ακεραιότητας του Πολιτιστικού Τοπίου του Ζαγορίου, το οποίο δεσμεύεται η Περιφέρεια Ηπείρου ότι θα εφαρμόσει.

5. Τι τοποθετήσεις των επικεφαλής των παρατάξεων και μελών του Π.Σ.

& ό,τι διατυπώθηκε κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης,

**Αποφασίζει
(απόφαση: 19/54/27-12-2021)**

Εγκρίνει το Διαχειριστικό Σχέδιο, που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του του φακέλου υποψηφιότητας για την εγγραφή του Ζαγορίου στον Κατάλογο Μνημείων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, στην κατηγορία των Πολιτιστικών Τοπίων, διότι -τα μέτρα προστασίας και διαφύλαξης που περιλαμβάνει για το Πολιτιστικό Τοπίο είναι επαρκή και, κατά το μέτρο των αρμοδιοτήτων της Περιφέρειας Ηπείρου, εφαρμόσιμα.

-αποτελούν ένα πλήρες σχέδιο προστασίας και διαφύλαξης της οικουμενικής αξίας και της ακεραιότητας του Πολιτιστικού Τοπίου του Ζαγορίου, το οποίο δεσμεύεται η Περιφέρεια Ηπείρου ότι θα εφαρμόσει.

Το Σχέδιο Διαχείρισης, επισυνάπτεται στην παρούσα απόφαση, αποτελώντας αναπόσπαστο μέρος αυτής.

Σημειώνεται ότι:

1.Η παράταξη «Λαϊκή Συσπείρωση Ηπείρου», ψήφισε «παρών», καταθέτοντας τις ως κάτωθι παρατηρήσεις-επιφυλάξεις της (συνημμένα με α/α: 52 στο φάκελο 2/2021 συνημμένων εισηγήσεων κ.λπ. στα θέματα του Π.Σ.), ήτοι:

«Η θέση μας για την έγκριση της υποβολή του φακέλου υποψηφιότητας για την εγγραφή του Ζαγορίου στον Κατάλογο Μνημείων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, στην κατηγορία των Πολιτιστικών Τοπίων και για το Διαχειριστικό Σχέδιο που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του φακέλου υποψηφιότητας για την εγγραφή του Ζαγορίου στον Κατάλογο Μνημείων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, στην κατηγορία των Πολιτιστικών Τοπίων,

καθορίζεται από το γεγονός ότι δεν έχουμε καμία εμπιστοσύνη στις «φιλοπεριβαλλοντικές» και «φιλοπολιτισμικές» πολιτικές προθέσεις και στόχους που υπηρετεί από κοινού η κυβέρνηση, η περιφερειακή αρχή και η δημοτική αρχή του δήμου Ζαγορίου.

Δυστυχώς προς επικύρωση της έλλειψης εμπιστοσύνης μας, λαμβάνει χώρα σήμερα ταυτόχρονα με την υποβολή του φακέλου, η από κοινού απόπειρα περιφερειακής αρχής και δημοτικής αρχής Ζαγορίου για επέκταση των ορίων του οικισμού Τ.Κ. Πατίγκου, με στόχο την έκδοση δύο οικοδομικών αδειών για κατοικίες γνωστού εφοπλιστή δίπλα στο χωριό, εκτός ορίων του παραδοσιακού οικισμού και εντός του πυρήνα του εθνικού πάρκου Βόρειας Πίνδου. Η επέκταση «νομιμοποιήθηκε» με την ανάρτηση των αυθαίρετων ορίων από το Δήμο, στην ψηφιακή πλατφόρμα της ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ Α.Ε.

Η αδειοδότηση αυτή έχει προκαλέσει ήδη διεργασίες αγοραπωλησιών και σε γειτονικούς αγρούς της αδειοδοτημένης έκτασης, καθώς η περιοχή αυτή διαθέτει εξαιρετικό προσανατολισμό και ανεμπόδιση θέα προς τα φυσικά μνημεία της χαράδρας του Βίκου και των γεωλογικών σχηματισμών της Τύμφης.

Η κυβέρνηση σε σχετική συζήτηση επίκαιρης ερώτησης στη Βουλή της 21-12-2021 έδωσε πλήρη κάλυψη στην οφθαλμοφανή παραβίαση, καθώς επικαλέστηκε ενημέρωση από τη περιφερειακή αρχή Ηπείρου και την Δημοτική Αρχή Ζαγορίου. Ο Υπουργός περιορίστηκε στην αναφορά ότι οι Τεχνικές Υπηρεσίες του Δήμου και της Περιφέρειας βεβαιώνουν ότι οι υπό δόμηση εκτάσεις βρίσκονται εντός ορίου οικισμού παρ'ότι καμία Υπηρεσία δεν διενήργησε αυτοψία, η οποία, αν γινόταν, θα αποκάλυπτε με πολύ μεγάλη ευκολία, τη δόμηση εκτός του σταθερού νοτίου ορίου του οικισμού. Ο έλεγχος περιορίστηκε στην αποδοχή της μελέτης καθορισμού του ορίου από τον ιδιώτη μελετητή μηχανικό, ο οποίος με τη σειρά του επικαλέστηκε την ταύτιση με την ανάρτηση των (αυθαίρετων) ψηφιοποιημένων ορίων από το Δήμο στο Κτηματολόγιο.

Δεν έχετε πρόβλημα προκειμένου να εξυπηρετήσετε ιδιωτικά συμφέροντα να ρισκάρετε το επιχείρημα του αδιατάρακτου ανά τους αιώνες οικισμού, όταν γίνονται εκτεταμένες παρεμβάσεις στο δομημένο του περιβάλλον. Ίσως γνωρίζετε καλύτερα από εμάς για την ελαστικότητα των κριτηρίων ένταξης στην κατηγορία των Πολιτιστικών Τοπίων της UNESCO.

Με βάση τα ανωτέρω ψηφίζουμε ΠΑΡΩΝ και ζητούμε να καταγραφούν στα πρακτικά της συνεδρίασης οι παρατηρήσεις- επιφυλάξεις μας»

2.Η παράταξη «ΑΡΙΣΤΕΡΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ στην ΗΠΕΙΡΟ», ψήφισε «λευκό», σύμφωνα με την ως κάτωθι τοποθέτησή της (συνημμένα με α/α: 53 στο φάκελο 2/2021 συνημμένων εισηγήσεων κ.λπ. στα θέματα του Π.Σ.), ήτοι:

« Ψηφίζουμε λευκό για το Διαχειριστικό Σχέδιο, γιατί διατηρούμε επιφυλάξεις, αφού τα μέτρα προστασίας και διαφύλαξης που περιλαμβάνει για το Πολιτιστικό Τοπίο μένει να αποδειχθεί τόσο ότι είναι επαρκή, όσο και στα πλαίσια αρμοδιοτήτων της Περιφέρειας Ηπείρου, εφαρμόσιμα.

Ομοίως, ένα πλήρες σχέδιο προστασίας και διαφύλαξης της οικουμενικής αξίας και της ακεραιότητας του Πολιτιστικού Τοπίου του Ζαγορίου, αλλά και οι δεσμεύσεις της Περιφέρειας ότι θα το εφαρμόσει, οφείλουν να δοκιμαστούν κι ακολούθως να αξιολογηθούν. Οι επιθυμίες δεν μπορεί να μεταφράζονται σε πολιτικά συμπεράσματα.

Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς επιδιώκει τη συνεργασία των εμπλεκόμενων φορέων σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Καταδεικνύει την ανησυχία των κρατών να ανταποκριθούν στις απειλές για την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα από την υλοποίηση στόχων, θέσπιση μέτρων, κατάρτιση διεθνών βάσεων δεδομένων, ανάδειξη κρίσιμων κατευθυντήριων γραμμών για να ακολουθήσουν οι φορείς, την εφαρμογή σε μονοπάτι με σήμανση.

Οι συμμετέχοντες φορείς σε κάθε περίπτωση θα κληθούν να καταθέσουν τους δείκτες ετοιμότητας κι υλοποίησης σε τέτοιου εύρους υποστήριξη.

Στην ενημέρωση των μελών του ΠΕ.ΣΥ. θα θέλαμε να συμπεριλαμβάνονται εισηγητικά διευκρινήσεις, σε ορισμένα εύλογα ερωτήματα. Στο πρώτο δεκαήμερο Φεβρουαρίου του 2020 είχαν τεθεί οι στόχοι και τα πλάνα του ΥΠΠΟΑ και των εμπλεκόμενων φορέων για την υποβολή του φακέλου για το πολιτιστικό τοπίο στην UNESCO, όπου γινόταν λόγος για συμπλήρωση του οριστικού φακέλου της υποψηφιότητας, με καταληκτική ημερομηνία κατάθεσης την 31η Ιανουαρίου 2021. Είναι μέσα στα χρονικά περιθώρια όλες οι αναγκαίες φάσεις ή υπάρχει καθυστέρηση;
Η υποψηφιότητα για την UNESCO, στους πολίτες της περιοχής έχει εξηγηθεί με επάρκεια;
Έχει αναλυθεί το βεληνικές της ένταξης, της υπεραξίας, των όρων, των προϋποθέσεων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από την ένταξη;
Τέλος, για να βοηθήσουμε την περιοχή μας, αναζητήθηκε εμπειρία και γνώση άλλων περιοχών;
Η εγγραφή στον κατάλογο της UNESCO του αρχαιολογικού χώρου των Φιλίππων (2016), αλλά και της Παλαιάς Πόλης της Κέρκυρας (2007), έχει αποδώσει τις αντίστοιχες τομές και τα συγκριτικά αποτελέσματα που αναμενόταν; Υπάρχουν με μετρήσιμα στοιχεία τα οφέλη της ένταξης; »

.....
Το παρόν Πρακτικό, αφού συντάχθηκε, αναγνώσθηκε και βεβαιώθηκε, υπογράφεται ως εξής:

Η Πρακτικογράφος
Θεοδώρα Κ. Μήτσιου

Ακριβές Απόσπασμα
Η Γραμματέας του Π.Σ.
Αργυρώ Παππά

Η Πρόεδρος του Π.Σ.
Μπραΐμη – Μπότση Σταυρούλα

Ο Αντιπρόεδρος του Π.Σ
Τρομπούκης Δημήτριος

Ο Γραμματέας του Π.Σ.
Γκαμπρέλας Δημήτριος

5	<u>ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ</u>	1
5.0	ΕΙΣΑΓΩΓΗ- ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ UNESCO ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΣ	2
5.1	ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ- ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	5
5.1.1	ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	5
5.1.2	ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ	6
5.2	ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	8
5.2.1	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	8
5.2.1.1	Ισχύουσα περιβαλλοντική νομοθεσία	8
5.2.1.2	Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών- Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου	10
5.2.2	ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	13
5.2.2.1	Ισχύουσα νομοθεσία για το δομημένο περιβάλλον- Μνημεία	13
5.2.3	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	17
5.2.3.1	Αρμόδιοι φορείς και θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα	17
5.2.3.2	Τα μνημεία της Ελλάδας	21
5.2.3.3	Παγκόσμιοι Οργανισμοί για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς	21
5.2.3.4	Ενδεικτικά προγράμματα χρηματοδότησης έργων πολιτισμού από ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους	23
5.3	ΤΡΟΠΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	25
5.3.1	ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	25
5.3.2	ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	27
5.4	ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΗΜΟΥ Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	30
5.4.1	ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΗΠΕΙΡΟΥ	30
5.4.2	ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΩΣ ΒΑΣΙΚΟ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	32
5.4.3	ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΠΙΟΥ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ	36
5.4.3.1	Τοπίο φυσικών οικοσυστημάτων	37
5.4.3.2	Τοπίο γεωτόπων - ιδιαίτερων γεωλογικών σχηματισμών	37
5.4.3.3	Τοπίο παραδοσιακών οικισμών & παραδοσιακής αρχιτεκτονικής	38
5.4.3.4	Τοπίο παραδοσιακού αγροτικού χώρου	39
5.4.3.5	Τα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του κτιριακού αποθέματος στο Ζαγόρι	40
5.4.3.6	Ξερολιθικές κατασκευές	42
5.4.4	ΟΠΑΑΧ	43
5.4.5	ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΕ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΟΠΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (CLLD/LEADER)	43
5.4.6	Το Γεωπαρκο Βίκου- Αώου	45
5.4.7	ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ	46
5.5	ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	61
5.5.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	61

5.5.2	ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	66
5.5.2.1	Γεωγραφική τοποθέτηση	66
5.5.2.2	Γενικά χαρακτηριστικά Δήμου Ζαγορίου	66
5.5.2.3	Γενικά χαρακτηριστικά	68
5.5.2.4	Οικισμοί- Πληθυσμός- Δημογραφικά δεδομένα	72
5.5.2.5	Παραγωγικές δραστηριότητες - Απασχόληση	73
5.5.2.6	Το φυσικό περιβάλλον και οι χρήσεις γης	80
5.5.2.7	Γεωποικιλότητα και γεωλογική ιστορία στο Ζαγόρι	81
5.5.2.8	Τα οικοσυστήματα στο Ζαγόρι	88
5.5.2.9	Χλωρίδα	89
5.5.2.10	Η άγρια πανίδα του Ζαγορίου	89
5.5.2.11	Οι χρήσεις γης κατά Corine στο Ζαγόρι	90
5.5.2.12	Φυσικό περιβαλλοντικό απόθεμα	91
5.5.2.12.1	Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου	92
5.5.2.12.2	Εθνικοί Δρυμοί και περιοχές του δικτύου Natura 2000	94
5.5.2.12.3	Καταφύγια Άγριας Ζωής (ΚΑΖ)	96
5.5.2.12.4	Τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (ΤΙΦΚ)	96
5.5.2.12.5	Γεωπάрко Βίκου- Αώου	97
5.5.2.13	Πολιτιστικό απόθεμα- Μνημεία	99
5.5.3	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ	100
5.5.4	ΣΧΗΜΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ	110
5.5.4.1	Καθήκοντα και λειτουργίες	115
5.5.5	ΌΡΑΜΑ- ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ- ΣΤΟΧΟΙ	116
5.5.6	ΆΞΟΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ – ΔΡΑΣΕΙΣ	118
5.5.7	ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ	130
5.5.8	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	130
5.6	ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ	132
5.7	ΠΗΓΕΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΙΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ .	133
5.8	ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΕΣ	134
5.8.1	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟ ΖΑΓΟΡΙ	134
5.8.2	ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ- ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΦΥΣΙΚΗΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΨΥΧΗΣ	138
5.8.2.1	Μουσεία- Μουσειακοί – Εκθεσιακοί Χώροι- Λαογραφικές Συλλογές- Βιβλιοθήκες	138
5.8.2.2	Κέντρα Πληροφόρησης- Ενημέρωσης	141
5.8.2.3	Θεματικές ερμηνευτικές διαδρομές Γεωπαρκου Βίκου- Αώου	142
5.8.2.4	Γεωδιαδρομές Γεωπαρκου Βίκου- Αώου	144
5.8.2.5	Πεζοπορικά και ορειβατικά μονοπάτια στο Ζαγόρι	145
5.8.2.5.1	Μονοπάτια εθνικού – ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος	145
5.8.2.5.2	Μονοπάτια περιφερειακού ενδιαφέροντος σε σχέση με ευρωπαϊκές προδιαγραφές - «Epirus Trail»	146
5.8.2.5.3	Μονοπάτια τοπικού ενδιαφέροντος	147

5.8.2.6 Αθλητικές δραστηριότητες πανελληνίου χαρακτήρα στο Ζαγόρι.....	148
5.8.2.7 Κύρια σημεία ενδιαφέροντος στο Ζαγόρι	149
5.9 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	150
5.9.1 Το έργο «DRY- STONE ROUTES».....	150
5.9.2 Το έργο «NE.T.ROUTES»	150
5.9.3 Το έργο «THEMA»	151
5.9.4 Προγραμματική σύμβαση για το Γεωπαρκο Βίκου- Αώου	152
5.9.5 Το Τοπίο του Ζαγορίου στο πλαίσιο του Εθνικού Παρκου Βορείας Πίνδου	153
5.9.6 Το Τοπίο του Ζαγορίου και η ιδιαιτερότητα του σε σχέση με τις περιοχές Άνευ Δρομών σε επίπεδο χώρας.....	154
5.9.7 Υποψηφιότητα του Γεωπαρκου Βίκου- Αώου για το Ευρωπαϊκό βραβείο στο πλαίσιο της σύμβασης για το τοπίο.....	155
5.9.8 Το έργο «HERBINNO»	155
5.9.9 Το έργο «STONE AND WOOD»	156
5.10 ΕΠΙΠΕΔΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ.....	158
<u>6 ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ.....</u>	<u>159</u>
6.0 ΔΕΙΚΤΕΣ ΜΕΤΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ	160
6.1 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	163
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ</u>	<u>0</u>
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΕΠΙΠΡΟΣΘΕΤΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ.....</u>	<u>0</u>
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΠΙΝΑΚΕΣ / ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ.....</u>	<u>0</u>
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....</u>	<u>0</u>
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV: ΧΑΡΤΕΣ</u>	<u>0</u>
<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ- ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ.....</u>	<u>0</u>

5 Προστασία και Διαχείριση της περιοχής

5.0 Εισαγωγή- αναφορά στα Πολιτιστικά Τοπία UNESCO και στη διαχείρισή τους

Για κάθε Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO θεωρείται απαραίτητο να παράγεται ένα κατάλληλο σύστημα διαχείρισης για την προστασία της παγκόσμιας αξίας του. Αυτό ορίζεται επίσημα στην παράγραφο 108 των επιχειρησιακών κατευθυντήριων γραμμών για την εφαρμογή της σύμβασης για την **παγκόσμια κληρονομιά**.

Σύμφωνα με την UNESCO, σκοπός ενός Σχεδίου Διαχείρισης είναι να διασφαλιστεί η αποτελεσματική προστασία της εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας (ΟUV) της προτεινόμενης περιοχής ως Πολιτιστικό Τοπίο για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές. Η απαίτηση αυτή κατέστη για πρώτη φορά σαφής στις επιχειρησιακές κατευθυντήριες γραμμές του 2005 για την εφαρμογή της σύμβασης παγκόσμιας κληρονομιάς, όπου αναφέρεται ότι «κάθε Μνημείο Κληρονομιάς θα πρέπει να έχει κατάλληλο Σχέδιο Διαχείρισης ή άλλο τεκμηριωμένο σύστημα διαχείρισης, το οποίο θα πρέπει να προσδιορίζει τον τρόπο διατήρησης της εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας (ΟUV) του, κατά προτίμηση με συμμετοχικά μέσα» (UNESCO 2005).

Ο βασικός στόχος αυτού του εγγράφου είναι να καθορίσει τις κατευθυντήριες γραμμές για τη διατήρηση της Εξαιρετικής Καθολικής Αξίας (ΟUV) του Ζαγορίου μέσω της εφαρμογής δράσεων και βιώσιμων έργων που είναι συμβατά με την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη προκειμένου να επιτευχθεί ισορροπία ανάμεσα στην προστασία της κληρονομιάς του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος και των δράσεων αξιοποίησης, ανάδειξης και ανάπτυξής του.

Η πρόκληση της διαχείρισης ενός πολιτιστικού τοπίου συνίσταται στο ότι όσο μεγαλύτερη είναι η εδαφική επικράτεια που αυτό καταλαμβάνει τόσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός πολυπλοκότητας της διαχείρισης, πόσο μάλλον στην περίπτωση της υποψηφιότητας του Ζαγορίου, όπου η υποψήφια περιοχή αντιπροσωπεύει έναν ολόκληρο Δήμο. Κατά συνέπεια, η πολυπλοκότητα ενός σχεδίου διαχείρισης που αφορά σε ένα μνημείο ή ακόμη και μια ιστορική πόλη διαφέρει σημαντικά από αυτό που αφορά στο πολιτιστικό τοπίο, δεδομένου ότι ο συνδυασμός των στοιχείων που πρέπει να λάβει υπόψη του είναι αρκετά μεγαλύτερος και για να λειτουργήσει με επιτυχία πρέπει απαραίτητα να λάβει υπόψη του, όχι μόνο το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον που το συγκροτεί, αλλά και τον πληθυσμό που το κατοικεί δυναμικά, ήτοι την υλική και την άυλη κληρονομιά. Εξίσου σημαντική κρίνεται η διατήρηση της αρχιτεκτονικής, του οικιστικού ιστού, των ιστορικών τόπων και αρχαιολογικών χώρων, με τη διατήρηση και η προώθηση μορφών κοινωνικής οργάνωσης και εθμικής ζωής που βασίζονται στην προγονική παράδοση.

Το μικτό πολιτιστικό τοπίο του Ζαγορίου είναι ένα 'πολυεπίπεδο' πολιτιστικό τοπίο, προϊόν του πολυδιάστατου διαλόγου μεταξύ της ανθρωπότητας και της φύσης στο χρόνο. Πρόκειται για έναν πολυσύνθετο οικοσύστημα που συνεχίζει να διαμορφώνεται από συνεχείς, δυναμικές και πολύπλοκες διαδικασίες με την αλληλεπίδραση φυσικών,

κοινωνικών, πολιτιστικών, οικονομικών, διοικητικών, πολιτικών και νομικών συνιστωσών και παραγόντων μέσω της συνεχούς ιστορίας των οικισμών της περιοχής. Το 'πολυεπίπεδο' αυτό πολιτιστικό τοπίο αποτυπώνει την τοπική ταυτότητα και την κοινωνικοπολιτισμική ποικιλομορφία των κοινοτήτων του. Αντιπροσωπεύει τον γηγενή, φυσικό χαρακτήρα και τον παραδοσιακό τρόπο ζωής μαζί με τις απτές και άυλες αξίες τους, που με την εξέλιξή τους στον χρόνο, αντανακλούν και συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ιδιαίτερης ταυτότητάς του. Ωστόσο, μέσα στη σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης που ζούμε, αναπόφευκτα αντιμετωπίζει διάφορες απειλές και προκλήσεις, οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην σταδιακή υποβάθμιση και απώλεια των αξιών του. Έτσι, η διατήρηση και η βιωσιμότητά τους καθίσταται ένα σημαντικό ζήτημα που χρήζει αντιμετώπισης.

Ωστόσο, η ύπαρξη του ιδιαίτερου Πολιτιστικού Τοπίου του Ζαγορίου στοιχειοθετεί εξ αρχής από μόνο του ένα δυναμικό κεφάλαιο για τον τόπο. Η βαρύτητα των αξιών του, δημιουργεί μοναδικές ευκαιρίες για τη σωστή και την ορθολογική διαχείριση της περιοχής, ενώ η ανάπτυξη μέσω ορθών πρακτικών δύναται να καθορίσει τις κατάλληλες συνθήκες όχι μόνο για τη διατήρηση και την προστασία του Πολιτιστικού Τοπίου στο παρόν, αλλά και την εξασφάλιση της ασφαλούς κληροδότησής του στις επόμενες γενιές.

Σε αυτό το πλαίσιο, το Σχέδιο Διαχείρισης του Πολιτιστικού Τοπίου του Ζαγορίου επικεντρώνεται στη διατήρηση και διαχείριση του πολύπλοκου αυτού οικοσυστήματος, στο σύνολό του, έχοντας πρωτύτερα καταγράψει, κατανοήσει και αξιολογήσει όλες τις φυσικές και πολιτιστικές, απτές και άυλες αξίες του. Το Σχέδιο ακολουθεί μια ολιστική προσέγγιση με τη χρήση πολυεπιστημονικών μεθόδων και διαφόρων πολιτικών εργαλείων ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα και οι προκλήσεις που δημιουργούνται από φυσικούς κινδύνους και περιβαλλοντικές δυνάμεις, τις σύγχρονες τάσεις ανάπτυξης, την αστυφιλία/αστικοποίηση και τον τουρισμό. Ορίζει αρχές, στρατηγικές και δράσεις, και θέτει ένα γενικό πλαίσιο με μια προσέγγιση πολλαπλής κλίμακας που κυμαίνεται από την εδαφική έως την οικοδομική κλίμακα, εξετάζοντας και λαμβάνοντας υπόψη τις πολυεπίπεδες σχέσεις ανάμεσα στα φυσικά, κοινωνικοπολιτισμικά, οικονομικά, διοικητικά και νομικά πλαίσια με στόχο τη βιωσιμότητα της ταυτότητας του τοπίου της περιοχής μέσα από το μετασχηματισμό του.

Οι σύγχρονες δυνάμεις, οι προκλήσεις και τα αποτελέσματα της εκβιομηχάνισης, της παγκοσμιοποίησης, της αστικοποίησης καθώς και των διεσπαρμένων και μη ενωμένων διαδικασιών λήψης αποφάσεων από πάνω προς τα κάτω έδειξαν τα αμετάκλητα αποτελέσματά τους σε όλο τον κόσμο, προκαλώντας επίσης διάφορες απειλές και κινδύνους στα μικτά, πολυεπίπεδα πολιτιστικά τοπία, όπως αυτό του Ζαγορίου.

Το πολιτιστικό τοπίο του Ζαγορίου

Ιστορικά μνημεία και δράσεις στο περιβάλλον αντιπροσωπεύουν ορισμένους χρονολογικούς ορίζοντες του ιστορικού τοπίου, το οποίο συνεχώς μεταβάλλεται και μεταμορφώνεται κατά την διάρκεια του χρόνου. Αν και οι αρχαιολογικοί χώροι και τα ιστορικά μνημεία δεν μπορούν να διαχωριστούν από το ευρύτερο νοηματικό και φυσικό τους περιβάλλον, εντούτοις αποτελούν σπουδαίους δείκτες της σχέσης του ιστορικού

ανθρώπου με το περιβάλλον του και υποβοηθούν στην ερμηνεία και αντίληψη του πολιτισμικού τοπίου καθώς προσδίδουν σε αυτό ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Είναι κατάλοιπα παλαιότερων πολιτισμών, δημιουργήματα που μεταδίδουν γνώση, αποκαλύπτουν ή συγκαλύπτουν ιστορικά δεδομένα, διαθέτουν δυναμική, παρατείνουν τον χρονικό ορίζοντα καθώς προβάλλουν αντιληπτά στοιχεία του παρελθόντος στο παρόν και ενισχύουν τη μνήμη και τη γνώση. Τα μνημεία προσδίδουν μια μορφή σταθερότητας στο μεταβλητό τοπίο, αποτυπώνουν ιστορικά γεγονότα στη συλλογική μνήμη, παρέχουν δημόσιους χώρους για αναγνώριση, συγκέντρωση και περιήγηση, συχνά αποτελούν μάρτυρες που υπενθυμίζουν, προειδοποιούν και συνενώνουν.

Σύμφωνα με τη σύγχρονη άποψη της Αρχιτεκτονικής του Τοπίου, το τοπίο είναι το δυναμικό αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης του φυσικού αρχικού χώρου, της βιολογικής εγκατάστασης και της ανθρώπινης δραστηριότητας στο σημείο που αυτό το αποτέλεσμα γίνεται αντιληπτό από τον άνθρωπο ως χώρος που βιώνεται και ως τόπος κοινωνικής πρακτικής. Τα ανθρώπινα μνημεία δημιουργούν χώρους στο φυσικό και πολιτισμικό τοπίο που συνδέουν την εμπειρία και την μνήμη με τον παρόντα χρόνο, μετατρέποντας τον παρατηρητή-επισκέπτη σε συμμετέχοντα στη σφαίρα του τοπίου. Με σκοπό την διατήρηση της ποικιλότητας και παραγωγικότητάς τους, η διαχείριση των σύγχρονων τοπίων οφείλει να ερμηνεύσει, να κατανοήσει και να σεβαστεί το τοπίο ως ένα σύνολο, ως τη συγχώνευση φύσης και πολιτισμού, το προϊόν ανθρώπινων δραστηριοτήτων, μεμονωμένων και συλλογικών, σύγχρονων και παλαιότερων σε συνάρτηση με τους ρυθμούς του περιβάλλοντος.

Η ανάλυσή μας υιοθετεί μια ευρύτερη οπτική γωνία, εκείνη του πολιτιστικού τοπίου, μέσω της οποίας τα κτίσματα, οι φυσικοί πόροι αλλά και οι άνθρωποι που διαμορφώνουν το τοπίο μέσα από τις παρελθούσες και τρέχουσες κοινωνικές και οικονομικές τους δραστηριότητες αντιμετωπίζονται ως ένα ενιαίο σύστημα.

Η Διαχείριση της Κληρονομιάς (Heritage Management) έχει ως αντικείμενο την προστασία και ερμηνεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσα από τον καθορισμό μίας πολιτικής, η οποία θα συμβάλλει στην ανάδειξη, προβολή και διαχείριση των πολιτιστικών αξιών της, ως *πολιτισμική διαδικασία*. Παράλληλα, αναγνωρίζοντας τη νέα οικονομική και αναπτυξιακή διάσταση που προσέλαβε ο πολιτισμός ως πόρος, η διαχείρισή του έχει στόχο να εξασφαλίσει την ορθολογική χωροταξική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής, την προσέλκυση επενδύσεων, την ανάκαμψη του τουριστικού ενδιαφέροντος και την οικονομική του αυτάρκεια. Οι στόχοι αυτοί έχουν ποιοτικά χαρακτηριστικά, τα οποία όμως μπορούν και να ποσοτικοποιηθούν.

5.1 Οριοθέτηση της προτεινόμενης περιοχής- ιδιοκτησιακό καθεστώς

5.1.1 Οριοθέτηση της προτεινόμενης περιοχής

Τα γεωγραφικά όρια της περιοχής που προτείνεται να αναγνωρισθεί ως Πολιτιστικό Τοπίο UNESCO στο πλαίσιο του παρόντος Διαχειριστικού Σχεδίου ταυτίζονται με τα διοικητικά όρια των κοινοτήτων του Ζαγορίου που περιλαμβάνονται στη Ζώνη Α του Προεδρικού Διατάγματος για το Ζαγόρι {Π.Δ. 1-11-79 (ΦΕΚ 615 Δ), τροποποίηση Π.Δ. 20-6-1995 (ΦΕΚ 423 Δ)}, εν συντομία από εδώ και στο εξής Π.Δ. Ζαγορίου. Η περιοχή αυτή αποτελεί τον πυρήνα (core area) του προτεινόμενου Πολιτιστικού Τοπίου. Πέραν όμως από αυτόν καθεαυτό τον πυρήνα, ορίζεται ως ζώνη επιρροής του Πολιτιστικού Τοπίου -ή αλλιώς Περιφερειακή ζώνη (Buffer zone)- η περιοχή που περιλαμβάνεται στα διοικητικά όρια των υπολοίπων κοινοτήτων του Δήμου Ζαγορίου, δηλαδή εκείνων που οι οικισμοί τους ανήκουν στη Ζώνη Β του προαναφερθέντος Π.Δ. καθώς και των υπολοίπων -που είναι ελάχιστες σε αριθμό- των οποίων οι οικισμοί δεν περιλαμβάνονται καθόλου σε αυτό. Η συνολική επιφάνεια της κύριας περιοχής (πυρήνας) και της ζώνης επιρροής του προτεινόμενου Πολιτιστικού Τοπίου (Περιφερειακή ζώνη) είναι ίση με 991,55 τετ. χλμ. και ταυτίζεται με το σύνολο της έκτασης που περικλείεται εντός των διοικητικών ορίων του σημερινού Δήμου Ζαγορίου.

Καταρχάς, οι κοινότητες που συγκροτούν τον πυρήνα της περιοχής του προτεινόμενου Πολιτιστικού Τοπίου Ζαγορίου, όπου περιλαμβάνεται η γεωγραφική και διοικητική περιοχή εκείνων των επιμέρους κοινοτήτων του Δήμου των οποίων οι οικισμοί ανήκουν στη Ζώνη Α του Π.Δ. Ζαγορίου, είναι οι εξής 18 (18 κοινότητες, 20 οικισμοί):

Άνω Πεδινά, Αρίστη (& Βίκος), Βίτσα, Βραδέτο, Δίκορφο, Δίλοφο, Ελάτη, Ελαφότοπος, Καπέσοβο, Κάτω Πεδινά, Κήποι, Κουκούλι, Μονοδένδρι, Νεγάδες, Πάπιγκο (& Μικρό Πάπιγκο), Σκαμνέλι, Τσεπέλοβο, Φραγκάδες.

Το σύνολο των εκτάσεων των παραπάνω κοινοτήτων διαγράφει επί χάρτου ένα ενιαίο πολύγωνο το οποίο εντοπίζεται γεωγραφικά ως επί το πλείστο στο κεντρικό, δυτικό και νοτιοδυτικό τμήμα του Δήμου Ζαγορίου και καλύπτει έκταση 411,09 τετ. χλμ.

Κατά δεύτερο λόγο η ζώνη επιρροής (Περιφερειακή ζώνη) του προτεινόμενου Πολιτιστικού Τοπίου, όπου περιλαμβάνεται η γεωγραφική και διοικητική περιοχή εκείνων των επιμέρους κοινοτήτων του Δήμου των οποίων οι οικισμοί ανήκουν είτε στη Ζώνη Β του Π.Δ. Ζαγορίου είτε δεν περιέχονται στο εν λόγω Π.Δ. Ζαγορίου, συγκροτείται από τις εξής 26 κοινότητες (με 34 συνολικά οικισμούς):

Βρυσοχώρι, Βωβούσα, Γρεβενίτι, Διπόταμο, Ελατοχώρι, Ηλιοχώρι, Καστανώνας, Λάισα, Λεπτοκαρυά, Μακρίνο, Δόλιανη, Τρίστενο, Φλαμπουράρι, Μανασσής, Καλουτά, Ιτέα, Ανθρακίτης, Δεμάτι, Πέτρα, Καβαλάρι, Ασπράγγελοι, Αγ. Μηνάς, Μεσοβούνι, Καρυές, Αγία Παρασκευή, Ποταμιά.

Το σύνολο των εκτάσεων των παραπάνω κοινοτήτων διαγράφει επί χάρτου ένα ενιαίο πολύγωνο το οποίο εντοπίζεται γεωγραφικά ως επί το πλείστο στο ανατολικό, βόρειο και νοτιοανατολικό τμήμα του Δήμου Ζαγορίου και καλύπτει έκταση 580,46 τετ. χλμ.

Ως γεωγραφική και διοικητική περιοχή των κοινοτήτων του Δήμου Ζαγορίου νοείται το σύνολο των εκτάσεων τους είτε πρόκειται για δομημένο περιβάλλον είτε όχι.

Η οριοθέτηση της ζώνης Προστασίας καθώς και της Περιφερειακής ζώνης προκύπτει με βάση τα συγκεκριμένα διοικητικά όρια των επιμέρους Κοινοτήτων (και οικισμών) που είναι σαφή, διακριτά και καθορισμένα από αιώνες. Στον χάρτη 1 του Παραρτήματος IV αποτυπώνεται η περιοχή του Δήμου Ζαγορίου σε σχέση με την οριοθέτηση του προτεινόμενου Πολιτιστικού Τοπίου, διακρινόμενη σε κύρια Ζώνη Προστασίας (πυρήνας) και Ζώνη Ευρύτερης Επιρροής (Περιφερειακή ζώνη).

Αν και η προτεινόμενη οριοθέτηση, και κατά συνέπεια τα αναφερόμενα στο παρόν Σχέδιο Διαχείρισης, αφορούν αποκλειστικά το Δήμο Ζαγορίου, εκτιμάται ότι η υλοποίηση των προτεινόμενων δράσεων θα επηρεάσει θετικά, όχι μόνο το Ζαγόρι, αλλά μια ευρύτερη περιοχή γύρω από αυτό στην Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων της Περιφέρειας Ηπείρου και κατ'επέκταση σε ολόκληρη την Ήπειρο.

5.1.2 Ιδιοκτησιακό καθεστώς

Το ιδιοκτησιακό καθεστώς και η διαχείριση του συνόλου καθώς και των επιμέρους στοιχείων που δομούν το Ζαγόρι, σε σχέση με αυτό, είναι ένα πολυσύνθετο ζήτημα.

Αναφορικά με το **δομημένο περιβάλλον** η πλειοψηφία των χρηστικών σήμερα κτισμάτων βρίσκεται εντός των υφιστάμενων οικισμών του Ζαγορίου, μια και οι ιστορικές συνθήκες ήταν τέτοιες που στο Ζαγόρι δεν επικράτησε το μοντέλο της οικιστικής δόμησης εκτός οργανωμένων οικισμών. Εξαίρεση στον κανόνα αυτόν αποτελούν ορισμένες μεμονωμένες κατοικίες- αγροικίες στα νοτιο-ανατολικά όρια του Ανατολικού Ζαγορίου, όπου ούτως ή άλλως η δόμηση είναι περισσότερο αραιή εντός των σχετικά εκτεταμένων οικισμών σε σύγκριση με το Κεντρικό και Δυτικό Ζαγόρι.

Εκτός οικισμών στο Ζαγόρι συναντούμε μονές, ναΰδρια, αποθήκες (κοινώς καλύβες), υδροκίνητες εγκαταστάσεις, γεφύρια κτλ.

Βέβαια το Προεδρικό Διάταγμα Ζαγορίου και η σχετική Νομοθεσία όσον αφορά στις ισχύουσες πολεοδομικές ρυθμίσεις από τη δεκαετία του 1970 και μετά ήταν ο βασικός λόγος που διατηρήθηκε το παραπάνω μοντέλο δόμησης στο Ζαγόρι έως σήμερα.

Οι οικίες και τα συνοδευτικά κτήρια (αποθήκες, αλώνια κτλ), ανήκουν κατά τη μεγάλη πλειοψηφία τους σε ιδιώτες. Οι χώροι λατρείας (μονές, ναοί, ναΰδρια) στην Μητρόπολη Ιωαννίνων. Τα σχολικά κτήρια και διάφορα δημοτικά κτήρια στο Δήμο Ζαγορίου. Επίσης στο Δήμο ανήκουν και ορισμένες οικίες που έχουν περιέλθει σε αυτόν από δωρεές, κυρίως

μέσω κληροδοτημάτων, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις τα ίδια τα κληροδοτήματα είναι κάτοχοι ακινήτων.

Όσον αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς του **μη δομημένου περιβάλλοντος**, διακρίνονται στο Ζαγόρι τρεις κατηγορίες.

- Γη που ανήκει σε ιδιώτες και συνήθως -αν και όχι μόνο- εκτείνεται σε μία ζώνη περιμετρικά του κάθε οικισμού και αφορά την καλλιεργήσιμη γη στο παρόν ή στο παρελθόν,
- Γη που ανήκει στο Δήμο, συνήθως δημοτικά δάση, και
- Γη που ανήκει στο δημόσιο και συνήθως πρόκειται για δάση, δασικές και χορτολιβαδικές εκτάσεις.

Σημειώνεται ότι τμήμα του Ζαγορίου που περικλείεται στον πυρήνα του Εθνικού Δρυμού Βίκου- Αώου (δηλαδή στη χαράδρα του Βίκου και στο φαράγγι του Βοϊδομάτη) έχει περιέλθει στο Δημόσιο, λόγω του χαρακτηρισμού του ως πυρήνας του Εθνικού Δρυμού, αν και δεν έλαβε χώρα καμία διαδικασία αποζημίωσης των μικρο-ιδιοκτητών που κατείχαν -περιορισμένης έκτασης έστω- ιδιοκτησίες εκεί.

Στα θέματα προστασίας όσον αφορά το δομημένο περιβάλλον, η αρμοδιότητα ανήκει καταρχάς στην Πολεοδομία αναφορικά με την εφαρμογή του Προεδρικού Διατάγματος Ζαγορίου για τους οικισμούς που ανήκουν στην Α ή στη Β ζώνη. Για τα μεμονωμένα ιδιωτικά και δημόσια κτήρια που έχουν κηρυχθεί διατηρητέα αρμόδια υπηρεσία είναι η Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων Ηπείρου, Βορείου Ιουνίου και Δυτικής Μακεδονίας. Στην αρμοδιότητα της υπηρεσίας αυτής ανήκουν και οι πέτρινες γέφυρες που έχουν χαρακτηριστεί ως Μνημεία. Επίσης το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας είναι αρμόδιο για περιορισμένο αριθμό κτηρίων που έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα από το ίδιο. Οι αρχαιολογικοί χώροι και οι μονές και οι ναοί, που είναι κηρυγμένοι ως μνημεία, εμπεριέχονται στην αρμοδιότητα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων.

Αναφορικά με την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και τη δασική διαχείριση, αρμόδια αρχή είναι καταρχάς η Δασική Υπηρεσία. Επίσης η Δασική Υπηρεσία είναι η αρμόδια αρχή για τους δύο Εθνικούς Δρυμούς: Βίκου- Αώου και Πίνδου (Βάλια Κάλντα). Η περιοχή του Ζαγορίου διαμοιράζεται σε τρία διαφορετικά Δασαρχεία. Το δυτικότερο τμήμα του Ζαγορίου υπάγεται στην αρμοδιότητα του Δασαρχείου Κόνιτσας, το κεντρικό στο Δασαρχείο Ιωαννίνων και το ανατολικό στο Δασαρχείο Μετσόβου.

Επιπλέον, καθόσον σχεδόν ολόκληρο το Ζαγόρι υπάγεται στο Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου, αφού από τη συνολική έκταση του Δήμου (991,55 τετ. χλμ.) τα 884,77 τετ. χλμ., δηλαδή το 89,23% αυτής εμπεριέχεται στο Εθνικό Πάρκο, ακολουθούνται τα προβλεπόμενα σε σχέση με την ΚΥΑ χαρακτηρισμού της περιοχής ως Εθνικό Πάρκο με τέσσερις (4) διακριτές ζώνες διαβαθμισμένης προστασίας στο πλαίσιο λειτουργίας αυτού (ΚΥΑ 23069/ΦΕΚ 639 Δ/14-6-05 «Χαρακτηρισμός της χερσαίας περιοχής των ορεινών όγκων της Β. Πίνδου ως Εθνικό Πάρκο, καθορισμός ζωνών προστασίας και καθορισμός χρήσεων, όρων και περιορισμών δόμησης»).

5.2 Υφιστάμενο Πλαίσιο Προστασίας

5.2.1 Φυσικό περιβάλλον

5.2.1.1 Ισχύουσα περιβαλλοντική νομοθεσία

Η ευρύτερη ισχύουσα περιβαλλοντική νομοθεσία της χώρας -συμπεριλαμβανομένης εκείνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως έχει ενσωματωθεί σε εθνικό επίπεδο- που σχετίζεται περισσότερο με το παρόν Σχέδιο Διαχείρισης, έχει ως εξής:

- Ν.Δ. 86/1969 (ΦΕΚ 7 Α') «Δασικός Κώδικας».
- Ν.998/1979 (ΦΕΚ 289Α') «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας».
- Ν.996/1971 (ΦΕΚ 192 Α') «Περί αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως διατάξεων τινών του Ν.Δ. 86/69 περί Δασικού Κώδικος και κωδικοποιήσεως των υπ' αριθμ. 871/1971 και 917/1971 Ν. Δ./των».
- Π.Δ. 67/1981 (ΦΕΚ 23 Α') «Περί προστασίας της αυτοφυούς Χλωρίδος και Άγριας Πανίδος και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και Ελέγχου της Ερεύννης επ' αυτών».
- Ν. 3937/2011 (ΦΕΚ 60 Α') «Διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.
- Υ.Α. 40332/2014 (ΦΕΚ 2383 Β') «Έγκριση Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα για τα έτη 2014 - 2029 και Σχεδίου Δράσης πενταετούς».
- ΠΔ 59/2018 (ΦΕΚ 114 Α') «Κατηγορίες και περιεχόμενο χρήσεων γης», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.
- ΥΑ 50743/2017 (ΦΕΚ 4432 Β') «Αναθεώρηση εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000».
- Ν.4519/2018 (ΦΕΚ 25 Α') «Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και άλλες διατάξεις», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.
- ΚΥΑ Η.Π. 44105/1398/Ε.103/2013 (ΦΕΚ 1890 Β') «Τροποποίηση της αριθ. 33318/3028/1998 Κοινής Υπουργικής Απόφασης “Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (ενδιαιτημάτων) καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας” (Β'1289), όπως τροποποιήθηκε με την αριθ. 14849/853/2008 ΚΥΑ (Β'645), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2013/17/ΕΕ του Συμβουλίου της 13ης Μαΐου 2013 της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλες διατάξεις».
- Κ.Υ.Α. 33318/3028/1998 (ΦΕΚ 1289 Β') «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (ενδιαιτημάτων) καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας».
- Κ.Υ.Α. Η.Π. 37338/1807/Ε.103/2010 (ΦΕΚ 1495 Β') «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, «Περί διατηρήσεως των άγριων πτηνών», του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ».

- Κ.Υ.Α. Η.Π. 8353/276/Ε103/2012 (ΦΕΚ 415 Β΄) «Τροποποίηση και συμπλήρωση της υπ'αριθ. 37338/1807/2010 κοινής υπουργικής απόφασης "Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση της άγριας ορνιθοπανίδας και των οικοτόπων/ενδιαιτημάτων της, σε συμμόρφωση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ..." (Β΄ 1495), σε συμμόρφωση με τις διατάξεις του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ "Για τη διατήρηση των άγριων πτηνών" του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979, όπως κωδικοποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ».
- Κ.Υ.Α. 414985/1985 (ΦΕΚ 757 Β΄) «Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας».
- Ν.3827/2010 (ΦΕΚ 30 Α΄) «Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου».
- Ν.3199/2003 (ΦΕΚ 280 Α΄) «Προστασία και διαχείριση των υδάτων - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000».
- Π.Δ. 51/2007 (ΦΕΚ 54 Α΄) «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ για τη θέσπιση του πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων», του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000.
- Ν. 4685/2020 (ΦΕΚ Α΄ 92) «Εκσυγχρονισμός περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις».

➤ **Νόμος 1650/86 - Κ.Υ.Α. 69269/5387/1990**

Ο Νόμος 1650/86 "Για την προστασία του περιβάλλοντος", αποτελεί το νόμο πλαίσιο και για τα ζητήματα προστασίας - διατήρησης της φύσης. Περιλαμβάνει τις διαδικασίες και τα μέσα θεσμοθέτησης, την κατηγοριοποίηση των προστατευόμενων περιοχών, καθώς και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για τη θεσμοθέτησή τους.

Σημαντικό στοιχείο στο Ν. 1650/86 (σύμφωνα με το άρθρο 21) αποτελεί η θεσμοθέτηση των Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (Ε.Π.Μ.) ως εργαλείων επιλογής, οριοθέτησης και κατευθύνσεων λειτουργίας και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Οι διαδικασίες ανάθεσης και εκπόνησης καθώς και οι προδιαγραφές των Ε.Π.Μ. εξειδικεύονται στην Κ.Υ.Α. 69269/ 5387/1990.

Στόχοι μιας Ε.Π.Μ. είναι:

- η οριοθέτηση ζωνών προστασίας μέσα στην προστατευόμενη περιοχή,
- ο καθορισμός των όρων και των περιορισμών των χρήσεων μέσα στις ζώνες αυτές,
- η παρουσίαση συγκεκριμένων προτάσεων για την αναβάθμιση, βελτίωση, προστασία και διατήρηση των αξιόλογων στοιχείων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής,
- η πρόταση για τη δημιουργία ενός "σχήματος" που θα διαχειρίζεται την περιοχή και θα μεριμνά για την προστασία της (σύσταση Ειδικής Υπηρεσίας / Φορέα Διαχείρισης).

- η νομική κατοχύρωση των παραπάνω με την έκδοση Προεδρικού Διατάγματος.

Οι περιοχές προστασίας κατηγοριοποιούνται, με βάση το άρθρο 19 του Ν. 1650/86, ως εξής:

- Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης
- Περιοχές προστασίας της φύσης
- Εθνικά πάρκα
- Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί, προστατευόμενα τοπία και στοιχεία του τοπίου
- Περιοχές οικοανάπτυξης.

Στο πλαίσιο του Νόμου αυτού έχει ιδρυθεί το Εθνικό Πάρκο της Βόρειας Πίνδου (ΚΥΑ 23069/ΦΕΚ 639 Δ/14-6-05 «Χαρακτηρισμός της χερσαίας περιοχής των ορεινών όγκων της Β. Πίνδου ως Εθνικό Πάρκο, καθορισμός ζωνών προστασίας και καθορισμός χρήσεων, όρων και περιορισμών δόμησης»), το οποίο εκτείνεται σε μια ευρύτερη περιοχή του ορεινού όγκου της Βόρειας Πίνδου συνολικής εκτάσεως περίπου 1.969,74 τετ. χλμ. και αποτελείται από επιμέρους ζώνες διαβαθμισμένης προστασίας, καθώς και από την περιφερειακή ζώνη. Η περιοχή του Ζαγορίου περιλαμβάνεται σχεδόν εξ ολοκλήρου (κατά 93,27% της συνολικής του έκτασης) στο Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου. Δεν περιλαμβάνεται στο Εθνικό Πάρκο μόνο ένα μικρό τμήμα στα ΝΑ του Δήμου Ζαγορίου.

Αρκετό χρονικό διάστημα πριν από τη θεσμοθέτηση της περιοχής της Βόρειας Πίνδου (συμπεριλαμβανομένου του Ζαγορίου) ως Εθνικό Πάρκο, προηγήθηκε η σύνταξη των Σχεδίων Διαχείρισης των δύο Εθνικών Δρυμών, του Βίκου- Αώου και της Πίνδου- Βάλια Κάλντα. Αν και η σύνταξη των εν λόγω Σχεδίων Διαχείρισης ολοκληρώθηκε κατά το 1996, στην πραγματικότητα δεν έλαβε χώρα ποτέ η εφαρμογή τους. Ακολούθησε η σύνταξη της **Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης (ΕΠΜ) για την προστατευόμενη περιοχή της Βόρειας Πίνδου**, η οποία ολοκληρώθηκε το 2006 και περιελάμβανε την καταγραφή και αξιολόγηση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος σε συσχέτιση με άλλες παραμέτρους και κατέληγε στην διατύπωση πρότασης για τον χαρακτηρισμό της περιοχής ως Εθνικό Πάρκο με σκοπό την εξασφάλιση της προστασίας και της ορθής διαχείρισης αυτής μέσα από ένα σύστημα τεσσάρων ζωνών διαβαθμισμένης προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της περιφερειακής ζώνης. Το Ζαγόρι, ως μέρος της Βόρειας Πίνδου, περιλαμβανόταν στην περιοχή μελέτης στο πλαίσιο της σύνταξης της εν λόγω ΕΠΜ.

5.2.1.2 Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών- Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου

Ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου είναι υπεύθυνος για την διοίκηση και διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής υλοποιώντας ποικίλες δράσεις και έργα με στόχο την αποτελεσματική προστασία και την ανάδειξη των αξιών του Εθνικού Πάρκου καθώς και την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής παραμέτρου στα τοπικά αναπτυξιακά πρότυπα και προγράμματα. Οι Διοικητικές του Υπηρεσίες στεγάζονται και λειτουργούν στην έδρα του, στους Ασπραγγέλους του Δήμου Ζαγορίου.

Το προσωπικό του Φορέα Διαχείρισης αριθμεί συνολικά 20 άτομα επιστημονικό προσωπικό, φύλακες και ξεναγούς το έργο των οποίων συνίσταται:

- στην παρακολούθηση των σπάνιων και απειλούμενων ειδών χλωρίδας, πανίδας και των τύπων οικοτόπων,
- στην κατάρτιση και εφαρμογή διαχειριστικών δράσεων,
- στον σχεδιασμό και την υλοποίηση περιφερειακών, εθνικών, ευρωπαϊκών και διεθνών προγραμμάτων σχετικών με την περιοχή ευθύνης του Φορέα
- στην παροχή γνωμοδοτήσεων για έργα που υλοποιούνται εντός της προστατευόμενης περιοχής
- στην συμμετοχή στον έλεγχο της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας καθώς και των ειδικότερων όρων και ρυθμίσεων που αφορούν το Εθνικό Πάρκο
- στην επόπτευση – φύλαξη της περιοχής, διαθέτοντας τέσσερα Κλιμάκια Φύλαξης με περιοχές ευθύνης το Ζαγόρι, την Κόνιτσα, το Μέτσοβο και την περιοχή των Γρεβενών και υλοποιώντας συγκεκριμένα, ετήσια, Σχέδια Φύλαξης.
- στην ανάδειξη και προβολή του Εθνικού Πάρκου λειτουργώντας πέντε Κέντρα Πληροφόρησης σε κομβικά σημεία της περιοχής (Ασπράγγελοι, Μικρό Πάπιγκο, Βοβούσα, Μέτσοβο και Μαυραναίοι Γρεβενών) και υλοποιώντας δράσεις ενημέρωσης – ευαισθητοποίησης για τον τοπικό πληθυσμό, τους επισκέπτες και τους μαθητές όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης
- στην συνεχή διαβούλευση με την τοπική κοινωνία, τους παραγωγικούς φορείς και κάθε άλλο εμπλεκόμενο κατά περίπτωση φορέα, για την προώθηση και ανάδειξη των στόχων της διαχείρισης.
- στην ανάληψη εκδοτικής δραστηριότητας έντυπης ή ηλεκτρονικής μορφής.

Στην περιοχή του Ζαγορίου ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου λειτουργεί τρία Κέντρα Πληροφόρησης στους Ασπραγγέλους, το Μικρό Πάπιγκο και την Βοβούσα, καθώς και δύο ακόμα σε κοντινές περιοχές (Μέτσοβο, Κλειδωνιά Κόνιτσας).

Σε επίπεδο χώρας υπάρχουν σήμερα σε λειτουργία 35 Φορείς Διαχείρισης (ΦΔ) Προστατευόμενων Περιοχών που ιδρύθηκαν σταδιακά με τους Ν. 1650/1986 και 2742/1999, Ν. 3044/2002 (ΦΕΚ 197/27-8-2002) και Ν. 4519/ 2018. Τα Διοικητικά Συμβούλια των ΦΔ συγκροτήθηκαν με Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις (ΚΥΑ) και στελεχώθηκαν στη συνέχεια με Υπουργικές Αποφάσεις (ΥΑ). Ανάμεσα σε αυτές τις περιοχές συμπεριλαμβάνεται και το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου με τον αντίστοιχο Φορέα Διαχείρισης (αρχικά ΦΔ Εθνικών Δρυμών Βίκου- Αώου και Πίνδου και κατόπιν ΦΔ Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου), ο οποίος λειτουργεί έως σήμερα.

Ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου- Αώου & Πίνδου, ιδρύθηκε το 2002 με το Νόμο 3044 και αποτελεί τον αρμόδιο φορέα της Ελληνικής Πολιτείας, για την προστασία και διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου, σε συνεργασία με τη Δασική Υπηρεσία και άλλες συναρμόδιες Υπηρεσίες. Η νομική μορφή του είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου κοινωφελούς χαρακτήρα που εποπτεύεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Το 2018 με τον Νόμο 4519 (ΦΕΚ Α 25 –

20.02.2018) ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου- Αώου & Πίνδου μετονομάστηκε σε Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου. Ο Φορέας Διαχείρισης διοικείται από ενδεκαμελές Διοικητικό Συμβούλιο στο οποίο συμμετέχουν εκπρόσωποι των συναρμόδιων υπουργείων, των οικείων Περιφερειών και Δήμων, ειδικοί επιστήμονες, παραγωγικές οργανώσεις και μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις. Η θητεία των μελών του Δ.Σ. είναι τριετής και μπορεί να ανανεώνεται.

Με τον πρόσφατο Ν. 4685/2020, ιδρύθηκε ο Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής. Πρόκειται για έναν κεντρικό φορέα συντονισμού της διακυβέρνησης και διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος. Ο φορέας αυτός είναι μετεξέλιξη του Εθνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ) και διαθέτει 24 οργανικές μονάδες σε όλη τη χώρα (Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών – ΜΔΠΠ). Ο νέος φορέας αναλαμβάνει τον συντονισμό για την προστασία των προστατευμένων περιοχών και, μεταξύ άλλων, θα γνωμοδοτεί για τις επιπτώσεις έργων ή δραστηριοτήτων σε αυτές. Στο πλαίσιο κάθε μίας από τις 24 Μονάδες θα λειτουργούν τοπικές επιτροπές διαχείρισης που θα βασίζονται στη συμμετοχικότητα και θα αποτελούνται από εκπροσώπους της επιστημονικής κοινότητας, των περιβαλλοντικών οργανώσεων, της αυτοδιοίκησης και της κοινωνίας των πολιτών και θα έχουν ουσιαστική συμβολή στη διαχείριση των περιοχών αυτών. Ο Οργανισμός, στο πλαίσιο ενός καινοτόμου συστήματος πολυεπίπεδης διακυβέρνησης, προβλέπεται να συνάψει μνημόνια συνεργασίας με τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις για τη φύλαξη των περιοχών. Παράλληλα, προβλέπεται να συνάπτει προγραμματικές συμβάσεις με τις Περιφέρειες και με Δήμους για την υλοποίηση των Σχεδίων Διαχείρισης και την πραγματοποίηση έργων και αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Περισσότερα για το ισχύον Νομοθετικό και Κανονιστικό πλαίσιο που διέπει το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου παρατίθενται στο Παράρτημα Ι (1).

Κατά την τρέχουσα χρονική περίοδο, και με σκοπό να εφαρμοστούν οι διατάξεις των νόμων για τη θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών της χώρας, υλοποιείται από το υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας το έργο «Εκπόνηση Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών (ΕΠΜ), Σύνταξη Προεδρικών Διαταγμάτων Προστασίας και Σχεδίων Διαχείρισης (ΣΔ) για τις Περιοχές του Δικτύου Natura 2000». Το Έργο είναι ενταγμένο στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020 (ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ)» και συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, ΕΤΠΑ). Κάθε μία ΕΠΜ θα καταλήξει σε ένα σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος, καθώς και σε ένα προσχέδιο Διαχειριστικού Σχεδίου που θα εξασφαλίζει την προστασία των προστατευόμενων περιοχών. Μια από τις 11 μελέτες του εν λόγω έργου αφορά την Περιφέρεια Ηπείρου και κατά συνέπεια τα πορίσματα αυτής, αναμένεται να ενσωματωθούν στην υφιστάμενη νομοθεσία και κανονισμούς που διέπουν το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου και γενικότερα τις περιοχές του δικτύου Natura 2000 στην Ήπειρο και επομένως και εκείνες που βρίσκονται εξ ολοκλήρου ή μερικώς εντός της περιοχής του Ζαγορίου.

5.2.2 Δομημένο περιβάλλον

5.2.2.1 Ισχύουσα νομοθεσία για το δομημένο περιβάλλον- Μνημεία

➤ Το Π.Δ. 1-11-79 (ΦΕΚ 615Δ)

Για τους οικισμούς του Ζαγορίου και της ευρύτερης περιοχής ισχύει το Προεδρικό Διάταγμα 1-11-79 (ΦΕΚ 615 Δ), σύμφωνα με την μετέπειτα τροποποίηση αυτού {Π.Δ. 20-6-1995 (ΦΕΚ 423 Δ)}.

Το από **1.11.79 Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ 615/Δ)** αφορά στην κήρυξη σημαντικού αριθμού οικισμών ως παραδοσιακών στο Ζαγόρι και στη γύρω περιοχή και στον καθορισμό των όρων και περιορισμών δόμησης σε αυτούς:

«Χαρακτηρίζονται δια του παρόντος ως παραδοσιακοί οι νομίμως υφιστάμενοι προ του έτους 1925 οικισμοί Ζαγορίου (Ηπείρου) οι περικλειόμενοι δι' ερυθράς συνεχόμενης γραμμής, η οποία παρακολουθεί τον άξονα της εθνικής οδού Μετσόβου-Ιωαννίνων και Ιωαννίνων-Κονίτσης εις απόστασιν τριακοσίων (300) μέτρων από τον άξονα της τάφρου Περάματος- Λυκοστόμου του ποταμού Αώου και της γραμμής των Διοικητικών ορίων των νομών Ιωαννίνων και Γρεβενών, ως εμφανίζεται εις το υπό του Γενικού Διευθυντού Οικισμού τεθωρημένον δια της υπ' αριθμ. Γ.20671/1979 πράξεως αυτού σχετικό πρωτότυπον διάγραμμα υπό κλίμακα 1:200.000 του οποίου συνοπτικού αντίτυπο δημοσιεύεται μετά του παρόντος».

Στο Π.Δ. 1-11-79 (ΦΕΚ 615 Δ) ορίζονται επιγραμματικά τα κάτωθι:

α) Τα οικόπεδα του κεντρικού τμήματος κάθε οικισμού θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα εάν έχουν:

- Ελάχιστο πρόσωπο: 12 μ.
- Ελάχιστο βάθος: 18 μ.
- Ελάχιστο εμβαδόν: 300 μ²
- Μέγιστη κάλυψη: 80%
- Συντελεστής δόμησης: 0,80

Κατά παρέκκλιση των παραπάνω θεωρούνται άρτια τα οικόπεδα τα οποία μέχρι δημοσιεύσεων του ως άνω Π.Δ. έχουν διαστάσεις:

- Ελάχιστο πρόσωπο: 8 μ.
- Ελάχιστο βάθος: 12 μ.
- Ελάχιστο εμβαδόν: 150 μ²

β) Τα οικόπεδα του υπόλοιπου τμήματος των οικισμών θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα εφ' όσον έχουν:

- Ελάχιστο πρόσωπο: 25 μ.
- Ελάχιστο βάθος: 40 μ.

Πολιτιστικό Τοπίο Ζαγορίου: Σχέδιο Διαχείρισης

- Ελάχιστο εμβαδόν: 2000 μ²
- Μέγιστη κάλυψη: 50%
- Συντελεστής δόμησης: 0,50

Κατά παρέκκλιση των παραπάνω θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα τα οικόπεδα τα οποία μέχρι δημοσιεύσεων του ως άνω Π.Δ. έχουν διαστάσεις:

- Ελάχιστο πρόσωπο: 12 μ.
- Ελάχιστο βάθος: 18 μ.
- Ελάχιστο εμβαδόν: 300 μ.²

γ) Μέγιστος αριθμός ορόφων: 2

Επιτρέπεται η κατασκευή 3^{ου} ορόφου μόνον εάν προκύπτει λόγω κλίσεως του εδάφους και χωρίς να υπερβαίνει τον συντελεστή δόμησης που ορίζεται παραπάνω.

δ) Μέγιστο ύψος: 7 μ. (μετρούμενο από το υψηλότερο σημείο τομής του περιγράμματος της κάτοψης του κτιρίου με το φυσικό ή διαμορφωμένο έδαφος)

Η οικοδομή δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει τα 10 μ. σε οποιοδήποτε σημείο της λόγω κλίσεως του εδάφους.

ε) Άνω του μεγίστου ύψους της οικοδομής επιτρέπεται μόνον η κατασκευή στέγης σύμφωνα με τα παραδοσιακά πρότυπα και με τις απολύτως ελάχιστες κλίσεις. Επίσης επιτρέπεται η κατασκευή καπνοδόχων και κτιστών δεξαμενών νερού με τις απολύτως ελάχιστες διαστάσεις. Δεν επιτρέπεται η κατασκευή κτιρίων με υποστυλώματα (πυλωτές).

στ) Εντός των ορίων των οικισμών επιτρέπεται η ανέγερση κτιρίων μόνο για χρήση κατοικίας, κοινής ωφελείας και κοινωνικού εξοπλισμού. Απαγορεύεται η εγκατάσταση βιοτεχνιών και βιομηχανιών ή άλλης χρήσης υψηλής όχλησης. Για την εγκατάσταση κάθε άλλης χρήσης εκτός από κατοικίας επιβάλλεται, ως προς τη θέση εντός του οικισμού, η προέγκριση της ΕΠΑΕ.

ζ) Γενικά η σύνθεση, η διάταξη και τα μορφολογικά στοιχεία των κτιρίων πρέπει να προσεγγίζουν τα παραδοσιακά πρότυπα. Η κατεδάφιση παλαιών κτισμάτων ή η αφαίρεση στοιχείων από αυτά καθώς και η αναπαλαίωση και αποκατάσταση παλαιών κτιρίων, αντιπροσωπευτικών της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, επιτρέπεται μετά από έγκριση της ΕΠΑΕ.

Στην περιοχή μελέτης, έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακοί, βάσει του ως άνω Διατάγματος, 22 οικισμοί του Δήμου Ζαγορίου, οι οποίοι είναι οι εξής:

Άνω Πεδινά, Αρίστη, Βίκος, Βίτσα (Άνω και Κάτω), Βραδέτο, Δίκορφο, Δίλοφο, Ελάτη, Ελαφότοπος, Καλουτάς, Καπέσοβο, Κάτω Πεδινά, Κήποι, Κουκκούλι, Μανασσής, Μικρό Πάπιγκο, Μονοδένδρι, Νεγάδες, Μεγάλο Πάπιγκο, Σκαμνέλλι, Τσεπέλοβο, Φραγκάδες.

Στο από **19.6.95 Π. Δ/μα (ΦΕΚ 423/Δ/20-6-95)** το οποίο τροποποιεί το από 26.9.1979 ΠΔ «περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών των υφισταμένων προ του έτους 1923 οικισμών

της ευρύτερης περιοχής Ζαγορίου (Ηπείρου) και καθορισμού ειδικών όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτού» (ΦΕΚ 615/Δ/1.11.79), σημειώνεται ότι η περιοχή αυτή ορίζεται και ως ΖΟΕ λόγω των καθοριζόμενων με το ως άνω Διάταγμα ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης ανά ζώνη (ομάδα οικισμών).

Τα ελάχιστα όρια εμβαδού και διαστάσεων και οι λοιποί όροι και περιορισμοί δόμησης καθορίζονται κατά ομάδες (Α και Β) οικισμών.

Στην ομάδα Α περιλαμβάνονται οι κάτωθι 20 οικισμοί, οι οποίοι όλοι τους ανήκουν στο Δήμο Ζαγορίου:

Άνω Πεδινά, Αρίστη, Βίκος Αρίστης, Βίτσα, Βραδέτο, Δίκορφο, Δίλοφο, Ελάτη, Ελαφότοπος, Καπέσοβο, Κάτω Πεδινά, Κήποι, Κουκούλι, Μονοδένδρι, Νεγάδες, Πάπιγκο, Μικρό Πάπιγκο, Σκαμνέλι, Τσεπέλοβο, Φραγκάδες.

Στην ομάδα Β περιλαμβάνονται οι κάτωθι 41 οικισμοί, από τους οποίους οι περισσότεροι ανήκουν στο Δήμο Ζαγορίου, αλλά υπάρχουν και ορισμένοι εκτός αυτού οι οποίοι βρίσκονται στην ευρύτερη περιοχή:

Βρυσοχώρι, Βοβούσα, Βοτονόσι, Γρεβενίτι, Άμπελος, Διπόταμο, Ελατοχώρι, Δίλακος, Ηλιοχώρι, Κλειδωνιά, Καστανώνας, Λάιστα, Λεπτοκαρυά, Μακρίνο, Νέο Αμαρούσιο (Δόλιανη), Τρίστενο, Φλαμπουράρι, Μανασσής, Λιγκιάδες, Καλουτά, Μηλιά Μετσόβου, Κρύα, Λυκοτρίχι, Αμφιθέα, Πέραμα, Περίβλεπτος, Λιάπη Ιτέας, Ιτέα, Κρανούλα, Αγ. Απόστολοι, Ανθρακίτης, Δεμάτι, Πέτρα, Καβαλάρι, Κρυόβρυση, Μάζια, Ασπράγγελοι, Αγ. Μηνάς, Μεσοβούνι, Χρυσοβίτσα, Καλλιθέα (Κόνιτσας)

Τα οικόπεδα εντός των οικισμών της ομάδας Α θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα εάν έχουν:

- Ελάχιστο πρόσωπο: 10 μ.
- Ελάχιστο βάθος: 15 μ.
- Ελάχιστο εμβαδόν: 200 m²
- Μέγιστη κάλυψη: 60%

Κατά παρέκκλιση των παραπάνω θεωρούνται άρτια τα οικόπεδα τα οποία μέχρι δημοσιεύσεων του ως άνω Π.Δ. έχουν διαστάσεις:

- Ελάχιστο πρόσωπο: 8 μ.
- Ελάχιστο βάθος: 12 μ.
- Ελάχιστο εμβαδόν: 150 m²

Τα οικόπεδα εντός των οικισμών της ομάδας Β θεωρούνται άρτια και οικοδομήσιμα εάν έχουν:

- Ελάχιστο πρόσωπο: 12 μ.
- Ελάχιστο βάθος: 18 μ.
- Ελάχιστο εμβαδόν: 300 m²
- Μέγιστη κάλυψη: 50%

Η τοποθέτηση του κτιρίου στο οικόπεδο γίνεται με τα εξής κριτήρια:

- α) Να μην βλάπτεται ο πολεοδομικός ιστός του οικισμού.
- β) Να προστατεύεται η θέα των κοινοχρήστων χώρων.
- γ) Να προστατεύεται, όπου είναι δυνατόν, η θέα των κοινοχρήστων χώρων, όμορων κτιρίων και οικοπέδων.
- δ) Να μη διαμορφώνονται υποβαθμισμένοι ελεύθεροι χώροι ανάμεσα στις όμορες ιδιοκτησίες.

Η Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠΑΕ) εγκρίνει τη θέση του κτιρίου στο οικόπεδο και μπορεί να επιβάλλει επιπλέον περιορισμούς ως προς τη μορφή και τον όγκο του κτιρίου.

Δεν επιτρέπεται η κατασκευή κτιρίων, που η επιφάνεια ορόφων εκάστου ξεπερνά τα 300 τ.μ. για την κατοικία και τα 400 μ² για τις λοιπές χρήσεις.

Ο Συντελεστής δόμησης για την ομάδα Α ορίζεται σε 1 και για την ομάδα Β σε 0,80. Η συνολική επιφάνεια των ορόφων των κτιρίων του οικοπέδου δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 400 μ.² για την κατοικία και τα 800 μ.² για τις λοιπές χρήσεις.

Ο Μέγιστος αριθμός ορόφων ορίζεται σε 2. Επιτρέπεται η κατασκευή 3^{ου} ορόφου μόνον εάν προκύπτει λόγω κλίσεως του εδάφους και χωρίς να υπερβαίνει τον συντελεστή δόμησης που ορίζεται παραπάνω.

Το Μέγιστο ύψος των κτιρίων ορίζεται σε 7 μ. (μετρούμενο από το υψηλότερο σημείο τομής του περιγράμματος της κάτοψης του κτιρίου με το φυσικό ή διαμορφωμένο έδαφος). Η οικοδομή δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει, λόγω κλίσης, τα 9 μ. σε οποιοδήποτε σημείο του φυσικού ή τεχνητού εδάφους. Η τεχνητή στάθμη δεν πρέπει να απέχει της φυσικής περισσότερο των 0,60 μ.

Άνω του μέγιστου ύψους της οικοδομής επιτρέπεται μόνον η κατασκευή στέγης σύμφωνα με τα παραδοσιακά πρότυπα, καθώς και ενσωματωμένοι στη στέγη βοηθητικοί χώροι ή άλλα λειτουργικά στοιχεία.

Επιπλέον, στην εντός των ορίων οικισμών περιοχή απαγορεύεται η κατάτμηση των οικοπέδων κάτω των 1000 μ.²

Στην εκτός ορίων οικισμών περιοχή απαιτείται Προέγκριση Χωροθέτησης και ΜΠΕ σύμφωνα με την ΚΥΑ 69269/5387/90 (ΦΕΚ 676/Β/90) ακόμα και για δραστηριότητες που ανήκουν στην κατηγορία Β, καθώς και έγκριση από την ΕΠΑΕ. Επίσης, στην περιοχή αυτή δεν επιτρέπεται η κατασκευή κτιρίου με επιφάνεια ορόφων μεγαλύτερη των 300 m² για κατοικία και 400 m² για τις λοιπές χρήσεις.

Γενικά η σύνθεση, η διάταξη και τα μορφολογικά στοιχεία των κτιρίων πρέπει να προσεγγίζουν τα παραδοσιακά πρότυπα. Για κάθε ομάδα οικισμών δίνονται στο Δ/μα και ειδικές προδιαγραφές υλικών κατασκευής στεγών και τοίχων, κατασκευής παραθύρων, εξωστών, βοηθητικών χώρων κ.λπ. Η κατεδάφιση παλαιών κτισμάτων ή η αφαίρεση στοιχείων από αυτά καθώς και η αναπαλαίωση και αποκατάσταση παλαιών κτιρίων, αντιπροσωπευτικών της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, επιτρέπεται μετά από έγκριση της

ΕΠΑΕ. Επίσης, κάθε έργο υποδομής οργανισμών κοινής ωφελείας (ΔΕΗ, ΟΤΕ κ.λπ.) πρέπει να είναι υπόγειο.

5.2.3 Πολιτιστική Κληρονομιά

5.2.3.1 Αρμόδιοι φορείς και θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, οι κύριοι φορείς που ασκούν πολιτική και ευθύνονται για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς (μνημειακής, ιστορικής, αρχιτεκτονικής κ.ο.κ.) είναι τα Υπουργεία Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ) (πρώην ΥΠΕΚΑ/ΥΠΕΧΩΔΕ) και Πολιτισμού-Αθλητισμού (ΥΠΠΟΑ) μαζί με τις Περιφερειακές Υπηρεσίες του, όπως τις Εφορείες Αρχαιοτήτων με διακριτά τμήματα Προϊστορικών- Κλασικών και Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και τις Υπηρεσίες Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων που υπάγονται στη Γενική Διεύθυνση Αναστήλωσης, Μουσείων και Τεχνικών Έργων. Ειδικότερα, στη δικαιοδοσία του ΥΠΠΟΑ υπάγονται όλα τα αρχαία μνημεία (κινητά και ακίνητα) όλων των εποχών έως και το 1830 καθώς και επιλεγμένα μνημεία μετά το 1830. Το έργο της Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων είναι η προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη των νεότερων μνημείων (μεταγενέστερων του 1830) και η προστασία των ιστορικών τόπων. Επίσης, εκπονεί και εκτελεί τεχνικές μελέτες σε μνημεία παλαιότερων χρόνων και σε αρχαιολογικούς χώρους. Στη δικαιοδοσία του ΥΠΕΝ υπάγονται τα Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (ΤΙΦΚ), οι παραδοσιακοί οικισμοί, τα διατηρητέα κτίρια καθώς και άλλες μνημειακές κατασκευές - παραδοσιακά στοιχεία του δομημένου περιβάλλοντος όπως παραδοσιακές κρήνες, καλντερίμια, γεφύρια κά.

Εκτός των προαναφερθέντων Υπουργείων και Υπηρεσιών, σε εθνικό επίπεδο δρουν παράλληλα και διάφοροι άλλοι οργανισμοί που συμβάλλουν στην κατεύθυνση της προστασίας, ανάδειξης και διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς, με τους σπουδαιότερους να είναι Περιφερειακές Αρχές, όπως οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού και το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας.

Σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο που αφορά, άμεσα ή έμμεσα στην προστασία και ανάδειξη των αρχαιοτήτων και της απτής και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς παρουσιάζονται οι σχετικοί νόμοι (ενδεικτική καταγραφή) με ορόσημο έτος το 1932:

- Ν. 5351/1932 «περί αρχαιοτήτων»,
- Ν. 1469/1950 «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενέστερα του 1830» (ΦΕΚ 169/Α/7.8.1950),
- Ν. 1103/1980 με τον οποίο κυρώνεται η διεθνής σύμβαση της UNESCO (1970) για την παρεμπόδιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών (ΦΕΚ 297/Α/29.12.1980),
- Ν. 1337/1983 «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις» (ΦΕΚ 33/Α/14.3.1983),

- Ν. 1512/1985 άρθρο 1 - υποχρεώσεις ιδιοκτητών για τη συντήρηση ακινήτων (ΦΕΚ 4/Α/11.1.1985),
- ΓΟΚ 1985, όπως τροποποιήθηκε το 1988 (Ν. 1577/1985) και (1772/1988). Παραδοσιακοί οικισμοί και διατηρητέα κτήρια. Προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος (άρθρα 4,5,6),
- Ν. 1650/1986 «Για την προστασία του περιβάλλοντος» άρθρα 18, 19 και 21 (ΦΕΚ 160 - τεύχος 1, 18.10.1986),
- Π.Δ. της 15.4.1988 «Διατήρηση, επισκευή, ανακατασκευή καλλιτεχνικών και στατικών στοιχείων διατηρητέων κτηρίων» (ΦΕΚ 317/Δ/28.4.1988),
- Ν. 1982/1990 «Για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη» άρθρο 91 (Δόμηση σε αρχαιολογικούς χώρους) (ΦΕΚ 101/Α/31.7.1990),
- Ν. 2121/1993 για την «Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» (ΦΕΚ 25/Α/4.3.1993),
- Ν. 2831/2000 ο οποίος συμπλήρωσε το άρθρο 4 του Ν. 1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός και άλλες πολεοδομικές διατάξεις στον οποίο ορίζονται βασικές ρυθμίσεις για τους παραδοσιακούς οικισμούς και τα διατηρητέα κτήρια (ΦΕΚ 140/Α/13.6.2000),
- Ν. 4067/2012 (ΦΕΚ Α-79/9-4-2012 Νέος Οικοδομικός Κανονισμός με διατάξεις του Ν. 4549/2018-ΦΕΚ 105/Α/14-6-2018,
- Ν. 3802/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (ΦΕΚ 153/Α/28.6.2002),
- Ν. 3525/2007 για την «Πολιτιστική Χορηγία» (ΦΕΚ 16/Α/26.1.2007).

Μέχρι σήμερα, ο Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (ΦΕΚ Α' 153), αποτελεί το βασικό νομοθετικό πλαίσιο, ολοκληρωμένης και συστηματικής αντιμετώπισης της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς ανά εποχή (αρχαιότερη και νεότερη), όπως εξειδικεύεται στο άρθρο 2, καθώς και της προστασίας άυλων πολιτιστικών αγαθών, όπως εξειδικεύεται στο άρθρο 5 και που συνίσταται στον εντοπισμό και την τεκμηρίωση, στη διατήρηση και την προστασία, στη συντήρηση και την ανάδειξη, ενώ ειδική μνεία γίνεται για την ευαισθητοποίηση των πολιτών και τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε αυτήν (Άρθρο 3.1.).

Ο νόμος 3028/2002 αποτελεί επίσης την πιο πρόσφατη προσπάθεια για σύζευξη των χωροταξικών και πολεοδομικών ρυθμίσεων με τις ρυθμίσεις για την προστασία των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων, ιστορικών τόπων και παραδοσιακών συνόλων. Χαρακτηριστικές είναι οι διατάξεις του νόμου που αποτυπώνουν τις αρχές της ολοκληρωμένης συντήρησης και ορίζουν ότι η προστασία «...περιλαμβάνεται στους στόχους οποιουδήποτε επιπέδου χωροταξικού, αναπτυξιακού, περιβαλλοντικού και πολεοδομικού σχεδιασμού.» (άρθρο 3 παρ. 3) καθώς και άλλες που ειδικότερα προβλέπουν την ένταξη των προστατευόμενων χώρων στο γενικότερο σχεδιασμό, όπως την προσωρινή οριοθέτηση αρχαιολογικών χώρων, στο πλαίσιο της διαδικασίας σύνταξης του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου ή άλλων χωρικών σχεδίων, η οποία ισχύει έως ότου γίνει η οριστική τους οριοθέτηση (άρθρο 12 παρ. 2). Η προστασία της πολιτιστικής

κληρονομιάς οφείλει να ενσωματώνεται στο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, μετατρέπόμενη, έτσι, από όριο σε αντικείμενο των χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων. Ταυτόχρονα, όμως, ο νέος νόμος δεν επιλύει ζητήματα, όπως τη διατήρηση των παράλληλων νομικών καθεστώτων για την προστασία των παραδοσιακών οικισμών, αφενός ως αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων (άρθρα 14 και 16 ν. 3028/2002) και αφετέρου ως πολεοδομικών, αρχιτεκτονικών και αισθητικών συνόλων (άρθρο 4 του ΓΟΚ, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 του ν. 2831/2000).

Επιχειρώντας μια μικρή ιστορική αναδρομή, διαπιστώνουμε ότι η προστασία των παραδοσιακών οικισμών της χώρας προβλέφθηκε για πρώτη φορά σε επίπεδο νόμου πριν από την ισχύ του Συντάγματος του 1975. Συγκεκριμένα, με το άρθρο 79 του ΓΟΚ 1973 (Ν.Δ.8/1973, ΦΕΚ 124 Α), ορίστηκε ότι «Δια Προεδρικών Διαταγμάτων εκδιδόμενων προτάσσει του υπουργού Δημοσίων Έργων, κατόπιν αιτιολογημένης εκθέσεως της κατά περίπτωση αρμοδίας υπηρεσίας, δύνανται να καθορίζονται οικισμοί ή τμήματά τους ως διατηρητέα, λόγω του ιδιαίτερου ιστορικού, λαογραφικού, πολεοδομικού, αισθητικού ή και αρχιτεκτονικού χαρακτήρος αυτών».

Στη συνέχεια και υπό την ισχύ της συνταγματικής διάταξης του άρθρου 24, το άρθρο 79 του ΓΟΚ του 1973, αντικαταστάθηκε με την παρ.1 του άρθρου 4 του ν. 622/1977 (ΦΕΚ 171 Α), με την οποία ορίστηκε ότι «Δια Προεδρικών Διαταγμάτων, εκδιδόμενων προτάσσει του Υπουργού Δημοσίων Έργων, κατόπιν αιτιολογημένης εκθέσεως της κατά περίπτωση αρμόδιας υπηρεσίας, δύναται προς διατήρησιν ιδιαίτερου ιστορικού, λαογραφικού, πολεοδομικού, αισθητικού και αρχιτεκτονικού χαρακτήρος να χαρακτηρίζονται κτίρια ως διατηρητέα ή οικισμοί ή τμήματα αυτών ως παραδοσιακοί και να θεσπίζονται όροι και περιορισμοί δομήσεως διάφοροι του δια του παρόντος Νομοθετικού Διατάγματος καθοριζομένων τοιούτων».

Με το άρθρο 4 του Γ.Ο.Κ. 1985, όπως αυτό ισχύει μετά το ν. 2831/2000, καθορίζονται οι δυνατότητες προστασίας, τόσο των ακινήτων της αρχιτεκτονικής, όσο και της φυσικής κληρονομιάς, δηλαδή το ευρύτερο φυσικό περιβάλλον των οικισμών, ενώ παράλληλα διευρύνεται η προστασία και σε παραδοσιακά στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος που βρίσκονται εκτός παραδοσιακών οικισμών, όπως είναι τα λιθόστρωτα που ενώνουν οικισμούς, γεφύρια κλπ.

Σύμφωνα με την παρ.2 του άρθρου 4 του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού (ν.1577/1985, Α' 210), το οποίο τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παρ.2 περ. α' του ν.1772/1988 (Α' 91) και συμπληρώθηκε με το άρθρο 22 του ν.2300/1995 (ΦΕΚ 69 Α): «Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, που εκδίδεται ύστερα από αιτιολογημένη έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να χαρακτηρίζονται ως διατηρητέα μεμονωμένα κτίρια ή τμήματα κτιρίων ή συγκροτήματα κτιρίων, ως και στοιχεία του περιβάλλοντος χώρου αυτών, όπως επίσης και στοιχεία του φυσικού ή και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος χώρου, όπως αυλές, κήποι, θυρώματα και κρήνες, καθώς και μεμονωμένα στοιχεία πολεοδομικού (αστικού ή αγροτικού) εξοπλισμού ή δικτύων, όπως πλατείες, κρήνες,

διαβατικά λιθόστρωτα, γέφυρες που βρίσκονται εντός ή εκτός οικισμών για το σκοπό που αναφέρεται στην προηγούμενη παράγραφο - με σκοπό δηλ. τη διατήρηση και ανάδειξη της ιδιαίτερης ιστορικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής και αισθητικής φυσιογνωμίας τους- και να καθορίζονται ειδικοί όροι προστασίας και περιορισμοί δόμησης και χρήσης, κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του νόμου αυτού και από κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη. Με όμοια απόφαση μπορεί να χαρακτηρίζεται ως διατηρητέα η χρήση ακινήτου, με ή χωρίς κτίσματα εντός ή εκτός οικισμών.

Ο Νέος Οικοδομικός Κανονισμός (Ν. 4067/2012 (ΦΕΚ Α-79/9-4-2012) αφιερώνει το Άρθρο 6 στην Προστασία Αρχιτεκτονικής και Φυσικής Κληρονομιάς. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο άρθρο η αρχιτεκτονική κληρονομιά περιλαμβάνει Μνημεία, Αρχιτεκτονικά σύνολα, Αγαθούς και Τοπία όπως αναλύονται στο άρθρο 1 του ν. 2039/1992 (Σύμβαση για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς της Ευρώπης, Γρανάδα, 3 Οκτωβρίου 1985) και στο άρθρο 1 του ν. 1126/ 1981 (Σύμβαση της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, Παρίσι 1972). Ενώ η φυσική κληρονομιά περιλαμβάνει φυσικά μνημεία, γεωλογικούς και φυσιογραφικούς σχηματισμούς και φυσικά τοπία όπως αναλύονται στο άρθρο 2 του ν. 1126/1981.

Στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου αναφέρεται ότι: «Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, μπορεί να χαρακτηρίζονται ύστερα από αιτιολογημένη έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου, γνώμη του οικείου δημοτικού συμβουλίου και γνώμη του Κεντρικού Συμβουλίου Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων, με σκοπό τη διατήρηση και ανάδειξη της ιδιαίτερης ιστορικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής και αισθητικής φυσιογνωμίας τους: α) Ως (παραδοσιακά) προστατευόμενα σύνολα: οικισμοί ή τμήματα πόλεων ή οικισμών ή αυτοτελή οικιστικά σύνολα εκτός αυτών. β) Ως ζώνες ιδιαίτερου κάλλους, χώροι, τόποι, τοπία ή και φυσικοί σχηματισμοί που συνοδεύουν ή περιβάλλουν στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, όπως και αυτοτελείς σχηματισμοί φυσικού ή ανθρωπογενούς χαρακτήρα, εντός ή εκτός οικισμών. γ) Προκειμένου για την προστασία, αποκατάσταση, διατήρηση και ανάδειξη του πολεοδομικού ιστού των παραδοσιακών οικισμών, ιστορικών τόπων και αρχαιολογικών χώρων, ο οποίος αποτελεί συστατικό στοιχείο της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας τους, είναι δυνατή η τροποποίηση ή αναθεώρηση του ισχύοντος ρυμοτομικού σχεδίου, έστω και αν με αυτήν επέρχεται μείωση της επιφανείας των κοινόχρηστων χώρων του. Στις περιοχές αυτές μπορούν, μετά από μελέτες αστικού σχεδιασμού ή τοπίου, να θεσπίζονται ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης και να καθορίζονται ειδικές χρήσεις. Σε περίπτωση που θεσπίζονται και ειδικοί μορφολογικοί περιορισμοί δόμησης και ειδικοί όροι δόμησης που αποκλίνουν από τους ισχύοντες στην περιοχή, τότε απαιτείται και η γνώμη του Κεντρικού Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής».

5.2.3.2 Τα μνημεία της Ελλάδας

Τα πολιτιστικά μνημεία μπορούν να ταξινομηθούν με βάση διαφορετικά κριτήρια: το χρόνο δημιουργίας, τον τόπο δημιουργίας, τη σημασία και το είδος τους. Ειδικότερα, στον ελλαδικό χώρο τα μνημεία διαχωρίζονται χρονικά σε προϊστορικής εποχής (παλαιολιθικά, μεσολιθικά, νεολιθικά και εποχής του χαλκού), κλασικής εποχής (αρχαϊκά, κλασικά, ελληνιστικά και ρωμαϊκής εποχής), βυζαντινής εποχής (βυζαντινά, μεσοβυζαντινά και μεταβυζαντινής περιόδου) και σύγχρονα (νεοελληνικής εποχής). Συγκεκριμένα, όσον αφορά στο είδος των μνημείων που περιλαμβάνει η κάθε εποχή, αυτά παρουσιάζονται αναλυτικά στον παρακάτω Πίνακα.

Πίνακας: Κατηγορίες και είδη μνημείων ανά εποχή (Πηγή: odysseus.culture.gr)

Χρονική Περίοδος	Είδη (κατηγορίες) Μνημείων
Προϊστορική εποχή	Κατοικίες, Ανάκτορα, Οχυρώσεις, Διοικητικά κτήρια, Λατρευτικά μνημεία, Ταφικά μνημεία, Υποδομές, Μνημεία Εμπορικής και Βιοτεχνικής Δραστηριότητας.
Αρχαία Εποχή	Κατοικίες, Ανάκτορα, Οχυρώσεις, Διοικητικά κτήρια, Λουτρά, Λατρευτικά μνημεία, Αναμνηστικά - Διακοσμητικά μνημεία, Ταφικά μνημεία, Υποδομές, Αθλητικές εγκαταστάσεις, Θέατρα και Ωδεία, Μνημεία Εμπορικής και Βιοτεχνικής Δραστηριότητας.
Βυζαντινή Εποχή	Κατοικίες, Οχυρώσεις & Κάστρα, Λουτρά, Λατρευτικά μνημεία, Ταφικά μνημεία, Υποδομές.
Νεότερη Εποχή	Κατοικίες, Οχυρώσεις, Διοικητικά κτήρια, Κτήρια Παιδείας και Πολιτισμού, Λουτρά, Λατρευτικά μνημεία, Αναμνηστικά - Διακοσμητικά μνημεία, Δίκτυα Υποδομών, Αθλητικές εγκαταστάσεις, Θέατρα και Ωδεία, Μνημεία Εμπορικής και Βιοτεχνικής Δραστηριότητας, Κοινωφελή Ιδρύματα, Κινηματογράφοι.

5.2.3.3 Παγκόσμιοι Οργανισμοί για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς

Οι παγκόσμιοι οργανισμοί χαράσσουν τις κατευθυντήριες πολιτικές, τις οποίες σκόπιμο είναι να ακολουθεί κάθε κράτος για την ολοκληρωμένη διαχείριση, αξιοποίηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι οργανισμοί αυτοί είναι διακυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί, με τους σημαντικότερους να είναι:

UNESCO (Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό): Ο ρόλος της UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) δεν έχει μόνο κανονιστικό αλλά και επιχειρησιακό χαρακτήρα,

προσφέροντας βοήθεια στις διάφορες χώρες για την αποκατάσταση και συντήρηση των μνημείων τους, τόσο από άποψη επιστημονικών όσο και τεχνικών πληροφοριών.

ICCROM (Διεθνές Κέντρο για τη Μελέτη της Συντήρησης και της Αποκατάστασης των Πολιτιστικών Αγαθών): Το ICCROM, που ιδρύθηκε το 1959, κατέχει ειδικό συμβουλευτικό ρόλο όσον αφορά τη διατήρηση των εγγεγραμμένων στον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, μνημείων και τοπίων καθώς επίσης και εκπαιδευτικό ρόλο για τις τεχνικές αναστήλωσης (www.unesco-hellas.gr).

OWHC (Οργανισμός Πόλεων της Παγκόσμιας Κληρονομιάς): Με την ίδρυσή του το 1993, ξεκίνησε μια συνεχή προσπάθεια για την εφαρμογή της Σύμβασης της UNESCO για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβάνοντας και την εκπαίδευση των τοπικών αρχών. Ο Οργανισμός δραστηριοποιείται σήμερα σε 227 πόλεις (www.ovpm.org).

ICAHM (Διεθνής Επιτροπή για τη Διαχείριση της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς): Η ICAHM συμβουλεύει το ICOMOS και την Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς για θέματα διαχείρισης των αρχαιολογικών χώρων και των τοπίων (www.icomos.org).

WMF (Παγκόσμιο Ταμείο Μνημείων): Οι δραστηριότητές του προωθούν την εκπαίδευση των τοπικών αρχών και σχετικών φορέων και παρέχουν οικονομική και τεχνική υποστήριξη για τη διατήρηση μεγάλων κτιρίων και εκτάσεων σε συνεργασία με τοπικούς εταίρους. Παράλληλα, το εν λόγω Ταμείο προσφέρει βοήθεια για ζημίες που προκλήθηκαν από φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές (www.wmf.org).

ICOMOS (Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Χώρων): Αποτελεί μια διεθνή μη κυβερνητική οργάνωση επαγγελματιών και εστιάζει στην προστασία των μνημείων και των ιστορικών τόπων παγκοσμίως (www.icomos.org).

Διεθνής Ένωση για την Διατήρηση της Φύσης (IUCN): Μέσω του παγκόσμιου δικτύου εμπειρογνομόνων που διαθέτει, η εν λόγω διεθνής, μη κυβερνητική οργάνωση παρέχει αναφορές για την κατάσταση συντήρησης των μνημείων που είναι εγγεγραμμένα στον Κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO (www.unesco-hellas.gr).

Στο πλαίσιο των στρατηγικών παρέμβασης μέσω Διεθνών και Ευρωπαϊκών Συμβάσεων, συμπληρωματικά, στον πίνακα που ακολουθεί, αναφέρεται επιλεκτικά και κατά χρονολογική σειρά υιοθέτησης, η κύρωση συμβάσεων από την Ελλάδα που αφορούν στην πολιτιστική κληρονομιά.

A/A	Τίτλος	Υπογραφή	Θεματοφύλακας	Κύρωση από Ελλάδα
1.	Σύμβαση για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης και Πρωτόκολλο	14/05/1954, Χάγη	UNESCO	N.1114/1981 (ΦΕΚ 6/Α/08-01-1981)
2.	Διεθνής Σύμβαση σχετικά με τα μέσα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών	14/11/1970, Παρίσι	UNESCO	N.1103/1980 (ΦΕΚ 297/Α/29-12-1980)
3.	Διεθνής Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς	23/11/1972, Παρίσι	UNESCO	N.1126/1981 (ΦΕΚ 32/Α/10-02-1981)
4.	Σύμβαση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης	03/10/1985 Γρανάδα	Συμβούλιο της Ευρώπης	N.2039/1992 (ΦΕΚ 61/Α/13-04-1992)
5.	Σύμβαση της Βαλέτας για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς	16/ 01/1992 Βαλέτα	Συμβούλιο της Ευρώπης	N.3378/2005 (ΦΕΚ 203/ΑΥ19.8.2005)
6.	Σύμβαση της Φλωρεντίας για το Τοπίο	20/10/2000 Φλωρεντία	Συμβούλιο της Ευρώπης	N.3827/2010 (ΦΕΚ 30/Α/25-2-2010)
7.	Σύμβαση για την προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς	03/11/2003 Παρίσι	UNESCO	N.3521/2006 (ΦΕΚ 275/Α/22-12-2006)
8.	Σύμβαση για την Προστασία και Προώθηση της Ποικιλομορφίας των Πολιτιστικών Εκφράσεων	20/10/2005 Παρίσι	UNESCO	N.3520/2006 (ΦΕΚ 274/Α/22-12-2006)

5.2.3.4 Ενδεικτικά προγράμματα χρηματοδότησης έργων πολιτισμού από ευρωπαϊκούς και εθνικούς πόρους

Ανάμεσα στα πιο βασικά προγράμματα και πρωτοβουλίες που χρηματοδοτούν δράσεις για την προστασία και τη διαχείριση της μνημειακής κληρονομιάς, συγκαταλέγονται τα εξής:

- Τα τοπικά προγράμματα CLLD/LEADER, με επιλέξιμα έργα για την ανάδειξη της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της υπαίθρου,
- Η κοινοτική πρωτοβουλία URBACT με επιλέξιμα έργα για τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς,

- Τα προγράμματα διασυνοριακής/διακρατικής συνεργασίας INTERREG με επιλέξιμα έργα για τη διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα "Πολιτισμός"
(https://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/themes/culture),
- Το θεματικό πρόγραμμα "Euromed Heritage" χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Ένωση,
- Δράσεις στα πλαίσια συνεργασίας με το Συμβούλιο της Ευρώπης (πχ Θεσμός Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς),
- Το ΤΑΠ ή πρώην ΤΑΠΑ (Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων).

5.3 Τρόποι εφαρμογής του υφιστάμενου πλαισίου προστασίας

5.3.1 Φυσικό περιβάλλον

Αρμόδιες υπηρεσίες για την εφαρμογή του υφιστάμενου πλαισίου προστασίας και ορθής διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή του Ζαγορίου είναι αφενός η **Δασική Υπηρεσία** και αφετέρου ο **Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου**.

Η δομή της **Δασικής Υπηρεσίας** στην διοικητική περιοχή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Ηπείρου- Δυτικής Μακεδονίας, που βρίσκεται σε άμεση σχέση με το Ζαγόρι, έχει ως εξής:

- Γενική Διεύθυνση Δασών και Αγροτικών Υποθέσεων,
- Διεύθυνση Συντονισμού & Επιθεώρησης Δασών,
- Διεύθυνση Δασών Ιωαννίνων,
 - Δασαρχείο Ιωαννίνων,
 - Δασαρχείο Κόνιτσας,
 - Δασαρχείο Μετσόβου.

Το Δασαρχείο Ιωαννίνων είναι αρμόδιο για το κεντρικό και βόρειο τμήμα του Ζαγορίου, το Δασαρχείο Μετσόβου για το ανατολικό και βορειο-ανατολικό τμήμα του και το Δασαρχείο Κόνιτσας για το δυτικό.

Κάθε Δασαρχείο συνίσταται από τέσσερα τμήματα με συγκεκριμένες αρμοδιότητες, που αναφέρονται παρακάτω:

Τμήμα Διοίκησης και Διαχείρισης Δασών

- Η Διοίκηση, εκμετάλλευση και διαχείριση των δημοσίων δασών και δασικών εκτάσεων.
- Η δασοπολιτική επιτήρηση επί των ιδιωτικών δασών και δασικών εκτάσεων, η επαλήθευση των διαχειριστικών μελετών ως και η εφαρμογή και παρακολούθηση των εκάστοτε κρατικών προγραμμάτων ανάπτυξης της ιδιωτικής δασοπονίας.
- Η εκτέλεση υλοτομικών εν γένει εργασιών, η διάθεση των δασικών προϊόντων, θέματα οργανώσεως και εποπτείας της δασικής εργασίας, των δασικών συνεταιρισμών, δασικής φορολογίας και δασικών βιομηχανιών.
- Θέματα δασικής εκπαίδευσης, ενημέρωσης και δασικών εφαρμογών.
- Η τήρηση και ενημέρωση των δασικών βιβλίων.

Τμήμα Εκτέλεσης Δασοτεχνικών Έργων

- Η εκτέλεση και συντήρηση πάσης φύσεως δασικών τεχνικών έργων και εργασιών.
- Η σύνταξη του απολογισμού των εκτελουμένων πάσης φύσεως έργων και εργασιών και υποβολή τούτου αρμοδίως Η μέριμνα για την προμήθεια του αναγκαίου εξοπλισμού και υλικού.
- Η παρακολούθηση και εκτέλεση των προγραμμάτων έργων και μελετών ανάπτυξης της ιδιωτικής δασοπονίας.
- Ο χειρισμός παντός θέματος συναφούς προς εκτέλεση των δασοτεχνικών έργων.

Πολιτιστικό Τοπίο Ζαγορίου: Σχέδιο Διαχείρισης

- Η μέριμνα για τη λειτουργία, φύλαξη, συντήρηση και επισκευή του πάσης φύσεως μηχανικού εξοπλισμού και υλικού.

Τμήμα Προστασίας Δασών και Δημόσιου κατήγορου (Τμήμα Δασοπονίας)

- Η προστασία των δασών και δασικών εκτάσεων, της πανίδας και χλωρίδας, του δασικού περιβάλλοντος, των δασοτεχνικών έργων καθώς και παντός περιουσιακού στοιχείου.
- Η εκπόνηση και εκτέλεση σχεδίου προληπτικής αντιπυρικής προστασίας των δασών και δασικών εκτάσεων.
- Η έκδοση πρωτοκόλλων διοικητικής αποβολής για κατάληψη Δημοσίων Δασικών εκτάσεων.
- Η μέριμνα κήρυξης εκτάσεων ως αναδασωτέων.
- Η μέριμνα για την έκδοση απόφασης κατεδάφισης αυθαιρέτων κτισμάτων σε Δασικές εκτάσεις, κλίση προς ακρόαση του παραβάτη.
- Ο χειρισμός εν γένει θεμάτων δασικής ιδιοκτησίας, κτηματογραφήσεως, δασολογίου, αποτερματισμού, αλλαγής χρήσεως και μισθώσεων δασικών εκτάσεων.
- Ο χαρακτηρισμός δασών και δασικών εκτάσεων, σύμφωνα με το άρθρο 14 Ν. 998/78.
- Έκδοση δασικών απογραφικών διατάξεων.
- Η έκδοση και εφαρμογή των δασικών εν γένει ρυθμιστικών διατάξεων.

Γραφείο Δημόσιου κατήγορου

- Ο χειρισμός θεμάτων αναγομένων στην δίωξη των παραβατών των διατάξεων της δασικής νομοθεσίας γενικά και η μέριμνα της εκδίκασης αυτών.

Γραφείο Ανάπτυξης Θήρας, Ιχθυοπονίας και Δασικής Αναψυχής

- Έκδοση αδειών, έλεγχος δικαιολογητικών θήρας.
- Έκδοση ρυθμιστικών διατάξεων θήρας.
- Έλεγχος Κυνηγετικών Συλλόγων κ.λ.π.
- Ίδρυση και κατάργηση καταφυγίων άγριας ζωής.

Γραφείο Διοικητικό - Λογιστικό

Στα Δασαρχεία υπάγονται τυχόν δασονομεία, δασοφυλάκια, φυτώρεια και εκτροφεία θηραμάτων που υπάρχουν στην περιοχή αρμοδιότητάς τους.

Η δομή του **Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου** έχει ως εξής: Η έδρα του Φορέα Διαχείρισης είναι στο Δήμο Ζαγορίου (Ασπράγγελοι). Οι Διοικητικές Υπηρεσίες του, από το Φεβρουάριο του 2007, στεγάζονται και λειτουργούν στους Ασπραγγέλους του Δήμου Ζαγορίου, στην Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων.

Κύριος σκοπός του Φορέα Διαχείρισης είναι η διατήρηση και διαχείριση των σπάνιων οικοτόπων και ειδών χλωρίδας και πανίδας, καθώς και η θεσμοθέτηση διαδικασιών και μέτρων για την εξασφάλιση της αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπου και φύσης στο πλαίσιο

της αειφόρου ανάπτυξης αλλά και η προβολής της προστατευόμενης περιοχής τόσο σε τοπικό επίπεδο όσο και σε πανελλήνιο αλλά και παγκόσμιο.

Επιπλέον, πέρα από τους παραπάνω, αρμόδιος φορέας για την θηροφύλαξη και άλλες παράνομες δραστηριότητες στο φυσικό περιβάλλον (π.χ. λαθραλιεία), είναι η θηροφυλακή της Ε΄ Κυνηγετικής Ομοσπονδίας Ηπείρου. Οι δασικοί υπάλληλοι και οι θηροφύλακες της Κυνηγετικής Ομοσπονδίας έχουν εκ του νόμου δικαιώματα ανακριτικού υπαλλήλου, ενώ οι επόπτες φύλαξης του Εθνικού Πάρκου όχι, γεγονός που περιορίζει την αποτελεσματικότητα των τελευταίων, ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα.

5.3.2 Δομημένο περιβάλλον

- **Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων**

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Αρχαιολογικού Νόμου 3028/2002 (ΦΕΚ 153 /Α΄/ 28.06.2002) «Για την Προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», η προστασία, η συντήρηση, η καταγραφή, η τεκμηρίωση και η ανάδειξη των αρχαιοτήτων και των μνημείων (ακίνητων/κινητών) της περιοχής Ζαγορίου αποτελούν μέριμνα του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Στις αρμοδιότητες της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων υπάγονται τα κατάλοιπα της ανθρώπινης δραστηριότητας (κινητά/ακίνητα μνημεία, οικοδομήματα κλπ.) τα οποία καλύπτουν ένα ευρύ χρονολογικό εύρος, εκτεινόμενο από τους προϊστορικούς, αρχαίους και βυζαντινούς χρόνους έως και το 1830. Σημειώνεται ότι πέραν των κηρυγμένων μνημείων, στις προστατευτικές διατάξεις της αρχαιολογικής νομοθεσίας υπάγονται και όλα τα μνημεία (κινητά/ ακίνητα) που χρονολογούνται μέχρι το 1830. Επίσης, στην περιοχή του Ζαγορίου η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική διατηρεί την αυθεντικότητά της μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα με εξαιρετικά δείγματα.

Επιπρόσθετα, όπως συνάγεται από τον έλεγχο του αρχείου της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων, υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός θέσεων και μνημείων, μη κηρυγμένων, τα οποία ωστόσο συνιστούν το πολιτισμικό απόθεμα της περιοχής του Ζαγορίου.

Αναφορικά με την κατάσταση διατήρησης και τη συντήρηση των μνημείων σημειώνονται τα εξής:

α) Ήπιες μορφές παρέμβασης, όπως περιφράξεις και σήμανση, καταγράφονται σε επιλεγμένους αρχαιολογικούς χώρους και θέσεις (Βίτσα, Κλειδί, Μπούϊλα). Επιπρόσθετα, καταβάλλεται προσπάθεια ο καθαρισμός των περισσότερων χώρων από τη βλάστηση να γίνεται σε ετήσια βάση, δυνάμει των εγκεκριμένων σε ετήσια βάση πιστώσεων χωρίς όμως αυτό να είναι πάντα εφικτό. Καθοριστικής σημασίας στον τομέα είναι η συμβολή τοπικών φορέων (Δήμος Ζαγορίου, Σύλλογος Νέων Αρίστης κλπ).

β) Η κατάσταση διατήρησης των δεκάδων εκκλησιαστικών μνημείων της περιοχής ποικίλει, και η καταγραφή της παθολογίας τους, η οποία αποτελεί το αντικείμενο αναλυτικών εκθέσεων που αναφέρονται σε διάφορες παραμέτρους και θέματα (υγρασία,

τοιχογραφίες, κτηριακές βλάβες, στατική επάρκεια κτλ), προχωρά σταδιακά και ανάλογα με τα ανακλύπτοντα προβλήματα. Σημειώνεται ότι στο κεντροανατολικό και ανατολικό Ζαγόρι πολλές καταστροφές στους οικισμούς και τα μνημεία έχουν γίνει την περίοδο της γερμανικής κατοχής. Σημαντικές βλάβες υπέστησαν λόγω του σεισμού του 2016 οι ναοί των Ταξιαρχών και του Αγίου Αθανασίου στα Κάτω Πεδινά, καθώς επίσης ο ναός Εισοδίων της Θεοτόκου Τσεπελόβου και η μονή Γενεσίου Θεοτόκου Ασπραγγέλων. Για τα έργα αποκατάστασης που έχουν προχωρήσει σε μνημεία με φορείς υλοποίησης το ΥΠΠΟΑ, την Περιφέρεια Ηπείρου, τον Δήμο Ζαγορίου, τις εκκλησιαστικές επιτροπές και προσφορές κληροδοτημάτων και ιδιωτών, βλέπε Παράρτημα Ι-2.

Αναφορικά με προτάσεις προστασίας, ανάδειξης, επανάχρησης, διαχείρισης επισημαίνονται τα εξής:

α) Η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων στο πλαίσιο της προστασίας που ασκεί στην περιοχή προωθεί την επανακήρυξη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων με παράλληλες οριοθετήσεις και αποτυπώσεις σε δύο τουλάχιστον περιοχές: στη Βίτσα (Μολοσσικός οικισμός / νεκροταφείο, μοναστηριακό συγκρότημα Προφήτη Ηλία) και στο Σκαμνέλι (Τείχη ελληνιστικών χρόνων/ Ι.Ν. Αγίας Παρασκευής).

β) Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάδειξη των μνημείων είναι η αποκατάστασή τους και στη συνέχεια η προβολή και η δυνατότητα πρόσβασης του κοινού σε αυτά. Σημειώνεται ότι η διαχείριση και λειτουργία των εκκλησιαστικών μνημείων ανήκει στη Ι. Μητρόπολη Ιωαννίνων και ως εκ τούτου η πρόσβαση του κοινού σ' αυτά ρυθμίζεται από τους λειτουργούς της.

γ) Συνεχής και αδιάλειπτη μέριμνα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων αποτελεί η προβολή της ιστορικής και καλλιτεχνικής αξίας ακίνητων και κινητών μνημείων της περιοχής του Ζαγορίου, μέσω εκθέσεων, εκδόσεων, ανακοινώσεων σε επιστημονικά συνέδρια και εκπαιδευτικών δράσεων. Βλέπε Παράρτημα Ι-3.

Αρμόδιες υπηρεσίες για οικοδομικά και τεχνικά έργα εντός παραδοσιακών οικισμών είναι οι εξής:

- **Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων & Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Βορείου Ιονίου & Δυτικής Μακεδονίας.** Η υπηρεσία γνωμοδοτεί σε εργασίες επί υφισταμένων κτιρίων με συγκεκριμένες συστάσεις που αφορούν τη διάσωση παραδοσιακών τυπολογιών στις επεμβάσεις που προτείνονται (σχετική νομοθεσία Ν. 3028/2002). Το έργο της Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων είναι η προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη των νεότερων μνημείων (μεταγενέστερων του 1830) και η προστασία των ιστορικών τόπων.
- **Τοπικό Συμβούλιο Μνημείων Ηπείρου.** Τα Τοπικά Συμβούλια Μνημείων (Τ.Σ.Μ.), σύμφωνα με το άρθρο 49 του Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» είναι επιστημονικά γνωμοδοτικά όργανα του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, που συγκροτούνται στην έδρα κάθε

διοικητικής Περιφέρειας και στις νησιωτικές περιοχές και γνωμοδοτούν για όλα τα θέματα που αφορούν σε μνημεία, χώρους και Αγαθούς της Περιφέρειάς τους.

Το Τοπικό Συμβούλιο Μνημείων Ηπείρου συγκροτήθηκε με την Αριθμ.

ΥΠ.ΠΟ.Α./ΓΔΔΥΗΔ/ΔΔΑΑΔ/ΤΔΑΔΤΠ/345221/29189/27620/21782/31-08-2017 (ΦΕΚ 446/Υ.Ο.Δ.Δ./12-09-2017) και τροποποιημένη Αριθμ.

ΥΠΠΟΑ/ΓΔΔΥΗΔ/ΔΔΑΔ/ΤΔΜΠ/628761/42065/36582/11962/6-2-2019 Απόφαση (ΦΕΚ 73/Υ.Ο.Δ.Δ./15-2-2019)

Χωρική αρμοδιότητα του Συμβουλίου αποτελεί ολόκληρη η Περιφέρεια Ηπείρου.

Οι Περιφερειακές Υπηρεσίες που εισάγουν θέματα στο Συμβούλιο είναι οι:

- ΕΦΑ Ιωαννίνων
- ΕΦΑ Άρτας
- ΕΦΑ Θεσπρωτίας
- ΕΦΑ Πρέβεζας
- ΥΝΜΤΕ Ηπείρου, Βορείου Ιόνιου & Δυτικής Μακεδονίας

- **Υπηρεσία Δόμησης Δήμου Ιωαννιτών** (Διεύθυνση Περιβάλλοντος & Πολεοδομίας Ιωαννίνων). Η υπηρεσία εμπλέκεται στην προέγκριση και στην έκδοση οικοδομικών αδειών κατηγορίας 1 η οποία εκδίδεται από ιδιώτη Μηχανικό στο πληροφοριακό σύστημα του Τεχνικού Επιμελητηρίου (σχετική νομοθεσία Ν. 4495/17 (ΦΕΚ 167Α/2017), Ν. 4067 (ΦΕΚ 79Α/2012). Για την Έγκριση Εργασιών Δόμησης Μικρής Κλίμακας αποκλειστικά υπεύθυνοι είναι ιδιώτες Μηχανικοί που τις εκδίδουν.
- **Συμβούλια Αρχιτεκτονικής Περιφέρειας Ηπείρου "Σ.Α"** (για την Π.Ε. Ιωαννίνων). Η συγκεκριμένη υπηρεσία γνωμοδοτεί θετικά ή αρνητικά, συγκεκριμένα επί των αρχιτεκτονικών μελετών για κάθε οικοδομική εργασία (ανέγερση, επισκευή, προσθήκη, κατεδάφιση, νομιμοποίηση, τακτοποίηση αυθαιρέτου) σε κτίρια ή γήπεδα, που βρίσκονται σε παραδοσιακούς οικισμούς. Γνωμοδοτεί ως προς τα μορφολογικά στοιχεία όψεων των κτιρίων και γενικότερα πως προς την αρμονική ένταξη του τεχνικού/οικοδομικού έργου στο περιβάλλον του παραδοσιακού οικισμού (δεν εμπλέκεται μόνο για οικοδομικές εργασίες ή τεχνικά ή άλλα έργα στο εσωτερικό υφισταμένου κτιρίου, οι οποίες δεν επιφέρουν τροποποιήσεις των όψεων αυτού). Επίσης εμπλέκεται για κάθε περίπτωση που προβλέπεται από τις διατάξεις του ν. 4067/2012 (Α' 79) η γνωμοδότηση του Σ.Α.
- **Συμβούλια Πολεοδομικών Θεμάτων και Αμφισβητήσεων** - «ΣΥ.ΠΟ.Θ.Α.» και **Κεντρικό Συμβούλιο Αρχιτεκτονικής** – «ΚΕ.Σ.Α.» (Αθήνα). Οι υπηρεσίες εμπλέκονται στη γνωμοδότηση και έγκριση μεγαλύτερων έργων.

5.4 Σχεδιασμός σε επίπεδο Δήμου ή Περιφέρειας

5.4.1 Το Ζαγόρι σε σχέση με το Χωροταξικό Πλαίσιο Ηπείρου

Η μελέτη της αναθεώρησης του Περιφερειακού Χωροταξικού Πλαισίου της Περιφέρειας Ηπείρου, που εγκρίθηκε με την υπ.αριθμ. ΥΠΕΝ/ΔΧΩΡΣ/78523/1208 (ΦΕΚ 286/Τεύχος Α.Α.Π./28-11-2018), **πραγματεύεται σε σημαντικό βαθμό θέματα που άπτονται της διαχείρισης της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς και γενικότερα της διαχείρισης του τοπίου** σε περιοχές, όπως το Ζαγόρι με σημαντικά στοιχεία φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς.

Σύμφωνα με το Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο της Περιφέρειας Ηπείρου (εν συντομία ΠΧΠΠΗ), ιδιαίτερη σημασία για την ανάπτυξη της Ηπείρου έχει το φυσικό περιβάλλον της περιοχής που λόγω της απομόνωσής της διατηρήθηκε σχεδόν αδιατάρακτο και στο οποίο περιλαμβάνονται υψηλής ποιότητας οικοτουριστικοί φυσικοί πόροι. Επίσης, διατηρούνται σημαντικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της περιοχής (παραδοσιακοί οικισμοί, γεφύρια, κ.α), καθώς και αξιόλογοι αρχαιολογικοί χώροι. Οι παραπάνω πόροι αποτελούν σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα της Ηπείρου για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων στον τομέα του τουρισμού, ενισχύοντας ταυτόχρονα και άλλες δραστηριότητες που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τον τουρισμό. Το πρότυπο χωρικής οργάνωσης στο ΠΧΠΠΗ στηρίζεται στην αρχή της ολοκληρωμένης αξιοποίησης των διαθέσιμων πόρων και υποδομών με ταυτόχρονη προστασία των στοιχείων που συνθέτουν το περιβάλλον και τοπίο της Ηπείρου.

Το Ζαγόρι βρίσκεται στο βόρειο τμήμα του εν δυνάμει άξονα ανάπτυξης (Ζαγοροχώρια - Κόνιτσα - Μαστοροχώρια) και στην ευρύτερη ανθρωπογεωγραφική ενότητα της Πίνδου. Συνολικά η Πίνδος αποτελεί μια ιδιαίτερη περιοχή με αναξιοποίητους πόρους που χρήζει ειδικής αντιμετώπισης. Η προοπτική ενίσχυσης της τουριστικής δραστηριότητας της Περιφέρειας μπορεί να συνεισφέρει στην αναζωογόνηση της Πίνδου υπό τον όρο ότι το πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης που θα εφαρμοστεί στην Ήπειρο δεν θα επαναλάβει τις αστοχίες του μοντέλου του μαζικού τουρισμού που κυριαρχεί της τουριστικής δραστηριότητας από την ακτή προς την ενδοχώρα, η συγκρότηση τοπικών πολυθεματικών δικτύων, η ενίσχυση ειδικών μορφών τουρισμού που αξιοποιούν πόρους του ορεινού χώρου, είναι δυνατόν να συμβάλλουν στη συγκράτηση της παραγωγικής και δημογραφικής συρρίκνωσης. Επιπλέον, η προώθηση της ζήτησης για παραθεριστική κατοικία στους φθίνοντες ή εγκαταλελειμμένους οικισμούς του ορεινού χώρου και όχι στο παράκτιο μέτωπο, είναι δυνατόν να συμβάλλει και στην αναζωογόνηση τους. Η ορεινή γεωργία και κτηνοτροφία και η ορθολογική εκμετάλλευση του δασικού πλούτου αποτελούν επίσης αναπτυξιακές προτεραιότητες για τον ορεινό χώρο. Τέλος η ενιαία αναπτυξιακή και περιβαλλοντική αντιμετώπιση της οροσειράς (Ήπειρος, Δ. Μακεδονία, Θεσσαλία) αποτελεί προτεραιότητα για τη βελτιστοποίηση των αποτελεσμάτων και την ολοκληρωμένη προστασία των φυσικών και πολιτισμικών πόρων.

Το Ζαγόρι, σύμφωνα με το ΠΧΠΠΗ, βρίσκεται στην χωρική ενότητα της Βόρειας Πίνδου (Ζαγοροχώρια - Κόνιτσα - Μαστοροχώρια), η οποία συνιστά ιδιαίτερη χωρική ενότητα με παραδοσιακή αγροτική ταυτότητα αλλά και δυνατότητες ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού, τάση η οποία έχει ήδη αναδειχθεί κυρίως στην περιοχή των Ζαγοροχωρίων και λιγότερο στα Μαστοροχώρια. Προτεραιότητα για την περιοχή αποτελεί η ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού (φυσιολατρικός, πολιτισμικός, αθλητικός, αγροτουρισμός) και της ποιοτικής πρωτογενούς παραγωγής. Επίσης η βελτίωση της προσβασιμότητας της περιοχής (Εγνατία, Δυτικός Άξονας) επιτρέπει την ένταξη των τουριστικών πόρων της περιοχής σε ευρύτερα πολυθεματικά τουριστικά δίκτυα.

Όσον αφορά τον χωρικό προσδιορισμό των βιώσιμων αναπτυξιακών ενοτήτων, το Ζαγόρι εντάσσεται στην περιοχή Κόνιτσας, Πωγωνίου και Ζαγοροχωρίων (Δήμοι Κόνιτσας, Πωγωνίου και Ζαγορίου). Περιλαμβάνει την ανατολική παραμεθόρια ζώνη της Περιφέρειας με διαπεριφερειακές συσχετίσεις με την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και δυνατότητα προώθησης διασυνοριακών συνεργασιών στο δυτικό Βαλκανικό χώρο. Η περιοχή περιλαμβάνει και τα Ζαγοροχώρια που αποτελούν μια από τις πλέον δυναμικές περιοχές ορεινού τουρισμού σε εθνικό επίπεδο. Στην περιοχή αυτή, με κέντρο την Κόνιτσα, συσπειρώνονται οικιστικά σύνολα με κοινή πολιτιστική και κοινωνικοοικονομική ταυτότητα (Μαστοροχώρια, Πωγωνοχώρια και Ζαγοροχώρια) και είναι σκόπιμη η οργανωμένη διαδημοτική συνεργασία για την προώθηση κοινών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών με κεντρική κατεύθυνση την ήπια τουριστική ανάπτυξη, την ποιοτική παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων και την άρση της απομόνωσης. Οι κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης αφορούν στην αξιοποίηση των αναπτυξιακών πόρων της περιοχής στους οποίους περιλαμβάνονται το αξιόλογο ορεινό φυσικό περιβάλλον και οι οικισμοί αλλά και η ίδιος ο μεθοριακός χαρακτήρας της που παρέχει δυνατότητες εξωστρέφειας, διευρύνοντας τις αναπτυξιακές προοπτικές της Περιφέρειας. Ειδικότερα η περιοχή προσφέρεται για την ανάπτυξη του πρωτογενή με έμφαση στην εκτατική κτηνοτροφία, στην παραγωγή ενέργειας (ΑΠΕ) και στην μεταποίηση της αγροκτηνοτροφικής παραγωγής για την παραγωγή προϊόντων ποιότητας (ΠΟΠ/ΠΓΕ Δήμου Ζαγορίου). Με βάση το ήδη υψηλό επίπεδο ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού **στα Ζαγοροχώρια, προτείνεται η κατά προτεραιότητα στόχευση στην ήπια τουριστική ανάπτυξη με τη διάχυση σχετικών δραστηριοτήτων και στους άλλους οικισμούς της περιοχής.**

5.4.2 Το φυσικό και πολιτισμικό κεφάλαιο της Περιφέρειας Ηπείρου ως βασικό αναπτυξιακό πλεονέκτημα στο Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο Περιφέρειας Ηπείρου

Η στρατηγική κατεύθυνση του ΠΧΠΠΗ αντιμετωπίζει **το φυσικό και πολιτισμικό κεφάλαιο της Περιφέρειας Ηπείρου ως βασικό αναπτυξιακό πλεονέκτημα**. Στο πλαίσιο αυτό, δίδεται κατεύθυνση κατά την εκπόνηση του σχετικού σχεδιασμού να υιοθετηθούν διατάξεις με στόχο τον περιορισμό και τη σταδιακή κατάργηση της εκτός σχεδίου δόμησης, έλεγχο των επιτρεπόμενων χρήσεων και κατάργηση των παρεκκλίσεων.

1. Προστασία: Σε ό,τι αφορά τους φυσικούς πόρους απαιτείται, ως αναπτυξιακή δράση, η συγκρότηση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος που θα στοχεύει:

(α) Στην **προστασία τοπίων**, δασών, γεωργικής γης, παράκτιων ζωνών κ.λπ. από την άναρχη διασπορά δραστηριοτήτων και εγκαταστάσεων, από την ευκαιριακή και χωρίς συγκροτημένο σχέδιο επέκταση της τουριστικής και οικιστικής δραστηριότητας, από την αποσπασματική διάνοιξη οδικών δικτύων, από τη βόσκηση, από πυρκαγιές και από διάφορες άλλες ανθρωπογενείς πιέσεις.

(β) Στην **αποκατάσταση και προστασία**, με εφαρμογή της κατάλληλης αντιρρυπαντικής πολιτικής, των εδαφών, των υπόγειων υδροφορέων, καθώς και στην προστασία των ποταμών, λιμναίων και θαλάσσιων υδάτων από την χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, από την υπερεκμετάλλευση των υδάτινων πόρων, από την διάθεση αστικών λυμάτων και απορριμμάτων, κτηνοτροφικών αποβλήτων, υγρών βιομηχανικών αποβλήτων χωρίς προηγούμενη επεξεργασία κ.λπ.

(γ) Στην **ορθολογική διαχείριση** των υδάτινων πόρων με στόχο τη βελτιστοποίηση του συστήματος αξιοποίησης των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων.

(δ) Στην **αποφυγή πρόκλησης τυχόν επιπτώσεων** στις προστατευόμενες περιοχές.

Ειδικότερα, για τις προστατευόμενες φυσικές περιοχές της Περιφέρειας ορίζονται οι εξής κατευθύνσεις:

(α) Διατήρηση και αύξηση (αν και όπου είναι δυνατή) της επιφάνειας των οικοτόπων προτεραιότητας του παραρτήματος Ι της ΟΔΗΓΙΑΣ 92/43/ΕΟΚ. Η προστασία σε ποσοτικό και ποιοτικό επίπεδο επιδιώκει την άρτια οικολογική κατάσταση του συνόλου των περιοχών.

(β) Διασφάλιση της οικολογικής συνεκτικότητας των προστατευόμενων περιοχών και αποφυγή κάθε περαιτέρω κατακερματισμού τους από έργα ή υποδομές.

(γ) Διατήρηση ή ίδρυση νέων φυσιολατρικών διαδρόμων σύνδεσης των προστατευόμενων περιοχών.

(δ) Ένταξη της έννοιας του περιβαλλοντικού ισοδύναμου για Στρατηγικές Επενδύσεις που επηρεάζουν προστατευόμενες περιοχές και αποκατάσταση οικοσυστημάτων που έχουν υποβαθμιστεί από ανθρωπογενείς δραστηριότητες.

(ε) Διατήρηση και βελτίωση των βασικών οικολογικών λειτουργιών των προστατευόμενων περιοχών.

(στ) Διατήρηση της γενετικής ποικιλότητας.

(ζ) Αειφόρος διαχείριση των ειδών και των οικοσυστημάτων των προστατευόμενων περιοχών.

(η) Εφαρμογή προγραμμάτων περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης των επισκεπτών.

Η προστασία αλλά και ανάδειξη-αξιοποίηση των ποταμών της Ηπείρου ως σημανόντων στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος και του τοπίου επιβάλλει τη λήψη μέτρων για τη διασφάλιση της ποιότητας του νερού αλλά και τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος στις παρόχθιες περιοχές. Στον ορεινό χώρο της Ηπείρου θα πρέπει να προστατευθούν τα ποτάμια οικοσυστήματα, που αποτελούν σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα για την ανάπτυξη οικοτουριστικών δραστηριοτήτων στις περιοχές αυτές, με τη λήψη μέτρων για την αποχέτευση των παρόχθιων οικισμών, την αποτροπή της ανεξέλεγκτης απόρριψης απορριμμάτων κ.α.

2. Ανάδειξη - Αξιοποίηση: Προωθείται η συγκρότηση και ανάδειξη δικτύων, οι κόμβοι των οποίων συνίστανται από διακριτούς και ενδιαφέροντες προορισμούς. Μια πιο λεπτομερής εξειδίκευση της παραπάνω κατεύθυνσης υπαγορεύει τη συγκρότηση πολυθεματικών δικτύων με την έννοια της ποικιλίας, της πυκνότητας και της συμπληρωματικότητας των κόμβων που τα συγκροτούν.

Τα Ιωάννινα, λόγω μεγέθους, ρόλου και σημασίας ως κέντρο αστικού τουρισμού, κατέχουν κεντρικό ρόλο. Μπορούν να αποτελέσουν τον κεντρικό πόλο εξυπηρέτησης αλλά και την αφετηρία των δικτύων που καλύπτουν τον ορεινό χώρο της Πίνδου. Στον ορεινό χώρο της Πίνδου είναι δυνατόν να αναδειχθούν- αξιοποιηθούν δικτυώσεις που καλύπτουν τις παρακάτω περιοχές: (α) Παραμεθόρια ορεινή Ήπειρος η οποία περιλαμβάνει τις επιμέρους διακριτές ενότητες των Πωγωνοχωρίων, Ζαγοροχωρίων και Μαστοροχωρίων. (β) Κεντρική Πίνδος η οποία περιλαμβάνει το Μέτσοβο και τα Τζουμέρκα.

Στον ορεινό χώρο της Ηπείρου απαιτείται η προώθηση, εκπόνηση και εφαρμογή διαχειριστικών μελετών για την αειφορική εκμετάλλευση των δασικών οικοσυστημάτων, σύμφωνα με τις προδιαγραφές του ΥΠΕΝ, αλλά και η οριοθέτηση βοσκοτόπων, σύμφωνα με τα Διαχειριστικά Σχέδια Βόσκησης, για τη συνολικότερη οργάνωση του ορεινού χώρου και την αποφυγή συγκρούσεων στις χρήσεις γης. Η διαχείριση του δασικού πλούτου της Πίνδου συνιστά αναπτυξιακό εργαλείο που μέσω της ορθολογικής και σχεδιασμένης υλοτόμησης, φέρει όχι μόνο παραγωγικά αποτελέσματα, αλλά και διαρκή ανανέωση των δασών.

Η συνολικότερη αξιοποίηση του φυσικού πλούτου της Ηπείρου και η ένταξη των αντίστοιχων πόρων σε ευρύτερα χωρικά και θεματικά δίκτυα δικαιολογεί την ανάπτυξη πρωτοβουλιών σε μια τέτοια κατεύθυνση.

Ταυτόχρονα, το ΠΧΠΠΗ στοχεύει στην ποιοτική προστασία του οικιστικού αποθέματος και του πολιτισμικού κεφαλαίου της περιοχής που περιλαμβάνει ιδιαίτερα αξιόλογα παραδοσιακά σύνολα όσο και μεμονωμένα μνημεία (γεφύρια, νερόμυλους, πλακόστρωτα κ.α.). Πέραν των πιο επώνυμων παραδοσιακών οικισμών της περιοχής του Ζαγορίου, προωθείται η προστασία και ανάδειξη των οικισμών στις περιοχές Κόνιτσας – Μαστοροχωρίων – Γράμμου, στην περιοχή των Τζουμέρκων καθώς και των πυρόπληκτων κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου οικισμών του ανατολικού Ζαγορίου. Οι παρεμβάσεις στους οικισμούς αυτούς θα πρέπει να σέβονται τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα και το φυσικό περιβάλλον, αποφεύγοντας κατασκευές και παρεμβάσεις που αλλοιώνουν τα χαρακτηριστικά αυτά.

Ειδικότερα, διερευνάται η αναθεώρηση του προεδρικού διατάγματος Ζαγορίου (ΦΕΚ Δ΄ 615/1979 όπως τροποποιήθηκε με το ΦΕΚ Δ΄ 423/1995), τόσο σε σχέση με την κατάταξη των οικισμών όσο και σε σχέση με το συνολικό πνεύμα ορισμού της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα μορφολογικής μίμησης. Επιπλέον, υπάρχει ανάγκη αποσαφήνισης των όρων της εκτός σχεδίου χωροθέτησης παραγωγικών δραστηριοτήτων του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα.

Οι Κατευθύνσεις στρατηγικής για το Τοπίο σύμφωνα με το ΠΧΠΠΗ

Οι ζώνες τοπίου που εντοπίζονται στην Περιφέρεια Ηπείρου χαρακτηρίζονται και αξιολογούνται με βάση την αξία τους σε Διεθνούς, Εθνικής και Περιφερειακής αξίας ή σε Ιδιαίτερα Υποβαθμισμένων. **Η περιοχή του Ζαγορίου συγκαταλέγεται στις ζώνες τοπίου Εθνικής αξίας (ΕΑ) (Ζώνη ευρύτερης περιοχής Ζαγορίου).**

Για τις ζώνες Διεθνούς, Εθνικής και Περιφερειακής αξίας δίδονται οι εξής κατευθύνσεις:

(α) Ακριβής καθορισμός ζωνών προστασίας του τοπίου, στις οποίες θα περιορίζεται ή/και θα απαγορεύεται η δυνατότητα δόμησης.

(β) Η ίδρυση και λειτουργία οργανωμένων υποδοχέων παραγωγικών δραστηριοτήτων πρέπει να αποτελεί υψηλή προτεραιότητα στις περιοχές προστασίας τοπίου ανεξάρτητα από την κατάταξη τους.

(γ) Αποθάρρυνση νέων οικιστικών χωροθετήσεων και η αυστηροποίηση του ελέγχου της εκτός σχεδίου δόμησης.

(δ) Δημιουργία νέων και επεξεργασία ψηφιακών γεωχωρικών δεδομένων και υποβάθρων.

(ε) Ενίσχυση των υποδομών ερμηνείας περιβάλλοντος με στόχο την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση επισκεπτών και κατοίκων (π.χ. κέντρα πληροφόρησης και οικομουσειά, παρατηρητήρια, ενημερωτική σήμανση, χάρτες, ειδικές διαδρομές, μονοπάτια κ.α.).

Ζώνες προστασίας τοπίου στον ορεινό χώρο

Ως γενικές κατευθύνσεις δίδονται: (α) Η διαπεριφερειακή συνεργασία με τις Περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας για την από κοινού αντιμετώπιση της τουριστικής ανάπτυξης και διαχείρισης τοπίου του ορεινού χώρου της Πίνδου. (β) Η άμεση εκπόνηση και εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων για τις θεσμοθετημένες προστατευόμενες περιοχές που εμπíπτουν στις ζώνες προστασίας τοπίου. (γ) Η οριοθέτηση των μη οριοθετημένων οικισμών, με πρόβλεψη αποφυγής οριοθέτησης εκτεταμένων εκτάσεων πέριξ των οικιστικών συνόλων. (δ) Η εκπόνηση και εφαρμογή διαχειριστικών μελετών για την αειφορική διαχείριση των δασικών οικοσυστημάτων, με έμφαση στη διατήρηση της βιοποικιλότητάς τους και της οικολογικής τους ισορροπίας. (ε) Η οριοθέτηση και σύνταξη – εφαρμογή σχεδίων διαχείρισης των βοσκοτόπων, στις περιοχές που υπάρχει εκτατική κτηνοτροφία με προτεραιότητα στις περιοχές που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για ίδρυση και λειτουργία κτηνοτροφικών πάρκων. Παράλληλα, προτείνεται η στήριξη της ελεύθερης ή ημιεσταυλισμένης κτηνοτροφίας, κατά προτίμηση βιολογικής, στις ορεινές ή ημιορεινές περιοχές, καθώς και σε ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές. (στ) Η προστασία και ανάδειξη του παραδοσιακού χαρακτήρα των οικισμών. Προτείνεται προσαρμογή των τουριστικών κατασκευών στην κλίμακα και τη φυσιογνωμία του Αγαθού, με χρήση παραδοσιακών υλικών και φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών. (ζ) Η προστασία, συντήρηση και ανάδειξη των παραδοσιακών κατασκευών της ορεινής υπαίθρου (αλώνια, πηγάδια, βρύσες, ξερολιθιές, εικονοστάσια, γέφυρες κ.λπ.). (η) Η μελέτη, προβολή και διατήρηση δεξιοτήτων που σχετίζονται με την κατεργασία της πέτρας και ειδικότερα ξερολιθικών κατασκευών με στόχο τη διατήρηση του παραδοσιακού αγροτικού τοπίου. (θ) Ο περιορισμός της δόμησης νέων υποδομών φιλοξενίας και εστίασης αποκλειστικά εντός των οικισμών. (ι) Ο προσδιορισμός επιμέρους υποζωνών προστασίας του τοπίου, στις οποίες θα περιορίζεται ή/και θα απαγορεύεται η δυνατότητα δόμησης. (ια) Η υπογειοποίηση των δικτύων της ΔΕΗ στους παραδοσιακούς οικισμούς των ζωνών προστασίας τοπίου. (ιβ) Ως προς τις χωροθετήσεις εγκαταστάσεων υποδομών (π.χ. κεραιές τηλεπικοινωνιών, γραμμές μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος, πυλώνες και πύργοι, κτλ.) αυτές θα πρέπει κατά προτεραιότητα να εγκαθίστανται εκτός δασών και δασικών εκτάσεων και σε κάθε περίπτωση προτείνεται να αποφεύγεται κατά το δυνατόν η αλλοίωση του δασικού τοπίου. (ιγ) Όσον αφορά στην εγκατάσταση Αιολικών Σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, η εγκατάστασή τους εντός των δασικών περιοχών και των δασικών οικοσυστημάτων προτείνεται να γίνεται με τις λιγότερες δυνατές επιπτώσεις στα δασικά οικοσυστήματα. Θα πρέπει να αποψιλώνεται η μικρότερη δυνατή δασική έκταση και το οδικό δίκτυο πρόσβασης να ακολουθεί κατά το δυνατόν υφιστάμενους δασικούς δρόμους και να επιτρέπονται μόνον οι απολύτως αναγκαίες νέες διανοίξεις. Οι γραμμές μεταφοράς της ηλεκτρικής ενέργειας θα πρέπει να ακολουθούν το οδικό δίκτυο ώστε να αποφεύγεται η επιπλέον αποψίλωση των εκτάσεων. (ιδ) Για κάθε προτεινόμενη νέα εγκατάσταση ενεργειακού έργου και στα πλαίσια των υποχρεωτικών ΜΠΕ, θα πρέπει να απαιτείται ανάλυση και εκτίμηση του τοπίου και διερεύνηση της φέρουσας ικανότητάς του λαμβάνοντας υπόψη και την αθροιστική από άλλες δράσεις κατάστασή του. (ιε) Ο κατά προτεραιότητα εκσυγχρονισμός του αποχετευτικού συστήματος (δίκτυα και βιολογικοί

καθαρισμοί) των οικισμών που περιλαμβάνονται στις λεκάνες απορροής των προστατευόμενων υποδοχέων.

Ειδικότερα για τη Ζώνη ευρύτερης περιοχής Ζαγορίου κρίνεται σκόπιμη η ανάπλαση των οικισμών της Β' ζώνης του Π.Δ. Ζαγορίου (Δ' 615/1979, Δ' 423/1995), στα οποία παρουσιάζεται αλλοίωση του χαρακτήρα τους.

Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων (ΠΕΧΠ)

Οι περιοχές στις οποίες απαιτείται κατά προτεραιότητα η ενεργοποίησή τους ως ΠΕΧΠ συγκαταλέγεται ο ορεινός όγκος της Πίνδου, ο οποίος αποτελεί την πλέον δυσπρόσιτη περιοχή της Περιφέρειας Ηπείρου όπου η πληθυσμιακή συρρίκνωση στους περισσότερους οικισμούς δημιουργεί προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης με περιορισμένες δυνατότητες υπέρβασής της. Ο ορεινός όγκος περιλαμβάνει δύο υποπεριοχές που διαχωρίζονται από την Εγνατία οδό. Μία υποπεριοχή είναι εκείνη της Βόρειας Πίνδου, με τους ορεινούς όγκους Σμόλικα, Τύμφης, Τσούκα Ρόσα, Μιτσικέλι. Η ευρύτερη περιοχή, μέσα στην οποία θα καθοριστούν ΠΕΧΠ περιλαμβάνεται **στα όρια του Δήμου Ζαγορίου** και στο βόρειο και ανατολικό τμήμα του Δήμου Κόνιτσας.

Η υποπεριοχή αυτή, με ιδιαίτερα ελκυστικό φυσικό περιβάλλον και παραδοσιακούς οικισμούς, περιλαμβάνει τα Ζαγοροχώρια, αλλά και οικισμούς με σχετικά δύσκολη προσπελασιμότητα, ιδιαίτερα στο Δήμο Κόνιτσας, όπου η διάχυση της τουριστικής κίνησης είναι σχετικά περιορισμένη και υστερούν σε αναπτυξιακές προοπτικές. Οι παρεμβάσεις θα πρέπει να εστιάσουν στην ανάπτυξη των μειονεκτικών οικισμών και στη διάχυση της τουριστικής ανάπτυξης

5.4.3 Το τοπίο του Ζαγορίου σύμφωνα με τη μελέτη Τοπίου στο πλαίσιο του Χωροταξικού Σχεδίου Ηπείρου

Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση των Τύπων Τοπίων, όπως αναφέρονται στη «Μελέτη Τοπίου» στο πλαίσιο της «Αξιολόγησης, αναθεώρησης και εξειδίκευσης του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου» (Στάδιο Β1), στην ευρύτερη περιοχή του Ζαγορίου διακρίνονται τέσσερις (4) τύποι ως εξής:

1. Τοπίο φυσικών οικοσυστημάτων,
2. Τοπίο γεωτόπων- ιδιαίτερων γεωλογικών σχηματισμών,
3. Τοπίο παραδοσιακών οικισμών και παραδοσιακής αρχιτεκτονικής,
4. Τοπίο παραδοσιακού αγροτικού χώρου.

Ακολουθεί μια σύνοψη των κυριότερων στοιχείων της Μελέτης Τοπίου στο πλαίσιο του Χωροταξικού Σχεδίου Ηπείρου, που αφορούν το Ζαγόρι.

5.4.3.1 Τοπίο φυσικών οικοσυστημάτων

Το Ζαγόρι παρουσιάζει μια πολύ μεγάλη ποικιλία οικοσυστημάτων δασικών και αλπικών και ακόμη μεγαλύτερη ποικιλία ειδών πανίδας και χλωρίδας παντός είδους. Στο παρελθόν τα οικοσυστήματα της περιοχής είχαν υποστεί καταστροφικές ανθρώπινες επιδράσεις από λαθροϋλοτομίες, εκχερσώσεις πυρκαγιές και υπερβόσκηση, αλλά σήμερα έχουν αρθεί τα περισσότερα από τα αίτια που οδήγησαν στην υποβάθμιση των οικοσυστημάτων, με αποτέλεσμα όλα τα οικοσυστήματα να βρίσκονται στο στάδιο της ανόρθωσης. Ιδιαίτερα χαρακτηριστική είναι η αφθονία φυσικής αναγέννησης της μαύρης πεύκης και της τάσης της να κυριαρχήσει σε όλα τα υποβαθμισμένα οικοσυστήματα της οξυάς και των μεικτών πλατύφυλλων.

Στην ευρύτερη περιοχή του Ζαγορίου διακρίνονται κυρίως οι παρακάτω κατηγορίες οικοσυστημάτων:

- Νησίδες ευμεσογειακών οικοσυστημάτων, κυρίως στην χαράδρα του Βίκου,
- Υπομεσογειακά οικοσυστήματα πρίνου, γαύρου και οστρυάς,
- Οικοσυστήματα θερμόβιων φυλλοβόλων πλατύφυλλων,
- Οικοσυστήματα ψυχροβιότερων πλατύφυλλων, όπως δάση οξυάς,
- Οικοσυστήματα ορεινών μεσογειακών κωνοφόρων ελάτης και μαύρης πεύκης,
- Οικοσυστήματα ψυχρόβιων κωνοφόρων όπου εμφανίζεται κυρίως το είδος της λευκόδερμης πεύκης,
- Υποαλπικά οικοσυστήματα του Juniperο - Daphion. Εδώ εμφανίζονται διάφορα οικοσυστήματα υγρών και ξηρών λιβαδιών.

Το κυριότερο πολύτιμο χαρακτηριστικό της περιοχής από την άποψη της πανίδας είναι ότι συγκεντρώνει στην έκτασή της το πληρέστερο φάσμα ζωικών οργανισμών, χαρακτηριστικών της πανίδας των βουνών της Ελλάδας, δηλαδή οργανισμών που ζουν σε βουνά από την ημιορεινή ζώνη μέχρι τις καθαρά αλπικές περιοχές. Η περιοχή χαρακτηρίζεται ως "Άγρια φύση της Ευρώπης". Επισημαίνεται ότι η περιοχή Ζαγορίου χαρακτηρίζεται από πληθώρα βιοτόπων και προστατευόμενων περιοχών, των οποίων η απομόνωση οδήγησε στην δημιουργία αξιοσημείωτης ποικιλίας ενδημικών φυτών και ζώων.

5.4.3.2 Τοπίο γεωτόπων - ιδιαίτερων γεωλογικών σχηματισμών

Αναμφισβήτητα, το πιο εντυπωσιακό στοιχείο γεωμορφολογίας στο Ζαγόρι είναι το φαράγγι του Βίκου, το οποίο σχηματίστηκε από την διάβρωση του ποταμού Βοϊδομάτη. Το υδρογραφικό δίκτυο του Βοϊδομάτη, αναπτύσσεται περιβάλλοντας από τρεις πλευρές τον ασβεστολιθικό ορεινό όγκο της Τύμφης και εν μέρει διασχίζει τις δυτικές περιοχές του. Το τμήμα αυτό είναι το εξαιρετικά εντυπωσιακό φαράγγι του Βίκου με σχεδόν κατακόρυφα πρανή ύψους περίπου 700 μ. Σε αυτό συμβάλλουν λίγοι, αλλά επίσης εντυπωσιακοί κλάδοι από τα ανατολικά οι οποίοι ακολουθούν τα ρήγματα που τέμνουν το χαρακτηριστικό

υψίπεδο της Τύμφης, σχηματίζοντας το φαράγγι του Μέγα Λάκκου και τις ορθοπλαγιές της Αστράκας (2436 μ.) πάνω από το Μικρό και το Μεγάλο Πάπιγκο. Η ανάντη λεκάνη του Βοϊδομάτη έξω (νότια) από τον ορεινό όγκο της Τύμφης βρίσκεται στον φλύσχη. Έτσι το ανάγλυφο είναι πιο ήπιο με συνήθως καμπύλες ή επίπεδες επιφάνειες. Η πυκνότητα του δενδριτικής μορφής υδρογραφικού δικτύου είναι αυξημένη σε σχέση με το κατάντη τμήμα.

Επιπρόσθετα, στην περιοχή Ζαγορίου συναντάται μια πληθώρα ειδικών γεωμορφολογικά - γεωλογικών χαρακτηριστικών. Τα κάτωθι μορφολογικά στοιχεία που απαντούν στην περιοχή, είναι ιδιαίτερα σπάνια για τη χώρα, συνθέτουν ενδιαφέροντα τοπία, και θα πρέπει να προστατευθούν προκειμένου να διατηρηθούν ή/και αναδειχθούν:

- Παγετώδεις αποθέσεις λίθων: Υπάρχουν σε αρκετά σημεία της περιοχής. Οι σημαντικότερες από μορφολογικής και αισθητικής άποψης βρίσκονται στις πλαγιές της Τύμφης. Πρόκειται για μεγάλες εκτάσεις με λίθους συχνά μεγάλου όγκου, που έχουν μεταφερθεί από παγετώνες κατά τις παγετώδεις περιόδους και αποτέθηκαν με το λιώσιμο των παγετώνων, δίνοντας την εικόνα «ποταμών πέτρας,
- Δρακόλιμνη Γκαμήλας: μικρή λίμνη σε μεγάλο υψόμετρο παγετώδους προέλευσης,
- Καρστικά έγκοιλα και γλυφές διαφόρων τύπων σε μεγάλη έκταση στο Υψίπεδο της Τύμφης,
- Βάραθρο της Προβατίνας στο Υψίπεδο της Αστράκας,
- Το Υψίπεδο της Τύμφης με τις ήπιες κλίσεις και τις κατά Αγαθούς επιμήκεις εμφανίσεις των γεωλογικών στρωμάτων
- Το φαράγγι του Αώου,
- Οι ορθοπλαγιές της Γκαμήλας (Τύμφης) και της Αστράκας,
- Περιοχές με εντυπωσιακές εμφανίσεις πλακώδους ασβεστόλιθου όπως στην περιοχή των λουτρών μεταξύ Μικρού και Μεγάλου Πάπιγκου και βορείως κυρίως του Μονοδενδρίου.

5.4.3.3 Τοπίο παραδοσιακών οικισμών & παραδοσιακής αρχιτεκτονικής

Το Ζαγόρι αποτελεί σύμπλεγμα από 46 οικισμούς, από τους οποίους όλοι έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακοί. Το πρώτο νομοθετικό πλαίσιο για την διατήρηση της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς των οικισμών του Ζαγορίου είναι το 26.9.1979 Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ 615/Δ/1.11.79) "Περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών των υφιστάμενων προ του έτους 1923 οικισμών της ευρύτερης περιοχής Ζαγορίου και καθορισμού ειδικών όρων και περιορισμών δομήσεων των οικοπέδων αυτού". Το Προεδρικό Διάταγμα αυτό, γνωστό ως "Διάταγμα Ζαγορίου" καθορίζει τους όρους και τους περιορισμούς δόμησης κατά ομάδες οικισμών. Το μετέπειτα 19.6.95 Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ 423/Δ/20.6.95) τροποποιεί το προηγούμενο σε κάποια σημεία των όρων δόμησης.

Για κάθε ομάδα οικισμών δίνονται στο Δ/μα και ειδικές προδιαγραφές υλικών κατασκευής στεγών και τοίχων, κατασκευής παραθύρων, εξωστών, βοηθητικών χώρων κ.λπ. Η

κατεδάφιση παλαιών κτισμάτων ή η αφαίρεση στοιχείων από αυτά καθώς και η αναπαλαίωση και αποκατάσταση παλαιών κτιρίων, αντιπροσωπευτικών της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, επιτρέπεται μετά από έγκριση της ΕΠΑΕ. Επίσης, κάθε έργο υποδομής οργανισμών κοινής ωφελείας (ΔΕΗ, ΟΤΕ κ.λπ.) πρέπει να είναι υπόγειο.

Η σημερινή οικιστική κατανομή, που δεν διαφέρει ουσιαστικά από την κατανομή στον χώρο του 15^{ου} αιώνα, φαίνεται πως δεν είναι ένα τυχαίο αποτέλεσμα, αλλά έκφραση φυσικών, κοινωνικών και οικονομικών αρχών περιφερειακού σχεδιασμού. Ειδικότερα στην κατανομή των οικισμών μέσα σε κάθε διαμέρισμα φαίνεται πως επικράτησαν ειδικά κριτήρια για την επιλογή της θέσεως, όπως η κεντρική θέση με βάση τη χρονοαπόσταση από τους χώρους απασχολήσεως, η τοπογραφία της περιοχής (κατάλληλη θέση για δόμηση), η διασύνδεση με τους άλλους οικισμούς (ανάπτυξη γραμμική πάνω σε κεντρικό άξονα), οι συνθήκες ασφάλειας, η ύπαρξη νερού, το κλίμα κλπ.

Κυρίαρχο γνώρισμα όλων των οικισμών του Ζαγορίου είναι η μονοκεντρική χωρική μορφή τους, λόγω της ύπαρξης μιας κεντρικής πλατείας, το λεγόμενο "μεσοχώρι". Η πλατεία λειτουργεί ως σημείο αναφοράς για τον οικιστικό χώρο και την οργάνωσή του. Το γεωμετρικό στοιχείο το οποίο και χαρακτηρίζει την τυπολογία της είναι ο κύκλος, η επιφάνειά της είναι μικρή, ανθρώπινης κλίμακας, και συγκεντρώνει όλες τις εκφάνσεις της κοινωνικής, πολιτιστικής, οικονομικής, θρησκευτικής και πολιτικής ζωής του χωριού. Όλα τα παραπάνω προβάλλονται μέσα από τα κτίσματα που την περιβάλλουν περιμετρικά και ταυτόχρονα την ορίζουν, όπως η κεντρική εκκλησία, το κοινοτικό κατάστημα, το σχολείο, ο ξενώνας, αλλά και ο πλάτανος, ο οποίος επιτείνει την έννοια του φυσικού χώρου της πλατείας ως σημείο (κέντρο πλατείας - κέντρο οικισμού).

Με κέντρο το μεσοχώρι και ακολουθώντας τις υψομετρικές καμπύλες του εδάφους αναπτυσσόταν ένα δίκτυο πεζοδρόμων, τα καλντερίμια. Το δίκτυο αυτό αναπτυσσόταν ελεύθερα μέσα στους οικισμούς με ακτινωτή μορφή και με πλάτος όχι σταθερό προσδίδοντας ποικιλία στον αισθητικό χαρακτήρα του οικισμού. Μέσα από τα καλντερίμια και τους "μαχαλάδες" (οι συνοικίες των οικισμών) μπορούσε να οδηγηθεί κανείς στους Αγαθούς εργασίας (χωράφια, αμπέλια, δάση βοσκοτόπια), αλλά και στους γειτονικούς οικισμούς, μέσα από τα λεγόμενα ιστορικά μονοπάτια.

Γενικά, από πολεοδομικής άποψης, οι συνοικίες των οικισμών μπορούν να προσομοιαστούν με το σημερινό σύστημα των πτερυγών, το οποίο όσο πλησιάζουμε προς το κέντρο εφαρμόζεται ως "συνεχές", ενώ όσο πλησιάζουμε στην περιφέρεια εφαρμόζεται ως "πανταχόθεν ελεύθερο". Η κάλυψη των οικοπέδων διαφοροποιείται από οικισμό σε οικισμό, ανάλογα με την έκταση των κατάλληλων για δόμηση επιφανειών.

5.4.3.4 Τοπίο παραδοσιακού αγροτικού χώρου

Η χρήση γεωργικών πρακτικών και η διαμόρφωση του τοπίου με τρόπο ώστε να διευκολύνεται η καλλιέργεια (π.χ. με τη δημιουργία αναβαθμίδων) αποτύπωσαν τα πρώτα σημάδια κυριαρχίας του ανθρώπου στη φύση, αναδεικνύοντας νέες μορφές τοπίου, το

οποίο εμπεριέχει πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Το νέο αυτό τοπίο εμπλουτίστηκε με «ορόσημα» δηλαδή με κτίσματα διαφόρων χρήσεων, υλικών και μορφολογίας: χρήσεις κατοίκησης, μεταφοράς και επικοινωνίας, μεταποίησης κλπ επενδύονται με τοπικά υλικά, βγαλμένα από το ίδιο το τοπίο, και ακολουθούν περιγράμματα που εμπνέονται από τα σχήματα της γύρω φύσης η βασίζονται στην απλότητα και λειτουργικότητα της κατασκευής.

Σημαντική παρέμβαση για την καλλιεργητική αξιοποίηση πλαγιών στο Ζαγόρι είναι οι αναβαθμίδες, οι οποίες διαμορφώνονται με αναλημματικά τοιχία, κτισμένα συνήθως με ξερολιθιά. Οι ξερολιθιές αξιοποιούν τη ντόπια πέτρα και εντάσσονται χρωματικά στο ευρύτερο τοπίο, ενώ με τις καμπύλες που ακολουθούν οι αναβαθμίδες δημιουργούν ένα νέο τοπίο απaráμιλλης χάρης και αισθητικής. Φράχτες από ξερολιθιά αποτελούν χαρακτηριστικά στοιχεία του αγροτικού τοπίου και σε σχετικά επίπεδα εδάφη, όπου διαχωρίζουν ιδιοκτησίες ή είδη καλλιεργειών.

Σχεδόν όλα τα κτίρια στο Ζαγόρι είναι λιθόκτιστα, με πέτρινη στέγη. Εντύπωση όμως κάνει ο αριθμός των ξερολιθικών κατασκευών που, εκτός από τους οικισμούς, συναντώνται συστηματικά σε όλο τον αγροτικό χώρο - τοπίο. Τα λιθόστρωτα, τα γεφύρια, οι βρύσες, οι νερόμυλοι, τα παρεκκλήσια, τα αλώνια, οι καλύβες, οι φράχτες και οι αναβαθμίδες καλλιέργειας, έργα του άγνωστου αγρότη και του λαϊκού αρχιτέκτονα, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του Ζαγορίσιου περιβάλλοντος και ενσωματώνονται μέσα στο φυσικό τοπίο. Αυτό το σημαντικό μέρος της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς είναι εντούτοις σε κάποιο βαθμό άγνωστο.

5.4.3.5 Τα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του κτιριακού αποθέματος στο Ζαγόρι

Όλοι οι παραδοσιακοί οικισμοί του Ζαγορίου χαρακτηρίζονται από την ομοιογένεια των κτισμάτων, την καθαρότητα και την σαφήνεια. Πρόκειται για μορφές απλές, με σχήματα παρόμοια μεταξύ τους, απόλυτα ενταγμένα στο τοπίο που τα περιβάλλει. Το Ζαγορίσιο σπίτι χτίστηκε με τρόπο που να παρέχεται προστασία από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες και είναι διώροφο ή τριώροφο, ανάλογα με την κλίση του εδάφους, με μορφή καθαρά αμυντική. Το σχήμα του είναι απλό κανονικό πρίσμα. Χωρίς διακόσμηση στις εξωτερικές επιφάνειες, με ανοίγματα μόνο στον όροφο, πολεμίστρες στο ισόγειο επιβάλλεται με το βαρύ, συμπαγή κυβικό του όγκο και τις απλές αδρές γραμμές του.

Βασικό υλικό της τοιχοποιίας των κτισμάτων αποτελεί η πέτρα (σχιστολιθική ή ασβεστολιθική), συνδυασμένη με το ξύλο, το οποίο χρησιμοποιείται για την κατασκευή των κουφωμάτων, δαπέδων, ορόφων, καθώς και των χρηστικών αντικειμένων του χώρου. Η χρήση του ξύλου ποικίλλει, ανάλογα με την διαθεσιμότητα του στην εκάστοτε περιοχή. Η επικάλυψη των κτισμάτων, αποτέλεσμα των κλιματολογικών συνθηκών, γίνεται πάντα με στέγη από ξύλινο σκελετό (ζευκτά) και σχιστόπλακα.

Η αρχιτεκτονική και αισθητική του χώρου χαρακτηρίζεται από απλές γεωμετρικές συνθέσεις και περιορισμό δομικών υλικών. Η γεωμετρική μορφή είναι αυστηρή, με λιτούς και καθαρούς όγκους, το σύνολο των οποίων συνθέτουν μία «δωρική» αρχιτεκτονική ταυτότητα, η οποία βρίσκεται σε απόλυτη αρμονία με τον Ηπειρωτικό χώρο.

Το Ζαγορίσιο σπίτι διακρίνεται για τη μοναδική επεξεργασία της πέτρας στην τοιχοποιία του που είναι στις περισσότερες περιπτώσεις ανεπίχριστη. Στην αυστηρή και απόλυτα κυβική εντύπωση που προκαλεί συμβάλλει το γείσο της στέγης που δεν προεξέχει πολύ, ενώ το ύψος της -όσο και αν είναι- δεν δημιουργεί ιδιαίτερη διαφοροποίηση, καθώς οι πλάκες της επιστέγασης έχουν την ίδια υφή και χρώμα με τις πέτρες της τοιχοποιίας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι πόρτες των σπιτιών που είναι ξύλινες και ογκώδεις για λόγους προστασίας. Η τυπολογία τους είχε άμεση σχέση με τη χρονολογική εξέλιξή τους και η κατάταξή τους μπορεί να γίνει από τον τρόπο κατασκευής τους και από επιμέρους μορφολογικά χαρακτηριστικά τους. Με το πέρασμα του χρόνου διαμορφώνονται διαφορετικές παραδοσιακές τυπολογίες σπιτιών, ανάλογα με τις εκάστοτε παραγωγικές και κοινωνικές συνθήκες της κάθε εποχής.

Η αρχική μορφή της κατοικίας αποτελούταν από μία μονόχωρη, ισόγεια κατοικία, η οποία με την πάροδο του χρόνου, εξελίχθηκε σε διώροφο ή τριώροφο λιθόκτιστο κτίσμα ή σύνθεση κτισμάτων, με περιτοιχισμένη αυλή ή με αίθριο, τυπολογία που διατηρείται μέχρι και σήμερα.

Το ισόγειο φέρει μικρά συνήθως και ψηλά τοποθετημένα ανοίγματα, περιλαμβάνει δε βοηθητικούς χώρους. Η κατοικία βρίσκεται στον όροφο. Στα αρχοντικά οι χώροι που την αποτελούν διατάσσονται πολλές φορές σε σχήμα Π, περικλείοντας έτσι την αυλή που βρίσκεται εμπρός από το σπίτι. Ο υπαίθριος χώρος της αυλής, αποτελεί ζωτικό σημείο της καθημερινότητας των χρηστών του σπιτιού, αφού χρησιμοποιείται για διάφορες δραστηριότητες. Το μέγεθος της αυλής είναι ανάλογο με το υπόλοιπο κτίσμα, υποδηλώνοντας την οικονομική κατάσταση του ιδιοκτήτη. Η αυλή περιβάλλεται από ψηλό, πέτρινο τοίχο, ο οποίος παρέχει ασφάλεια (προστασία, άμυνα) στους ιδιοκτήτες, ενώ συγχρόνως προφυλάσσει την ιδιωτική τους ζωή από τον δημόσιο χώρο. Κομψές λίθινες κλίμακες, στηριζόμενες σε τόξα, οδηγούν από την αυλή στον όροφο. Τα δωμάτια του ορόφου διατάσσονται γύρω ή εμπρός και πίσω από ένα κεντρικό μεγάλο χώρο που είναι η “κρεβάτα” ή ο “ηλιακός” του σπιτιού. Γύρω από την κρεβάτα τοποθετούνται οι οντάδες, καλοκαιρινοί και χειμωνιάτικοι, γεμάτοι με πλήθος διακοσμήσεων σε ξύλο, με ωραίες σκαλιστές και έγχρωμες οροφές, ερμάρια στους τοίχους, τζάκια κλπ. Η διάταξη των χώρων σε σχήμα Π είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί θυμίζει σαφώς αντίστοιχες διατάξεις προερχόμενες από αρχαίες ελληνικές κατοικίες.

Σημαντικά στοιχεία του εσωτερικού χώρου των κατοικιών, εκτός από τον τοιχογραφικό διάκοσμο που κάποια τυγχάνουν να φέρουν, αποτελούν τα έπιπλα, απλά, λιτά, κατασκευασμένα από ξύλο. Πρόκειται για ακίνητα, στην πλειονότητά τους, έπιπλα τα οποία βρίσκονται ενσωματωμένα στις εσοχές των τοίχων και στις υψομετρικές διαφορές των δαπέδων. Τα ακίνητα έπιπλα περιλαμβάνουν τα κρεβάτια, τα ερμάρια, τις βιβλιοθήκες

και τις ντουλάπες, ενώ τα λιγοστά κινητά έπιπλα του χώρου περιορίζονται στις κασέλες για την αποθήκευση των ρούχων και στα χαμηλά τραπεζάκια.

Τα καλύτερα διατηρημένα δείγματα της Ζαγορίας αρχιτεκτονικής βρίσκονται στο κεντρικό και δυτικό Ζαγόρι, όπου οι οικισμοί έχουν διατηρηθεί, σχεδόν ανέπαφοι, ως προς την συνολική τους δομή. Αντιθέτως, η πλειονότητα των παραδοσιακών κατοικιών των χωριών του ανατολικού Ζαγορίου έχουν καταστραφεί κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα μεταγενέστερα κτίσματα που κατασκευάστηκαν για να καλύψουν τις στεγαστικές ανάγκες των κατοίκων, φέρουν παραδοσιακά χαρακτηριστικά, τα οποία ωστόσο είναι διαφοροποιημένα συγκριτικά με αυτά του παρελθόντος.

5.4.3.6 Ξερολιθικές κατασκευές

Όπως προαναφέρθηκε, σχεδόν όλα τα κτίρια στο Ζαγόρι είναι λιθόκτιστα, με πέτρινη στέγη. Αξιοσημείωτος είναι ο αριθμός των ξερολιθικών κατασκευών που, εκτός από τους οικισμούς, συναντώνται συστηματικά σε όλο τον εξωοικιστικό χώρο - τοπίο.

Οι λοιποί, πλην των κυρίως κατοικιών, τύποι ξερολιθικών κατασκευών στο Ζαγόρι είναι οι εξής:

- Υδροκίνητες εγκαταστάσεις (Νερόμυλοι)
- Εκκλησίες και μοναστήρια
- Εικονοστάσια
- Καλύβες για υποστήριξη αγροτικών-κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων
- Βρύσες (ανοιχτές και στεγασμένες)
- Αλώνια
- Σκάλες- Πετρόχτιστα μονοπάτια
- Αναβαθμίδες καλλιεργήσιμης γης υποστηριζόμενες από ξερολιθικές τοιχοποιίες
- Πετρόχτιστοι φράχτες ξερολιθικής κατασκευής
- Εξώπορτες οικιών
- Πέτρινα γεφύρια

Περισσότερα για τις ξερολιθικές κατασκευές στο Ζαγόρι, με βάση τα δεδομένα που προέκυψαν από το έργο “Drystone Routes”, αναφέρονται στο Παράρτημα Ι-5. Σημειώνεται ότι στο πλαίσιο του εν λόγω έργου εντοπίστηκαν και καταγράφηκαν στο Ζαγόρι 1675 ξερολιθικές κατασκευές, οι οποίες εντάσσονται σε 30 διακριτές κατηγορίες, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται οι στέγες των κτηρίων, που στην πλειονότητά τους είναι ξερολιθικής κατασκευής.

Επιπλέον στο Παράρτημα Ι-6 δίνεται μια σύνοψη των κυριότερων πέτρινων γεφυριών στο Ζαγόρι. Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για τον εντυπωσιακό αριθμό των 119 καταγεγραμμένων, υφιστάμενων μέχρι σήμερα, πέτρινων γεφυριών -διαφόρων

διαστάσεων- στο Ζαγόρι, ενώ παράλληλα υπάρχουν ιστορικά δεδομένα για την ύπαρξη άλλων 59 κατά το πρόσφατο παρελθόν.

5.4.4 ΟΠΑΑΧ

Κατά την περίοδο 2007-2009 υλοποιήθηκε το πρόγραμμα στο πλαίσιο της προκήρυξης που αφορούσε το Μέτρο 4.7 «ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΕΓΤΠΕ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΟΠΑΑΧ» με συγχρηματοδότηση, έως 35% από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ). Τίτλος: «Αποκατάσταση εξωτερικών όψεων ιδιωτικών κτιρίων». Κωδικός πρόσκλησης 165/2006 (Αρ. Πρωτ. 7601/6-9-2006).

Στην κατηγορία αυτή εντάσσονταν αποκλειστικά ιδιωτικά κτίρια, τα οποία βρίσκονταν σε περιοχές οικισμών για τις οποίες είχε συνταχθεί η μελέτη ανάπλασης. Επιχορηγούνταν αποκλειστικά η αποκατάσταση των εξωτερικών όψεων του κτιρίου, ενώ δεν περιλαμβανόταν στην ενίσχυση οποιαδήποτε μετατροπή στο εσωτερικό του κτιρίου.

Οι οικισμοί του Ζαγορίου που είχαν μπει στο πρόγραμμα της αποκατάστασης όψεων είναι: Αρίστη, Ελαφότοπος, Πάπιγκο, Άνω Πεδινά, Κάτω Πεδινά, Ελάτη, Μονοδένδρι, Βίτσα, Δίκορφο, Δίλοφο.

5.4.5 Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (CLLD/LEADER)

Η Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (CLLD – Community Led-Local Development), βασισμένη στην προσέγγιση LEADER (Liaison Entre Actions de L’Economie Rurale – Διασύνδεση μεταξύ Δράσεων της Αγροτικής Οικονομίας), είναι μια μέθοδος σχεδιασμού και υλοποίησης τοπικών ολοκληρωμένων αναπτυξιακών στρατηγικών με τη συμμετοχή των εταίρων σε τοπικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνίας των πολιτών, των τοπικών οικονομικών και κοινωνικών φορέων.

Στόχος της να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά οι οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές και δημογραφικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι αγροτικές περιοχές. Είναι ένα ιδιαίτερα ισχυρό εργαλείο, ειδικά σε περιόδους κρίσης, που δείχνει ότι οι τοπικές κοινότητες μπορούν:

- α) να κάνουν σταθερά βήματα προς πιο αποτελεσματικές μορφές οικονομικής, βιώσιμης και «χωρίς αποκλεισμούς» ανάπτυξης, σύμφωνα με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020»,
- β) να «καινοτομήσουν» προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα των αγροτικών περιοχών της χώρας και
- γ) να ενισχύσουν την κοινωνική συνοχή στις αγροτικές περιοχές.

Εστιάζοντας στις αγροτικές περιοχές και κοινωνίες, η προσέγγιση LEADER/CLLD δίνει την «ευελιξία» και τη δυνατότητα να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης με ολοκληρωμένο και πολυτομεακό χαρακτήρα, λαμβάνοντας υπόψη τις

αναπτυξιακές πολιτικές της χώρας αλλά και της Περιφέρειας (πχ ΠΕΠ, Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης), με την υλοποίηση παρεμβάσεων δημοσίου ή ιδιωτικού χαρακτήρα (ενίσχυση υποδομών και υπηρεσιών, υποστήριξη της απασχόλησης και της επιχειρηματικότητας, υλοποίηση «άυλων» παρεμβάσεων σε σχέση με τη δικτύωση και την ανάπτυξη των τοπικών ικανοτήτων), καθώς και με δράσεις συνεργασίας, συνδυάζοντας έναν αριθμό υπο-μέτρων του ΕΓΤΑΑ, και γενικότερα έργων και δράσεων στο πλαίσιο επιλεξιμότητας του Καν. (ΕΕ) 1305/2014, καθώς και δράσεων από το ΕΤΘΑ, το ΕΚΤ και το ΕΤΠΑ (σε περίπτωση πολυταμειακής προσέγγισης).

Στις Περιφερειακές Ενότητες Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας, η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΗΠΕΙΡΟΥ ΑΕ-Αναπτυξιακή ΑΕ ΟΤΑ σχεδιάζει και υλοποιεί ολοκληρωμένα προγράμματα τοπικής ανάπτυξης μέσω κυρίως του LEADER (Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER I, LEADER II, LEADER+, Άξονας 4 του ΠΑΑ 2007-2013) και των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ). Σκοπός των προγραμμάτων είναι να ενισχυθούν «νέες και πιο καινοτόμες» προσεγγίσεις με βάση τα καινούρια αναπτυξιακά δεδομένα και εργαλεία (όπως τάση επιστροφής νέων στην ύπαιθρο, κοινωνικές πρωτοβουλίες, διασύνδεση αγροτικού τομέα με τον πολιτισμό, CLLD: Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων τον τουρισμό και το περιβάλλον), αυξάνοντας σχετικές συνέργειες για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας των αγροτικών περιοχών σύμφωνα με τον αναπτυξιακό και στρατηγικό σχεδιασμό της χώρας για την αγροτική ανάπτυξη.

Κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο 2014-2020, οι στόχοι του Τοπικού Προγράμματος CLLD LEADER 2014-2020 που σχεδιάστηκε και εφαρμόζεται από την ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ είναι:

- Παραγωγή ποιοτικών, πιστοποιημένων, ανταγωνιστικών προϊόντων του αγροδιατροφικού τομέα,
- Ανταγωνιστικές βιοτεχνικές μονάδες,
- Τουρισμός υψηλής ποιότητας και ειδικών μορφών,
- Προστασία και ανάδειξη του φυσικού και οικιστικού περιβάλλοντος και της άυλης κληρονομιάς,
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της υπαίθρου,
- Ενίσχυση της βιωσιμότητας των αλιευτικών περιοχών.

Οι ανωτέρω στόχοι στηρίζονται στη Βασική Θεματική Κατεύθυνση η οποία καθορίζεται με βάση τις ανάγκες, τη δυναμική, τις δυνατότητες και προοπτικές της περιοχής παρέμβασης και είναι η: *«Ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών με έμφαση στον αγροδιατροφικό τομέα και τις ήπιες μορφές τουρισμού, προσδίδοντας διακριτή τοπική ταυτότητα στην περιοχή»*

Η ανωτέρω κύρια θεματική κατεύθυνση συμπληρώνεται από τις κάτωθι επί μέρους Θεματικές Κατευθύνσεις:

Θ.Κ. 1: Διαφοροποίηση και ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας,

Θ.Κ.2: Βελτίωση της ελκυστικότητας της περιοχής παρέμβασης και ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος,

Θ.Κ. 3: Διασύνδεση τομέων και οικονομικών παραγόντων,

- Θ.Κ. 4: Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και ποιότητα ζωής του τοπικού πληθυσμού,
 Θ.Κ. 5: Διατήρηση - βελτίωση των πολιτιστικών στοιχείων της περιοχής,
 Θ.Κ. 6: Εισαγωγή πρακτικών για την αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής.

5.4.6 Το Γεωπάρκο Βίκου- Αώου

Το Γεωπάρκο Βίκου - Αώου ιδρύθηκε το 2010. Η πρωτοβουλία δημιουργίας μιας αναγνωρισμένης διακριτής περιοχής στην Περιφέρεια Ηπείρου πρωτίστως για τη γεωλογική και γεωμορφολογική αξίας της – καθώς και για την πλούσια φυσική και πολιτιστική της κληρονομιά που συνδέεται με αυτήν – ξεκίνησε από την Ελληνική Αρχή Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών - ΕΑΓΜΕ (πρώην Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών- ΙΓΜΕ), η οποία από το 2005 άρχισε να προετοιμάζει τις συνθήκες για τη δημιουργία του Γεωπάρκου.

Η «ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΗΠΕΙΡΟΥ Α.Ε.- Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ» (ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.) στάθηκε αρωγός της όλης προσπάθειας και προσέφερε τη βοήθειά της σε όλα τα στάδια που αφορούσαν την προετοιμασία για τη δημιουργία και την κατάθεση φακέλου υποψηφιότητας προς ένταξη στο Ευρωπαϊκό και στο Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων που τότε βρισκόταν υπό την αιγίδα της UNESCO. Ειδικότερα η ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ – μεταξύ των άλλων- ανέλαβε και υλοποίησε επιτυχώς την όλη διαδικασία ενημέρωσης των τοπικών φορέων με στόχο την κατανόηση του εγχειρήματος, την ενεργοποίησή τους επ αυτού και τη γραπτή συγκατάθεσή τους. Ο Δήμος Ζαγορίου και η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων (νυν Περιφέρεια Ηπείρου) συμφώνησαν, συνεργάστηκαν και υποστήριξαν την σύνταξη του φακέλου και την υποβολή του σχετικού αιτήματος στα Δίκτυα των Γεωπάρκων, που τότε βρίσκονταν υπό την αιγίδα της UNESCO, σε όλα τα στάδια.

Το έργο της συλλογής δεδομένων και της σύνταξης του φακέλου εκτελέστηκε στο πλαίσιο του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (2000 - 2006) και εντάχθηκε στο επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» (Ε.Π.Α.Ν.). Αρχικά το πρόγραμμα περιλάμβανε την καταγραφή των επιμέρους γεωτόπων και στη συνέχεια τη δημιουργία της Τράπεζας Γεωτόπων. Με την εφαρμογή μιας σειράς κριτηρίων επιλέχτηκαν σύνολα ή δίκτυα γεωτόπων που πληρούσαν αρχικά τις προδιαγραφές για να χαρακτηριστεί μια περιοχή ως Γεωπάρκο. Η περιοχή του Βίκου – Αώου άλλωστε διέθετε όλες τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για το χαρακτηρισμό της ως Γεωπάρκο. Η ευρύτερη περιοχή με επίκεντρο τον Εθνικό Δρυμό Βίκου – Αώου περιέχει ένα αντιπροσωπευτικό σύνολο γεωτόπων με σημαντική ποικιλότητα. Συνδυάζει γεωμορφολογικά, υδρογεωλογικά, στρωματογραφικά, τεκτονικά, ιζηματολογικά και προϊστορικά στοιχεία με δυνατότητες άμεσης παρατήρησης και κατανόησης των γεωλογικών διεργασιών.

Η αναγνώριση του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου έγινε στο πλαίσιο του 9ου & 4ου Συνεδρίου του Ευρωπαϊκού και του Παγκόσμιου Δικτύου Γεωπάρκων αντίστοιχα (Μυτιλήνη, 1-5 Οκτωβρίου 2010) κατά τη διάρκεια πανηγυρικής εκδήλωσης αναγνώρισης των νέων Γεωπάρκων υπό την αιγίδα της UNESCO.

Το Γεωπάρκο Βίκου - Αώου εκτείνεται στη γεωγραφική περιοχή των Δήμων Ζαγορίου (Δημοτικές Ενότητες Κεντρικού Ζαγορίου, Τύμφης και Πατίγκου) και Κόνιτσας (Δημοτική Ενότητα Κόνιτσας). Έδρα του Γεωπάρκου είναι τα Ιωάννινα και συγκεκριμένα τα γραφεία της «ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.». Στο συντονιστικό όργανο διαχείρισης και λειτουργίας του Γεωπάρκου συμμετέχουν η «ΗΠΕΙΡΟΣ Α.Ε.», η Περιφέρεια Ηπείρου, η ΕΑΓΜΕ και οι Δήμοι Ζαγορίου και Κόνιτσας.

5.4.7 Στρατηγικές και Σχέδια για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή

Ο πρωταρχικός σκοπός της **Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή** (ΕΣΠΚΑ) (ΥΠΕΝ, Απρίλιος 2016) είναι να συμβάλλει στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας της χώρας όσον αφορά τις επιπτώσεις από την κλιματική αλλαγή και στη δημιουργία των προϋποθέσεων ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται με βάση τη σωστή πληροφόρηση και με μακροπρόθεσμη στόχευση, αντιμετωπίζοντας τους κινδύνους και αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που πηγάζουν από την κλιματική αλλαγή. Η σημαντική αβεβαιότητα που συνδέεται με την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της, η πληθώρα νέων πληροφοριών και εξελίξεων, κατά περίπτωση επικαιροποιούν τις απόψεις για τον κατάλληλο τρόπο προώθησης της προσαρμογής και επιβάλλουν συνεχή αξιολόγηση, εκμάθηση και εξειδικευμένη ανάλυση. Στο πλαίσιο αυτό, η πρώτη ΕΣΠΚΑ είναι μια ευκαιρία να διαμορφωθεί μια στρατηγική προσέγγιση για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, θέτοντας σε κίνηση μια συνεχή διαδικασία επανεξέτασης, επικαιροποίησης και επανευθυγράμμισης της στρατηγικής.

Βασικοί στόχοι της ΕΣΠΚΑ είναι:

- η βελτίωση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων μέσω της απόκτησης πληρέστερων πληροφοριών και επιστημονικών δεδομένων σχετικών με την προσαρμογή,
- η προώθηση της ανάπτυξης και εφαρμογής περιφερειακών/τοπικών σχεδίων δράσης σε συμφωνία με την παρούσα στρατηγική,
- η προώθηση δράσεων και πολιτικών προσαρμογής σε όλους τους τομείς με έμφαση στους πιο ευάλωτους,
- η δημιουργία μηχανισμού παρακολούθησης και αξιολόγησης των δράσεων και πολιτικών προσαρμογής, και
- η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας

Η ΕΣΠΚΑ, θέτει τους γενικούς στόχους, τις κατευθυντήριες αρχές και τα μέσα υλοποίησης μιας σύγχρονης αποτελεσματικής και αναπτυξιακής στρατηγικής προσαρμογής στο πλαίσιο που ορίζεται από την σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή, τη Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες και τη διεθνή εμπειρία και φιλοδοξεί να αποτελέσει το μοχλό κινητοποίησης των δυνατοτήτων της ελληνικής πολιτείας, οικονομίας και ευρύτερα της κοινωνίας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στα χρόνια που έρχονται.

Σύμφωνα με το Σχέδιο Εθνικής Στρατηγικής, προτείνονται οι ακόλουθες ενδεικτικές δράσεις προσαρμογής στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς¹:

Δράση 1. Γνώση και καταγραφή των κινδύνων από την κλιματική αλλαγή στην πολιτιστική κληρονομιά (θεσμοθέτηση νέων και επικαιροποίηση υπαρχόντων συστημάτων καταγραφής παραμέτρων σχετικών με τις επιδράσεις της κλιματικής αλλαγής).

Μέτρο 1.1 Ενσωμάτωση στο εκπαιδευτικό υλικό της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στα μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Μέτρο 1.2 Βελτίωση της ποιότητας της πληροφορίας σχετικά με τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς με την εγκατάσταση συστημάτων καταγραφής και παρακολούθησης περιβαλλοντικών και καιρικών φαινομένων.

Μέτρο 1.3 Εκπόνηση, σε συνεργασία αρμόδιων Υπουργείων και φορέων, των κατά περίπτωση απαιτούμενων προγραμμάτων επενδύσεων σε έργα προστασίας από τα ακραία καιρικά φαινόμενα.

Δράση 2. Διαχείριση των κινδύνων από την κλιματική αλλαγή στην πολιτιστική κληρονομιά.

Μέτρο 2.1 Εξέταση δυνατότητας δημιουργίας Υπηρεσίας Προστασίας της Πολιτιστικής Κληρονομιάς στην Ελλάδα.

Μέτρο 2.2 Εκπόνηση μελετών και σχεδίων διαχείρισης για την πρόληψη κινδύνων από την κλιματική αλλαγή και αξιοποίησή τους από τις αρμόδιες Υπηρεσίες προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Μέτρο 2.3 Εφαρμογή μη-παρεμβατικών τεχνικών σε μνημεία που θα εξασφαλίζουν τη συνεχή καταγραφή της άμεσης παραμόρφωσης, φθοράς ή αλλοίωσης που προκαλούν οι συνεχόμενες περιβαλλοντικές αλλαγές.

Μέτρο 2.4 Συνεργασία και συντονισμός υπό την αρμόδια υπηρεσία (βλ. μέτρο 2.1) όλων των εμπλεκόμενων φορέων και των Δ/σεων και Υπηρεσιών του ΥΠΟΠΑΙΘ στο σχεδιασμό προγράμματος στρατηγικού πλαισίου πρόληψης και αντιμετώπισης των επιδράσεων της κλιματικής αλλαγής στην πολιτιστική κληρονομιά.

Μέτρο 2.5 Σχεδιασμός προγραμμάτων δράσης αυξημένης ετοιμότητας σε περιπτώσεις έκτακτων αναγκών.

Δράση 3. Ενσωμάτωση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς και των προσαρμοστικών πολιτικών σε ευρύτερες εθνικές πολιτικές.

¹ Εθνική Στρατηγική για την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας, Απρίλιος 2016

Μέτρο 3.1 Κυρώσεις ευρωπαϊκών και διεθνών συμβάσεων για την προστασία των μνημείων, την εκπόνηση Σχεδίων Διαχείρισης και Πρόληψης κινδύνων που προκαλούνται από την κλιματική αλλαγή.

Μέτρο 3.2 Δημιουργία προϋποθέσεων για την εξασφάλιση διεπιστημονικής συνέργειας με στόχο τη διερεύνηση και πιλοτική εφαρμογή μεθοδολογιών για την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών βιώσιμης προσαρμογής στα νέα απειλητικά καιρικά φαινόμενα.

Μέτρο 3.3 Κατάρτιση βάσης δεδομένων αναφορικά με την επίδραση της κλιματικής αλλαγής στα υλικά των μνημείων, η οποία μπορεί να αποτελέσει το υπόβαθρο για την υιοθέτηση αποτελεσματικών αποτρεπτικών πολιτικών.

Δράση 4. Εκπαίδευση επαγγελματιών και ενημέρωση κοινού.

Μέτρο 4.1 Επιμορφωτικά Σεμινάρια για την πρόληψη των κινδύνων σε στελέχη των αρμόδιων φορέων και Υπηρεσιών.

Μέτρο 4.2 Ενημέρωση του κοινού για τις επιδράσεις της κλιματικής αλλαγής μέσω προγραμμάτων και δράσεων σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους και σχολεία.

Το Περιφερειακό Σχέδιο της Περιφέρειας Ηπείρου για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΠεΣΠΚΑ) εκπονήθηκε τον Μάρτιο του 2019. Σε συμφωνία με όσα ορίζονται στην ΕΣΠΚΑ, το ΠεΣΠΚΑ Περιφέρειας Ηπείρου στοχεύει σε:

- Βάθος ανάλυση των αναγκαίων τομεακών πολιτικών.
- Διερεύνηση σκοπιμότητας επιμέρους μέτρων και δράσεων προσαρμογής σε τοπικό/περιφερειακό επίπεδο.
- Τελική επιλογή μέτρων.
- Ιεράρχηση των ενδεικτικά προτεινόμενων μέτρων και δράσεων.
- Χρονοπρογραμματισμό.
- Διερεύνηση της χρηματοδότησης / υλοποίησης τους.
- Εφαρμογή των δεικτών και άλλων εργαλείων παρακολούθησης της εξέλιξης και εφαρμογής των μέτρων προσαρμογής.

Παράλληλα, ενσωματώνει τις κατευθυντήριες αρχές της ΕΣΠΚΑ σχετικά με: (α) τη συμβατότητα μεταξύ των πολιτικών, μέτρων, στρατηγικών και προτεραιοτήτων, (β) την επιστημονική ορθότητα και πληρότητα των μεθοδολογιών, δεδομένων και προτάσεων, (γ) τη συμμετοχή και διαβούλευση όλων των εμπλεκόμενων μερών, (δ) την κοινωνική αποδοχή και (ε) την στόχευση με αναπτυξιακές προοπτικές.

Το ΠεΣΠΚΑ Περιφέρειας Ηπείρου επικεντρώνεται σε τομείς που αναγνωρίζονται ως σημαντικοί για την Περιφέρεια και συγκεκριμένα: (1) στον πρωτογενή τομέα (αγροδιατροφή), (2) τη βιομηχανία της εμπειρίας (Τουρισμός) και (3) στις υποδομές

μεταφορών, ένα σημαντικό τομέα που αναγνωρίζεται και στους Στρατηγικούς Στόχους της Περιφέρειας.

Πέραν των ανωτέρω τομέων, εξετάζεται η αιγοπροβατοτροφία και η πτηνοτροφία, τμήματα του πρωτογενή τομέα που κατέχουν εξέχουσα θέση στο σύνολο της εγχώριας παραγωγής και αποτελούν τη βάση σημαντικής μερίδας του δευτερογενούς τομέα (κλάδος τροφίμων).

Επιπλέον, εξετάζεται ο τομέας των υδατικών πόρων ο οποίος, εκτός της ευρύτερης σημασίας που έχει για την κάλυψη πρωταρχικών αναγκών και την ποιότητα ζωής, επηρεάζει διατομεακά ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών οικονομικών τομέων.

Κλιματική αλλαγή στην Περιφέρεια Ηπείρου

Η πρόβλεψη της αλλαγής του κλίματος χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα και περιορισμούς, που διαφέρουν μεταξύ των κλιματικών μεταβλητών. Οι αβεβαιότητες αυτές είναι εγγενή χαρακτηριστικά των κλιματικών προβλέψεων και οφείλονται κυρίως στις αβεβαιότητες που χαρακτηρίζουν τα σενάρια υπόθεσης πάνω στα οποία βασίζονται οι κλιματικές προβλέψεις, στους περιορισμούς και τις διαφορετικές προσεγγίσεις των μοντέλων πρόβλεψης.

Στα ακόλουθα παρουσιάζονται κάποια γενικά στοιχεία για τις αναμενόμενες κλιματικές μεταβολές στην Περιφέρεια, στις βασικότερες κλιματικές παραμέτρους, τη βροχή και τη θερμοκρασία.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των κλιματικών προσομοιώσεων, γενικά η ετήσια βροχόπτωση παρουσιάζει μειωτικές τάσεις για την περιφέρεια Ηπείρου και για τα δύο σενάρια εκπομπών που εξετάστηκαν. Ωστόσο, και για τα δύο σενάρια εκπομπών, για την μεσοπρόθεσμη περίοδο 2021-2050, η μείωση της ετήσιας βροχόπτωσης στην ΠΕ Ιωαννίνων αναμένεται να φτάσει έως 7% σε σχέση με την περίοδο 1971-2000. Περίπου η ίδια εικόνα ισχύει και για το βραχυπρόθεσμο διάστημα 2021-2030.

Η εικόνα της αναμενόμενης ετήσιας μεταβολής της βροχόπτωσης διαφοροποιείται εάν εξεταστούν οι υποπερίοδοι του έτους. Για το μεσοπρόθεσμο διάστημα 2021-2050 και το σενάριο σταθεροποίησης η βροχόπτωση αναμένεται να αυξηθεί το χειμώνα και το φθινόπωρο ενώ παρουσιάζει μείωση το καλοκαίρι και την άνοιξη. Για το τέλος του αιώνα (2071-2100) και τα δύο σενάρια προβλέπουν μείωση της βροχόπτωσης, με εξαίρεση την περίοδο του φθινοπώρου. Σε κάθε περίπτωση η χωρική μεταβλητότητα της μεταβολής της βροχόπτωσης είναι πιο έντονη για το ένα σενάριο ενώ η μεγάλη μεταβλητότητα που αποτυπώνεται στις ετήσιες τιμές φαίνεται να οφείλεται κυρίως στις περιόδους Καλοκαιριού και φθινοπώρου.

Σε αντίθεση με τις βροχοπτώσεις, οι προβλέψεις της μεταβολής της μέσης θερμοκρασίας του αέρα σε σχέση με την περίοδο 1971-2000, παρουσιάζουν μία πιο ξεκάθαρη και συνεπή τάση. Έτσι, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των μοντέλων, η μέση ετήσια θερμοκρασία αέρα αναμένεται να αυξηθεί περίπου κατά 1°C σε όλη την έκταση της περιφέρειας Ηπείρου στο βραχυπρόθεσμο διάστημα 2021-2030 (και για τα δύο σενάρια εκπομπών) ενώ

αναμένεται αύξηση που θα κυμανθεί από 1 έως 2°C για το μεσοπρόθεσμο διάστημα 2021-2050.

Η μεγαλύτερη θερμοκρασιακή μεταβολή του βραχυπρόθεσμου-μεσοπρόθεσμου διαστήματος 2021-2050 αναμένεται το καλοκαίρι με αύξηση της μέσης θερμοκρασίας κατά 2 με 3°C. Για τις υπόλοιπες εποχές η αύξηση αναμένεται να κυμανθεί στους 1 με 2°C, με εξαίρεση την πρόβλεψη για το φθινόπωρο, με το δυσμενές σενάριο. Οι μέγιστες θερμοκρασίες καλοκαιριού παρουσιάζουν περίπου την ίδια εικόνα για το βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο διάστημα, με αυξήσεις που κυμαίνονται από 1 με 2°C και μπορούν να φτάσουν τους 2 με 3°C (2021-2050, σενάριο σταθεροποίησης).

Πιέσεις και τρωτότητα λόγω κλιματικής αλλαγής

➤ Υδάτινοι Πόροι

Η κατάσταση των Υδατικών Συστημάτων για την Περιφέρεια Ηπείρου χαρακτηρίζεται σε μεγάλο ποσοστό ως καλή σύμφωνα με την 1η Αναθεώρηση ΣΔΛΑΠ Ηπείρου. Για τα ΥΥΣ της Περιφέρειας, η ποσοτική κατάσταση των χαρακτηρίζεται ως καλή. Σύμφωνα με την μελέτη της ΕΜΕΚΑ (2011), δεν παρουσιάζεται πρόβλημα άμεσης έλλειψης υδάτων στην Περιφέρεια Ηπείρου. Σύμφωνα με τα κλιματικά μοντέλα, η μέση ετήσια βροχόπτωση αναμένεται να παρουσιάσει μικρές μεταβολές στο βραχυπρόθεσμο (2021-2030) και μεσοπρόθεσμο διάστημα (2021-2050), με μικρές αυξήσεις στα δυτικά της Περιφέρειας και μικρή μείωση στο ανατολικό της τμήμα. Σε συνδυασμό με τις μικρές αυξήσεις της θερμοκρασίας για το αντίστοιχο διάστημα, η επιρροή στους υδάτινους πόρους αναμένεται μικρή.

Η επιφανειακή απορροή αναμένεται να παρουσιάσει μία ήπια μεταβολή για το βραχυπρόθεσμο-μεσοπρόθεσμο διάστημα 2011-2040. Για το σενάριο σταθεροποίησης των εκπομπών, η μεταβολή αναμένεται μηδενική ή και θετική για το σύνολο της διασυνοριακής ΛΑΠ Αώου, το μεγαλύτερο τμήμα της οποίας βρίσκεται στην Αλβανία. Όσον αφορά τα υπόγεια αποθέματα, το διαθέσιμο επιφανειακό νερό για απορροή και κατείσδυση στα βαθύτερα στρώματα θα παραμείνει περίπου το ίδιο ή θα αυξηθεί ελάχιστα (έως 5%) το βραχυπρόθεσμο/μεσοπρόθεσμο διάστημα 2011-2040 για το σενάριο σταθεροποίησης. Επομένως η διαθεσιμότητα ύδατος για κατείσδυση και εμπλουτισμό ενδέχεται να μην μεταβληθεί ιδιαίτερα το μεσοπρόθεσμο διάστημα σε σχέση με την ιστορική περίοδο 1971-2000.

Η τρωτότητα των επιφανειακών υδατικών πόρων στην κλιματική αλλαγή σε επίπεδο ΛΑΠ, για τη μέση ετήσια περίοδο, είναι πολύ χαμηλή για το μεσοπρόθεσμο διάστημα.

Επειδή, ο θερινός όγκος απόληψης (τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου) είναι αυξημένος σε σχέση με τις αντίστοιχες απορροές, εξετάστηκε και η τρωτότητα για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα κατά το οποίο τα επιφανειακά σώματα βρίσκονται σε μεγαλύτερη πίεση. Σε αντίθεση με τη μέση ετήσια περίοδο, η πλειοψηφία των σωμάτων που εξετάστηκαν παρουσιάζει μεσαία τρωτότητα θερινής περιόδου για το μεσοπρόθεσμο διάστημα. Γενικά, τα υπόγεια υδάτινα σώματα παρουσιάζουν την ίδια εικόνα τρωτότητας στην κλιματική

αλλαγή (ως προς τις απολήψεις) με τις ΛΑΠ της περιφέρειας. Η τρωτότητα, για τη μέση ετήσια περίοδο υπολογίζεται ως πολύ χαμηλή.

➤ Πρωτογενής Τομέας

Σημαντικές γεωργικές δραστηριότητες στην Ήπειρο αποτελούν η καλλιέργεια εσπεριδοειδών, ελιών και κτηνοτροφικών φυτών. Ο κλάδος της αμπελουργίας, παρότι απέχει σημαντικά σε έκταση καλλιέργειας από τους άλλους τομείς, θεωρείται σημαντικός για την περιοχή, αποτελώντας έναν παραδοσιακά σημαντικό προϊόν και η Ήπειρος μία αναγνωρίσιμη και σημαντική περιοχή αμπελουργίας για την Ελλάδα. Η αγροτική οικονομία της Περιφέρειας εξειδικεύεται στην κτηνοτροφία, όπου η αιγοπροβατοτροφία και η πτηνοτροφία κατέχουν εξέχουσα θέση στο σύνολο της εγχώριας παραγωγής και αποτελούν τη βάση σημαντικής μερίδας του δευτερογενούς τομέα (κλάδος τροφίμων).

Για τους ανωτέρω λόγους, συγκεκριμένοι υπο-τομείς του πρωτογενούς τομέα στην Ήπειρο επιλέχθηκαν για τη διερεύνηση της επιρροής της κλιματικής αλλαγής στον σημαντικό αυτό τομέα της οικονομίας, ορισμένοι από τους οποίους μπορεί να σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με το Ζαγόρι αναφέρονται στη συνέχεια:

Γεωργικές Καλλιέργειες

Αμπέλια: Για το διάστημα 2021-2050 η μείωση της ετήσιας βροχόπτωσης στην ΠΕ Ιωαννίνων αναμένεται να φτάσει έως 7%. Για το μεσοπρόθεσμο διάστημα 2021-2050 και το σενάριο σταθεροποίησης, η βροχόπτωση παρουσιάζει μείωση το καλοκαίρι και την άνοιξη. Οι ξηρές ημέρες θα παρουσιάσουν μία οριακή έως πολύ μικρή αύξηση την περίοδο 2021-2050 για το σύνολο του έτους, ενώ η Άνοιξη παρουσιάζει από 1 έως 4 περισσότερες ξηρές ημέρες σε σχέση με την ιστορική περίοδο 1971-2000, για το σενάριο σταθεροποίησης. Σχετικά με τη μεταβολή των δεικτών που εκφράζουν υψηλές, μέγιστες ημερήσιες θερμοκρασίες και σχετίζονται με την άνθιση των φυτών την Άνοιξη και με την ανάπτυξη και ποιότητα του καρπού την Άνοιξη και το Φθινόπωρο, οι πολύ θερμές ημέρες της Άνοιξης ($T_{max} > 30^{\circ}\text{C}$) θα παρουσιάσουν μικρή και οριακή αύξηση μόνο για τις πεδιάδες κοντά στον Αμβρακικό Κόλπο, για το μεσοπρόθεσμο διάστημα. Για το διάστημα αυτό οι πολύ θερμές ημέρες ($T_{max} > 35^{\circ}\text{C}$) δεν αναμένεται να παρουσιάσουν καμία μεταβολή την Άνοιξη και το Φθινόπωρο. Οι παγετοί της Άνοιξης ($T_{min} < 0^{\circ}\text{C}$) θα παρουσιάσουν σημαντική μείωση στην ΠΕ Ιωαννίνων. Συνεπώς, η επιρροή της κλιματικής αλλαγής όσο αφορά τους παγετούς που μπορούν να θέσουν σε κίνδυνο τα φυτά αναμένεται από οριακά θετική έως θετική στην Περιφέρεια. Τέλος, σύμφωνα με τις τιμές του δείκτη βαθμομερών ανάπτυξης GDD (χρησιμοποιείται για την κατηγοριοποίηση περιοχών καταλληλότητας για την καλλιέργεια της αμπέλου), ενώ η κατηγοριοποίηση των περιοχών μεταβάλλεται μεταξύ των περιόδων και των σεναρίων εκπομπών, ακατάλληλες περιοχές λόγω υψηλών θερμοκρασιών παρουσιάζονται στο σύνολο των ΠΕ Πρέβεζας, Άρτας και Θεσπρωτίας (και κάποιο τμήμα της ΠΕ Ιωαννίνων) μόνο για το ακραίο σενάριο και το τέλος του αιώνα (2071-2100).

Η τρωτότητα της καλλιέργειας αμπέλου στην Περιφέρεια, για την περίοδο 2021-2050 και το σενάριο σταθεροποίησης εκπομπών, προκύπτει από χαμηλή έως μεσαία, στις περιοχές της Περιφέρειας όπου η καλλιέργεια της αμπέλου είναι πιο εκτεταμένη. Σημειώνεται ότι ο συνδυασμός της έκθεσης των επιλεγμένων δεικτών, έδωσε πολύ χαμηλή (με ελάχιστες ορεινές περιοχές στο νομό Ιωαννίνων να δίνουν χαμηλή) συνολική έκθεση για τη συγκεκριμένη περίοδο και σενάριο εκπομπών.

Κτηνοτροφικά φυτά: Για το διάστημα 2021-2050 η μείωση της ετήσιας βροχόπτωσης στην ΠΕ Ιωαννίνων αναμένεται να φτάσει έως 7%. Η εποχιακή βροχόπτωση αναμένεται να αυξηθεί το φθινόπωρο ενώ παρουσιάζει μείωση την άνοιξη. Η μεταβολή της ελάχιστης και της μέσης ημερήσιας θερμοκρασίας περιόδου ανάπτυξης (1η Απριλίου μέχρι 31 Οκτωβρίου), θα είναι όμοια. Η αύξηση της ελάχιστης θερμοκρασίας θα έχει θετικές επιπτώσεις για την ανάπτυξη των φυτών. Ωστόσο η αύξηση της μέσης θερμοκρασίας μπορεί να σχετίζεται με γρηγορότερη ωρίμανση των σπόρων και συντομότερη ημερομηνία συγκομιδής η οποία ενδέχεται να μειώσει την ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος. Η αναμενόμενη αύξηση της θερμοκρασίας αναμένεται να κυμανθεί από 2 έως 3 βαθμούς.

Η τρωτότητα της καλλιέργειας κτηνοτροφικών φυτών στην Περιφέρεια, για την περίοδο 2021- 2050 και σενάριο σταθεροποίησης εκπομπών, προκύπτει από μηδενική έως χαμηλή. Υψηλή τρωτότητα παρουσιάζεται στις καλλιέργειες στα ορεινά του νομού Ιωαννίνων, εφόσον οι ποικιλίες που χρησιμοποιούνται δεν είναι κατάλληλες για τις νέες θερμοκρασίες που θα προκύψουν από τις σημαντικές αυξήσεις στην περιοχή.

Πιέσεις λόγω διαθεσιμότητας υδάτινων πόρων: Για το μεσοπρόθεσμο διάστημα 2021-2050 και το σενάριο σταθεροποίησης, η διαθεσιμότητα των επιφανειακών υδάτων προβλέπεται ότι μπορεί να καλύπτει τις σημερινές ανάγκες, το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων αφορά τη γεωργία αφού η τρωτότητα των επιφανειακών υδατικών αποθεμάτων εκτιμήθηκε ως πολύ χαμηλή. Η αυξημένη πίεση σε κάποια σώματα κατά τη θερινή περίοδο που οφείλεται στην κάλυψη των γεωργικών αναγκών αυξάνει την τρωτότητα των σωμάτων αυτών σε μεσαία, κάτι που μπορεί εν μέρει να επηρεάσει τις καλλιέργειες που αρδεύονται από τα συγκεκριμένα σώματα, τα οποία όμως στην πλειονότητά τους εντοπίζονται εκτός ΠΕ Ιωαννίνων.

Κτηνοτροφία

Όρνιθες: Σχετικά με τη μεταβολή των δεικτών που εκφράζουν υψηλές, μέγιστες ημερήσιες θερμοκρασίες και σχετίζονται με την απώλεια όρεξης, μείωση παραγωγής αυγών ($T_{max} > 25^{\circ}\text{C}$) και ακόμα με τον θάνατο του ζώου ($T_{max} > 30^{\circ}\text{C}$), οι πολύ θερμές ημέρες θα αυξηθούν περίπου κατά ένα μήνα στο μεσοπρόθεσμο διάστημα, σχεδόν στο σύνολο της περιφέρειας. Οι αυξήσεις είναι μεγαλύτερες στο νομό Ιωαννίνων. Η τρωτότητα της εκτροφής όρνιθας στην Περιφέρεια, για την περίοδο 2021-2050 και σενάριο σταθεροποίησης εκπομπών, είναι μεσαία προς υψηλή στις περιοχές όπου παρουσιάζεται αυξημένος αριθμός ορνιθοτροφείων και μονάδων με υψηλή δυναμικότητα. Σημειώνεται ότι επειδή η συστηματική εκτροφή όρνιθας πραγματοποιείται σε στεγασμένες μονάδες

ελεγχόμενης θερμοκρασίας, η τρωτότητα του τομέα δεν αντιστοιχεί απαραίτητα σε πτώση της απόδοσης παραγωγής ή κίνδυνο των πτηνών αλλά σε αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας για κλιματισμό των εκτροφείων και συνεπώς επιπτώσεις και στο κόστος της παραγωγής.

Εκτροφή προβάτων: Η μεταβολή της βροχόπτωσης σχετίζεται με τις συνθήκες για τη διαθεσιμότητα βλάστησης για ελεύθερη βοσκή (ετήσια και εποχιακή βροχόπτωση). Για το διάστημα 2021-2050 η μείωση της ετήσιας βροχόπτωσης στην ΠΕ Ιωαννίνων αναμένεται να φτάσει έως 7%. Σχετικά με τη μεταβολή των δεικτών που εκφράζουν υψηλές, μέγιστες ημερήσιες θερμοκρασίες και σχετίζονται με την μείωση στο παραγόμενο γάλα και στο περιεχόμενο λίπος του ($T_{max} > 30^{\circ}\text{C}$) και την μείωση αναπαραγωγής και προσωρινής (έως και 2 – 3 μήνες για τα κριάρια) αναπαραγωγικής ικανότητας ($T_{max} > 32^{\circ}\text{C}$), οι πολύ θερμές ημέρες θα αυξηθούν περίπου κατά ένα μήνα στο μεσοπρόθεσμο διάστημα, σχεδόν στο σύνολο της περιφέρειας. Η τρωτότητα της εκτροφής προβάτων στην Περιφέρεια, για την περίοδο 2021-2050, είναι χαμηλή προς μεσαία, κυρίως στις ΠΕ Άρτας και Θεσπρωτίας αλλά και σε μεγάλο μέρος του νομού Ιωαννίνων.

➤ Τουρισμός

Στην Περιφέρεια Ηπείρου έντονη τουριστική δραστηριότητα (κατά μ.ο. > 1.000 επισκεπτών/έτος / Δ.Ε.) παρουσιάζεται στην παράκτια ζώνη, καθώς επίσης και στη ΔΕ Ιωαννίνων. Στο σύνολο της Περιφέρειας, το 71,1% υπολογίζεται ότι αντιστοιχεί σε παραθεριστές της παράκτιας ζώνης, ενώ ποσοστό ίσο με 28,9 % σε επισκέπτες ορεινών περιοχών. Για την εκτίμηση της επιρροής της κλιματικής αλλαγής στον αριθμό των τουριστών που επισκέπτονται την περιφέρεια χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης θερμικής άνεσης για τουρισμό (Tourism Climate Index – TCI). Ο δείκτης αποτυπώνει την καταλληλότητα των συνθηκών για τις πιο διαδεδομένες τουριστικές δραστηριότητες.

Για τις περιόδους του χειμώνα, της άνοιξης και του φθινοπώρου ο TCI παρουσιάζει βελτίωση σε όλες τις Περιφερειακές Ενότητες, για το μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο διάστημα. Αντίθετα για την περίοδο του καλοκαιριού, ο TCI παρουσιάζει μείωση η οποία γίνεται μεγαλύτερη για το τέλος του αιώνα. Η χειροτέρευση του TCI που υπολογίζεται για την περίοδο του καλοκαιριού είναι συμβατή με υπολογισμούς του δείκτη και εκτιμήσεις για βελτίωση των συνθηκών σε άλλες εποχές και διεύρυνση της τουριστικής περιόδου, σε προγενέστερες μελέτες. Για το συνδυασμό κλιματικών μοντέλων που επιλέχθηκε στο ΠΕΣΚΑ Περιφέρειας Ηπείρου, οι θερμικές συνθήκες κυμαίνονται από ιδανικές έως καλές για όλα τα σενάρια και διαστήματα που εξετάστηκαν.

Για την εκτίμηση της επιρροής της κλιματικής αλλαγής στη ζήτηση ενέργειας χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των βαθμομερών θέρμανσης (Heating Degree Days - HDD) και ψύξης (Cooling Degree Days - CDD). Οι δείκτες HDD και CDD αποτελούν μία ένδειξη των λογικών απαιτήσεων θέρμανσης και ψύξης (αντίστοιχα) για τη συγκεκριμένη περιοχή. Οι βαθμομέρες θέρμανσης (HDD) μειώνονται από 10% έως 20% το βραχυπρόθεσμο

διάστημα ενώ αναμένεται μείωση της ανάγκης θέρμανσης από 10% έως 30% για το μεσοπρόθεσμο διάστημα 2021-2050. Οι ανάγκες ψύξης αυξάνονται με την αύξηση του CDD να είναι, αναμενόμενα, μεγαλύτερη στις παραθαλάσσιες περιοχές της Περιφέρειας οι οποίες συγκεντρώνουν και τα υψηλότερα ποσοστά τουρισμού.

Υψηλή και πολύ υψηλή ευαισθησία βάσει του συνδυασμού παραγόντων που εκφράζουν την τρωτότητα του τουριστικού τομέα της περιφέρειας, όσον αφορά τον παραθεριστικό τουρισμό, παρουσιάζουν συγκεκριμένες παράκτιες Δημοτικές Ενότητες (ΔΕ) που συγκεντρώνουν αθροιστικά το 54% του ετήσιου Τουρισμού της περιφέρειας.

Όσον αφορά το τμήμα τουρισμού που αφορά επισκέπτες ορεινών περιοχών (ποσοστό ίσο με 28,9 % επί του συνόλου), οι δείκτες δείχνουν βελτίωση των συνθηκών θερμικής άνεσης, ακόμη και για την θερινή περίοδο που ο δείκτης TCI παρουσίασε μείωση (2021-2050, σενάριο σταθεροποίησης). Επιπλέον, η μεταβολή του δείκτη βαθμοημερών θέρμανσης HDD (που είναι σημαντικές για τον ορεινό τουρισμό) παρουσιάζει μείωση.

➤ Δάση

Η Περιφέρεια της Ηπείρου αποτελείται κυρίως από δάση και ημι-φυσικές εκτάσεις (72% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας), κυρίως ποώδους και θαμνώδους βλάστησης. Η περιοχή των δασών καταλαμβάνει περίπου έκταση 2.370 km² (Corine 2012), και διακρίνεται σε: Δάσος Πλατύφυλλων (1370 km²), Δάσος Κωνοφόρων (557 km²) και Δάσος Μικτό (442,3 km²). Οι μεγαλύτερες εκμεταλλεύσιμες δασικές εκτάσεις βρίσκονται στις Π.Ε. Άρτας (Β&ΒΔ τμήματα) και Ιωαννίνων (Β&ΒΑ τμήματα της Π.Ε. - Κόνιτσα, Μέτσοβο και Ζαγόρι).

Ένας συνδυασμός επιλεγμένων δεικτών, που εκφράζουν την τρωτότητα του δασικού τομέα της Περιφέρειας παρουσιάζεται ακολούθως, για τις δασικές περιοχές (Corine2012), το μεσοπρόθεσμο διάστημα 2021-2050 και το σενάριο σταθεροποίησης RCP4.5. Η μέση χειμερινή βροχόπτωση αυξάνει (θετική επιρροή) με ποσοστά που κυμαίνονται από 1% έως 12% και μέση τιμή περίπου το 5.5% για τις δασικές περιοχές. Η μέση Φθινοπωρινή βροχόπτωση επίσης αυξάνει, με λίγες μόνο περιοχές στα ανατολικά να παρουσιάζουν μείωση μέχρι περίπου -2% ενώ η πλειοψηφία των δασικών περιοχών παρουσιάζει αύξηση που φτάνει μέχρι το 15% και μέσο όρο περίπου το 6% (θετική επιρροή). Ο συνεχόμενος αριθμός των ημερών χωρίς επαρκή βροχόπτωση (ημέρες με <2mm βροχή), δείκτης που σχετίζεται με την ξηρασία, θα παρουσιάσει μία οριακή έως πολύ μικρή αύξηση την περίοδο 2021-2050 για το σύνολο του έτους, ωστόσο ο χειμώνας θα είναι λίγο πιο υγρός σε σχέση με την ιστορική περίοδο 1971-2000. Η αύξηση είναι μεγαλύτερη στα βόρεια όρια της Περιφέρειας. Στο σύνολο της δασικής έκτασης ο συνεχόμενος αριθμός ξηρών ημερών αυξάνει (αρνητική επιρροή) από 1 έως 8 ημέρες με μέση χωρική τιμή τις 4 ημέρες περίπου.

Σχετικά με τους θερμοκρασιακούς δείκτες, η μέση ελάχιστη χειμερινή θερμοκρασία αυξάνει από 2 έως 3°C στις ορεινές βορειοανατολικές περιοχές και στις υπόλοιπες από 1 έως 2°C. Η άνοδος αυτή θεωρείται αρνητική επίπτωση διότι μπορεί να επηρεάσει τα δάση που είναι συνηθισμένα σε ψυχρότερες συνθήκες. Η μέση μέγιστη θερινή θερμοκρασία

αυξάνει από 3 έως 4°C σε κάποιες ανατολικές δασικές περιοχές και στις υπόλοιπες από 2 έως 3°C, με μία μέση αύξηση κατά 2,8°C για το σύνολο των δασικών περιοχών της Περιφέρειας.

Ο Δείκτης Κινδύνου Δασικής Πυρκαγιάς (Fire Weather Index – FWI) χρησιμοποιείται για την εκτίμηση της έντασης μιας πυρκαγιάς και της δυσκολίας ελέγχου της. Με βάση την τιμή του δείκτη χαρακτηρίζεται και η κατηγορία κινδύνου πυρκαγιάς. Οι ημέρες με αυξημένο κίνδυνο πυρκαγιάς (FWI>30) αυξάνουν από 9 μέχρι 14 ημέρες με μέση τιμή τις 11 περίπου ημέρες. Τέλος, οι ημέρες με εξαιρετικά αυξημένο κίνδυνο πυρκαγιάς (FWI>45) αυξάνουν από 1 μέχρι 4 ημέρες με μέση τιμή τις 2 περίπου ημέρες.

➤ Υποδομές μεταφορών

Στο Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας (ΣΔΚΠ) για το Υδατικό Διαμέρισμα Ηπείρου (2018) οι κίνδυνοι πλημμύρας προσδιορίστηκαν για τις περιοχές που ορίστηκαν ως ΣΔΥΚΠ (Ζώνες Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας). Στο ΣΔΚΠ αναφέρεται ότι παρόλο που στον πρώτο κύκλο εφαρμογής της Οδηγίας δεν εξετάστηκαν σενάρια διόδευσης πλημμυρών σε συνθήκες κλιματικής αλλαγής, τα υδρολογικά σενάρια πολύ χαμηλής πιθανότητας που εξετάστηκαν με τη χρήση στοχαστικής ανάλυσης για την παραγωγή του άνω ορίου των όμβριων καμπυλών, μπορεί να θεωρηθεί ότι προσεγγίζουν σε αυτή τη φάση την επίδραση της κλιματικής αλλαγής. Στα πλαίσια αυτής της υπόθεσης θεωρήθηκε ότι περιοχές που καλύπτονται (κατάκλυση) από πλημμυρικές ποτάμιες ροές περιόδου επαναφοράς T=50 ετών έχουν πολύ υψηλή τρωτότητα, μεσαία τρωτότητα για T = 100 έτη και χαμηλή τρωτότητα για T=1000 έτη (η οποία αντιπροσωπεύει και την επίδραση της κλιματικής αλλαγής). Η περιοχή του αεροδρομίου Ιωαννίνων βρίσκεται εντός του πλημμυρικού πεδίου κατάκλυσης μόνο για την περίπτωση με T=1000 έτη και μάλιστα, εντός της επιφάνειας κατάκλυσης που αντιστοιχεί στις δυσμενείς συνθήκες. Για τους παραπάνω λόγους αξιολογήθηκε ότι παρουσιάζει χαμηλή τρωτότητα στις πλημμυρικές ροές, στα πλαίσια της κλιματικής αλλαγής για το μεσοπρόθεσμο διάστημα 2021- 2050. Αντίστοιχα, τμήμα του αστικού, επαρχιακού και εθνικού οδικού δικτύου που αντιμετωπίζει κίνδυνο πλημμυρικής κατάκλυσης για το χαμηλής πιθανότητας σενάριο με T=1000, εντοπίζεται αποκλειστικά εκτός της ΠΕ Ιωαννίνων.

➤ Ενέργεια

Όπως αναφέρεται στην Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (2016), η ανάλυση πολιτικών μετριασμού και επομένως μείωσης των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου, δεν περιλαμβάνεται διότι δεν άπτεται των πολιτικών προσαρμογής ενώ στο πλαίσιο της πολιτικής προσαρμογής τίθεται ζήτημα ανάλυσης τρωτότητας των ενεργειακών υποδομών.

Οι ενεργειακές υποδομές της Περιφέρειας Ηπείρου ενδέχεται να αντιμετωπίσουν κινδύνους που σχετίζονται με έντονα φαινόμενα πλημμυρικών απορροών, τόσο τμήμα του δικτύου όσο και οι ίδιοι οι σταθμοί παραγωγής. Ένας έμμεσος κίνδυνος που αντιμετωπίζει

ενεργειακά η Περιφέρεια είναι η μείωση της δυνατότητας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας λόγω μειωμένης επιφανειακής απορροής στους ΥΗΣ (συγκεκριμένα του Αώου, του Λούρου και του Πουρναρίου). Οι επιφανειακοί υδάτινοι πόροι παρουσιάζουν χαμηλή τρωτότητα στην κλιματική αλλαγή όσον αφορά το ετήσιο υδρολογικό ισοζύγιο. Η τρωτότητα αυξάνεται σε κάποιους από αυτούς κατά τη θερινή περίοδο λόγω αυξημένης ζήτησης. Μάλιστα, κατά τη θερινή περίοδο παρουσιάζεται αύξηση των βαθμομερών ψύξης στην περιφέρεια το οποίο ενδέχεται να αυξήσει της εποχιακές ανάγκες σε ενέργεια (κλιματισμός) και να δημιουργήσει υψηλές ημερήσιες αιχμές που μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο την ομαλή κάλυψη των θερινών ενεργειακών αναγκών, όπως αυτή γίνεται από την παρούσα σύνθεση του ενεργειακού μίγματος στην Περιφέρεια.

Προτεινόμενα Μέτρα

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται τα προτεινόμενα μέτρα του ΠεΣΠΚΑ Ηπείρου, τα οποία εκτιμάται ότι ενδέχεται να έχουν εφαρμογή και στην περιοχή του Ζαγορίου. Τα προτεινόμενα μέτρα και οι δράσεις του ΠεΣΠΚΑ Ηπείρου στοχεύουν κατά κύριο λόγο στην αποφυγή των επιπτώσεων και στη μείωση της έντασης και έκτασης των επιπτώσεων, ενώ λόγω του πρώιμου χαρακτήρα των μέτρων δεν προτείνονται μέτρα αποκατάστασης των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή.

Από τα συνολικά 68 μέτρα στους 6 τομείς προτεραιότητας του ΠεΣΠΚΑ, ιδιαίτερη βαρύτητα έχουν τα μέτρα που σχετίζονται με τους υδατικούς πόρους, τη γεωργία- κτηνοτροφία και τον τουρισμό, ενώ ακολουθούν οι τομείς των δασών, των υποδομών και της ενέργειας. Από αυτά, τα 49 εκτιμάται ότι μπορεί να έχουν εφαρμογή και στην περιοχή του Ζαγορίου.

Τα προτεινόμενα μέτρα και δράσεις θα πρέπει να αξιολογούνται τοπικά ως προς το οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό όφελος που ενδέχεται να προκύπτει από την υλοποίηση/εφαρμογή τους, το οποίο θα πρέπει λαμβάνεται υπόψη κατά την ιεράρχησή τους, προκειμένου να λαμβάνουν προτεραιότητα (α) μέτρα τα οποία εκτός από αποτελεσματικά είναι και χρήσιμα περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά, και β) μέτρα τα οποία είναι αποτελεσματικά για ένα ευρύ φάσμα κλιματικών μεταβολών.

Θα πρέπει επίσης να εκτιμηθεί ο χρονικός ορίζοντας εφαρμογής των μέτρων, ο βαθμός ωριμότητάς τους και η δυνατότητα ένταξης των μέτρων προσαρμογής στην ευρύτερη οικονομική πολιτική και η συμβατότητά τους με ευρύτερες στρατηγικές επιλογές της Περιφέρειας. Με βάση την ανάλυση αυτή, τα προτεινόμενα μέτρα και δράσεις θα πρέπει να ιεραρχηθούν και αξιολογηθούν σε τοπικό επίπεδο.

α/α	ΤΟΜΕΑΣ	ΤΙΤΛΟΣ
1	ΥΠ18 Υδάτινοι Πόροι	Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής σε τομείς γεωργίας, υδάτινων πόρων, κ.λπ., την εξοικονόμηση νερού, την επεξεργασία αποβλήτων, τη χρήση ανακυκλωμένου νερού και την αλλαγή καταναλωτικών προτύπων σε θέματα νερού

2	ΥΠ19 Υδάτινοι Πόροι	Υλοποίηση ενημερωτικής εκστρατείας σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής σε τομείς γεωργίας και υδάτινων πόρων την εξοικονόμηση νερού, την επεξεργασίας αποβλήτων, τη χρήση ανακυκλωμένου νερού και την αλλαγή καταναλωτικών προτύπων σε θέματα νερού.
3	Υ06 Υποδομές	Αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμός δικτύου συλλογής μετεωρολογικών και υδρομετρικών δεδομένων
4	ΥΠ02 Υδάτινοι Πόροι	Καταχώρηση στοιχείων σχετικών με τις επιπτώσεις την κλιματικής αλλαγής στους υδατικούς πόρους σε βάση δεδομένων.
5	ΓΚ01 Γεωργία-Κτηνοτροφία	Επαγγελματική κατάρτιση των γεωργοκτηνοτρόφων
6	Υ07 Υποδομές	Αναβάθμιση/Δημιουργία μηχανισμού αποτίμησης ζημιών και αποζημιώσεων στα κτίρια, λόγω πλημμύρας
7	ΥΠ14 Υδάτινοι Πόροι	Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα νερού
8	T01 Τουρισμός	Πρώθηση δράσεων για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού
9	T02 Τουρισμός	Συμμετοχή σε Διεθνείς Εκθέσεις Εναλλακτικού Τουρισμού
10	T03 Τουρισμός	Δράσεις ενημέρωσης των τοπικών φορέων και των Ενδιαφερομένων (stakeholders)
11	ΥΠ15 Υδάτινοι Πόροι	Αναθεώρηση Στρατηγικού Σχεδίου Αντιμετώπισης Φαινομένων Λειψυδρίας και Ξηρασίας
12	ΓΚ12 Γεωργία Κτηνοτροφία	Εφαρμογή των αρχών της ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας
13	ΓΚ15 Γεωργία Κτηνοτροφία	Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης ακραίων καιρικών φαινομένων
14	T10 Τουρισμός	Σύνταξη μελέτης ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης και Υλοποίηση Επιχειρησιακού Σχεδίου
15	T16 Τουρισμός	Εφαρμογή καινοτομίας
16	Υ01 Υποδομές	Λεπτομερείς Μελέτες Αντιπλημμυρικής προστασίας στις περιοχές υψηλού κινδύνου
17	Υ02 Υποδομές	Σύνταξη μελετών αποχέτευσης ομβρίων λαμβάνοντας υπόψη την κλιματική αλλαγή
18	T08 Τουρισμός	Συμμετοχή σε Διεθνή Δίκτυα και Ενώσεις που συνδέονται με θεματικές Εναλλακτικού Τουρισμού
19	T07 Τουρισμός	Ανάπτυξη υποδομών για επιλεγμένες μορφές τουρισμού
20	T09 Τουρισμός	Ανάδειξη - Ανάπλαση χώρων ιδιαίτερου ιστορικού/πολιτισμικού ενδιαφέροντος
21	Υ08 Υποδομές	Ανάπτυξη συστήματος έγκαιρης προειδοποίησης πλημμυρών
22	ΓΚ03 Γεωργία Κτηνοτροφία	Δράσεις έρευνας και ανάπτυξης στον τομέα της γεωργίας για νέες και βιολογικές καλλιέργειες
23	ΓΚ05 Γεωργία Κτηνοτροφία	Δράσεις έρευνας και ανάπτυξης στον τομέα της εκτροφής αγροτικών ζώων
24	Δ09 Δάση	Μέτρα πρόληψης και δασοπροστασίας.
25	ΥΠ01 Υδάτινοι Πόροι	Συλλογή και συγκέντρωση μελετών, δημοσιεύσεων, ερευνητικών έργων και παραγόμενων αποτελεσμάτων σχετικά με την κλιματική αλλαγή στους υδατικούς πόρους στην Περιφέρεια Ηπείρου

26	ΥΠ07 Υδάτινοι Πόροι	Διερεύνηση χρήσης για άρδευση εναλλακτικών πηγών ύδατος σε περιοχές με ΥΣ που χαρακτηρίζονται από τρωτότητα
27	ΓΚ02 ΓεωργίαΚτηνοτροφία	Ενίσχυση των τοπικών θεσμών σε θέματα υποστήριξης της προώθησης των μέτρων προσαρμογής
28	ΓΚ06 ΓεωργίαΚτηνοτροφία	Δημιουργία βάσης δεδομένων καταγραφής παρατηρήσεων σε καλλιέργειες
29	ΓΚ11 Γεωργία Κτηνοτροφία	Αλλαγές στις καλλιεργητικές τεχνικές και στην επιλογή των καλλιεργειών λόγω αυξημένων θερμοκρασιών.
30	Τ06 Τουρισμός	Φιλοξενία-Μετακίνηση τουριστικών πρακτόρων & δημοσιογράφων
31	Τ11 Τουρισμός	Ανάπτυξη στρατηγικών Branding & Web/Social Media
32	Δ01 Δάση	Εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών προστασίας των σημαντικότερων δασικών οικοσυστημάτων υπό την επίδραση της κλιματικής αλλαγής
33	Δ07 Δάση	Κατάρτιση δασολογίου
34	ΓΚ10 Γεωργία Κτηνοτροφία	Ενίσχυση τεχνικών συλλογής βρόχινου νερού σε επίπεδο καλλιέργειας
35	ΓΚ13 Γεωργία Κτηνοτροφία	Δημιουργία γενετικά βελτιωμένων ποικιλιών με αντοχή/ανοχή στην ξηρασία και υψηλή θερμοκρασία
36	ΓΚ14 Γεωργία Κτηνοτροφία	Ασφάλιση της γεωργικής παραγωγής
37	ΥΠ09 Υδάτινοι Πόροι	Εφαρμογή ανωτάτων ορίων αρδευτικών αναγκών καλλιεργειών για ιδιωτικές υδροληψίες.
38	ΓΚ08 Γεωργία Κτηνοτροφία	Προσαρμογή των συστημάτων στέγασης και διαχείρισης κατά την εκτροφή πουλερικών
39	Τ13 Τουρισμός	Μελέτη Αντιμετώπισης Φαινομένων Διάβρωσης
40	Τ14 Τουρισμός	Μελέτη Ενεργειακών Αναγκών Τουριστικών Μονάδων
41	Δ04 Δάση	Σύνταξη δασοπονικών μελετών
42	Δ05 Δάση	Σύνταξη Σχεδίων Διαχείρισης που σχετίζονται με τα δασικά οικοσυστήματα
43	Τ15 Τουρισμός	Δράσεις ενημέρωσης
44	Δ08 Δάση	Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου για πρόληψη, αποκατάσταση ζημιών από τις πυρκαγιές
45	Δ02 Δάση	Διατήρηση της έκτασης και αύξηση της ποιότητας των δασικών οικοσυστημάτων, μείωση του κατακερματισμού τους με παράλληλη βελτίωση της δομής τους
46	Δ03 Δάση	Αξιολόγηση και αξιοποίηση της γενετικής ποικιλότητας των ελληνικών δασών και επιλογή γενετικού υλικού ανθεκτικού στις καταπονήσεις της κλιματικής αλλαγής
47	Δ06 Δάση	Προσαρμογή διαχείρισης υπορόφου βλάστησης στα σημαντικότερα δάση της Ηπείρου
48	Δ12 Δάση	Κατασκευή φραγμάτων συγκράτησης φερτών υλικών και υδατοφραγμάτων για ομαλοποίηση της απορροής ύδατος και περιορισμό των διαβρώσεων και πλημμυρών.
49	Δ10 Δάση	Δ10 Δάση Εκσυγχρονισμός του εξοπλισμού δασοπυρόσβεσης

Τον Ιούνιο του 2021, παρουσιάστηκε από την Υπουργό Πολιτισμού, κ. Λ. Μενδώνη, το **Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πολιτιστική Κληρονομιά και την Κλιματική Αλλαγή**.

Σήμερα, για τα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας δεν καταγράφεται αμεσος, ευρύς και συστηματικός κίνδυνος από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Καταγράφονται, ωστόσο:

- Υπαρκτοί κλιματικοί κίνδυνοι, που επηρεάζουν τις ευρύτερες περιοχές στις οποίες βρίσκονται τα μνημεία/αρχαιολογικοί χώροι: ακραία καιρικά φαινόμενα που οδηγούν σε έντονες ανεμολογικές συνθήκες και πλημμύρες, δασικές πυρκαγιές, ερημοποίηση εδαφών, διάβρωση – κατολισθήσεις, άνοδος της στάθμης της θάλασσας και κατακλυσμός παράκτιων εδαφών, καύσωνες
- Ανησυχητικές τάσεις αύξησης της έντασης και της συχνότητας των ακραίων καιρικών φαινομένων, καθώς και δυσοίωνες εκτιμήσεις για τις μελλοντικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, με ημερομηνίες αναφοράς το 2040 και το 2050, σύμφωνα με έγκυρες μελέτες ερευνητικών φορέων της Ελλάδας και του εξωτερικού
- Αυξανόμενα μεμονωμένα περιστατικά ζημιών μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία, στα οποία η κλιματική αλλαγή αποτελεί επιβαρυντικό παράγοντα.

Οι βασικοί άξονες της στρατηγικής είναι:

- Χαρτογράφηση και εντοπισμός των στοιχείων της Πολιτιστικής Κληρονομιάς που βρίσκονται σε κίνδυνο
- Αξιολόγηση της ευπάθειας και των διαφορετικών κατηγοριών κινδύνου που αντιμετωπίζουν οι επιμέρους τύποι χώρων και μνημείων της Πολιτιστικής Κληρονομιάς με βάση τα ειδικά χαρακτηριστικά τους
- Ταυτοποίηση, ανάλυση και αξιολόγηση των χαρακτηριστικών κάθε κατηγορίας κινδύνου χωριστά και προσδιορισμός του κατάλληλου τρόπου αντιμετώπισής της
- Ανάπτυξη μεθοδολογίας, τεχνολογίας, πρωτοκόλλων, πρακτικών και διαδικασιών διάγνωσης, πρόληψης και θεραπείας ανά κατηγορία χώρου/μνημείου και κινδύνου/απειλής
- Διαρκής προσαρμοσμένη και εξειδικευμένη εποπτεία και παρακολούθηση του πολιτιστικού κεφαλαίου βάσει προηγούμενης λεπτομερούς χαρτογράφησης και αξιολόγησης
- Προτεραιοποίηση των χώρων και μνημείων που απειλούνται με βάση τη σοβαρότητα και την αμεσότητα του κινδύνου και τη συνολική σπουδαιότητά τους, προγραμματισμός δράσεων και διασφάλιση των αναγκαίων πόρων
- Εφαρμογή των κατάλληλων μέτρων και πραγματοποίηση των ενδεδειγμένων παρεμβάσεων για την πρόληψη και τη θεραπεία των κινδύνων και των απειλών

Οι βασικές αρχές του Εθνικού Σχεδίου είναι:

- Να διαπερνά κάθε τρέχουσα πολιτική που σχετίζεται με την πολιτιστική κληρονομιά, το τοπίο, και το περιβάλλον, δηλαδή να υπάρχει διασυνδεσιμότητα.

Πολιτιστικό Τοπίο Ζαγορίου: Σχέδιο Διαχείρισης

- Να βασίζεται σε μακροχρόνιο σχεδιασμό με ορίζοντα το 2050.
- Να προβλέπει την αναθεώρησή του με βάση νέα δεδομένα για τους κλιματικούς κινδύνους και τις κλιματικές επιπτώσεις, δηλαδή να είναι ευέλικτο και να προσαρμόζεται.
- Να υποστηρίζει και να αναδεικνύει την αναπτυξιακή διάσταση του πολιτισμού.

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Πολιτιστική Κληρονομιά και την Κλιματική Αλλαγή διαρθρώνεται στους εξής άξονες:

- Πρόγραμμα Επιμόρφωσης – Κατάρτισης
- Κατάλογος Πολιτιστικών Αγαθών σε κίνδυνο
- Σχέδια Προσαρμογής και Διαχείρισης
- Ενεργειακή Αναβάθμιση Μουσείων
- Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά
- Ενημέρωση – Ευαισθητοποίηση κοινού

Τέλος, στο πλαίσιο του έργου του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού που θα χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Ανάκαμψης περιλαμβάνονται εκτός των άλλων τα υποέργα:

- Συστήματα παρακολούθησης και καταγραφής των επιπτώσεων της Κλιματικής Αλλαγής στο μικροπεριβάλλον για τις ανάγκες συντήρησης των επιφανειών των μνημείων, και
- Σχεδιασμός Εθνικής Στρατηγικής για την προσαρμογή της προστασίας των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής

5.5 Σχέδιο Διαχείρισης της περιοχής

5.5.1 Εισαγωγή

Ένα διαχειριστικό σχέδιο στοχεύει στην εναρμόνιση όλων των υφιστάμενων χρήσεων γης μιας περιοχής, γεωργικών, κτηνοτροφικών, δασοπονικών, τουριστικών κλπ. με την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής λαμβάνοντας υπόψη τα διάφορα συμφέροντα και απαιτήσεις. Η εναρμόνιση αυτή πρέπει να ασκείται με τρόπο ώστε να εξασφαλίζει το μέγιστο δυνατό όφελος για το κοινωνικό σύνολο.

Η διευθέτηση αυτή των πάσης φύσεως χρήσεων στο χώρο και στο χρόνο είναι δυνατή μόνο με την κατάρτιση λεπτομερών σχεδίων διαχείρισης, τα οποία ισχύουν για 5, 10 ή και 20 έτη, ανάλογα με τον αναγκαίο κάθε φορά ορίζοντα σχεδιασμού και κατόπιν αναθεωρούνται, πολλές φορές πριν από τη λήξη τους αν αλλάξουν τα δεδομένα στα οποία βασίστηκαν οι αρχικές προβλέψεις ή αν τα μέτρα αποδείχτηκαν ανεφάρμοστα. Προϋπόθεση για την ορθή σύνταξη ενός διαχειριστικού σχεδίου είναι η σαφής διάγνωση της κατάστασης της περιοχής, δηλαδή η ακριβής περιγραφή των στοιχείων του βιοτικού και του αβιοτικού περιβάλλοντος, καθώς και των θεσμικών, οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που επικρατούν σ' αυτήν.

Η ρύθμιση των χρήσεων πρέπει να ακολουθεί την αειφορική αρχή, δηλαδή να διασφαλίζεται η δυνατότητα των μελλουσών γενεών να απολαμβάνουν τουλάχιστον τις ίδιες ωφέλειες από την προστατευόμενη περιοχή με εκείνες της παρούσας γενιάς.

Η ορθή επιλογή των σκοπών διαχείρισης αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ορθή εκτέλεση του διαχειριστικού σχεδίου. Οι στόχοι και τα μέτρα πρέπει να καθορίζονται με τη συνεργασία των υπηρεσιών, δήμων, τοπικών σχετικών επαγγελματικών και περιβαλλοντικών- πολιτιστικών οργανώσεων. Θα μπορούσαν επίσης να μετέχουν ενεργώς και οι τοπικές υπηρεσίες καθώς και ο τοπικός πληθυσμός (ιδίως οι άμεσα ενδιαφερόμενοι).

Στόχοι Διαχειριστικού Σχεδίου

Για την υλοποίηση των στόχων του Διαχειριστικού Σχεδίου με σκοπό την προστασία, την αναβάθμιση και αποκατάσταση των αξιόλογων στοιχείων μιας περιοχής εκπονείται ειδικό Διαχειριστικό Σχέδιο, όπου:

- Εξειδικεύονται τα αναγκαία έργα και οι ενέργειες που είναι απαραίτητες για την προστασία, διατήρηση και αναβάθμιση των στοιχείων της περιοχής, καθώς και για τη συμβατή με την προστασία ανάπτυξη.
- Καθορίζεται ο τρόπος υλοποίησης των επιμέρους έργων και ενεργειών, οι διαδικασίες, η χρηματοδότηση και το χρονοδιάγραμμα.
- Εξειδικεύεται το πρόγραμμα παρακολούθησης των παραμέτρων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Το Διαχειριστικό Σχέδιο που εκπονείται στα πλαίσια της παρούσας μελέτης, προσβλέπει στον χαρακτηρισμό, ίδρυση, λειτουργία και διαχείριση του Ζαγορίου ως Αγαθού αναγνωρισμένου από την UNESCO ως Πολιτιστικό Τοπίο, με κύριο στόχο την προστασία, διαχείριση και ανάδειξη του, καθώς και την προώθηση του ήπιου τουρισμού σε αυτό.

Ως γενικός στόχος του Σχεδίου τίθεται η εξεύρεση τρόπων για:

- να προστατευθούν, να διατηρηθούν, να αναβαθμιστούν και να αξιοποιηθούν τα ιδιαίτερα στοιχεία και οι αξίες του Αγαθού.
- να εξακολουθήσουν, παράλληλα, να υφίστανται και, ενδεχομένως, να αναπτύσσονται, ορισμένες από τις ανθρώπινες οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες που μπορούν να συνυπάρξουν αρμονικά με τον Τόπο.

Ο απώτερος στόχος του Διαχειριστικού Σχεδίου είναι ο σχεδιασμός ενός Αγαθού αναγνωρισμένου ως Πολιτιστικό Τοπίο, μέσα από τα παρακάτω:

- Διερεύνηση ισχύοντος τοπικού, εθνικού, κοινοτικού και διεθνούς θεσμικού πλαισίου και εργαλείων για την ίδρυση και διαχείριση ενός Πολιτιστικού Τοπίου σε σχέση με το υπάρχον καθεστώς διατήρησης και προστασίας της φύσης, του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα γενικά αλλά και στη συγκεκριμένη περιοχή ειδικότερα.
- Διερεύνηση των συνθηκών διατήρησης-προστασίας-διαχείρισης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος στην πράξη, στη συγκεκριμένη περιοχή και ανίχνευση μεθόδων συντονισμού και αγωγής συνεργασίας με το υπάρχον ειδικό σχήμα διαχείρισης αυτών, ή άλλως τους αρμόδιους φορείς.
- Διερεύνηση του προφίλ της τοπικής κοινωνίας και των πολιτικών, πρακτικών και αναπτυξιακών αντιλήψεων και σχεδίων της περιοχής (ώστε να συμπεριληφθούν και τυχόν εγκεκριμένα σχέδια που στη συνέχεια θα πρέπει να ληφθούν υπόψη), εφόσον η επιτυχία του όποιου σχήματος διατήρησης-προστασίας εξαρτάται άμεσα από το ευρύτερο πλαίσιο ανάπτυξης και διαχείρισης στην περιοχή. Εκτίμηση της συνολικής κατάστασης και των αξιών της περιοχής και υπολογισμός θετικών και αρνητικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του έργου.
- Ανάδειξη πολλαπλών πόλων έλξης για την επίτευξη διάχυσης των επισκεπτών στο χώρο και στο χρόνο, καθώς και στην παράταση της διαμονής τους, με παράλληλη εξασφάλιση υψηλής ποιότητας εμπειρίας, μέσα από συγκεκριμένες προτάσεις παρέμβασης, έχοντας πάντα υπόψη την επαρκή προστασία των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς, τον σεβασμό της φέρουσας ικανότητας του Αγαθού, την εφαρμογή των βασικών αρχών ερμηνείας των πόλων έλξης, τη φροντίδα για ειδικά μέτρα που αφορούν ιδιαίτερα ευαίσθητες προς επίσκεψη περιοχές, τη συστηματική παρακολούθηση ροής επισκεπτών μέσα από σύστημα διαχείρισης, και την κοστολόγηση των παρεμβάσεων.

Τα ανωτέρω θα οδηγήσουν στα εξής:

- Διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων για ένα Ολοκληρωμένο Διαχειριστικό Σχέδιο που θα περιλαμβάνει άξονες προτεραιότητας και φάσεις για την εφαρμογή αυτού.
- Σχέδιο αξιολόγησης του ανωτέρω σχεδιασμού, για τη λήψη μέτρων, παρακολούθηση και αξιολόγηση της εφαρμογής των προτεινόμενων μέτρων και την αναπροσαρμογή τους ανάλογα με τα αποτελέσματα της αξιολόγησης.

Η αποτελεσματική διαχείριση περιλαμβάνει έναν κύκλο μακροπρόθεσμου-μεσοπρόθεσμου σχεδιασμού καθώς και καθημερινών δράσεων για την προστασία, τη διατήρηση και την παρουσίαση/ανάδειξη της περιοχής ως πολιτιστικού τοπίου παγκόσμιας κληρονομιάς. Τα κοινά στοιχεία της προσέγγισης διαχείρισης για τους Αγαθούς παγκόσμιας κληρονομιάς περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- Μια διεξοδική και κοινή κατανόηση της περιοχής από όλους τους ενδιαφερόμενους,
- την πλήρη συμμετοχή των φορέων και των ενδιαφερόμενων μερών,
- έναν κύκλο σχεδιασμού, εφαρμογής, παρακολούθησης, αξιολόγησης και ανατροφοδότησης,
- την κατανομή των αναγκαίων πόρων,
- υπεύθυνη και διαφανή περιγραφή του τρόπου λειτουργίας του συστήματος διαχείρισης.

Η σύνταξη του Διαχειριστικού Σχεδίου έχει λάβει υπόψη της ότι οι κύριοι υπεύθυνοι παράγοντες μιας διαφανούς και χωρίς αποκλεισμούς διαχείρισης πρέπει να είναι οι άνθρωποι που συνδέονται με το πολιτιστικό τοπίο, έχοντας ως επίκεντρο την αλληλεπίδραση του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, καθώς σε αυτή στηρίζεται και η αξία του πολιτιστικού τοπίου. Η διαχείριση επικεντρώνεται στην καθοδήγηση της αλλαγής για τη διατήρηση των αξιών του πολιτιστικού τοπίου, που βρίσκεται στη διεπαφή της φύσης και του πολιτισμού, της υλικής και άυλης κληρονομιάς και της βιολογικής και πολιτιστικής πολυμορφίας, αντιπροσωπεύοντας την ουσία του πολιτισμού και της ταυτότητας των ανθρώπων.

Στις αξίες του πολιτιστικού τοπίου περιλαμβάνονται το φυσικό περιβάλλον, τα κοινωνικοοικονομικά συστήματα και η πολιτιστική κληρονομιά απτή και άυλη, που ως παραδόσεις και εθιμικός τρόπος ζωής μεταβιβάζονται από τη μια γενιά στην άλλη, κρατώντας ζωντανό το 'πνεύμα' του Αγαθού. Δεδομένου ότι οι αξίες αυτές που χαρακτηρίζουν τα τοπία είναι εγγενώς δυναμικοί παράγοντες σημαίνει ότι αλλάζουν και προσαρμόζονται στις εκάστοτε συνθήκες, προκαλώντας αλλαγές οικολογικού τύπου, όπως στα οικοσυστήματα και στη βλάστηση, αλλά και πολιτιστικού χαρακτήρα είτε πρόκειται για το δομημένο ανθρωπογενές περιβάλλον, είτε για Αγαθούς ζώσας κληρονομιάς, συνειρμικά τοπία που φέρουν άυλες αξίες, που συχνά διαμορφώνονται από παραδοσιακές πρακτικές χρήσης γης και με την πάροδο του χρόνου επηρεάζονται από τις εξελίξεις του ευρύτερου κοινωνικο-οικονομικού περιβάλλοντος.

Κατά συνέπεια, η διαχείριση των πολιτιστικού τοπίου είναι "για τη διαχείριση της αλλαγής, όπως ο τρόπος που οι περιβαλλοντικές και πολιτιστικές αξίες υποδεικνύουν: η αλλαγή θα πρέπει να πραγματοποιηθεί εντός των ορίων που δεν θα διαταράξουν αυτές τις αξίες." Η

διαχείριση της αλλαγής απαιτεί επίσης ευελιξία και προσαρμοστικότητα. Η αποτελεσματική διαχείριση της αλλαγής συνδέεται άμεσα με τη διατήρηση της αυθεντικότητας και της ακεραιότητας της προτεινόμενης περιοχής παγκόσμιας κληρονομιάς με την πάροδο του χρόνου.

Η διαχείριση του πολιτιστικού τοπίου ενσωματώνεται σε ένα ευρύτερο γεωγραφικό και θεσμικό πλαίσιο με τον σχεδιασμό να συντονίζεται με τον αντίστοιχο σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Στην περίπτωση μας, δηλαδή στο Ζαγόρι, μέρος της περιοχής έχει χαρακτηριστεί αρχικά ως Εθνικός Δρυμός -ή πιο σωστά ως Εθνικοί Δρυμοί- και μετέπειτα, σχεδόν όλο το Ζαγόρι, ως Εθνικό Πάρκο (Ε.Π. Βόρειας Πίνδου), ενώ πιο πρόσφατα το Ζαγόρι απέκτησε διεθνές κύρος, έχοντας αναγνωριστεί μεγάλο τμήμα αυτού ως Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO.

Η εκπόνηση του σχεδίου προσδιορίζει τις αξίες και τα χαρακτηριστικά της περιοχής, καθορίζει τους στόχους διαχείρισης που πρέπει να επιτευχθούν και αναφέρει τους άξονες δράσεων που πρέπει να υλοποιηθούν, στοχεύοντας σε μια βιώσιμη διαχείριση του πολιτιστικού τοπίου, που είναι πολιτιστικά και οικολογικά κατάλληλη και επίσης οικονομικά επωφελής ώστε να επιφέρει βελτιώσεις στην ποιότητα ζωής καθώς και πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη στα μέλη των τοπικών κοινοτήτων. Συνεπώς, η ανάπτυξη του σχεδίου διαχείρισης αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη «επίτευξη συμφωνίας» μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων και του ευρέος κοινού αναφορικά με την εφαρμογή και τις τρέχουσες δραστηριότητες διαχείρισης.

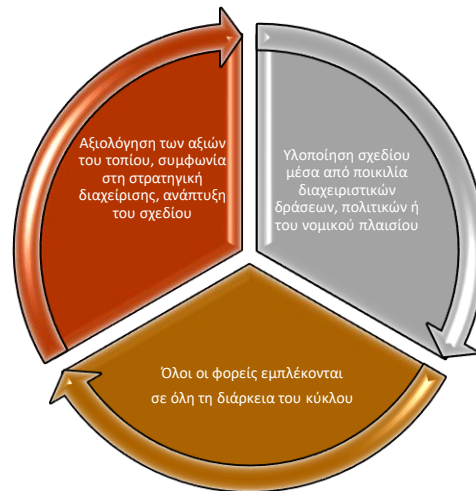
Διαδικασία διαχείρισης

Το παρόν σχέδιο διαχείρισης δεν αποτελεί μια μεμονωμένη ενέργεια, αλλά μια διαδικασία που προσαρμόζεται κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του. Είναι μια συνεχής, μη στατική διαδικασία που μπορεί να εντοπίσει ανησυχίες και μελλοντικές εναλλακτικές δράσεις, καθώς εξετάζει τις εξελισσόμενες αλυσίδες αιτίων και επιπτώσεων που ενδέχεται να προκύψουν από τις τρέχουσες αποφάσεις.

Παρέχει ένα μηχανισμό για προβληματισμό πάνω στις απειλές και ευκαιρίες και σε άλλα θέματα, την επίλυση προβλημάτων και την προώθηση της συζήτησης μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών με συστηματικό τρόπο και έχοντας μια «ολιστική» άποψη, αναφορικά με το φάσμα θεμάτων και απόψεων καθώς και των εμπλεκόμενων φορέων.

Υπάρχουν πολλές προσεγγίσεις για την προετοιμασία της δράσης διαχείρισης. Η συνολική διαδικασία διαχείρισης που προτείνεται και παριστάνεται σχηματικά στο σχήμα 1, μπορεί να αναλυθεί στα ακόλουθα οκτώ αλληλένδετα στάδια:

1. Κατανόηση του πολιτιστικού τοπίου και των αξιών του,
2. Ανάπτυξη κοινού οράματος ,
3. Επίτευξη συμφωνίας σχετικά με την προσέγγιση και τον προγραμματισμό των εργασιών,
4. Προσδιορισμός επιλογών και συμφωνία για τη στρατηγική διαχείρισης,
5. Καθορισμός στόχων διαχείρισης και αξιολόγηση ευκαιριών και προκλήσεων - χρήση σχεδίων διαχείρισης για την οργάνωση και το συντονισμό των στόχων,
6. Συντονισμός της εφαρμογής της στρατηγικής διαχείρισης,
7. Παρακολούθηση, αξιολόγηση και προσαρμοστική διαχείριση,
8. Απόφαση για μελλοντική ανανέωση/αναθεώρηση των στρατηγικών διαχείρισης και του σχεδίου διαχείρισης.

Σχήμα 1: Διαδικασία διαχείρισης (Προσαρμοσμένο από Thomas και Middleton, 2003)

Η κατανόηση της σημασίας του τοπίου είναι το θεμέλιο για τη διαχείρισή του και η βάση για την ανάπτυξη ενός κοινού οράματος, δήλωσης που αντιπροσωπεύει τις αξίες του τοπίου και τις προοπτικές όλων των βασικών μετόχων.

Λαμβάνοντας υπόψη το κοινό όραμα όπως διαμορφώνεται από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη και φορείς και έχοντας λάβει τη συναίνεση και δέσμευσή τους, το σχέδιο διαχείρισης προχωρά αρχικά στον καθορισμό των στόχων, στον προσδιορισμό των διαδικασιών και των αρχών διαχείρισης, στην αποσαφήνιση και στο σχεδιασμό του συντονισμού της διαχείρισης, και της συνολικής διακυβέρνησης, έχοντας ταυτόχρονα αναπτύξει μια στρατηγική επικοινωνίας για την προσέγγιση ενός ευρύτερου κοινού.

Ειδικά στην περιοχή του Ζαγορίου όπου το ιδιοκτησιακό καθεστώς είναι εν μέρει περίπλοκο, και υπάρχουν πολυ-ιδιοκτήτες, είναι σημαντικό να διευκρινιστούν οι αρχές διακυβέρνησης και λήψης αποφάσεων που θα επηρεάσουν το μέλλον του τοπίου. Είναι επίσης σημαντικό να διευκρινιστούν οι ρόλοι και οι ευθύνες για την ανάπτυξη και την εφαρμογή του σχεδίου, δεδομένου ότι η συνεργασία και/ή η συνδιαχείριση μεταξύ των βασικών ενδιαφερομένων είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχή εφαρμογή του.

Το σχέδιο διαχείρισης του πολιτιστικού τοπίου:

- λαμβάνει υπόψη τις τρέχουσες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές πολιτικές και τις προγραμματισμένες εξελίξεις στην περιοχή που ενδέχεται να δημιουργήσουν ευκαιρίες ή προκλήσεις,
- συνδέεται με τα τοπικά και περιφερειακά σχέδια ανάπτυξης, ενσωματώνοντας στο σχεδιασμό του τη διαχείριση για τις χρήσεις της γης, τις τυχόν νέες υποδομές που αφορούν στην προσβασιμότητα και τις δομές ενέργειας, τις νέες γεωργικές πρακτικές ή προϊόντα, καθώς και μελέτες και σχέδια για τουριστική και γενικότερα οικονομική ανάπτυξη,
- προσαρμόζεται σε τάσεις αλλαγής, όπως η αλλαγή των δημογραφικών στοιχείων,

ώστε οι πολιτιστικές αξίες του τοπίου να μπορούν να συμβάλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής στο σύνολό της.

5.5.2 Υφιστάμενη κατάσταση περιοχής

5.5.2.1 Γεωγραφική τοποθέτηση

Το Ζαγόρι καταλαμβάνει το βορειοανατολικό τμήμα της Περιφερειακής Ενότητας Ιωαννίνων στην Περιφέρεια Ηπείρου και συγκροτεί σήμερα ένα σύμπλεγμα από πενήντα τέσσερις (54) οικισμούς, οι οποίοι κατανέμονται σε σαράντα τέσσερις (44) Κοινότητες. Πέρα από μια σαφή αυτοδιοικητική ενότητα, αποτελεί ταυτόχρονα και μία διακριτή οικιστική, ιστορική και πολιτισμική ενότητα που βρίσκεται βόρεια από το λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων, στο βορειοδυτικό άκρο της Πίνδου.

Τα φυσικά όρια του Ζαγορίου καθορίζονται νότια από το βουνό Μιτσικέλι, βόρεια από τον ποταμό Αώο, ανατολικά από τα βουνά του Λύγκου και δυτικά από τον ορεινό όγκο της Τύμφης. Η έκτασή του ανέρχεται στα 991,55 τ.χλμ. και είναι ο δεύτερος σε έκταση Δήμος της Ελλάδας.

Το μεγαλύτερο υψόμετρο του Ζαγορίου είναι τα 2.497 μέτρα (κορυφή Γκαμήλα του όρους Τύμφη) και το χαμηλότερο τα 400 περίπου μέτρα. Η πλειονότητα των οικισμών βρίσκεται στην υψομετρική ζώνη των 600- 1000 μέτρων, με εξαίρεση ορισμένα χωριά, όπως το Βραδέτο, που είναι χτισμένο στα 1350 μ. υψόμετρο.

5.5.2.2 Γενικά χαρακτηριστικά Δήμου Ζαγορίου

Το Ζαγόρι χωρίζεται γεωγραφικά σε τρεις ενότητες: το Κεντρικό, το Δυτικό και το Ανατολικό Ζαγόρι με είκοσι, δέκα και δεκαέξι χωριά αντίστοιχα. Διοικητικά, ο Δήμος Ζαγορίου αποτελείται από τις Δημοτικές Ενότητες Κεντρικού Ζαγορίου, Ανατολικού Ζαγορίου, Τύμφης, Βοβούσας και Παπίγκου. Η ΔΕ Κεντρικού Ζαγορίου αποτελείται από 17 οικισμούς που κατανέμονται σε 15 κοινότητες, η ΔΕ Ανατολικού Ζαγορίου από 22 οικισμούς που ανήκουν σε 15 κοινότητες, η ΔΕ Τύμφης από 12 οικισμούς σε ισάριθμες κοινότητες, η ΔΕ

Βοβούσας από 1 οικισμό σε 1 κοινότητα και η ΔΕ Παπίγκου από 2 οικισμούς σε 1 κοινότητα. Συνολικά ο Δήμος Ζαγορίου συνίσταται από 54 οικισμούς που κατανέμονται σε 44 κοινότητες (Παράρτημα ΙΙ-1).

Οι οικισμοί έχουν ιστορία αιώνων, αλλά η ανάπτυξη που παρατηρείται σε όλο το Ζαγόρι κατά τον 18ο και αρχές του 19ου αιώνα, όπου καθοριστικό ρόλο έπαιξε ο «ταξιδιωτισμός» και ο «ευεργετισμός», είναι ξεχωριστής σημασίας για τα ελληνικά δεδομένα. Το Ζαγόρι, παρόλο που διακρίθηκε σε όλη την Ήπειρο για την ευμάρειά του και τον ιδιαίτερο πολιτισμό του, αργότερα παρακμάζει. Οι κάτοικοι μεταναστεύουν στις κοντινές πόλεις, όπου υπάρχει η κατάλληλη κοινωνική πρόνοια και θέσεις εργασίας. Τα χωριά σχεδόν ερημώνουν, αλλά διατηρούνται ιδιότυπες σχέσεις μεταξύ των πόλεων και των οικισμών.

Η οικονομική ευημερία αλλοτινών εποχών αντικατοπτρίζεται σήμερα στο δομημένο περιβάλλον μέσα από τα επιβλητικά αρχοντόσπιτα, τις εκκλησιές και τις σχολές. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι σχεδόν όλοι οι οικισμοί στο Ζαγόρι έχουν χαρακτηριστεί παραδοσιακοί σε μια προσπάθεια θεσμοθετημένης διατήρησης του αυθεντικού πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού τους χαρακτήρα, αποτελώντας σήμερα το 56% και το 63% του συνόλου των κηρυγμένων παραδοσιακών οικισμών της Περιφέρειας Ηπείρου και της Π.Ε Ιωαννίνων αντίστοιχα. Πιο συγκεκριμένα, η κατανομή των Παραδοσιακών οικισμών στην Περιφέρεια Ηπείρου έχει ως εξής: Σύνολο Περιφέρειας: 82, εκ των οποίων στην ΠΕ Ιωαννίνων 73, εκ των οποίων στο Δήμο Ζαγορίου 46.

Αυτό που έμεινε όμως σχεδόν ανεπηρέαστο από τον χρόνο είναι το απaráμιλλο κάλλος του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής Ζαγορίου. Το Ζαγόρι είναι ένας κατεξοχήν ορεινός Δήμος. Επιβλητικά βουνά και τρία από τα πιο καθαρά ποτάμια της Ηπείρου κυριαρχούν στο τοπίο (Βοϊδομάτης, Αώος, Βάρδας- Ζαγορίτικος). Η περιοχή χαρακτηρίζεται από πλούσια και αξιόλογη χλωρίδα και πανίδα με περισσότερα από 1.800 είδη και υποείδη φυτών και 265 είδη σπονδυλοζώων τα ενδιαφέροντα των οποίων είναι σε άριστη ή ικανοποιητική κατάσταση. Για το λόγο αυτό από νωρίς θεσμοθετήθηκαν στην περιοχή του Ζαγορίου δυο από τους παλιότερους και σημαντικότερους Εθνικούς Δρυμούς της χώρας: του Βίκου-Αώου το 1973 στα δυτικά και της Πίνδου-Βάλια Κάλντα το 1966 στα ανατολικά, οι οποίοι αποτέλεσαν τη βάση πάνω στην οποία δημιουργήθηκε το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου το 2005. Σχεδόν ολόκληρη η έκταση του Δήμου Ζαγορίου περιλαμβάνεται στο Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου αποτελώντας περίπου το 50% της συνολικής έκτασης της μεγάλης αυτής προστατευόμενης περιοχής. Επίσης το μεγαλύτερο μέρος του Δήμου Ζαγορίου εμπεριέχεται σε επτά (7) περιοχές του δικτύου Natura 2000. Συνολικά στο Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου και στις επτά (7) περιοχές του δικτύου Natura 2000, περιλαμβάνεται το 95,66% του Δήμου Ζαγορίου, δηλαδή τα 948,57 τετ. χλμ από τα 991,55 τετ. χλμ. που είναι η συνολική του έκταση (Χάρτης 3_ Παράρτημα ΙV).

Η έγκαιρη θεσμοθέτηση με σκοπό την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος έδωσε τη δυνατότητα στο Ζαγόρι να διατηρήσει σχεδόν αναλλοίωτη τη φυσική και την πολιτιστική του κληρονομιά, και κατ'αυτὸν τὸν τρόπο να αποτελέσει έναν

σαφή πόλο έλξης επισκεπτών, εναλλακτικών κυρίως μορφών τουρισμού, οδηγώντας σε μια αξιοσημείωτη οικονομική ανάπτυξη και εν γένει ευημερία της περιοχής.

Η σύγχρονη πολιτισμική παραγωγή συνεχίζει να είναι ζωντανή στο Ζαγόρι, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με τα περίφημα πανηγύρια που διατηρούν τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα και τις πολλές και ποικίλες πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργανώνονται από τους διάφορους συλλόγους και τις τοπικές αρχές.

Επιπρόσθετα, η περιοχή του Ζαγορίου παρουσιάζει δυνατότητες ανάπτυξης και στον πρωτογενή αλλά και στο δευτερογενή τομέα, λόγω των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και του δασικού πλούτου που διαθέτει, με τη δυνατότητα δημιουργίας μεταποιητικών επιχειρήσεων εκμετάλλευσης των αγροτικών προϊόντων που παράγονται ή δύναται να παραχθούν στην περιοχή.

Ο Δήμος Ζαγορίου και περισσότερο το κεντρικό και το δυτικό τμήμα αυτού, δηλαδή οι Δημοτικές Ενότητες Κεντρικού Ζαγορίου, Τύμφης και Παπίγκου, αποτελούν τον έναν από τους τρεις πιο σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς στην Π.Ε. Ιωαννίνων. Αντίθετα, στο υπόλοιπο τμήμα του Δήμου, δηλαδή στις Δημοτικές Ενότητες Ανατολικού Ζαγορίου και Βοβούσας, όπου η τουριστική δραστηριότητα δεν είναι τόσο αναπτυγμένη, σημαντικό ρόλο στην οικονομία της περιοχής κατέχει η δασοπονία.

5.5.2.3 Γενικά χαρακτηριστικά

ΔΕ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Η Δημοτική Ενότητα του Κεντρικού Ζαγορίου βρίσκεται στο κεντρικό και νοτιοδυτικό τμήμα του Δήμου και έχει έκταση 206,633 τ. χλμ.

Αποτελείται από 17 οικισμούς που κατανέμονται στις παρακάτω 15 Κοινότητες: Ασπράγγελοι, Άγιος Μηνάς, Άνω Πεδινά, Αρίστη και Βίκος, Βίτσα, Δίκορφο, Δίλοφο, Διπόταμο, Ελάτη, Ελαφότοπος, Καλουτά, Κάτω Πεδινά, Μανασσή, Μεσοβούνι και Μονοδένδρι. Είναι ορεινή περιοχή σπάνιας φυσικής ομορφιάς. Στο τοπίο κυριαρχούν επιβλητικοί βραχώδεις σχηματισμοί και ορθοπλαγιές. Στο δυτικό τμήμα της Δ.Ε. κυριαρχεί η οροσειρά της Τύμφης, η επιβλητική χαράδρα του Βίκου και ο ποταμός Βοϊδομάτης που προσελκύουν τον κύριο όγκο των επισκεπτών του Ζαγορίου. Η περιοχή είναι κατάφυτη κυρίως από δάση δρυός, ενώ τμηματικά, και κυρίως προς τα ανατολικά αναπτύσσονται παραγωγικά δάση μαύρης πεύκης και ελάτης. Οι μόνες πεδινές εκτάσεις της Δ.Ε. Κεντρικού Ζαγορίου εντοπίζονται στον κάμπο Ασπραγγέλων και στον κάμπο Πεδινών-Βίτσας.

Έδρα της Δ.Ε. Κεντρικού Ζαγορίου είναι ο οικισμός Ασπράγγελοι, ο οποίος απέχει από τα Ιωάννινα 30 χλμ και ταυτόχρονα είναι και η έδρα του Δήμου Ζαγορίου.

Το κύριο χαρακτηριστικό της περιοχής αυτής είναι η πλούσια ιστορική και πολιτισμική κληρονομιά, η οποία απαρτίζεται από λίγους αλλά σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους, ορισμένα σημαντικά μοναστήρια (π.χ. Σπηλαιώτισσας στην Αρίστη, Ευαγγελίστριας στα Άνω Πεδινά), πολλές εκκλησίες και αρκετά πέτρινα γεφύρια (π.χ. Μίσσιου, Καλουτάς).

Όλοι οι οικισμοί παρουσιάζουν ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, διατηρούν την παραδοσιακή τους ταυτότητα και έχουν χαρακτηριστεί παραδοσιακοί. Τα περισσότερα από τα χωριά ανήκουν στη Ζώνη Α του ΠΔ για το Ζαγόρι και λίγα στη Ζώνη Β του ίδιου Π.Δ. (Παράρτημα ΙΙ-8 & 9).

Το οδικό δίκτυο μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται σε ικανοποιητική κατάσταση, αν και χρειάζεται ορισμένες βελτιώσεις και συντηρήσεις.

Περιβάλλον και πολιτισμός αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία της Δ.Ε Κεντρικού Ζαγορίου που μέσω της προστασίας και της ανάδειξής τους συμβάλλουν ουσιαστικά στην ανάπτυξη της περιοχής και στη συγκράτηση του πληθυσμού στον τόπο καταγωγής τους. Ολόκληρη η ΔΕ Κεντρικού Ζαγορίου αποτελεί τμήμα του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου, σημαντικό τμήμα της ανήκει στον Ε.Δ. Βίκου- Αώου, ενώ το μεγαλύτερο μέρος της υπάγεται στο Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου.

ΔΕ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Η Δημοτική Ενότητα του Ανατολικού Ζαγορίου βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα του Δήμου και έχει έκταση 270,68 τ. χλμ.

Αποτελείται από 22 οικισμούς, οι οποίοι κατανέμονται σε 15 Τοπικές Κοινότητες, οι οποίες είναι οι εξής: Ανθρακίτης, Γρεβενίτι, Δεμάτι, Δόλιανη, Ελατοχώρι, Ιτέα, Καβαλάρι, Καρυές, Καστανώνας, Μακρίνο, Πέτρα, Τρίστενο, Φλαμπουράρι, Αγία Παρασκευή και Ποταμιά.

Είναι ορεινή περιοχή σπάνιας φυσικής ομορφιάς, πλούσια σε δάση μαύρης πεύκης, ελάτης, οξιάς, δρυός και στα μεγαλύτερα υψόμετρα λευκόδερμης πεύκης (ρόμπολο). Στα βόρεια δεσπόζουν οι κορυφές Τσούκα Ρόσσα, Τσούκα Τζήνα και Κουκουρούτζος, ενώ στα νοτιοδυτικά η ανατολική απόληξη του Μιτσικελίου. Επίπεδες εκτάσεις (κάμποι) μεγάλης επιφάνειας δεν υπάρχουν, αλλά σε σημαντικό τμήμα αυτής της Δ.Ε. αναπτύσσεται λοφώδες ανάγλυφο κατάλληλο για καλλιέργειες. Έδρα της Δ.Ε. Ανατολικού Ζαγορίου είναι ο οικισμός Μηλιωτάδων, ο οποίος βρίσκεται πλησίον της Εγνατίας Οδού και απέχει από τα Ιωάννινα 29 χλμ.

Κύριο χαρακτηριστικό της περιοχής αποτελεί η πλούσια ιστορική και πολιτισμική κληρονομιά μετα-βυζαντινής και νεότερης περιόδου, όπου συμπεριλαμβάνονται ορισμένα σημαντικά μοναστήρια (π.χ. Παναγίας Βοτσάς, Παναγία Μακρίνου), εκκλησίες, πέτρινα γεφύρια (π.χ. Τσίπιανης, Καμπέρ- Αγά), νερόμυλοι και νεροτριβές. Οι οικισμοί παρουσιάζουν αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον και είναι χαρακτηρισμένοι ως παραδοσιακοί. Όλοι οι οικισμοί της ΔΕ Ανατολικού Ζαγορίου εντάσσονται στη Ζώνη Β του Π.Δ. για το Ζαγόρι.

Όσον αφορά τις γενικότερες υποδομές το βασικό οδικό- συγκοινωνιακό δίκτυο χρειάζεται βελτιώσεις και συντηρήσεις, αν και γενικά μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται σε ικανοποιητική κατάσταση. Το περιβάλλον και ειδικότερα οι κατά Αγαθούς φυσικοί πόροι της περιοχής, αν αξιοποιηθούν ορθά, μπορεί να βελτιώσουν την πρωτογενή παραγωγή (π.χ. υλοτομία, κτηνοτροφία), αλλά και να αποτελέσουν ευκαιρία για την ανάπτυξη νέων ευέλικτων δραστηριοτήτων τουρισμού, οι οποίες μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη

της περιοχής και στη συγκράτηση του πληθυσμού στον τόπο καταγωγής τους. Το μεγαλύτερο μέρος της Δ.Ε. Α. Ζαγορίου υπάγεται στο Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου.

ΔΕ ΤΥΜΦΗΣ

Η Δημοτική Ενότητα Τύμφης βρίσκεται στο κεντρικό και βόρειο τμήμα του Δήμου Ζαγορίου. Η έκτασή της φτάνει τα 429,04 τετ. χλμ και αποτελείται κατά 47% περίπου από δάση και 48% από ανοιχτές εκτάσεις. Καταλαμβάνει τον κύριο όγκο των υψιπέδων της οροσειράς της Τύμφης από τις βόρειες παρυφές της χαράδρας του Βίκου και τον ορεινό όγκο της Αστράκας ως τις βόρειες πλαγιές των κορυφών Γκαμήλα, Καρτερός, Τσούκα Ρόσσα και Γκούρα, κι από εκεί έως τον ποταμό Αώο που αποτελεί και το βόρειο όριο με τον γειτονικό Δήμο Κόνιτσας. Χαρακτηρίζεται από εντυπωσιακούς βραχώδεις σχηματισμούς και επιβλητικές ορθοπλαγιές στα δυτικά, αλλά και από εκτεταμένα δάση στα βόρεια και ανατολικά. Τα δάση της περιοχής συγκροτούνται κύρια από δρυς, ενώ προς τα βόρεια και βορειοανατολικά από μαύρη πεύκη, ελάτη, οξιά και στα μεγάλα υψόμετρα λευκόδερμη πεύκη (ρόμπολο).

Η έδρα της ΔΕ Τύμφης βρίσκεται στο Τσεπέλοβο. Περιλαμβάνει 12 οικισμούς που κατανέμονται σε ισάριθμες κοινότητες: Βραδέτο, Βρυσοχώρι, Ηλιοχώρι, Καπέσοβο, Κήποι, Κουκούλι, Λάιστα, Λεπτοκαρυά, Νεγάδες, Σκαμνέλι, Τσεπέλοβο, Φραγκάδες.

Κύριο χαρακτηριστικό και αυτής της ΔΕ είναι η πλούσια ιστορική και πολιτισμική κληρονομιά, η οποία απαρτίζεται από ορισμένα σημαντικά μοναστήρια (π.χ. Αγ. Ιωάννη Ρογκοβού στο Τσεπέλοβο), πολλές εκκλησίες και αρκετά πέτρινα γεφύρια (π.χ. Καλογερίκο-Πλακίδα, Νούτσου- Κόκκορη). Όλοι οι οικισμοί παρουσιάζουν ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, διατηρούν την παραδοσιακή τους ταυτότητα και είναι χαρακτηρισμένοι ως παραδοσιακοί. Σχεδόν όλα τα χωριά περιλαμβάνονται στη Ζώνη Α του Π.Δ. για το Ζαγόρι, με ελάχιστες εξαιρέσεις, προς τα βόρεια, που περιλαμβάνονται στη Ζώνη Β. Ολόκληρη η ΔΕ Τύμφης αποτελεί τμήμα του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου, ενώ σημαντικό μέρος της στα ΝΔ και ΒΔ αποτελεί μέρος του Ε.Δ. Βίκου-Αώου. Ολόκληρη η περιοχή αυτής της Δ.Ε. εμπεριέχεται στο Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου.

Το βασικό οδικό – συγκοινωνιακό δίκτυο χρειάζεται βελτιώσεις και συντηρήσεις αλλά γενικά μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται σε ικανοποιητική κατάσταση. Το περιβάλλον και ειδικότερα οι κατά Αγαθούς φυσικοί πόροι της περιοχής, αν αξιοποιηθούν ορθά, μπορεί να βελτιώσουν την πρωτογενή παραγωγή (π.χ. υλοτομία, κτηνοτροφία), αλλά και να αποτελέσουν ευκαιρία για μια περισσότερο ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού στο σύνολο της ΔΕ.

ΔΕ ΠΑΠΙΓΚΟΥ

Η Δημοτική Ενότητα Παπίγκου βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα του Δήμου και απέχει 59 χλμ. από τα Ιωάννινα. Η οροσειρά της Τύμφης και συγκεκριμένα η κορυφή Αστράκα (2436μ.) και οι χαρακτηριστικοί γεωλογικοί σχηματισμοί, γνωστοί ως Πύργοι Παπίγκου, δεσπόζουν σε όλο το χώρο σχηματίζοντας την ευρύτερη κοιλάδα του Βοϊδομάτη και την χαράδρα του Βίκου, ενώ στα βόρεια απλώνονται τα υψίπεδα της οροσειράς της Τύμφης.

Συγκροτείται από δύο οικισμούς που αποτελούν μία Κοινότητα: το Μεγάλο Πάπιγκο που βρίσκεται σε υψόμετρο 980 μ. και το Μικρό Πάπιγκο σε υψόμετρο 1050 μ., οι οποίοι απέχουν μεταξύ τους περίπου 2 χλμ. Η έκταση της περιοχής του Παπίγκου φτάνει 33,769 τετ. χλμ. και περιλαμβάνει κυρίως δάση και θαμνώνες, καθώς και βραχώδεις σχηματισμούς και ανοιχτές εκτάσεις κυρίως στα μεγάλα υψόμετρα.

Στα όρια της ΔΕ Παπίγκου βρίσκεται σημαντικό μέρος του ποταμού Βοϊδομάτη, η Δρακόλιμνη και το ορειβατικό καταφύγιο της Αστράκας, που είναι το δεύτερο σε επισκεψιμότητα ορειβατικό καταφύγιο της χώρας έπειτα από εκείνα του Ολύμπου. Οι δύο οικισμοί αυτής της ΔΕ εντάσσονται στη ζώνη Α του Π.Δ. Ζαγορίου. Ολόκληρη η περιοχή του Παπίγκου αποτελεί μέρος του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου και του Εθνικού Δρυμού Βίκου-Αώου και επιπλέον εμπεριέχεται στις ζώνες υψηλής προστασίας του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου.

ΔΕ ΒΟΒΟΥΣΑΣ

Η Δημοτική Ενότητα Βοβούσας βρίσκεται στο βορειοανατολικό τμήμα του Δήμου, απέχει 77 χλμ από τα Ιωάννινα και έχει έκταση 51,428 τετ. χλμ. Αποτελείται από έναν οικισμό, τη Βοβούσα, η οποία είναι χτισμένη στις δύο όχθες του ποταμού Αώου. Από τη μία πλευρά βρίσκεται το όρος Αυγό (2177μ) και από την άλλη η Μόρφα (1614μ), ο Κουκουρούτζος (1784μ) και το Φλάμπουρο (1905μ).

Στην περιοχή κυριαρχούν τα πυκνά δάση, κυρίως κωνοφόρων και οξυάς. Οι κάτοικοι ασχολούνται με την υλοτομία και σε περιορισμένο βαθμό με τη γεωργία και την οικόσιτη κτηνοτροφία, ενώ τελευταία η περιοχή έχει αρχίσει να καθιερώνεται ως προορισμός εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πεζοπορία κά). Σήμα κατατεθέν της Βοβούσας αποτελεί το πέτρινο γεφύρι στον Αώο ποταμό.

Τμήμα των κοινοτικών εκτάσεων της Βοβούσας περικλείεται στον Εθνικό Δρυμό της Πίνδου- Βάλια Κάλντα, ενώ ολόκληρη η έκτασή της εμπεριέχεται στο Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου. Στα όριά της λειτουργεί ένα ορειβατικό καταφύγιο. Η Βοβούσα ανήκει στη Ζώνη Β του ΠΔ για το Ζαγόρι.

Οι βασικές δυνάμεις και αδυναμίες καθώς και οι ευκαιρίες και οι απειλές στο Δήμο Ζαγορίου συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Δυνάμεις	Αδυναμίες
<p>Πρωτογενής τομέας με δυνατότητες ανάπτυξης (κτηνοτροφία, δασοπονία, καλλιέργειες, αρωματικά φυτά)</p> <p>Πλούσια πολιτισμική κληρονομιά (Παραδοσιακοί οικισμοί, μνημεία, εκδηλώσεις κ.λπ.).</p>	<p>Δημογραφική γήρανση του πληθυσμού.</p> <p>Χαμηλή αποδοτικότητα του κλάδου της γεωργίας λόγω των κλιματολογικών συνθηκών και του έντονου ορεινού χαρακτήρα της περιοχής</p>

<p>Πλούσια φυσική και γεωλογική κληρονομιά</p> <p>Φυσικό περιβάλλον με τη μεγάλη οικολογική αξία, σημαντικούς οικότοπους και σπάνια, απειλούμενα και προστατευόμενα είδη χλωρίδας και πανίδας.</p>	<p>Μέτρια κατάσταση του υφιστάμενου οδικού δικτύου</p> <p>Έλλειψη σχεδίων διαχείρισης βοσκοτόπων</p> <p>Η μη καλή εξυπηρέτηση των περιοχών του Δήμου από την αστική συγκοινωνία.</p>
<p>Ευκαιρίες</p>	<p>Απειλές</p>
<p>Η ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού, πολιτισμικού και πολιτιστικού πλούτου της περιοχής.</p> <p>Η εφαρμογή προτύπων τουρισμού στις ειδικές και εναλλακτικές μορφές με επίκεντρο το περιβάλλον.</p> <p>Η τυποποίηση και μεταποίηση της τοπικής παραγωγής και η πιστοποίηση τοπικών προϊόντων (ως ορεινής προέλευσης ή υψηλής διατροφικής αξίας κλπ).</p> <p>Η σύνδεση πρωτογενούς τομέα και τουρισμού</p> <p>Η αξιοποίηση των διαθέσιμων χρηματοδοτικών εργαλείων από εθνικούς ή/και ευρωπαϊκούς πόρους.</p>	<p>Αδυναμία προσαρμογής της διαχείρισης του δασικού πλούτου σε σχέση με τις σύγχρονες ανάγκες προστασίας ανάδειξης και εκμετάλλευσής του.</p> <p>Σημειακές περιβαλλοντικές πιέσεις λόγω ενδεχόμενου μαζικού τουρισμού.</p> <p>Ενδεχόμενες πιέσεις στο τοπίο λόγω της κλιματικής αλλαγής.</p> <p>Μη αξιοποίηση πόρων για την επισκευή/συντήρηση μνημείων και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.</p>

5.5.2.4 Οικισμοί- Πληθυσμός- Δημογραφικά δεδομένα

Ο πληθυσμός στο Ζαγόρι σύμφωνα με την απογραφή του 2011 παρουσιάζει σημαντική μείωση σε σχέση με το παρελθόν. Συγκεκριμένα από 6.032 κατοίκους το 2001, ο πληθυσμός στο Ζαγόρι μειώθηκε σε 3.724 άτομα το 2011. Στον Πίνακα 1 του Παραρτήματος II παρουσιάζεται ο αριθμός των κατοίκων σε κάθε οικισμό του Ζαγορίου σύμφωνα με την απογραφή του 2011, ενώ στον Πίνακα 2 του ίδιου Παραρτήματος τα δημογραφικά στοιχεία του Δήμου Ζαγορίου σε συσχέτιση με εκείνα των άλλων Δήμων της ΠΕ Ιωαννίνων (2011).

Ο Δήμος Ζαγορίου είναι από τους πιο αραιοκατοικημένους Δήμους της Ελλάδας (3,7 κάτοικοι/τετ.χλμ). Ο πληθυσμός του είναι ιδιαίτερα γηρασμένος (δείκτης γήρανσης 9,73), όπως συνήθως συμβαίνει σε πολλούς ορεινούς και απομακρυσμένους δήμους της χώρας.

Σύμφωνα με την απογραφή της Στατιστικής Υπηρεσίας του 2011, η ΔΕ Ανατολικού Ζαγορίου είχε 1.469 κατοίκους από τους 2.402 της απογραφής του 2001. Παρομοίως, σύμφωνα με την απογραφή της Στατιστικής Υπηρεσίας του 2001 η ΔΕ Κεντρικού Ζαγορίου είχε 1.601 κατοίκους, ενώ το 2011 παρουσιάζει μόνο 1011 κατοίκους. Στη ΔΕ Τύμφης ο πληθυσμός σύμφωνα με την απογραφή του 2001 παρουσιάζει μικρή άνοδο σε σχέση με το 1991, αλλά πτώση το 2011. Έτσι το 2001 ο πληθυσμός ανέρχεται σε 1.493 άτομα, το 1991 σε 1.364 και το 2011 ο πληθυσμός φθάνει μόλις τα 862 άτομα. Η ΔΕ Βοβούσας σύμφωνα με την απογραφή του 2001 είχε 179 κατοίκους, γεγονός που υποδηλώνει ότι το ποσοστό του εγγεγραμμένου πληθυσμού έχει αυξηθεί σε σύγκριση με το 1991, αλλά σύμφωνα με την απογραφή του 2011 παρουσιάζει πτώση σε 115. Η ΔΕ Παπίγκου τέλος, σύμφωνα με την απογραφή του 2011 έχει μόνο 267 από 360 κατοίκους που είχε μόλις πριν από μια δεκαετία.

5.5.2.5 Παραγωγικές δραστηριότητες - Απασχόληση

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗ- ΖΩΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η κτηνοτροφία στο Ζαγόρι εξασκείται με τη μορφή αφενός σταθερών κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων αιγοπροβάτων ή βοοειδών με μόνιμη παρουσία στο χώρο και αφετέρου μετακινούμενων εκμεταλλεύσεων με εποχιακή παρουσία στο χώρο. Στην δεύτερη περίπτωση, τα κοπάδια ερχόμενα από άλλες περιοχές, εγκαθίστανται στο Ζαγόρι και παραμένουν σε αυτό, συνήθως σε περιοχές της μεσαίας ή της υψηλής υψομετρικής ζώνης για όλους τους καλοκαιρινούς μήνες καθώς και τουλάχιστον τον πρώτο μήνα του φθινοπώρου. Τα κοπάδια των προβάτων αναχωρούν για τους χειμερινούς βοσκότοπους, που βρίσκονται εκτός Ζαγορίου, συνήθως στα μέσα- τέλη Σεπτεμβρίου, ενώ εκείνα των βοοειδών αργότερα (Οκτώβριο, Νοέμβριο).

Τα αιγοπρόβατα είναι κυρίως ζώα γαλακτοπαραγωγής και τα βοοειδή -με μηδαμινές εξαιρέσεις- ζώα αποκλειστικά κρεατοπαραγωγής. Οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις είναι στην πλειονότητά τους εκτακτικές και όχι εντακτικής μορφής.

Μόνιμες κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις

Στο Ζαγόρι εκτρέφονται 8.441 πρόβατα, 4.011 αίγες και 5.950 βοοειδή, τα οποία κατανέμονται σε 106 κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις, οι οποίες είναι διάσπαρτες στα περισσότερα χωριά του Ζαγορίου.

Αναφορικά με τα αιγοπρόβατα, ο συνολικός αριθμός τους, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία κατά το έτος 2020, είναι 12.452, τα οποία μοιράζονται σε 73 εκμεταλλεύσεις, ενώ οι ιδιοκτήτες με κοπάδια που αποτελούνται από περισσότερα από 50 ζώα είναι 60.

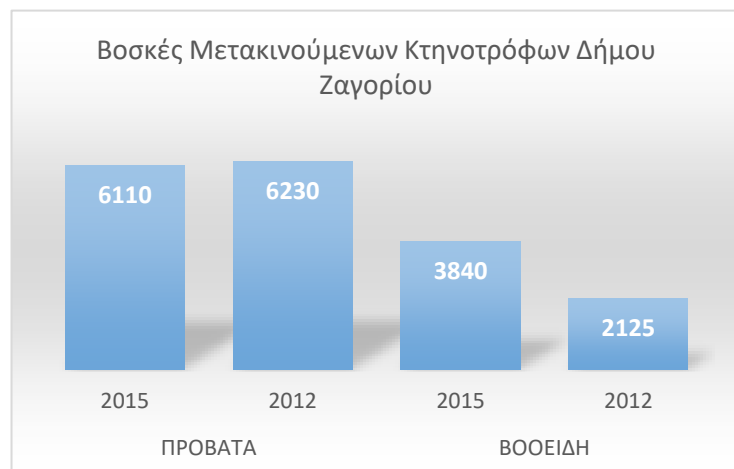
Παρομοίως, αναφορικά με τα βοοειδή, ο συνολικός αριθμός τους στο Ζαγόρι, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία κατά το 2020, είναι 5.950, από τα οποία τα 1.368 είναι αρσενικά και τα 4.582 θηλυκά. Ως επί το πλείστο πρόκειται για ζώα κρεατοπαραγωγής, ενώ ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις όπου εκτρέφονται ζώα γαλακτοπαραγωγής (1% των εκμεταλλεύσεων και λιγότερο από 1% του συνολικού αριθμού βοοειδών).

Συγκρίνοντας τα δεδομένα του 2020 με αντίστοιχα του 2010, παρατηρούμε τα εξής:

- Αναφορικά με τα αιγοπρόβατα, ο συνολικός αριθμός τους το 2010 ήταν 12.185, τα οποία μοιράζονταν σε 82 εκμεταλλεύσεις, ενώ οι ιδιοκτήτες με κοπάδια που αποτελούνταν από 50 ζώα και πάνω ήταν 82.
- Παρομοίως, αναφορικά με τα βοοειδή, ο συνολικός αριθμός τους το 2010, ήταν 2.685, από τα οποία τα 402 αρσενικά και τα 2.283 θηλυκά. Ο συνολικός αριθμός των εκτρεφόμενων βοοειδών κατανέμονταν σε 33 εκμεταλλεύσεις, ενώ από το σύνολο αυτών, οι 32 αριθμούσαν περισσότερα από 20 ζώα.
- Διαφαίνεται μια τάση σημαντικής αύξησης των βοοειδών της τάξεως του 160% κατά τη δεκαετία 2010-2020.

Μετακινούμενες κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις

Οι μετακινούμενες κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις στο Ζαγόρι, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα δεδομένα του έτους 2015, περιλαμβάνουν 6.110 πρόβατα (δεν υπάρχουν μετακινούμενα κοπάδια με αίγες) και 3.840 βοοειδή και εντοπίζονται μόνο σε 14 χωριά του Ζαγορίου, τα οποία είναι τα εξής: Βίτσα, Βωβούσα, Βραδέτο, Γρεβενήτι, Δίκορφο, Ελαφότοπος, Πάπιγκο, Καλουτά, Μανασσής, Μονοδέντρι, Καπέσοβο, Κουκούλι, Λάϊστα και Σκαμνέλι. Οι εκμεταλλεύσεις με βοοειδή αφορούν ζώα κρεατοπαραγωγής.

Συγκρίνοντας τα δεδομένα του 2015 με τα αντίστοιχα του 2012 (τα μόνα που ήταν διαθέσιμα), παρατηρούμε τα εξής:

- Οι μετακινούμενες κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις στο Ζαγόρι, κατά το έτος 2012, περιλάμβαναν 6.230 πρόβατα, και 2.125 βοοειδή.
- Ο συνολικός αριθμός των μετακινούμενων προβάτων κατά την τριετία 2012-2015 παραμένει λίγο πολύ σταθερός, ενώ παρατηρείται μια ιδιαίτερα σημαντική αύξηση του επιπέδου 80%, σχεδόν διπλασιασμός δηλαδή, στον αριθμό των μετακινούμενων βοοειδών, τα οποία από 2.125 το 2012, αριθμούν 3.840 σε διάστημα μόλις 3 ετών, το 2015.

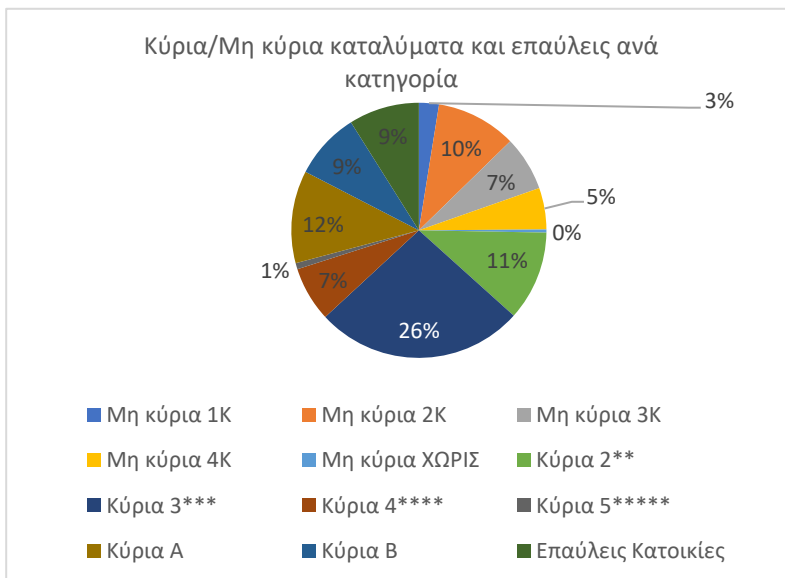
ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Το Ζαγόρι καλύπτει όλες τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την ανάπτυξη του τουρισμού, ιδιαίτερα ειδικών μορφών, αφού είναι μια περιοχή πλούσια τόσο σε περιβαλλοντικούς όσο και σε πολιτισμικούς/ ιστορικούς πόρους που θεωρούνται οι πλέον απαραίτητοι για την ύπαρξη εναλλακτικών και θεματικών μορφών τουρισμού.

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία του ΕΟΤ, στην περιοχή του Δήμου Ζαγορίου υπάρχουν συνολικά 201 κύρια/μη κύρια καταλύματα και επαύλεις-κατοικίες και 3077 κλίνες. Η μέση δυναμικότητα των καταλυμάτων είναι 13,1 κλίνες ανά κατάλυμα ενώ μόνο 6 καταλύματα σε όλο το Ζαγόρι έχουν δυναμικότητα πάνω από 30 κλίνες.

		Πλήθος καταλυμάτων	Αριθμός κλινών	Μέση δυναμικότητα
Μη κύρια καταλύματα	1Κ	10	78	7,8
	2Κ	34	313	9,2
	3Κ	18	213	11,8
	4Κ	7	162	23,1
	ΧΩΡΙΣ	2	12	6,0
Κύρια καταλύματα	2**	24	350	14,6
	3***	36	814	22,6
	4****	10	214	21,4
	5*****	1	24	24,0
	A	22	361	16,4
	B	16	261	16,3
Επαύλεις Κατοικίες		21	275	13,1

Πηγή: Υπουργείο Τουρισμού, ΠΥΤ Ηπείρου.

Πηγή: Υπουργείο Τουρισμού, ΠΥΤ Ηπείρου. Επεξεργασία: Ομάδα Μελέτης

Η πλειοψηφία των κλινών της περιοχής είναι 3*** (26%), κατηγορίας Α' (12%) και 2*** (11%).

Αντιθέτως, τα κύρια καταλύματα 4 και 5 αστέρων στην περιοχή είναι μόλις 11 διαθέτοντας 238 κλίνες (8%).

Από την επεξεργασία των στοιχείων, όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα, το 68% των καταλυμάτων και το 75% των διαθέσιμων κλινών συγκεντρώνεται χωρικά σε μόλις 8 χωριά: Πάπιγκο, Τσεπέλοβο, Μονοδέντρι, Άνω Πεδινά, Αρίστη, Βίτσα, Κήποι και

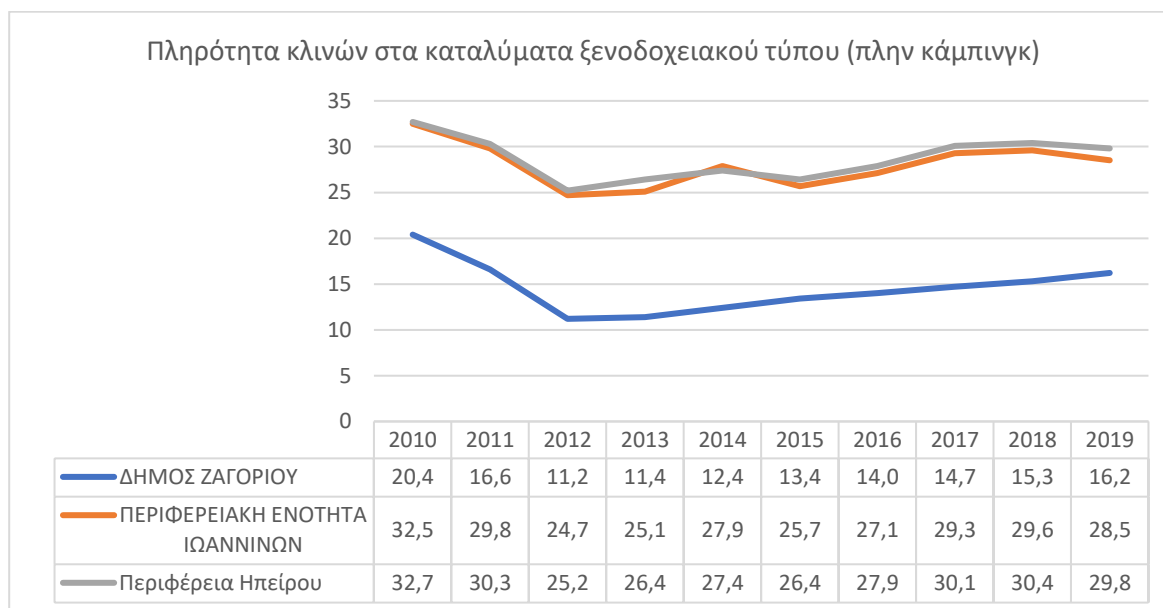
Πολιτιστικό Τοπίο Ζαγορίου: Σχέδιο Διαχείρισης

Ασπράγγελοι. Το υπόλοιπο 32% των καταλυμάτων και 25% των διαθέσιμων κλινών είναι διασπαρμένο σε 22 χωριά.

ΧΩΡΙΟ	ΠΛΗΘΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ
ΠΑΠΙΓΚΟ	38	573
ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ	19	306
ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ	18	305
ΑΝΩ ΠΕΔΙΝΑ	16	282
ΑΡΙΣΤΗ	12	273
ΒΙΤΣΑ	15	233
ΚΗΠΟΙ	11	190
ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ	9	145
ΕΛΑΤΗ	4	92
ΚΑΠΕΣΟΒΟ	6	86
ΔΙΛΟΦΟ	6	84
ΣΚΑΜΝΕΛΙ	7	79
ΚΟΥΚΟΥΛΙ	5	59
ΔΙΚΟΡΥΦΟ	4	44
ΒΟΒΟΥΣΑ	3	41
ΚΑΤΩ ΠΕΔΙΝΑ	3	41
ΛΑΙΣΤΑ	3	34
ΒΙΚΟΣ	3	31
ΦΡΑΓΚΑΔΕΣ	3	26
ΝΕΓΑΔΕΣ	2	22
ΦΛΑΜΠΟΥΡΑΡΙ	2	21
ΜΙΚΡΟ ΠΑΠΙΓΚΟ	1	19
ΒΡΑΔΕΤΟ	1	19
ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ	2	18
ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ	2	16
ΒΩΒΟΥΣΑ	2	12
ΑΓΙΟΣ ΜΗΝΑΣ	1	10
ΜΕΣΟΒΟΥΝΙ	1	8
ΕΛΑΤΟΧΩΡΙ	1	8
ΑΝΘΡΑΚΙΤΗΣ	1	
ΣΥΝΟΛΟ	201	3077

Πηγή: Υπουργείο Τουρισμού, ΠΥΤ Ηπείρου. Επεξεργασία: Ομάδα Μελέτης

Παρά τις δυνατότητες της περιοχής και την χωρική συγκέντρωση των καταλυμάτων, η πληρότητά τους παραμένει διαχρονικά σε χαμηλά επίπεδα (μέσος όρος δεκαετίας 14.6, υποδιπλάσιο σε σχέση με την Περιφερειακή Ενότητα Ιωαννίνων και την Περιφέρεια Ηπείρου).

Πηγή: Υπουργείο Τουρισμού, ΠΥΤ Ηπείρου. Επεξεργασία: Ομάδα Μελέτης

Στους παρακάτω πίνακες παρατίθενται τα στοιχεία αφίξεων και διανυκτερεύσεων στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου (πλην κάμπινγκ) του Δήμου Ζαγορίου.

Έτος	Αφίξεις ημεδαπών	Αφίξεις αλλοδαπών	Αφίξεις Σύνολο	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	Διανυκτερεύσεις Σύνολο	Ποσοστό (%) συνολικών διαθέσιμων κλινών όπου αναφέρονται τα στοιχεία
2010	10.031	1.308	11.339	31.945	2.507	34.452	29,7
2011	8.778	1.317	10.095	26.840	2.564	29.404	31,3
2012	8.297	1.141	9.438	19.198	2.304	21.502	35
2013	9.336	1.482	10.818	20.211	3.029	23.240	37,1
2014	9.858	1.880	11.738	21.920	3.675	25.595	38,4
2015	10.294	3.014	13.308	22.730	6.438	29.168	38,0
2016	10.755	2.840	13.595	23.989	6.440	30.429	36,9
2017	12.740	4.507	17.247	27.168	8.947	36.115	40,6
2018	33.240	11.977	45.217	69.393	29.244	98.637	100,0
2019	28.603	17.763	46.366	62.412	44.262	106.674	100,0

Πηγή: Υπουργείο Τουρισμού, ΠΥΤ Ηπείρου.

Αν και τα στοιχεία των ετών 2010-2017 δεν είναι άμεσα συγκρίσιμα με αυτά των ετών 2018-2019 καθώς διαφέρει το ποσοστό των συνολικών διαθέσιμων κλινών όπου

αναφέρονται τα στοιχεία, φαίνεται ωστόσο καθαρά η ανοδική πορεία των συνολικών αφίξεων και διανυκτερεύσεων από το 2012 και μετά.

Περαιτέρω, από την επεξεργασία των στοιχείων του Υπουργείου Τουρισμού, όπως φαίνεται στα παρακάτω διαγράμματα, την τελευταία δεκαετία στο Ζαγόρι η ποσοστιαία κατανομή ημεδαπών – αλλοδαπών τόσο των αφίξεων όσο και των διανυκτερεύσεων αλλάζει σταδιακά από 90%-10% σε 60%-40%.

Πηγή: Υπουργείο Τουρισμού, ΠΥΤ Ηπείρου. Επεξεργασία: Ομάδα Μελέτης

Η μείωση της μέσης διάρκειας των διανυκτερεύσεων ανά άφιξη στην περιοχή του Δήμου Ζαγορίου από 3,04 σε 2,3 αποδίδεται στη μείωση της μέσης διάρκειας των ημεδαπών διανυκτερεύσεων ανά άφιξη κατά 1 διανυκτέρευση (από 3.18 σε 2.18), που θα μπορούσε

να αποδοθεί στην κρίση της ελληνικής οικονομίας την τελευταία δεκαετία. Αντίθετα, η μέση διάρκεια των αλλοδαπών διανυκτερεύσεων ανά άφιξη έχει αυξηθεί από 1.9 σε 2.5.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

ΔΕ Κεντρικού Ζαγορίου

Το μεγαλύτερο ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στη ΔΕ Κεντρικού Ζαγορίου ασχολείται με τον τριτογενή τομέα (λιανικό εμπόριο, τουριστικές μονάδες εστίασης και διαμονής). Το αξιόλογο φυσικό περιβάλλον σε συνδυασμό με το παραδοσιακό δομημένο περιβάλλον και την πλούσια πολιτιστική παράδοση «αξιοποιούνται» ως τουριστικοί πόροι στα πλαίσια μιας βιώσιμης και αειφορικής ανάπτυξης (Εθνικός Δρυμός Βίκου Αώου, Γεωπάрко Βίκου- Αώου, Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου). Ένα μικρότερο τμήμα του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, υλοτομία), κυρίως λόγω του ορεινού χαρακτήρα της περιοχής, του κλίματος, των πολύ μικρών και διαθέσιμων για καλλιέργεια εκτάσεων και των μικρής επάρκειας πηγών υδατικών πόρων (επιφανειακών και υπόγειων). Ο δευτερογενής τομέας είναι ο τρίτος σε μέγεθος παραγωγικός τομέας λόγω της μικρής βαρύτητας που κατείχε η μεταποίηση στον τοπικό καταμερισμό της εργασίας, του μικρού μεγέθους των τοπικών αγορών και της δυσκολίας επικοινωνίας με τα μεγάλα αστικά κέντρα της Περιφέρειας και της χώρας.

ΔΕ Ανατολικού Ζαγορίου

Το μεγαλύτερο ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην ΔΕ Ανατολικού Ζαγορίου ασχολείται με τον πρωτογενή τομέα (κτηνοτροφία, πτηνοτροφία, γεωργία, υλοτομία). Ένα μικρότερο κομμάτι του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ασχολείται με τον τριτογενή τομέα π.χ. παραδοσιακά καφενεία, βενζινάδικα, παραδοσιακά καταλύματα κ.λπ. Τέλος το ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού που απασχολείται με τον δευτερογενή τομέα είναι πολύ μικρό.

ΔΕ Τύμφης

Οι δυο βασικές οικονομικές δραστηριότητες της περιοχής είναι η κτηνοτροφία και η εκμετάλλευση των δασών. Η κτηνοτροφία αφορά την εκτροφή κυρίως προβάτων και βοοειδών, ενώ η εκμετάλλευση των δασών την υλοτομία. Ο τουρισμός είναι η οικονομική δραστηριότητα που τα τελευταία χρόνια παρουσίασε σημαντική άνοδο με αύξηση των απασχολούμενων και των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Η ίδια η γεωγραφική θέση της ΔΕ Τύμφης αποτελεί το συγκριτικό της πλεονέκτημα, καθώς περιλαμβάνει περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και καταλαμβάνει σημαντικό τμήμα του Εθνικού Δρυμού Βίκου-Αώου, του Γεωπαρκού Βίκου- Αώου, καθώς επίσης και του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου.

ΔΕ Βοβούσας

Η Βοβούσα είναι το πιο απομακρυσμένο χωριό της ανατολικής πλευράς του Ζαγορίου. Οι κάτοικοι ασχολούνται όσον αφορά στον πρωτογενή τομέα κυρίως με την υλοτομία και όσον αφορά στον τριτογενή τομέα με τον τουρισμό, στην άνοδο του οποίου συνέβαλε και η θεσμοθέτηση του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου.

ΔΕ Παπίγκου

Σημαντικό μέρος του πληθυσμού ασχολείται με τον τριτογενή τομέα και ειδικά με τον τουρισμό, ενώ ένα μικρότερο μέρος ασχολείται με την κτηνοτροφία (μόνιμη ή νομαδική) ως κύρια ή συμπληρωματική απασχόληση. Η φυσική ομορφιά και η ποικιλότητα του τοπίου της περιοχής του Παπίγκου σε συνδυασμό με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και τις δυνατότητες υπαίθριων αθλημάτων (πεζοπορία, κτλ) καθιστούν την περιοχή ως ένα ιδιαίτερο τόπο ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού. Η θεσμοθέτηση της προστασίας ολόκληρης της περιοχής του Παπίγκου, ως ουσιώδες τμήμα του Εθνικού Δρυμού Βίκου-Αώου και αργότερα του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου καθώς και η αναγνώρισή της ως Γεωπάρκο Βίκου-Αώου, συνέβαλε σημαντικά σε αυτό.

Στον Πίνακα 3 του Παραρτήματος II παρουσιάζεται αντίστοιχα ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός ανά τομέα δραστηριότητας στο Ζαγόρι σε συσχέτιση με τους υπόλοιπους Δήμους της ΠΕ Ιωαννίνων (2011).

5.5.2.6 Το φυσικό περιβάλλον και οι χρήσεις γης

Το Ζαγόρι είναι ένας κατεξοχήν τόπος ορεινός. Μεγάλα βουνά, όπως η Τύμφη (2497μ) στα δυτικά, το Αυγό (2177μ) και η Τσούκα Ρόσσα (1985μ) στα ανατολικά καθώς και το Μιτσικέλι (1816μ) στα νότια κυριαρχούν στο τοπίο. Ανάμεσά τους βρίσκονται πολλά μικρότερα βουνά, όπως η Κούστα (1729μ), ο Κοζιακός (1622μ), η Μόρφα (1614μ), ο Κουκουρούτζος (1784μ), η Τσούκα Τζήνα (1827μ), τα οποία δημιουργούν ένα πολύπλοκο δίκτυο από δασωμένες κορυφές, ράχες και ρεματιές.

Στο χώρο κυριαρχούν τρία από τα πιο σημαντικά ποτάμια της Ηπείρου. Στα βόρεια, ο μεγάλος ποταμός, ο Αώος, χωρίζει το Ζαγόρι από τα χωριά της Κόνιτσας. Στο κέντρο κυριαρχεί ο Βοϊδομάτης, ο οποίος απλώνει τα παρακλάδια του σε μια εκτεταμένη λεκάνη απορροής όπου βρίσκονται αρκετά από τα χωριά του Ζαγορίου, προτού αυτή καταλήξει στη χαράδρα του Βίκου. Παρά το ότι τους καλοκαιρινούς μήνες το νερό είναι λιγοστό, στη δυτική έξοδο της χαράδρας του Βίκου, στο νοτιοδυτικό τμήμα του Ζαγορίου, και ανάμεσα από τα χωριά Βίκος και Πάπιγκο, εμφανίζεται απροσδόκητα μεγάλη ποσότητα ύδατος. Πρόκειται για τις κύριες πηγές του ποταμού Βοϊδομάτη. Τέλος στο ανατολικό τμήμα του Ζαγορίου τα ρέματα της περιοχής συγκλίνουν σε δυο μικρούς ποταμούς: το Βάρδα και το Ζαγορίτικο, οι οποίοι λίγο πιο κάτω ενώνονται με τον Μετσοβίτικο και σχηματίζουν στον Άραχθο ποταμό.

Η περιοχή χαρακτηρίζεται από πλούσια και πυκνά δάση. Θάμνοι με πουρνάρια, κέδρα, φράξους, γράβους και οστριές κυριαρχούν στα χαμηλά υψόμετρα και λίγο πιο πάνω, όπου είναι χτισμένα τα περισσότερα χωριά, δρυοδάση. Ψηλότερα συναντούμε δάση από μαύρη πεύκη, ελάτη, οξιά, ορεινή άρκευθο και λευκόδερμη πεύκη (ρόμπολο). Στα υψίπεδα των μεγάλων υψομέτρων και όπου το βραχώδες έδαφος το επιτρέπει, εκτείνονται υποαλπικά λιβάδια. Ορθοπλαγιές και απότομες χαράδρες χαρακτηρίζουν κυρίως το δυτικό και κεντρικό τμήμα του Ζαγορίου (οροσειρά Τύμφης), ενώ μικρές λίμνες με πιο χαρακτηριστική την Δρακόλιμνη της Τύμφης στα 2050μ., δίνουν μια σπάνια ομορφιά στο άγριο τοπίο.

Στο Ζαγόρι φύονται περισσότερα από 1.800 είδη και υποείδη φυτών, ανάμεσα στα οποία συγκαταλέγονται πολλά σπάνια και αρκετά ενδημικά είδη, όπως το κενταύρειο της Τύμφης, η μπορνμουελέρα της Τύμφης, η ονόσμα η ηπειρωτική, η σαξιφράγκα μπιφλόρα, το γκάλιο το σακρόρον, το ιεράκειο το δασυκράσπεδο και η ραμόντα η σερβική.

Η πανίδα του Ζαγορίου είναι πλούσια και αξιόλογη και αριθμεί περί τα 265 είδη σπονδυλοζώων. Στα πιο σπάνια θηλαστικά συγκαταλέγονται το αγριόγιδο των Βαλκανίων, η αρκούδα, ο λύκος, η βίδρα, ο αγριόγατος, το δασοκούναβο και το ζαρκάδι. Από τα πουλιά τα πιο ενδιαφέροντα είναι ο χρυσαετός, ο ασπροπάρης, ο πετρίτης, ο μαύρος δρυοκολάπτης, ο τοιχόδρομος και ο νεροκότσυφας. Στα περισσότερο σπάνια αμφίβια και ερπετά συγκαταλέγονται ο αλπικός τρίτωνας, η σαλαμάνδρα, ο λαφίτης και η κρασπεδωτή χελώνα.

5.5.2.7 Γεωποικιλότητα και γεωλογική ιστορία στο Ζαγόρι

Η περιοχή του Ζαγορίου είναι ένα τμήμα στην οροσειρά της Πίνδου και τα πετρώματα που την απαρτίζουν ανήκουν στις γεωτεκτονικές ζώνες της Ιονίου, της Πίνδου και της Πελαγονικής.

Οι κατηγορίες πετρωμάτων που απαντούν στο Ζαγόρι είναι ιζηματογενή από δολομίτες, ασβεστόλιθους και φλύσχη και μαγματικά από γάββρους, περιδοτίτες, σερπεντινίτες, λάβες. Ωστόσο ένα πλήθος άλλων πετρωμάτων συμπληρώνουν το γεωλογικό υπόβαθρο, όπως υλικά ποτάμιων αναβαθμίδων, παγετωτικές αποθέσεις, πλευρικά κορήματα και αλλουβιακές αποθέσεις.

Στα δυτικά και στα νότια του Ζαγορίου δεσπόζουν τα βουνά της Τύμφης και του Μιτσικελίου τα οποία δομούνται από ιζηματογενή πετρώματα. Οι ασβεστόλιθοι δημιουργήθηκαν σε θάλασσες πριν από 200 εκατομμύρια χρόνια περίπου, στην αρχή της Ιουρασικής εποχής. Η διαδικασία αυτή συνεχίστηκε μέχρι πριν από 35 εκατομμύρια χρόνια.

Προς τα βόρεια είναι τα βουνά της Κοκκινόραχης, της Τσούκα Τζίνας, του Κουκουρούντζου, του Αυγού στα οποία κυρίως απαντούν μαγματικά (πυριγενή) πετρώματα, που ονομάζονται οφιόλιθοι και σχηματίστηκαν στο μανδύα της γης σε βάθος 100 χιλιομέτρων πριν από 200 εκ. χρόνια. Τα πετρώματα αυτά σχηματίστηκαν αρχικώς στον πυθμένα ενός

αρχέγονου ωκεανού που ονομάζονταν ωκεανός της Τυθύως. Στο άνοιγμα του ωκεανού της Τηθύως αναδύθηκαν μαγματικά υλικά και λάβες. Οι συμπιεστικές δυνάμεις που ακολούθησαν στη συνέχεια προκάλεσαν την ανύψωση των πετρωμάτων αυτών και την σταδιακή προώθηση τους πάνω στα γειτονικά ιζηματογενή πετρώματα της ζώνης της Πίνδου.

Μεταξύ των ορεινών όγκων εξαπλώνονται τα πετρώματα του φλύσχη τα οποία ονομάζονται και κλαστικά ιζήματα. Είναι υλικά που προέρχονται από την καταστροφή άλλων πετρωμάτων σε γειτονικές χερσαίες περιοχές, μεταφέρονται από μεγάλα ποτάμια και δημιουργούν δελταϊκές αποθέσεις. Θαλάσσια ρεύματα μεταφέρουν τα υλικά αυτά ανάλογα με την κοκκομετρική τους διαβάθμιση και τα αποθέτουν στον πυθμένα της θάλασσας. Είναι μια ειδική κατηγορία πετρωμάτων από ιλυόλιθους, ψαμμίτες και κροκαλοπαγή.

Οι τρεις αυτές κατηγορίες πετρωμάτων, οι ασβεστόλιθοι, οι οφιόλιθοι και ο φλύσχος υπέστηκαν σημαντικές παραμορφώσεις κατά το γεωλογικό παρελθόν μέχρι να αποκτήσουν τη σημερινή τους θέση στο χώρο. Οι γεωδυναμικές διεργασίες που έλαβαν χώρα, ιδιαίτερα τα τελευταία 20 εκατομμύρια χρόνια περίπου, προκάλεσαν τη συμπίεση των πετρωμάτων, την εκδήλωση ανοδικών κινήσεων και τη σταδιακή χέρσωση της περιοχής και τον σχηματισμό των ελληνικών οροσειρών.

Όλη αυτή η εξέλιξη δημιούργησε τα βουνά και τις κοιλάδες και συνοδεύτηκε από παραμόρφωση των πετρωμάτων. Οι περιοχές που χερσεύουν αποκτούν νέες μορφές κάτω από την καταλυτική δράση του νερού και του αέρα. Η μορφολογία που ανάγλυφου καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την ποικιλία των πετρωμάτων, τις λιθολογικές διαφορές και τις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν. Όσο πιο έντονες είναι οι μορφοδυναμικές διεργασίες τόσο πιο εντυπωσιακά είναι τα αποτελέσματα στη μορφή του ανάγλυφου. Οι διεργασίες αυτές έχουν δημιουργήσει εξαιρετικές γεωσυνθέσεις και μοναδικής αισθητικής γλυπτικά σύνολα, διαμορφωμένα κυρίως πάνω στα πετρώματα.

Οι σημαντικές στιγμές του γεωλογικού παρελθόντος αποτυπώνονται με πλήθος γεωμορφών και γεωδομών που αποτελούν αντιπροσωπευτικούς μάρτυρες των γεωλογικών διεργασιών που έλαβαν χώρα. Πρόκειται για ένα δίκτυο πληροφοριών που αφορούν το παρελθόν της γης, ηλικίας εκατομμυρίων ετών και ονομάζονται γεώτοποι.

Η περιοχή του Ζαγορίου περιέχει ένα αντιπροσωπευτικό σύνολο γεωτόπων, που συνδυάζουν γεωμορφολογικά, υδρογεωλογικά, στρωματογραφικά, τεκτονικά, ιζηματολογικά και προϊστορικά στοιχεία με δυνατότητες άμεσης παρατήρησης και κατανόησης των γεωλογικών διεργασιών. Ενδεικτικά αξίζει να αναφερθούν τα εξής: Οι μνημειώδεις δομές του φαραγγιού του Βίκου και των παρακλαδιών του, όπως το Βικάκι και ο Βοϊδομάτης, καθώς και η κοιλάδα του Αώου στη Βοβούσα. Τα μεγαλειώδη ρήγματα της Αστράκας, της Γκαμήλας, του Καπέσοβου, το Τσεπελόβου και του Σκαμνελίου που φανερώνουν την τεκτονική εξέλιξη της περιοχής. Οι ποτάμιες αναβαθμίδες, τα υπολείμματα από την δράση των παγετώνων, όπως είναι η Δρακόλιμνη στην Τύμφη, οι μοραίνες στο Τσεπέλοβο, στο Σκαμνέλι, στο Βρυσσώρι, στο Πάπιγκο και στην Αστράκα. Οι

μεγάλες πηγές Οικονόμου και Αγκαστρωμένη που τροφοδοτούν τον Βοϊδομάτη, τα καρστικά πεδία στο Στούρο και την Αστράκα, το πέτρινο δάσος, τα θεόκτιστα, τα σπηλαιοβάραθρα της Αστράκας, οι κολυμβήθρες (οβίρες) στο Πάπιγκο, που είναι αποτέλεσμα της δράσης του νερού, της λιθολογίας και της τεκτονικής εξέλιξης της περιοχής. Οι βραχοσκεπές κατά μήκος των ποταμών που συνδέθηκαν με την ανθρώπινη παρουσία στη παλαιολιθική εποχή. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον η ανθρώπινη παρουσία εδώ και εκατοντάδες χρόνια έχει αναπτύξει μια στενή σχέση αλληλεπίδρασης.

Ακολουθεί μια συνοπτική περιγραφή των γεωλογικών χαρακτηριστικών των δύο φαραγγιών, του Βίκου και του Αώου, εκ των οποίων το πρώτο βρίσκεται εξ ολοκλήρου στο Ζαγόρι και το δεύτερο κατά ένα μέρος του.

Το φαράγγι του Βίκου

Όλος ο χώρος ανάπτυξης του φαραγγιού είναι ένα σύνολο γεωτόπων καθένας από τους οποίους είναι αντιπροσωπευτικός των επιμέρους γεωλογικών διεργασιών. Πανοραμική άποψη της στρωματογραφικής αλληλουχίας των ασβεστόλιθων της Ιόνιας Ζώνης, δομές ποτάμιας διάβρωσης, αποκάλυψη καρστικών αγωγών και εκδήλωση σημαντικών πηγών, ποτάμια αναβαθμίδες, βραχοσκεπές, ρήγματα, πτυχές, είναι ορισμένα από τα ενδιαφέροντα στοιχεία που καθορίζουν το γεωλογικό πλαίσιο της περιοχής. Στο ανώτερο Πλειστόκαινο η υποχώρηση των παγετώνων απελευθέρωσε μεγάλες ποσότητες νερού οι οποίες διάβρωσαν ταχύτατα τους ασβεστολιθικούς σχηματισμούς και δημιουργήθηκε το εντυπωσιακό φαράγγι. Τα στρώματα είναι υποοριζόντια και αποκαλύπτεται σε φυσική κλίμακα η στρωματογραφική αλληλουχία της Ιόνιας ζώνης από το Ανώτερο Ιουρασικό μέχρι το Κατώτερο Μειόκαινο. Στη βάση του Φαραγγιού υπάρχουν οι δολομιτικοί ασβεστόλιθοι της Βίγλας ηλικίας 160 εκ. χρόνων, στην κορυφή ασβεστόλιθοι Ηωκαίνου ηλικίας 40 εκ. χρόνων και τέλος σχηματισμός του φλύσχη ηλικίας 20 εκ. χρόνων.

Κατά μήκος του ποταμού παρατηρούνται ποτάμια αναβαθμίδες σε διαφορετικά υψόμετρα που φανερώνουν τις μεταβολές του ποταμού στο Πλειστόκαινο. Οι ποτάμια αναβαθμίδες και οι βραχοσκεπές κατά μήκος του ποταμού αποτέλεσαν ασφαλή καταφύγια για τον προϊστορικό άνθρωπο. Οι αρχαιολογικές έρευνες έφεραν στο φως σημαντικά ευρήματα της ανθρώπινης δραστηριότητας στο τέλος του Ανώτερου Πλειστοκαίνου.

Το μεγαλειώδες τοπίο είναι παγκόσμιας φήμης και προορισμός χιλιάδων επισκεπτών. Η επαφή με το χώρο γίνεται είτε διασχίζοντας το φαράγγι ακολουθώντας πεζοπορική διαδρομή είτε από κατάλληλα διαμορφωμένες πανοραμικές θέσεις.

Το φαράγγι του Αώου

Γεωμορφή ταχείας κατακόρυφης διάβρωσης στη βόρεια πλευρά της Τύμφης. Η μεγάλη λεκάνη απορροής του Αώου, που αναπτύσσεται αρχικά στα ανατολικά στην περιοχή της Βάλια Κάλντα και του οροπεδίου του Μετσόβου πάνω σε φλυσικά και οφιολιθικά πετρώματα, συγκλίνει στο στενό φαράγγι που σχηματίζεται στους ασβεστόλιθους της Τύμφης. Ακολουθώντας μια διαδρομή 10 χιλιομέτρων ανάμεσα στην Τραπεζίτσα και την

Γκαμήλα ο ποταμός Αώος απλώνεται στον κάμπο της Κόνιτσας και στη συνέχεια μαζί με τον Βοϊδομάτη καταλήγει μέσω της Αλβανίας στην Αδριατική θάλασσα. Ο Αώος είναι το μοναδικό ποτάμι που ενώ πηγάζει στην Ελλάδα, οι εκβολές του βρίσκονται σε μια άλλη χώρα. Η διαδρομή του φαραγγιού του Αώου καθορίστηκε από τη γεωμετρία των στρώσεων των ασβεστόλιθων και τον προσανατολισμό των ρηγμάτων. Μεγάλα κανονικά ρήγματα με διεύθυνση ΒΔ - ΝΑ ταυτίζονται με τη διεύθυνση του φαραγγιού. Στα κατακόρυφα πρηνή αποκαλύπτεται η στρωματογραφία των γεωλογικών σχηματισμών. Στη βάση απαντούν γκρι χρώματος δολομίτες συμπαγείς, θρομβώδεις και κατά θέσεις κονιορτοποιημένοι, βιτουμενιούχοι οι οποίοι εξελίσσονται προς τα πάνω σε εναλλαγές με μαύρους κερατόλιθους. Η ηλικία τους αρχίζει από το Ανώτερο Ιουρασικό (160 εκ. χρόνια) μέχρι το Κατώτερο Σενώνιο (80 εκ. χρόνια). Στη συνέχεια υπάρχουν πλακώδεις ασβεστόλιθοι με θραύσματα ρουδιστών ηλικίας Ανώτερου Σενωνίου και ασβεστόλιθοι λευκοί μεσοπλακώδεις ηλικίας Ηωκαίνου (35 εκ. χρόνια). Στην κορυφή η σειρά τελειώνει με το σχηματισμό του φλύσχη από ψαμμίτες και ιλυολίθους ηλικίας 35-15 εκ. χρόνια.

Η οροσειρά της Τύμφης στο Ζαγόρι

Οι μεγάλοι όγκοι ασβεστόλιθων και φλύσχη που δομούν την περιοχή του Ζαγορίου και το πλούσιο υδρολογικό δυναμικό έχουν ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός πολύμορφου τοπίου το οποίο χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα γεωλογικά και γεωμορφολογικά στοιχεία, τα οποία συνθέτουν τοπία έντονων αντιθέσεων. Η ανατολική περιοχή του Ζαγορίου καταλαμβάνεται από φλύσχη η διάβρωση του οποίου δημιουργεί ένα ανάγλυφο ήπιων κλίσεων και εδαφικούς οριζόντες ικανούς να υποστηρίξουν την παρουσία πυκνών δασών αλλά και την ανθρώπινη καλλιέργεια. Αντιθέτως, στην δυτική περιοχή του Ζαγορίου κυριαρχούν οι ασβεστόλιθοι των οποίων η διάβρωση δημιουργεί ένα τραχύ ανάγλυφο χαραδρώσεων και κορυφών όπου απουσιάζουν οι εκτεταμένοι εδαφικοί οριζόντες.

Στο πέρασμα του γεωλογικού χρόνου η Τύμφη δημιουργήθηκε μέσω της συνδυαστικής δράσης της τεκτονικής και της διάβρωσης των ασβεστολιθικών πετρωμάτων της. Η τεκτονική ανύψωση (uplift) που έδωσε την σημερινή μορφολογία στην περιοχή ξεκίνησε πριν από περίπου 5 εκ. χρόνια κατά το Πλειόκαινο και συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας (Stiros et al. 1999, Kokkolas et al. 2006). Οι κινήσεις των ρηγμάτων της Αστράκας (ή Παπίγκου) και της Κόνιτσας έσπασαν και ανύψωσαν τα πετρώματα της Τύμφης χωρίς όμως να διαταραχθεί ιδιαίτερα η οριζοντιότητα της στρώσης τους. Υπολογίζεται ότι η συνολική κατακόρυφη μετατόπιση των ρηγμάτων αυτών φθάνει τα 4 km (Kokkolas et al. 2006). Τα ιδιαίτερα γεωλογικά στοιχεία της περιοχής περιλαμβάνουν:

- 1) Τη σημαντικά αδιατάρακτη και συνεχή στρωματογραφική εξέλιξη της περιοχής κατά τα τελευταία περίπου 150 εκ. χρόνια όπως αυτή αποκαλύπτεται στην χαράδρα του Βίκου και στις άλλες μικρότερες χαράδρες της περιοχής.
- 2) Συνιζηματογενείς πτυχές οι οποίες σχηματίστηκαν εντός των ασβεστόλιθων κατά τις πρώιμες διαγενετικές διεργασίες. Στα σημεία θέασης της χαράδρας του Βίκου στη θέση Οξιά και στην Αγία Παρασκευή στο Μονοδένδρι ο επισκέπτης παρατηρεί στις γύρω

ορθοπλαγιές της χαράδρας τις στρώσεις των ασβεστόλιθων να λυγίζουν και να κάμπτονται κατά Αγαθούς. Τα σχήματα αυτά δηλώνουν κινήσεις που συνέβησαν πριν εκατομμύρια χρόνια κατά τα πρώιμα στάδια του σχηματισμού των ασβεστολιθικών πετρωμάτων.

- 3) Επιφάνειες ολίσθησης (καθρέφτες) μεγάλων ρηγμάτων και εντυπωσιακή μεταπτωτική μορφολογία (σημαντικές υψομετρικές διαφορές σε μικρή απόσταση). Ενδεικτικά: ρήγμα Αστράκας (ή Παπίγκου), ρήγμα Βοϊδομάτη, ρήγμα Καπεσόβου.
- 4) Εντυπωσιακούς φακούς, κονδύλους και στρώματα πυριτόλιθου εντός των ασβεστόλιθων. Ο πυριτόλιθος είναι κυρίως μαύρου χρώματος και ιδιαίτερα σκληρός. Μετά από κατεργασία μπορούν να εξαχθούν ιδιαίτερα αιχμηρά και ανθεκτικά εργαλεία από αυτόν. Η πλούσια παρουσία του πυριτόλιθου ήταν ένα από τα στοιχεία που προσέελκυσε τον άνθρωπο κατά την Παλαιολιθική και Μεσολιθική Εποχή στην περιοχή (Kotjaboroulou 2008, Elefanti et al. 2021).
- 5) Τα μεγάλα σφαιρικά συγκρίματα αποτελούν ιδιαίτερες γεωμορφές και μέρος των ιδιαίτερων γεωλογικών στοιχείων που παρατηρούνται στην Τύμφη (Telbisz et al. 2019). Εντοπίζονται, στην περιοχή της Γκαμήλας, του Καρτερού αλλά και χαμηλότερα στο πέτρινο γεφύρι του Κόκκορη (ή Νούτσου).
- 6) Καρστικές μορφές από τη δράση των παγετώνων.
- 7) Σημαντική ανάπτυξη καρστικών υδροφόρων που εκδηλώνονται με μεγάλες πηγές.

Ένας άλλος παράγοντας που διαμόρφωσε την γεωμορφολογία της περιοχής ήταν οι παγετώνες που αναπτύχθηκαν στα οροπέδια της Τύμφης σε διακριτές περιόδους κατά το Πλειστόκαινο και το Ολόκαινο (Woodward et al. 2004, 2008, Leontaritis et al. 2020). Η χρονική αυτή περίοδος ξεκινάει πριν από περίπου 350 χιλ. χρόνια και ολοκληρώνεται πριν από περίπου 25 χιλ. χρόνια (Allard et al. 2020). Η ανάπτυξη των παγετώνων περιλαμβάνει τα στάδια: Σκαμνέλιο (Skamnelian, MIS 12, >350 ka), Βλάσιο (Vlasian, MIS 6, circa 131-81 ka) και Τυμφαίο (Tymphian, MIS 5d-2, circa 29-25 ka) (Allard et al. 2020). Η δράση των παγετώνων άφησε διακριτά σημάδια στην Τύμφη τα οποία εντοπίζονται σήμερα διάσπαρτα και συνθέτουν το υπολειμματικό παγοκάρστ ή κρυσκάρστ (glaciokarst) (Hughes et al 2006, Telbisz et al. 2019). Μάλιστα τεκμηριώνεται επιστημονικά η άποψη ότι η Τύμφη αποτελεί ένα από τα καλύτερα διατηρημένα παραδείγματα Μεσογειακού παγοκαρστικού τοπίου (σημ. «Tymphi is one of the finest examples of a Mediterranean glaciokarst landscape», Hughes et al. 2006). Κατά τις μεσοπαγετώδεις περιόδους και την πρόσκαιρη υποχώρηση των παγετώνων έντονα καρστικά (karst) φαινόμενα διαμόρφωναν περεταιίρω την Τύμφη. Το τέλος των παγετώνων του Τυμφαίου Σταδίου διαδέχτηκε μια εποχή έντονων πλημμυρών στην περιοχή της χαράδρας του Βίκου και του ποταμού Βοϊδομάτη η οποία έλαβε τέλος περίπου πριν από 19 με 18 χιλ. χρόνια (Allard et al. 2020). Από την περίοδο αυτή και μετά το καρστικό μοντέλο διάβρωσης κυριάρχησε στην Τύμφη και η ανάπτυξη καρστικών γεωμορφολογικών στοιχείων επεκτάθηκε. Έχει υπολογιστεί ότι ο ρυθμός διάβρωσης της χαράδρας από το νερό κατά το πέρασμα των τελευταίων 25 χιλ. χρόνων κυμαίνεται στα 0.4 με 1 mm ανά έτος (Stiros et al. 1999).

Στην συνέχεια περιγράφονται συνοπτικά τα ιδιαίτερα γεωμορφολογικά στοιχεία του παλαιού παγοκάρστ και του καρστ που απαντώνται στην Τύμφη και στην περιοχή του Ζαγορίου:

Στοιχεία Παγοκάρστ (Glaciokarst)

- 1) Το σύνολο της κορυφογραμμής που διατρέχει την ανατολική πλευρά της Τύμφης έχει διαμορφωθεί από την δράση των παγετώνων. Με βάση την παγετώδη ορολογία οι κορυφές της Τύμφης (π.χ. Γκαμήλα, Γκούρα, Τσούκα Ρόσα, Τσιουμάκος) αποτελούν κέρατα (=horns) μεταξύ των οποίων, στα κοιλώματα που ονομάζονται παγετωνικά αμφιθέατρα (=cirque), συσσωρευόταν ο κύριος όγκος του χιονιού ο οποίος τροφοδοτούσε τα διάφορα παγετωνικά καλύμματα.
- 2) Οι μεγάλες αλπικές κοιλάδες των λάκκων «Τσέτλου» και «Μεγάλα Λιθάρια» αποτελούν παγετωνικές κοιλάδες (=glacier valleys), έχουν χαρακτηριστικό σχήμα «U» και μέσω αυτών κινούνταν οι παγετώνες προς χαμηλότερα σημεία. Τα υψώματα μεταξύ των κοιλάδων ονομάζονται γέφυρες (=arête). Στις κοιλάδες, αλλά και ψηλότερα προς τις κορυφές της Τύμφης, απαντώνται υπολείμματα βραχωδών παγετώνων (=rock glaciers) οι οποίες χαρακτηρίζονται ως απολιθωμένες γεωμορφές (Woodward et al. 2008).
- 3) Στο ανατολικό ρείθρο της χαράδρας του Βίκου δεσπόζουν δυο κρεμαστές κοιλάδες (=hanging valleys) στο τέλος των οποίων σχηματίζονται τα ρέματα της Ράνταινας και της Βεράγκας. Νοτιότερα, ο Μέγας Λάκκος λειτούργησε ως κύριο κανάλι το οποίο διοχέτευε τεράστιες ποσότητες υδάτων από το λιώσιμο των παγετώνων κατευθείαν στο εσωτερικό της χαράδρας του Βίκου (άνω υδρολογική λεκάνη) (Woodward et al. 2008).
- 4) Στα οροπέδια της Τύμφης αλλά και χαμηλότερα, πλησίον των χωριών Τσεπέλοβο και Σκαμνέλι, εντοπίζονται διάσπαρτες αποθέσεις λιθώνων και τιλλιτών. Η τοποθέτησή τους προσδιορίζει την πλευρική έκταση που καταλάμβαναν οι παγετώνες, αλλά και τη μέγιστη διανυόμενη δράση τους (Woodward et al. 2008, Allard et al. 2020).
- 5) Η Δρακόλιμνη (2050 m), και άλλες εποχικές αλπικές λίμνες (π.χ. Λάκα Τσουμάνη, λούτσα Ρομπόζη) εμφανίζονται σήμερα σε βυθίσματα που δημιουργήθηκαν από την δράση των παγετώνων.
- 6) Τέλος, άλλα υπολειμματικά στοιχεία του χαρακτηριστικού μοτίβου διάβρωσης που δημιουργεί η δράση των παγετώνων περιλαμβάνουν: επιφάνειες απόξεσης, δομές «πεζοδρομίου», και φρέατα. Το σύνολο των οποίων περιγράφεται με τον όρο «Schichttreppenkarst» (Telbisz et al. 2019).

Στοιχεία Καρστ (Karst)

- 1) Το σημαντικότερο και πιο χαρακτηριστικό καρστικό στοιχείο της Τύμφης αποτελεί η ίδια η χαράδρα του Βίκου (Telbisz et al. 2019). Το κυρίως και εντυπωσιακότερο τμήμα της χαράδρας έχει μήκος 9 km. Η είσοδος της χαράδρας έχει 720 m πλάτος και 335 m βάθος, η έξοδός της έχει 2420 m πλάτος και 1144 m βάθος, ενώ το μέγιστο του λόγου βάθους/πλάτους είναι 0,76 και εντοπίζεται περίπου στο 1/3 της διαδρομής των 9 km, όπου το πλάτος της χαράδρας είναι 856 m και το βάθος 649 m (Telbisz et al. 2019). Με

- βάση τα στοιχεία αυτά, και σε σχέση με τον λόγο βάθους/πλάτους, η χαράδρα του Βίκου εντάσσεται στον κατάλογο των βαθύτερων και πιο απότομων χαραδρών παγκοσμίως.
- 2) Η χαράδρα αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αλλογενετικής καρστικής κοιλάδας η δημιουργία της οποίας οφείλεται σε επιγενετικές διεργασίες (Telbisz et al. 2019). Ο σχηματισμός της χαράδρας έχει ως αφετηρία πετρώματα φλύσχη στην ανατολική πλευρά της Τύμφης όπου παρατηρούνται ρηχές χαραδρώσεις.
 - 3) Κοιλάδες σχήματος «V» εντοπίζονται σε διάφορα σημεία της Τύμφης. Η δημιουργία τους οφείλεται στην γρήγορη διάβρωση του ασβεστολίθου από το νερό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κοιλάδα που σχηματίζεται στην έξοδο του ποταμού Βοϊδομάτη στην πεδιάδα της Κόνιτσας (Πάσχος κ.α. 2009).
 - 4) Διάφορα καρστικά πεδία εντοπίζονται στις ανοιχτές και άμεσα εκτεθειμένες στην διάβρωση ασβεστολιθικές επιφάνειες των οροπεδίων της Τύμφης. Το μεγαλύτερο και εντυπωσιακότερο πεδίο είναι αυτό του Στούρου. Οι καρστικές γεωμορφές στα πεδία αυτά περιλαμβάνουν γλυφές, αμαξοτροχιές, δολίνες, καταβόθρες (π.χ. Χάσμα του Έπους (455 m βάθος), Προβατίνα (407 m βάθος) και σπηλαιοβάραθρα (π.χ. Τρύπα του Όρνιου (584 m βάθος και 650 m μήκος) (Waltham 1978, Woodward et al. 2008, Πάσχος κ.α. 2009, Lazaridis et al. 2018, Pennos et al. 2018).
 - 5) Στα οροπέδια γύρω από την Αστράκα έχουν εντοπιστεί συνολικά 179 δολίνες, λεκανοειδούς ή χοανοειδούς μορφής, η ανάπτυξη των οποίων συνδέεται στενά με την στρώση των ασβεστολίθων και την τεκτονική (Παπαδοπούλου-Βруνιώτη & Κώτσης 2004).
 - 6) Η κατακόρυφη διάβρωση των ασβεστολίθων κατά μήκος ρωγμών και διακλάσεων έχει ως αποτέλεσμα το γεωμετρικό τεμαχισμό της επιφανείας των ασβεστολίθων (π.χ. θέση Μπελόη). Όταν ο τεμαχισμός προχωρήσει σε βάθος, αναπτύσσονται πυργοειδείς γεωμορφές με το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα να εντοπίζεται στην θέση Οξιά (Πέτρινο Δάσος).
 - 7) Εντός των ρεμάτων στα χαμηλότερα σημεία της Τύμφης το επιφανειακό νερό διαβρώνει τα ασβεστολιθικά στρώματα και δημιουργεί μεγάλα βυθίσματα λεκανοειδούς σχήματος (Οβίρες ή Κολυμβήθρες μεταξύ του Μεγάλου και του Μικρού Παπίγκου).
 - 8) Το υψόμετρο της Τύμφης και η ταχύτατη εις βάθος διάβρωση των πετρωμάτων της σε συνδυασμό με την τεκτονική ανύψωση της περιοχής απέτρεψαν την δημιουργία μεγάλων σπηλαίων στην περιοχή. Εντοπίζονται όμως πολλές βραχοσκεπές κατά μήκος τόσο της χαράδρας του Βίκου όσο και της κοιλάδας του Βοϊδομάτη. Χαρακτηριστικά παραδείγματα βραχοσκεπών στην περιοχή βρίσκονται στις θέσεις Μπούλα και Κλειδί (Bailey et al. 1997).
 - 9) Τέλος, πολλές πηγές εντοπίζονται στις όχθες του ποταμού Βοϊδομάτη με σημαντικότερες τις βασικές πηγές του ποταμού Γκαστρωμένη και Οικονόμου αλλά και την πηγή Σούστα. Εντός της χαράδρας του Βίκου η σημαντικότερη πηγή εντοπίζεται στην θέση Κλήμα (Πάσχος κ.α. 2009).

Στο τμήμα του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου που ταυτίζεται με μέρος του Ζαγορίου εντοπίζονται 32 χαρακτηρισμένοι γεώτοποι, οι οποίοι κατατάσσονται ως εξής: 3 πηγές, 6 τεκτονικές δομές (ρήγματα- πτυχές), 2 ποτάμιες αναβαθμίδες, 1 βραχοσκεπή (όρια Ζαγορίου- Κόνιτσας), 4 πανοραμικές θέσεις, 12 καρστικές μορφές και 5 παγετωνικές μορφές.

Περισσότερες πληροφορίες για τους γεώτοπους, και άλλα σημαντικά γεωλογικά χαρακτηριστικά του Ζαγορίου (π.χ. σπηλαιοβάραθρα) ως μέρος του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου επισυνάπτονται στο σχετικό συνοδευτικό Παράρτημα Ι-7 & 8.

5.5.2.8 Τα οικοσυστήματα στο Ζαγόρι

Η περιοχή του Ζαγορίου χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλία γεωλογικού υποβάθρου (μητρικού πετρώματος). Φλύσχης (ψαμμιτικά πετρώματα), ασβεστόλιθοι, δολομίτες, και οφειτικά πετρώματα είναι τα κυριότερα πετρώματα που εμφανίζονται στην περιοχή. Ένα τυπικό γνώρισμα της περιοχής είναι επίσης το ισχυρό ανάγλυφο και οι μεγάλες υψομετρικές διαφορές (400-2.497μ.). Επίσης, διασχίζεται από έναν μεγάλο αριθμό ρεμάτων, το καθένα από τα οποία δημιουργεί τη δική του κοιλάδα με ξεχωριστά οικολογικά - κλιματικά χαρακτηριστικά. Όλα αυτά συντελούν στη σύνθεση ενός μωσαϊκού ενοτήτων βλάστησης το οποίο με τη σειρά του αντικατοπτρίζεται από ένα επίσης πολυποίκιλο μωσαϊκό οικοσυστημάτων με κύριο χαρακτηριστικό τους τη μεγάλη ποικιλία ειδών, τόσο οριζόντια όσο και κατακόρυφα (υψηλός βαθμός ποικιλομορφίας).

Πιο συγκεκριμένα, στην περιοχή του Ζαγορίου συναντώνται δύο βασικοί τύποι οικοσυστημάτων: (α) Χερσαία οικοσυστήματα, και (β) Υδάτινα οικοσυστήματα.

Στα υδάτινα οικοσυστήματα του Ζαγορίου μπορούμε να διακρίνουμε τα κάτωθι επιμέρους οικοσυστήματα:

1. Υδάτινα οικοσυστήματα του ποταμού Αώου και των παραποτάμων του,
2. Υδάτινα οικοσυστήματα του ποταμού Βοϊδομάτη και των ρεμάτων που καταλήγουν σε αυτόν,
3. Μικρές λίμνες και φυσικές υδατοσυλλογές στα υψίπεδα της Τύμφης, καθώς και αλλού.
4. Τεχνητή λίμνη Πηγών Αώου.

Τα χερσαία οικοσυστήματα περιβάλλουν τα επιμέρους υδάτινα οικοσυστήματα και εκτείνονται στην υπόλοιπη επιφάνεια. Το ισχυρό ανάγλυφο και οι μεγάλες υψομετρικές διαφορές (400-2.497μ.) συμβάλλουν στη δημιουργία ποικιλίας ενοτήτων βλάστησης.

Συγκεκριμένα, στο Ζαγόρι διακρίνονται οι παρακάτω κατηγορίες χερσαίων οικοσυστημάτων, τα οποία σε μια οριζόντια διάταξη αντιστοιχούν με αντίστοιχες ζώνες βλάστησης:

1. Νησίδες ευμεσογειακών οικοσυστημάτων, κυρίως στη χαράδρα του Βίκου- Βοϊδομάτη (παρουσία αριάς) (*Adrachno-Quercetum ilicis*).
2. Υπομεσογειακά οικοσυστήματα πρίνου-γαύρου και οστράς (*Ostryo-Carpinion*).

3. Οικοσυστήματα θερμόβιων φυλλοβόλων πλατύφυλλων (*Quercion confertae-cerris*).
4. Οικοσυστήματα ψυχροβιότερων πλατύφυλλων - δάση οξυάς (*Fagion moesiaca*).
5. Οικοσυστήματα ορεινών μεσογειακών κωνοφόρων Ελάτης και Μαύρης Πεύκης. Τα οικοσυστήματα αυτά εκτείνονται τόσο στη ζώνη των δρυοδασών (*Quercetalia*) όσο και της οξυάς (*Fagetalia*).
6. Οικοσυστήματα ψυχροβίων κωνοφόρων (*Vaccinio-Picetalia*). Στην περιοχή εμφανίζεται ο αυξητικός χώρος της λευκόδερμης πεύκης (*Pinion leucodermis*).
7. Υποαλπικά οικοσυστήματα του *Junipero-Daphnion*. Εδώ εμφανίζονται διάφορα οικοσυστήματα υγρών και ξηρών λιβαδιών με έντονη υποβάθμιση του εδάφους και διάβρωση σαν συνέπεια της επί αιώνες υπερβόσκησης.

Περισσότερα στοιχεία για τα οικοσυστήματα του Ζαγορίου στο Παράρτημα Ι-9.

5.5.2.9 Χλωρίδα

Στην περιοχή του Ζαγορίου φύεται ένας μεγάλος αριθμός ειδών χλωρίδας, περισσότερα από 1.800 είδη και υποείδη. Την υψηλή χλωριδική αξία της περιοχής του Ζαγορίου την αντιλαμβανόμαστε αν λάβουμε υπόψη πως ο αριθμός αυτός αντιστοιχεί στο ένα έκτο των φυτών της χώρας μας. Αιτία του φαινομένου αυτού είναι οι μεγάλες υψομετρικές διακυμάνσεις, το πολυσχιδές ανάγλυφο και το ποικίλο γεωλογικό υπόβαθρο των επιμέρους ορεινών συγκροτημάτων, τα οποία κυμαίνονται από 400 μ. έως 2.437 μ. υψόμετρο αλλά και οι κατά Αγαθούς ιδιαίτερες περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν.

Περισσότερα για τη χλωρίδα του Ζαγορίου στο Παράρτημα Ι-10.

5.5.2.10 Η άγρια πανίδα του Ζαγορίου

Πλούσια είναι η άγρια πανίδα των θηλαστικών της περιοχής του Γεωπάρκου τόσο σε συνολικό αριθμό ειδών (60) όσο και στην παρουσία σπάνιων και προστατευόμενων ειδών. Σχεδόν όλα τα μεγάλα θηλαστικά της ηπειρωτικής Ελλάδας, όπως το αγριόγιδο των Βαλκανίων (*Rupicapra rupicapra balcanica*), η αρκούδα (*Ursus arctos*), ο λύκος (*Canis lupus*), ο αγριόγατος (*Felis sylvestris*), η βίδρα (*Lutra lutra*) και το ζαρκάδι (*Capreolus capreolus*), παρουσιάζουν αξιόλογους πληθυσμούς στην περιοχή.

Από το σύνολο των 161 ειδών πουλιών, που απαντώνται στο Ζαγόρι, αναφέρουμε την παρουσία ορισμένων σπάνιων, όπως ο ασπροπάρης (*Neophron percnopterus*) που στην περιοχή ονομάζεται «Κουκάλογο», ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*), ο μεγάλος μαύρος δρυοκολάπτης (*Dryocopus martius*), ο τοιχόδρομος (*Tichodroma muraria*) και ο νεροκότσυφας (*Cinclus cinclus*).

Από τα 11 αμφίβια του Ζαγορίου, αξιοσημείωτη είναι η παρουσία του αλπικού τρίτωνα (*Ichthyosaura alpestris*) και από τα 21 ερπετά της κρασπεδωτής χελώνας (*Eurotestudo*

marginata). Τέλος, από τα 12 είδη ψαριών των ποταμών του Ζαγορίου, σημειώνουμε την παρουσία της πέστροφας (*Salmo trutta*).

Περισσότερα για τα είδη της άγριας πανίδας του Ζαγορίου αναφέρονται στο Παράρτημα Ι-11.

5.5.2.11 Οι χρήσεις γης κατά Corine στο Ζαγόρι

Σύμφωνα με τον πιο πρόσφατο χάρτη χρήσεων γης κατά Corine (2018), στο σύνολο της έκτασης του Ζαγορίου (991,55 τετ. χλμ.) αναπτύσσονται 17 διακριτές κατηγορίες χρήσεων γης. Από αυτές τα δάση (πλατυφύλλων, κωνοφόρων και μικτά δάση) καταλαμβάνουν περισσότερο από το μισό της έκτασης του Ζαγορίου (51,24%), ενώ η βλάστηση σκληρόφυλλων θαμνώνων και οι μεταβατικές δασώδεις και θαμνώδεις εκτάσεις το 21,91%.

Πιο αναλυτικά, το μεγαλύτερο ποσοστό, 26,26% επί του συνόλου (261,086 τετ. χλμ.) καταλαμβάνουν τα δάση πλατύφυλλων (κωδικός 311), ακολουθούν τα δάση κωνοφόρων (κωδικός 312) με ποσοστό 17,17% (170,19 τετ. χλμ.), οι μεταβατικές δασώδεις και θαμνώδεις εκτάσεις (κωδικός 324) με ποσοστό 14,58% (144,896 τετ. χλμ.) και τα μικτά δάση (κωδικός 3130 με ποσοστό 13,81 % (137,308 τετ. χλμ.). Σημαντικές εκτάσεις καταλαμβάνουν επίσης οι κατηγορίες: Φυσικοί βοσκότοποι (κωδικός 321) με ποσοστό 7,56% (72,302 τετ. χλμ.), εκτάσεις με αραιή βλάστηση (κωδικός 333) με ποσοστό 7,66% (76.143 τετ. χλμ.), η σκληροφυλλική βλάστηση (κωδικός 323) με ποσοστό 7,33 % (72.860 τετ. χλμ.) και η γη που χρησιμοποιείται για γεωργία μαζί με σημαντικά τμήματα φυσικής βλάστησης (κωδικός 243) με ποσοστό 4.04% (39,172 τετ. χλμ.). Οι υπόλοιπες κατηγορίες χρήσεων γης καταλαμβάνουν μικρότερα ποσοστά.

Αναλυτική παρουσίαση των κατηγοριών χρήσεων γης κατά Corine (2018) στο Ζαγόρι και των επιφανειών που καλύπτουν γίνεται στον παρακάτω πίνακα, καθώς και στον Χάρτη 2 του Παραρτήματος ΙV.

Πίνακας: Χρήσεις γης κατά Corine (2018) στο Ζαγόρι και ποσοστά και επιφάνειες κάλυψης

Κωδικός Κάλυψης γης	Κάλυψη γης (κατά Corine 2018)	Έκταση τετ. χλμ	Ποσοστό %
112	Ασυνεχής αστικός ιστός	0,361	0,04%
122	Οδικά (και σιδηροδρομικά) δίκτυα	0,765	0,08%
133	Χώροι οικοδόμησης	0,090	0,01%
211	Μη αρδευόμενη αρόσιμη γη	3,400	0,34%
212	Μόνιμα αρδευόμενη γη	0,537	0,05%
242	Σύνθετες καλλιέργειες	5,156	0,52%
243	Γη που χρησιμοποιείται κυρίως για γεωργία μαζί με σημαντικά τμήματα φυσικής βλάστησης	39,172	4,04%
311	Δάσος πλατύφυλλων	260,086	26,26%

312	Δάσος κωνοφόρων	170,719	17,17%
313	Μικτό δάσος	137,308	13,81%
321	Φυσικοί βοσκότοποι	75,203	7,56%
322	Θάμνοι και χερσότοποι	3,754	0,38%
323	Σκληροφυλλική βλάστηση	72,860	7,33%
324	Μεταβατικές δασώδεις και θαμνώδεις εκτάσεις	144,323	14,58%
331	(Παραλίες, αμμόλοφοι), Αμμουδιές	0,829	0,08%
333	Εκτάσεις με αραιή βλάστηση	76,142	7,66%
512	Επιφάνειες στάσιμου ύδατος	0,849	0,09%
	Συνολικό εμβαδόν	991,55	100%

5.5.2.12 Φυσικό περιβαλλοντικό απόθεμα

Στο Ζαγόρι υπάρχουν δυο από τις παλιότερες και σημαντικότερες θεσμοθετημένες προστατευόμενες περιοχές της χώρας. Πρόκειται για τους Εθνικούς Δρυμούς Βίκου-Αώου στα δυτικά και Πίνδου- Βάλια Κάλντα στα ανατολικά.

Ένα μεγάλο ποσοστό της συνολικής έκτασης του Δήμου Ζαγορίου, που αντιστοιχεί στο 73,97% (733,79 τετ. χλμ), εμπεριέχεται σε επτά συνολικά περιοχές του ευρωπαϊκού δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000. Πρόκειται για τέσσερις (4) Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ) και τρεις (3) Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) οι οποίες περιλαμβάνουν –αν και εν μέρει αλληλεπικαλύπτονται- αφενός τους δυο Εθνικούς Δρυμούς (Βίκου- Αώου και Πίνδου- Βάλια Κάλντα) και αφετέρου το Μιτσικέλι, την Τύμφη και τα βουνά του Κεντρικού Ζαγορίου.

Ολόκληρο το Ζαγόρι αποτελεί, από το 2005, ζωτικό τμήμα του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου, το οποίο εκτείνεται και στις γειτονικές περιοχές της Κόνιτσας, του Μετσόβου και των Γρεβενών. Έχει έκταση 1.969,74 τετ. χλμ. και η μισή σχεδόν έκταση του, που αντιστοιχεί στο 45% (884,77 τετ. χλμ.), ανήκει στο Ζαγόρι. Το Εθνικό Πάρκο συγκροτείται από 4 διακριτές ζώνες διαβαθμισμένης προστασίας, κυριότερες από τις οποίες –όσον αφορά το καθεστώς προστασίας- είναι η ζώνη Προστασίας της Φύσης και η Ζώνη Διατήρησης Οικοτόπων και Ειδών.

Σημαντική έκταση του Δήμου Ζαγορίου, που αντιστοιχεί στο 67,52% (669,442 τετ. χλμ.) της συνολικής έκτασης αυτού, συμπεριλαμβάνεται, από το 2010, στο Γεωπάρκο Βίκου- Αώου- Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO.

Επιμέρους περιοχές του Ζαγορίου συμπεριλαμβάνονται σε επιπλέον κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών (π.χ. Καταφύγια Άγριας Ζωής κτλ).

Ειδικότερα, στην περιοχή του Ζαγορίου περιλαμβάνονται ολικώς ή μερικώς:

- **Ένα (1) Εθνικό Πάρκο:**
 - Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου {ΚΥΑ 23069/ΦΕΚ 639Δ' (14/6/2005)}.
- **Δύο (2) Εθνικοί Δρυμοί:**
 - Εθνικός Δρυμός Βίκου - Αώου (Π.Δ. 213/73, ΦΕΚ 198/Α/73),

- Εθνικός Δρυμός Πίνδου (Β.Δ. 487/66, ΦΕΚ 120/Α/66).
- **Τέσσερις (4) περιοχές χαρακτηρισμένες ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ- SCI), ενταγμένες στο Δίκτυο Natura 2000, βάσει της Οδηγίας για τους Τύπους Οικοτόπων και τα Είδη 92/43:**
 - Εθνικός Δρυμός Βίκου – Αώου (GR 2130001), με έκταση 12.794,25 ha,
 - Κεντρικό Τμήμα Ζαγορίου (GR 2130004), με έκταση 33.114,95 ha,
 - Όρος Μιτσικέλι (GR 2130008), με έκταση 8.435,99 ha,
 - Εθνικός Δρυμός Πίνδου (Βάλια Κάλντα), (ευρύτερη περιοχή) (GR 1310003), με έκταση 6.838,25 ha.
- **Τρεις (3) περιοχές χαρακτηρισμένες ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ-SPA), ενταγμένες στο Δίκτυο Natura 2000 βάσει της Κοινοτικής Οδηγίας 79/409:**
 - Όρος Τύμφη (GR 2130009), με έκταση 27.416,44 ha,
 - Κεντρικό Ζαγόρι και ανατολικό τμήμα όρους Μιτσικέλι (GR 2130011), με έκταση 53.407,84 ha,
 - Βάλια Κάλντα και Τεχνητή Λίμνη Αώου (GR1310002), με έκταση 14.660 ha.
- **Τρεις (3) Σημαντικές για τα Πουλιά Περιοχές (ΙΒΑ-ΣΠΠΕ):**
 - Όρος Τύμφη (Γκαμήλα) και όρος Σμόλικας,
 - Κεντρικό Ζαγόρι και ανατολικό όρος Μιτσικέλι,
 - Βάλια Κάλντα (Ε. Δ. Πίνδου).
- **Πέντε (5) Καταφύγια Άγριας Ζωής**
- **Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους**
- **Ένα (1) Βιογενετικό Πάρκο**
 - Πυρήνας Ε. Δ. Πίνδου- Βάλια Κάλντα.
- **Ένα (1) Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO**
 - Γεωπάρκο Βίκου- Αώου - Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO.

Το σύνολο των προστατευόμενων περιοχών στο Ζαγόρι απεικονίζεται στον Πίνακα 10 του Παραρτήματος II, καθώς και στον Χάρτη 3 (3^α & 3^β) του Παραρτήματος IV.

5.5.2.12.1 Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου

Το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου ιδρύθηκε το 2005 με την ΚΥΑ 23069/ΦΕΚ 639Δ' (14/6/2005). Βρίσκεται στη βορειοδυτική Ελλάδα και διοικητικά ανήκει στις Περιφερειακές Ενότητες Ιωαννίνων και Γρεβενών των Περιφερειών Ηπείρου και Δυτικής Μακεδονίας. Αποτελεί το μεγαλύτερο χερσαίο Εθνικό Πάρκο της χώρας, με έκταση 1.969,74 τετ. χλμ. περιλαμβάνοντας στα όρια του σχεδόν ολόκληρη την περιοχή του Ζαγορίου, καθώς και περιοχές της Κόνιτσας, του Μετσόβου και το δυτικό τμήμα της Περιφερειακής Ενότητας Γρεβενών. Η δημιουργία του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου έχει ως κύριο σκοπό τη διατήρηση, προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Βόρειας Πίνδου.

Το Εθνικό Πάρκο περιλαμβάνει το δεύτερο σε ύψος βουνό της χώρας, τον Σμόλικα (2.637μ.), την επιβλητική οροσειρά της Τύμφης, τον ορεινό όγκο του Λύγκου, της Βασιλίτσας, του Μιτσικελίου και άλλα χαμηλότερα βουνά. Εντός της προστατευόμενης περιοχής πηγάζουν οι ποταμοί Αώος, Βοϊδομάτης και Βενέτικος καθώς και οι παραπόταμοι του Αράχθου: Βάρδας και Ζαγορίτικος. Εντυπωσιακό στοιχείο του Εθνικού Πάρκου αποτελούν τα φαράγγια και οι χαράδρες με κυριότερα το φαράγγι του Βίκου και τη χαράδρα του Αώου στην περιοχή των Ιωαννίνων, τα φαράγγια Πορτίτσας, Μικρολίβαδου και Τσούργιακα στην περιοχή των Γρεβενών.

Οι ψηλές και απόκρημνες κορυφές δημιουργούν ένα έντονο και πολυσχιδές ανάγλυφο με ποικιλία οικοτόπων και ειδών. Οι εναλλαγές οικοσυστημάτων προσφέρουν στην περιοχή μοναδικές εικόνες. Σε όλη την έκταση του Εθνικού Πάρκου, φιλοξενούνται πολλά σπάνια, ενδημικά και απειλούμενα είδη συνθέτοντας μια εξαιρετική βιοποικιλότητα, η οποία καθορίζει και την ιδιαίτερη οικολογική αξία της περιοχής.

Εντός της προστατευόμενης περιοχής του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου έχουν οριστεί δύο Ζώνες προστασίας στις οποίες προβλέπονται αυστηρότεροι περιορισμοί για την προστασία των οικοσυστημάτων τους. Συγκεκριμένα, χαρακτηρίζονται ως Περιοχές Προστασίας της Φύσης (Ζώνη Ι) οι τρεις πυρήνες του Εθνικού Πάρκου, που είναι ο πυρήνας του Εθνικού Δρυμού Πίνδου (Βάλια Κάλντα), το φαράγγι του Βίκου και η χαράδρα του Αώου. Γύρω από τις παραπάνω περιοχές, καθώς και σε ορισμένες επιπρόσθετες θέσεις του Εθνικού Πάρκου, εκτείνονται οι Ζώνες Διατήρησης Οικοτόπων και Ειδών (Ζώνη ΙΙ) σε τέσσερις επιμέρους περιοχές. Τέλος, εκτός του Εθνικού Πάρκου και για την αποτελεσματικότερη προστασία του, έχουν χαρακτηριστεί ως Περιφερειακές Ζώνες (Ζώνη ΙΙΙ) τέσσερις επιμέρους περιοχές.

Ο υψηλότερος βαθμός προστασίας χαρακτηρίζει τις Περιοχές Προστασίας της Φύσης (Ζώνη Ι), στις οποίες κύριος διαχειριστικός στόχος είναι η διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος και η αποτελεσματική προστασία του ώστε να ακολουθήσει τη φυσική του εξέλιξη χωρίς ανθρώπινες επεμβάσεις.

Οι Ζώνες Διατήρησης Οικοτόπων και Ειδών (Ζώνη ΙΙ) επίσης μπορούν να χαρακτηριστούν υψηλού βαθμού προστασίας, δεδομένου ότι έχουν επίσης ως στόχο τη διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος και την αποτελεσματική προστασία του, εντός των ορίων τους όμως επιτρέπεται να εκτελούνται έργα και εργασίες, να γίνονται έρευνες και να ασκούνται δραστηριότητες, κυρίως παραδοσιακού χαρακτήρα.

Στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου ο βαθμός προστασίας είναι ηπιότερος ενώ ο κύριος σκοπός της είναι η διαφύλαξη της φυσικής κληρονομιάς και η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας σε συνάρτηση με τις ασκούμενες δραστηριότητες των κατοίκων, οι οποίες θα πρέπει να βελτιώνονται με κατεύθυνση τον παραδοσιακό χαρακτήρα τους και με παράλληλη παροχή δυνατοτήτων οικοτουριστικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

Τέλος, οι Περιφερειακές Ζώνες του Εθνικού Πάρκου (Ζώνες ΙΙΙ) έχουν ως στόχο τον έλεγχο των χρήσεων γης, των δραστηριοτήτων και των έργων που ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον του Εθνικού Πάρκου, καθώς και τη διατήρηση και

αποκατάσταση περιοχών σημαντικών για την προστασία της αρκούδας. Παράλληλα, στις Ζώνες αυτές, υποστηρίζονται δραστηριότητες με στόχο την ήπια ανάπτυξη της περιοχής καθώς και την ανάπτυξη ήπιων μορφών αναψυχής.

5.5.2.12.2 Εθνικοί Δρυμοί και περιοχές του δικτύου Natura 2000

Το δίκτυο Natura 2000 είναι ο βασικός πυλώνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Είναι ένα δίκτυο προστατευόμενων περιοχών -το μεγαλύτερο στον κόσμο- που προστατεύει τα πλέον απειλούμενα είδη και οικοΑγαθούς της Ευρώπης. Η διαμόρφωση και λειτουργία του δικτύου Natura 2000 βασίζεται σε δύο βασικές Οδηγίες της Ε.Ε. για το φυσικό περιβάλλον, που αναφέρονται αμέσως παρακάτω.

Η Οδηγία για τους τύπους οικοτόπων και τα είδη (92/43/ΕΟΚ), προστατεύει τη βιοποικιλότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω της διατήρησης των φυσικών τύπων οικοτόπων και των ειδών φυτών και ζώων που αναφέρονται στα Παραρτήματά της. Σύμφωνα με αυτή χαρακτηρίζονται ως προστατευόμενες περιοχές, και συγκεκριμένα ως «Ειδικές Ζώνες Διατήρησης» (ΕΖΔ), μεγάλος αριθμός περιοχών με στόχο την προστασία περίπου 1.500 σπάνιων και απειλούμενων φυτών και ζώων και 230 τύπων οικοτόπων.

Η Οδηγία για τα άγρια πτηνά (2009/147/ΕΚ, πρώην 79/409/ΕΚ) θεσμοθετήθηκε με σκοπό την προστασία, τη διατήρηση και τη ρύθμιση της εκμετάλλευσης όλων των άγριων πτηνών στην Ε.Ε., καθώς και την προστασία των περιοχών που είναι σημαντικές για αυτά. Μέχρι σήμερα έχουν χαρακτηριστεί με βάση αυτή την Οδηγία περίπου 5.300 προστατευόμενες περιοχές, οι οποίες ονομάζονται «Ζώνες Ειδικής Προστασίας» (ΖΕΠ).

Οι προστατευόμενες περιοχές που χαρακτηρίζονται βάσει των δύο αυτών Οδηγιών συγκροτούν το δίκτυο Natura 2000. Στόχος του δικτύου είναι να προστατευθούν οι σημαντικότεροι τύποι οικοτόπων και τα απειλούμενα είδη στην ΕΕ. Τα κράτη-μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι δεν υφίσταται υποβάθμιση των τύπων οικοτόπων ή υποβάθμιση και όχληση των πληθυσμών των ειδών και των ενδιαιτημάτων τους σε αυτές τις περιοχές, να θεσπίσουν μέτρα προστασίας και διαχείρισης και να παρακολουθούν την κατάσταση των προστατευόμενων ειδών και τύπων οικοτόπων. Στην Ελλάδα, το δίκτυο Natura 2000 αποτελείται από 446 περιοχές, οι οποίες καλύπτουν περίπου το 28% της χερσαίας και το 20% της θαλάσσιας έκτασης της χώρας.

Στο Ζαγόρι υπάρχουν επτά περιοχές του Δικτύου Natura 2000, από τις οποίες οι τέσσερις (4) είναι χαρακτηρισμένες ως ΕΖΔ και οι τρεις (3) ως ΖΕΠ. Οι περιοχές αυτές κατά ένα μεγάλο μέρος επικαλύπτονται, ενώ ορισμένες από αυτές συμπεριλαμβάνουν και περιοχές εκτός του Δήμου Ζαγορίου. Για παράδειγμα οι δύο Εθνικοί Δρυμοί Βίκου- Αώου και Πίνδου Βάλια- Κάλντα είναι χαρακτηρισμένοι ως ΕΖΔ. Ωστόσο οι εκτάσεις και των δύο Εθνικών Δρυμών εμπεριέχονται σε ευρύτερες περιοχές που είναι χαρακτηρισμένες ως ΖΕΠ.

Επιπροσθέτως οι ΖΕΠ ταυτίζονται γεωγραφικά με τις Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά (ΣΠΠ), οι οποίες αποτελούν ένα διεθνές δίκτυο περιοχών που είναι ζωτικής σημασίας για

την διατήρηση παγκοσμίως απειλούμενων ειδών, ενδημικών ειδών ή ειδών πουλιών που εξαρτώνται από πολύ συγκεκριμένους βιοΑγαθούς για την επιβίωσή τους. Ουσιαστικά οι ΣΠΠ προϋπήρχαν και λόγω της μεγάλης σημασίας τους για την ορνιθοπανίδα συμπεριλήφθησαν στο Δίκτυο Natura 2000 ως ΖΕΠ.

Οι επτά περιοχές του δικτύου Natura 2000 που βρίσκονται εξ ολοκλήρου ή τμηματικά στο Ζαγόρι είναι οι εξής:

- Εθνικός Δρυμός Βίκου-Αώου (ΕΖΔ- SCI, κωδικός: GR2130001),
- Εθνικός Δρυμός Πίνδου/ Βάλια-Κάλντα ΕΖΔ- SCI, κωδ: GR1310003),
- Κεντρικό τμήμα Ζαγορίου (ΕΖΔ- SCI, κωδικός: GR2130004),
- Όρος Μιτσικέλι (ΕΖΔ- SCI, κωδικός: GR2130008),
- Όρος Τύμφη (ΖΕΠ-SPA, κωδικός: GR2130009),
- Βάλια Κάλντα και Τεχνητή Λίμνη Πηγών Αώου (κωδ: GR1310002),
- Κεντρικό Ζαγόρι και ανατολικό τμήμα όρους Μιτσικέλι (ΖΕΠ-SPA, κωδικός: GR2130011).

Στη συνέχεια γίνεται μια σύντομη αναφορά στις δύο περιοχές του δικτύου Natura 2000 στο Ζαγόρι που είναι χαρακτηρισμένες ως Εθνικοί Δρυμοί, ενώ αναλυτικές πληροφορίες για το σύνολο όλων των περιοχών Natura 2000 του Ζαγορίου περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι-13.

Εθνικός Δρυμός Βίκου-Αώου (ΕΖΔ- SCI, κωδικός: GR2130001)

Ο Εθνικός Δρυμός ιδρύθηκε το 1973 με το ΠΔ 213/20-8-1973 (ΦΕΚ 198/31-8-73 Τ.Α.). Περιλαμβάνει τη χαράδρα του ποταμού Αώου στα βόρεια, τα φαράγγια του Βίκου και Βοϊδομάτη στα νότια και ανάμεσα τους ένα μέρος της οροσειράς της Τύμφης. Η έκταση του είναι 12.945 ha. Από αυτά τα 3.407 ha αποτελούν τον πυρήνα (φαράγγια Βίκου και Βοϊδομάτη) και τα υπόλοιπα 9.538 ha την περιφερειακή ζώνη (μέρος της Τύμφης και της χαράδρας Αώου). Ο Εθνικός Δρυμός βρίσκεται εξολοκλήρου στην ΠΕ Ιωαννίνων. Οι εκτάσεις του Δρυμού ανήκουν στους Δήμους Ζαγορίου και Κόνιτσας, ενώ μέσα στο Δρυμό βρίσκονται οι τέσσερις παραδοσιακοί οικισμοί: Μεγάλο και Μικρό Πάπιγκο, Βίκος, Μονοδέντρι. Διοικητικά το δυτικό τμήμα του Δρυμού υπάγεται στην περιοχή ευθύνης του Δασαρχείου Κόνιτσας, ενώ το ανατολικό στην περιοχή ευθύνης του Δασαρχείου Ιωαννίνων. Επίσης ο Εθνικός Δρυμός εμπεριέχεται στην περιοχή αρμοδιότητας του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου. Το μεγαλύτερο μέρος του Εθνικού Δρυμού Βίκου- Αώου περιλαμβάνει περιοχές του Δήμου Ζαγορίου (φαράγγια Βίκου & Βοϊδομάτη, δυτική και βορειοδυτική Τύμφη- Δρακόλιμνη) και συγκεκριμένα των κοινοτήτων (Πάπιγκο, Αρίστη, Άγιος Μηνάς, Βίκος, Μονοδέντρι, Καπέσοβο, Βραδέτο, Βρυσσώρι). Περισσότερα για τον Εθνικό Δρυμό Βίκου- Αώου στο Παράρτημα Ι-13.

Εθνικός Δρυμός Πίνδου/ Βάλια-Κάλντα ΕΖΔ- SCI, κωδ: GR1310003)

Ιδρύθηκε το 1966 {Β.Δ. 487/1966, (120/ΤΑ/1966)}. Περιλαμβάνει την κοιλάδα που είναι γνωστή με την ονομασία «Βάλια-Κάλντα» και τον παραπόταμο του Αώου “Αρκουδόρεμα”, καθώς επίσης και τα γύρω βουνά της οροσειράς του Λύγκου με τις κορυφές: Αυγό

(2.177μ.), Πυροστιά (1.967μ.), Κακοπλεύρι (2.150μ.), Φλέγγα (2.159μ.), Αυτιά (2.052μ.). Αναφορικά με το γεωλογικό υπόστρωμα επικρατεί ο οφιόλιθος. Η έκταση του Δρυμού είναι 6.838 ha και από αυτά τα 3.294 ha αποτελούν τον πυρήνα του. Ανήκει στις ΠΕ Γρεβενών (70% της συνολικής έκτασης) και Ιωαννίνων (30% της συνολικής έκτασης). Στο εσωτερικό του Εθνικού Δρυμού συναντά κανείς ορεινά και υποαλπικά λιβάδια, δάση κύρια αμιγή δάση κωνοφόρων και συγκεκριμένα μαύρης πεύκης (*Pinus nigra*) αλλά και λευκόδερμης πεύκης (*Pinus leucodermis*), καθώς και οξιάς (*Fagus sylvatica*). Μικρό τμήμα του Εθνικού Δρυμού Πίνδου (Βάλια Κάλντα) προς τα δυτικά και νοτιοδυτικά περιλαμβάνει περιοχές του Δήμου Ζαγορίου και συγκεκριμένα των κοινοτήτων Βοβούσας και Φλαμπουραρίου. Περισσότερα στο σχετικό συνοδευτικό Παράρτημα Ι-13.

5.5.2.12.3 Καταφύγια Άγριας Ζωής (ΚΑΖ)

Στην περιοχή του Ζαγορίου υπάρχουν ορισμένες περιοχές που έχουν θεσμοθετηθεί ως Καταφύγια Άγριας Ζωής (ΚΑΖ) ή ως περιοχές προσωρινής απαγόρευσης της θήρας. Στα ΚΑΖ δίνεται η δυνατότητα να εφαρμοστούν μέτρα διαχείρισης προς όφελος της άγριας πανίδας και αυτοφυούς χλωρίδας, αν και συνήθως τα μέτρα που λαμβάνονται περιορίζονται αποκλειστικά και μόνο στον περιορισμό (απαγόρευση) της θήρας. Περιοχές που είναι χαρακτηρισμένες ως καταφύγια Άγριας Ζωής μπορεί να εμπεριέχονται και σε άλλες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών, όπως είναι οι Εθνικοί Δρυμοί, τα Εθνικά Πάρκα και οι περιοχές Natura 2000, μια και η θεσμοθέτηση αυτών συνήθως δεν σχετίζεται απαραίτητα με ειδικούς περιορισμούς στην εξάσκηση της θήρας. Αρμόδια υπηρεσία για τα ΚΑΖ είναι η Δασική Υπηρεσία. Στο Παράρτημα Ι-14 περιλαμβάνονται πληροφορίες για τα πέντε (5) ΚΑΖ που βρίσκονται εξολοκλήρου ή μερικώς στο Ζαγόρι, κατανεμημένα ανά περιοχή ευθύνης του αρμόδιου Δασαρχείου.

5.5.2.12.4 Τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (ΤΙΦΚ)

Στο Ζαγόρι, σύμφωνα με τη βάση ΦΙΛΩΤΙΣ, είναι καταγεγραμμένες 11 περιοχές οι οποίες είναι ήδη χαρακτηρισμένες ή πληρούν τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστούν ως Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους. Οι περιοχές αυτές είναι οι εξής:

- ΑΤ3011026 Φαράγγι Μονής Ρογκοβού,
- ΑΤ3011073 Δίλοφο Ζαγορίου,
- ΑΤ3010048 Καπέσοβο και Βραδέτο Ζαγορίου,
- ΑΤ3011044 Οροπέδιο Μονοδενδρίου Ιωαννίνων,
- ΑΤ3010049 Φαράγγι Βίκου και ποταμός Βοϊδομάτης,
- ΑΤ3011027 Κήποι, Κουκούλι και το μεταξύ τους φαράγγι,
- ΑΤ3011018 Εκκλησιάκι Ταξιαρχών στα Κάτω Πεδινά,
- ΑΤ3010046 Μονοδένδρι και Βίτσα Ζαγορίου,
- ΑΤ3011012 Συμβολή Αώου-Βοϊδομάτη,
- ΑΤ3011013 Χαράδρα Αώου,

- ΑΤ3010047 Μικρό και Μεγάλο Πάπιγκο.

5.5.2.12.5 Γεωπάρκο Βίκου- Αώου

Το Γεωπάρκο Βίκου- Αώου (<http://vikosaosgeopark.com>) βρίσκεται στην ΠΕ Ιωαννίνων της Περιφέρειας Ηπείρου και καταλαμβάνει έκταση 1.217 τετ. χλμ. στις περιοχές των Δήμων Ζαγορίου και Κόνιτσας. Είναι αναγνωρισμένο ως μέλος των Παγκόσμιων Γεωπάρκων UNESCO και αποτελεί μέλος του Ευρωπαϊκού Δικτύου Γεωπάρκων (European Geopark Network- EGN) καθώς και του Παγκόσμιου Δικτύου Γεωπάρκων (Global Geopark Network- GGN). Περιλαμβάνει 62 οικισμούς, οι κάτοικοι των οποίων ασχολούνται ως επί το πλείστον με τον τουρισμό, τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη δασοπονία και τη μεταποίηση. Στον χώρο κυριαρχούν τα φαράγγια του Βίκου και του Αώου, τα ψηλά βουνά της Βόρειας Πίνδου και κυρίως η Τύμφη (υψ. 2497μ) και ο Σμόλικας (υψ. 2637μ), καθώς και οι ποταμοί Αώος, Βοϊδομάτης και Σαραντάπορος.

Η γεωλογική ιστορία του Γεωπάρκου αρχίζει πριν από 200 εκατομμύρια χρόνια, στην αρχή της Ιουρασικής εποχής. Πετρώματα ιζηματογενή (ασβεστόλιθοι, δολομίτες, φλύσχη) και μαγματικά συγκροτούν τη γεωλογική δομή της περιοχής. Ταχείες ανοδικές κινήσεις, νεοτεκτονική δραστηριότητα και κλιματικές εναλλαγές προκάλεσαν έντονη διάβρωση του γεωλογικού υπόβαθρου και μορφοποίησαν το τοπίο όπως το βλέπουμε σήμερα.

Στο Γεωπάρκο συναντούμε πλούσια και πυκνά δάση, θαμνώνες, υποαλπικά λιβάδια και έντονα βραχώδεις περιοχές, ενώ οι δύο Δρακόλιμνες -με τους μύθους που τις συνδέουν- δίνουν μια σπάνια ομορφιά στο άγριο ορεινό τοπίο. Στο Γεωπάρκο φύονται περισσότερα από 1.700 είδη και υποείδη φυτών, ανάμεσα στα οποία συγκαταλέγονται πολλά σπάνια και αρκετά ενδημικά είδη. Η άγρια πανίδα είναι πλούσια και αξιόλογη με χαρακτηριστικούς αντιπροσώπους το αγριόγιδρο, την αρκούδα, τον λύκο, τη βίδρα, τον χρυσαετό και τον ασπροπάρη.

Οι ανθρωπογεωγραφικές ενότητες που συμπεριλαμβάνονται στο Γεωπάρκο Βίκου- Αώου ξεχωρίζουν για την ιδιαίτερη πολιτισμική τους ταυτότητα, έχοντας σήμερα αφήσει ως ίχνη τα αναρίθμητα μνημεία όλων των ιστορικών περιόδων και τον πλούτο πολλών αξιόλογων αρχιτεκτονικά κτισμάτων, βάσει των οποίων 32 οικισμοί έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακοί. Στον πολιτισμικό πλούτο της περιοχής συγκαταλέγονται και τα θρησκευτικά μνημεία, όπως ναοί εντός και γύρω από τους οικισμούς της περιόδου από τον 16^ο έως τον 19^ο αιώνα, καθώς και μοναστήρια χτισμένα σε απομακρυσμένες και δύσβατες περιοχές, όπως οι μονές Σπηλιώτισσας, Ρογκοβού και Σουδενών στο Ζαγόρι, αλλά και Στομίου, Μόλιστας, Μολυβδοσκεπάστης και Κλαδόρμης στην Κόνιτσα. Αναπόσπαστο κομμάτι του οικιστικού δικτύου της περιοχής και άριστο δείγμα της προβιομηχανικής τεχνολογίας και των Ηπειρωτών μαστόρων, η τέχνη των οποίων έφτασε στο αποκορύφωμά της τον 18^ο και 19^ο αιώνα, αποτελεί το πλήθος των διατηρημένων πέτρινων τοξωτών γεφυριών, όπως το γεφύρι του Πλακίδα και του Κόκορου στο Ζαγόρι καθώς και του Αώου και της Μαύρης Πέτρας στην Κόνιτσα.

Πολλές ορειβατικές και πεζοπορικές διαδρομές οδηγούν στις μεγάλες κορυφές του Σμόλικα, της Τύμφης και όλων των υπόλοιπων βουνών της περιοχής. Παλιά μονοπάτια, γεφύρια και πέτρινες σκάλες οδηγούν τον επισκέπτη σε τοπία απaráμιλλης ομορφιάς, μέσα από σηματοδοτημένα μονοπάτια που ενώνουν τα χωριά μεταξύ τους. Οι πολλοί δασικοί δρόμοι προσφέρονται για ποδήλατο βουνού, ενώ υπάρχει και πίστα απογείωσης για τους λάτρεις του παραπέντε.

Από το Γεωπάрко διέρχεται ένα σημαντικό τμήμα του μεγάλου πεζοπορικού μονοπατιού της Περιφέρειας Ηπείρου (Epirus Trail: <http://www.epirustrail.gr>) και στο Γεωπάрко διεξάγεται ο διεθνούς φήμης αγώνας ορεινού τρεξίματος «Zagori Mountain Running». Ανεξάντλητο περιηγητικό και επιστημονικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι χαράδρες του Αώου και του Βίκου. Τα νερά των ποταμών Αώου και Βοϊδομάτη ενδείκνυνται για υδάτινες αθλητικές δραστηριότητες, όπως ράφτινγκ και καγιάκ και οι ιαματικές πηγές του Γεωπάρκου (με νερό ή ατμό) παρέχουν στιγμές χαλάρωσης στον επισκέπτη.

Η περιοχή αποτελεί πόλο έλξης για τους λάτρεις της αθλητικής σπηλαιολογίας –έχει καταγραφεί η ύπαρξη 300 σπηλαιοβάραθρων-, της αναρρίχησης και της παρατήρησης της χλωρίδας, της ορνιθοπανίδας και λοιπής άγριας πανίδας. Ενδιαφέρον, όσον αφορά τον γεω-τουρισμό, παρουσιάζουν οι δέκα γεω-διαδρομές και οι πέντε θεματικές ερμηνευτικές διαδρομές του Γεωπάρκου. Φιλόξενα καταλύματα για διαμονή και χώροι εστίασης υπάρχουν σχεδόν σε όλους τους οικισμούς του Γεωπάρκου και στα βουνά λειτουργούν κατά την θερινή περίοδο τρία ορειβατικά καταφύγια.

Στόχος ίδρυσης του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου είναι η ανάδειξη, προβολή και προστασία της περιοχής ως γεωλογικό μνημείο της φύσης παράλληλα με την ανάδειξη του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής μέσα από τον ιδιαίτερο τοπικό πολιτισμό και την ιστορία. Η ίδρυση του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου στοχεύει στην περαιτέρω ανάπτυξη του ποιοτικού τουρισμού στους Δήμους Κόνιτσας και Ζαγορίου και γενικότερα στην ΠΕ Ιωαννίνων και στην Περιφέρεια Ηπείρου, όπου στο φυσικό περιβάλλον, τον πολιτισμό, τα μνημεία, τις Προστατευόμενες Περιοχές (Εθνικοί Δρυμοί, Εθνικά Πάρκα κτλ) και την ιδιαίτερη τοπική αρχιτεκτονική και γενικότερα το ανθρωπογενές περιβάλλον προστίθεται μια επιπλέον ενδιαφέρουσα οπτική γωνία που αποτελεί ένα επιπρόσθετο πόλο έλξης επισκεπτών, τα μοναδικά και σπάνια γεωλογικά και γεωμορφολογικά μνημεία του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου, τα οποία είναι αλληλένδετα με τη φύση και τον πολιτισμό της περιοχής.

Αντιπροσωπευτικοί μάρτυρες των γεγονότων της γεωλογικής ιστορίας της περιοχής είναι οι 51 Γεώτοποι του Γεωπάρκου, που διακρίνονται σε επτά κατηγορίες: {Πηγές (7), Τεκτονικές δομές (ρήγματα- πτυχές) (13), Ποτάμιες αναβαθμίδες (3), Βραχοσκεπές (2), Πανοραμικές θέσεις (7), Καρστικές μορφές (12) και Παγετωνικές μορφές (7)} και παρουσιάζουν ιδιαίτερο γεωλογικό ενδιαφέρον, σπανιότητα και ομορφιά.

Από το σύνολο των 51 γεωτόπων του Γεωπάρκου οι 32 βρίσκονται στο Ζαγόρι. Πιο συγκεκριμένα στο Ζαγόρι βρίσκονται: 3 Πηγές, 6 Τεκτονικές δομές (ρήγματα- πτυχές), 2

Ποτάμιες αναβαθμίδες, 1 Βραχοσκεπή (όρια Ζαγορίου- Κόνιτσας), 4 Πανοραμικές θέσεις, 12 Καρστικές μορφές και 5 Παγετωνικές μορφές.

Συνοπτική περιγραφή εκείνων των γεωτόπων του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου που βρίσκονται στο Ζαγόρι επισυνάπτεται στο σχετικό συνοδευτικό Παράρτημα Ι-7.

Ο αναγνωρισμένος Φορέας Διαχείρισης του Γεωπάρκου Βίκου Αώου από την UNESCO είναι η Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε. Στο πλαίσιο της αποτελεσματικής διαχείρισής του Γεωπάρκου, σύμφωνα με τους κανονισμούς της UNESCO και των Δικτύων των Γεωπάρκων, η Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε. δημιούργησε και έθεσε σε λειτουργία την Επιτροπή Διατήρησης και Ανάδειξης Γεωπάρκου Βίκου- Αώου (Ε.ΔΙ.Α.ΓΕ. Βίκου- Αώου) στην οποία επιπρόσθετα συμμετέχουν η Περιφέρεια Ηπείρου, η Ελληνική Αρχή Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών- Περιφερειακή Μονάδα Ηπείρου, και οι Δήμοι Ζαγορίου και Κόνιτσας. Παράλληλα υπάρχει στενή συνεργασία με άλλους φορείς, όπως ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου και το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κόνιτσας.

5.5.2.13 Πολιτιστικό απόθεμα- Μνημεία

Στο Ζαγόρι εντοπίζεται μεγάλος αριθμός αρχαιολογικών χώρων, θέσεων και τυπολογική ποικιλία μνημείων τα οποία ανήκουν στην αρμοδιότητα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων και της Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Βορείου Ιονίου και Δυτικής Μακεδονίας.

Σύμφωνα με τα δεδομένα καταγραφής της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων, στην περιοχή του Ζαγορίου υπάρχουν συνολικά **127 αρχαιολογικοί χώροι-θέσεις και εκκλησιαστικά μνημεία** που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά της, στην πλειονότητά τους ενοριακοί ναοί και μοναστήρια. Το σύνολο των θέσεων/ μνημείων είναι διάσπαρτα σε ολόκληρο το Ζαγόρι, αφού εντοπίζονται σε 42 από τις 44 κοινότητες του Δήμου. (Παράρτημα Ι-15).

Επίσης στην περιοχή του Ζαγορίου υπάρχουν συνολικά **117 μνημεία**, εξαιρετικά δείγματα λαϊκής αρχιτεκτονικής και προβιομηχανικής τεχνολογίας, αρμοδιότητας της Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Βορείου Ιονίου και Δυτικής Μακεδονίας (Παράρτημα Ι-16), από τα οποία τα 57 είναι πέτρινα γεφύρια, τα 52 χαρακτηρισμένα ως οικίες και αρχοντικά, κτιριακά συγκροτήματα και δημοτικά σχολεία και σχολές, τα 6 νερόμυλοι- νεροτριβές και μια στέρνα καθώς και ένα πετρόχτιστο μονοπάτι (σκάλα).

Επιπλέον στην αρμοδιότητα της Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Βορείου Ιονίου και Δυτικής Μακεδονίας υπάγονται δύο ιστορικοί τόποι στο Ζαγόρι:

(α) Ιστορικός τόπος του οικισμού Δίλοφου Ζαγορίου. Χαρακτηρίστηκε ως ιστορικός τόπος, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. δ. και 16 του Ν. 3028/2002, λόγω της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής και λαογραφικής σημασίας του.

(β) Ιστορικός τόπος του οικισμού Καπεσόβου Ιωαννίνων. Χαρακτηρίστηκε ως ιστορικός τόπος, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 12 παρ. 3, άρθρο 16 και το άρθρο 73 παρ. 13, του Ν. 3028/2002, διότι με τη σχετική οριοθέτηση καθίσταται πληρέστερη και αποτελεσματικότερη η προστασία του.

Χάρη στην πλούσια αρχιτεκτονική κληρονομιά του Ζαγορίου, οι **46** από τους **54** συνολικά οικισμούς του Δήμου Ζαγορίου έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακοί, από τους οποίους οι **20** υπάγονται στη Ζώνη Α του Π.Δ. Ζαγορίου και οι **26** στη Ζώνη Β του ίδιου Π.Δ. Για τον ίδιο λόγο το ΥΠΕΝ (πρώην ΥΠΕΚΑ – ΥΠΕΧΩΔΕ) έχει προχωρήσει στην κήρυξη ως μνημείων **59** κτιριακών κατασκευών, κυρίως οικιών και αγροτικών εργασιών, όπως είναι τα αλώνια, οι καλύβες κλπ.

Πίνακες με τα Μνημεία ανά κατηγορία επισυνάπτονται στο Παράρτημα II:

- Πίνακες 4 & 5: Θέσεις/ Μνημεία αρμοδιότητας Εφορείας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων,
- Πίνακας 6: Μνημεία αρμοδιότητας Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Βορείου Ιονίου και Δ. Μακεδονίας,
- Πίνακας 7: Μνημεία αρμοδιότητας ΥΠΕΝ,
- Πίνακας 8: Χαρακτηρισμένοι παραδοσιακοί οικισμοί (Ζώνη Α και Β Σύμφωνα με το Π.Δ. Ζαγορίου).

Οι θέσεις των κηρυγμένων θέσεων/μνημείων και των παραδοσιακών οικισμών αποτυπώνονται στον Χάρτη 4 του Παραρτήματος IV.

5.5.3 Ανάπτυξη αξιολόγησης και ζητημάτων

Αρχιτεκτονική-αγροτική και άυλη πολιτιστική κληρονομιά

Οι καταγεγραμμένοι αρχαιολογικοί χώροι, τα πλείστα ιστορικά μνημεία και δράσεις στο περιβάλλον του Ζαγορίου, αντιπροσωπεύουν ορισμένους χρονολογικούς ορίζοντες του ιστορικού τοπίου, το οποίο συνεχώς μεταβάλλεται και μεταμορφώνεται με το πέρασμα του χρόνου, ενώ ταυτόχρονα προσδίδουν σε αυτό μια μορφή σταθερότητας, αποτυπώνοντας ιστορικά γεγονότα στη συλλογική μνήμη, υποβοηθώντας συνεπώς στην ερμηνεία και αντίληψη του πολιτισμικού τοπίου από τους ίδιους τους κατοίκους αλλά και τους επισκέπτες.

Η ερμηνεία του τοπίου και το πολιτιστικό τοπίο είναι αλληλένδετα γιατί και τα δύο έχουν να κάνουν με ιδέες, έννοιες και ερμηνείες, δυναμικές και διαλόγους. Στο τοπίο του Ζαγορίου, στις μνήμες και τη φαντασία των ανθρώπων, ενσωματώνεται το άυλο στο υλικό και συνδέεται με τοπωνύμια, μύθους, τελετουργίες και άλλες εθιμικές πρακτικές που εμπίπτουν στη λαογραφία. Στο μυαλό των ανθρώπων σπάνια υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ των ορατών και αόρατων -ή υλικών και άυλων- στοιχείων των τοπίων. Ιστορίες και μύθοι προικίζουν τοπία με έννοιες που υπερβαίνουν την άμεση παρατήρηση και έτσι

βοηθούν στη δημιουργία «διανοητικών χαρτών» των ανθρώπων, και συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση για τον τόπο.

Ο πλούτος του πολιτιστικού περιβάλλοντος του Ζαγορίου έχει σε προηγούμενα κεφάλαια τεκμηριωθεί, αλλά προκύπτουν ζητήματα αναφορικά με την μέχρι τώρα προστασία και διατήρησή του, τα οποία θεωρούμε χρήσιμο να αναφερθούν, ώστε μέσα από τους άξονες δράσεων που προτείνονται να ληφθούν υπόψη στη μελλοντική διαχείριση του πολιτιστικού τοπίου. Για λόγους πρακτικούς, ανάλυσης και αξιολόγησης η κληρονομιά έχει διαχωριστεί σε κατηγορίες, όπως υλική και άυλη, αρχιτεκτονική, αγροτική και βέβαια φυσική.

Μία από τις πιο βασικές αξίες του τοπίου αφορά στην υλική κληρονομιά και συγκεκριμένα στο δομημένο περιβάλλον, δεδομένου ότι στο Ζαγόρι σχεδόν όλοι οι οικισμοί έχουν χαρακτηριστεί 'παραδοσιακοί' χάρη στην ιδιαίτερη, ορεινή αρχιτεκτονική κληρονομιά τους.

Κομμάτι της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί η παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Η σημασία και η αναγκαιότητα της προστασίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι αναγνωρισμένη. Στην εισαγωγή της Σύμβασης για την παραδοσιακή αρχιτεκτονική κληρονομιά (ICOMOS 1999) αναφέρεται: *«Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική κληρονομιά είναι σημαντική. Είναι η θεμελιώδης έκφραση του πολιτισμού μιας κοινωνίας, της σχέσης της με τον τόπο της και ταυτόχρονα είναι η έκφραση της παγκόσμιας πολιτιστικής ποικιλότητας. (...) Η επιβίωση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής απειλείται, σε παγκόσμιο επίπεδο, από τις δυνάμεις της οικονομικής, πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής ομογενοποίησης».*

Από το κεφάλαιο τεκμηρίωσης προκύπτει ότι στο Ζαγόρι υπάρχει μεγάλη τυπολογική και χρηστική ποικιλία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της ξερολιθιάς, που αποτελεί έκφραση μιας λαϊκής αρχιτεκτονικής ανώνυμης που προήλθε όχι από αρχιτέκτονες αλλά από αγρότες ή από χτίστες που κατείχαν τη μακροχρόνια παράδοση της τέχνης της ξερολιθιάς.

Είναι παρόντα όλα τα είδη κτισμάτων, είτε πρόκειται για κτίρια με μνημειακό χαρακτήρα που σχετίζονται με κοινωνικές, εκπαιδευτικές ή θρησκευτικές δραστηριότητες όπως: σχολεία και σχολές, εκκλησίες και μοναστήρια, είτε σχετίζονται με οικονομικές, παραγωγικές διαδικασίες και ασχολίες των κατοίκων (γεωργία, κτηνοτροφία, δασοπονία), με δίκτυα επικοινωνίας και μεταφορών, όπως: λιθόστρωτοι δρόμοι μονοπάτια και γεφύρια που συνιστούν δίκτυο επικοινωνίας με τα χωράφια, τους βοσκότοπους και τους οικισμούς, νερόμυλοι, βρύσες, ξωκλήσια, αλώνια, καλύβες, αναβαθμίδες, αναλημματικοί τοίχοι κλπ.

Αναφορικά με την κατάσταση και το καθεστώς προστασίας των μνημείων, κινητών και ακινήτων, που χρονολογούνται μέχρι το 1830 και εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων, λόγω του θρησκευτικού και μνημειακού τους χαρακτήρα έχουν μέχρι σήμερα τύχει επαρκούς προστασίας, νομικής αλλά και κοινοτικής, καθότι οι ίδιοι οι κάτοικοι αποδίδουν σε αυτά μεγαλύτερη αξία, γεγονός που τα διαφοροποιεί από τα νεότερα κυρίως μνημεία, τα οποία σχετίζονται κυρίως με την αγροτική κληρονομιά. Ωστόσο, η διατήρηση και αυτών των μνημείων, σύμφωνα με την

Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων, απειλείται και κινδυνεύει με διαρκή φθορά που επιτείνουν οι δυσμενείς καιρικές συνθήκες κατά τη διάρκεια του χειμώνα, η ερήμωση των κοινοτήτων, η αρχαιοκαπηλία και η έλλειψη πόρων για τη διενέργεια μελετών και εργασιών αποκατάστασης των μνημείων, παράγοντες που δυσχεραίνουν το έργο διάσωσής τους.

Οι αγροτικές και ποιμενικές κατασκευές είναι διασκορπισμένες παντού στο τοπίο του Ζαγορίου, εντός και εκτός των οικισμών του. Χωρίς να έχουν μνημειώδη χαρακτήρα, ενσωματώνουν την πρακτική σοφία ως προς τα τεχνικά ζητήματα (βλ. για παράδειγμα τη λειτουργία των νερόμυλων και των υδροπρίονων) και τις κοινωνικές αξίες των κατοίκων. Ανάμεσα σε αυτές, εύκολα εντοπίζει κανείς αναβαθμίδες και ξερολιθιές, αλώνια, νερόμυλους, γεφύρια, πηγές, στέρνες, πηγάδια, παραδοσιακά μονοπάτια: δείγματα ανώνυμης λαϊκής αρχιτεκτονικής. Αυτά τα κτίσματα όμως, αν και πολλές φορές έχουν ιστορική αξία και χρήζουν προστασίας, συντήρησης και ανάδειξης, δεν είναι εφικτό να μελετηθούν αυτόνομα. Ανήκουν σε ένα ευρύτερο δίκτυο φυσικών, πολιτιστικών και κοινωνικών πόρων που συντήρησαν τη ζωή και τις κοινωνικές σχέσεις στο Ζαγόρι - και ευρύτερα στην ελληνική ύπαιθρο - για εκατοντάδες χρόνια πριν την επικράτηση των σύγχρονων βιομηχανικών μέσων παραγωγής και μεταφοράς, και σε αρκετές περιπτώσεις τη συντηρούν ακόμη και σήμερα.

Μέσα σε αυτό το σύστημα τα υλικά και άυλα στοιχεία συνυπάρχουν και αλληλοσυμπληρώνονται, δημιουργώντας ένα πλούσιο αρχείο που αφηγείται τον αγροτοποιομενικό βίο εκτός του αστικού χώρου, στο πρόσφατο παρελθόν. Το αγροτικό τοπίο φέρει τα πολιτιστικά στοιχεία, την ιστορία, τις παραδόσεις και τις μνήμες των ανθρώπων που έζησαν σε αυτό, δημιουργώντας ένα δίκτυο φυσικής, αρχιτεκτονικής και άυλης κληρονομιάς, το οποίο, αν και πλέον εν πολλοίς αδρανές, εξακολουθεί να υφίσταται και να συγκροτεί σε μεγάλο βαθμό τη φυσιογνωμία του Αγαθού.

Η άυλη κληρονομιά εκδηλώνεται, μεταξύ άλλων, σε έναν τομέα που τον λέμε κωδικά «γνώσεις για τη φύση και το σύμπαν», συχνά αντικατοπτρίζοντας συγκεκριμένες τεχνικές βιώσιμης χρήσης της γης, που λαμβάνουν υπόψη τα χαρακτηριστικά και τα όρια του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και μια συγκεκριμένη πνευματική σχέση με τη φύση, που οδηγεί σε αιφορικές πρακτικές διαχείρισης του περιβάλλοντος και την αποτροπή φυσικών καταστροφών, όπως οι πολύτιμες γνώσεις των μετακινούμενων κτηνοτρόφων για την προστασία από τις πυρκαγιές και από τις πλημμύρες. Πρόκειται για την τοπική γνώση, γνώση που προκύπτει από την παρατήρηση και μεταδίδεται από στόμα σε στόμα, με την εμπειρία και που σε κάποιες περιπτώσεις, εμπλέκονται με προλήψεις και δεισιδαιμονικές αντιλήψεις, όπως αυτές για τα Ιερά Δάση που βρίσκονται γύρω από τα χωριά, προστατεύοντάς τα από πλημμύρες και κατολισθήσεις. Ουσιαστικά πρόκειται για γνώσεις αιφορικής διαχείρισης του νερού.

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά έχει και υλικές διαστάσεις. Τα μνημεία, κινητά και ακίνητα, είναι όλα προϊόντα άυλων τεχνογνωσιών: οικοδομικής τέχνης, λιθοτεχνίας, υφαντικής, μουσικής αλλά και καλλιεργητικών τεχνικών, και γενικότερα γνώσεων -ή και πεποιθήσεων-

που αφορούν το σύμπαν και τη φύση, όπως τις βλέπουμε να οργανώνουν το πολιτιστικό τοπίο. Φορείς όμως όλων αυτών των γνώσεων είναι οι άνθρωποι, οι οποίοι και τις μεταδίδουν από γενιά σε γενιά, και η διάδοση των οποίων διαταράσσεται με την απομάκρυνση των ανθρώπων από τους αρχικούς τους Αγαθούς, καθώς ο χώρος είναι ένα από τα κοινωνικά πλαίσια μέσα στα οποία εγγράφεται η μνήμη των ανθρώπων, ατομική και συλλογική.

Η πληθυσμιακή αποδυνάμωση της περιοχής, κατά τον 20ο αιώνα, κυρίως τις δεκαετίες '40 - '50 και '60 - '70, είχε σαν αποτέλεσμα και την εγκατάλειψη πολλών παραδοσιακών οικισμών και μαζί την εγκατάλειψη των παραδοσιακών παραγωγικών δραστηριοτήτων που επέφεραν την φθορά της ξερολιθικής κληρονομιάς του αγροτικού τομέα, ενώ οι οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές οδήγησαν στη χρήση νέων υλικών και νέων τρόπων κατασκευής, ακόμα και νέων τρόπων δόμησης που αλλοίωσε το τοπίο. Οι όροι δόμησης που επιβάλλονται από το 1978 και μετά, περιορίζουν, ως ένα βαθμό την αλλοίωση, δίχως ωστόσο να εξασφαλίσουν την ολοκληρωμένη προστασία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Επιπλέον, μέσα σε ένα σύγχρονο αναπτυξιακό πλαίσιο τουριστικής ανάπτυξης, νέες κατασκευές αναπαριστούν την παράδοση σε μία εκτός μορφολογικής, τυπολογικής και κατασκευαστικής, ως προς αυτή, συνέπεια εκδοχή, αλλοιώνοντας μορφολογικά το οικιστικό τοπίο.

Όπως ήταν μάλλον φυσικό, η μετακίνηση της οικονομικής δραστηριότητας του Ζαγορίου από τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα στον τομέα της παροχής υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης και της ραγδαίας ανάπτυξης του τουρισμού κατά τις τελευταίες δεκαετίες, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη σταδιακή εγκατάλειψη των αγροτικών κτισμάτων. Παράλληλα, οι τεχνολογικές εξελίξεις στο πεδίο της παραγωγής εκσυγχρόνισαν τις διάφορες αγροτικές και κτηνοτροφικές διαδικασίες, οδηγώντας στην περαιτέρω απαξίωση των παραδοσιακών μεθόδων και μέσων παραγωγής. Έτσι, πολλά, ίσως τα περισσότερα από τα κτίσματα της άλλοτε αγροτικής ζωής του Ζαγορίου, όπως τα αλώνια, οι νερόμυλοι και τα υδροπρίονα, έχουν χάσει τη χρηστική τους αξία και συχνά στέκουν ή κείνται παραμελημένα, μεταφέροντας μια εικόνα εγκατάλειψης του τοπίου. Απότοκο αυτής της διαδικασίας είναι η φυσική τους φθορά που φαίνεται να αποτελεί σήμερα τον μεγαλύτερο κίνδυνο για το μέλλον του αγροτικού τοπίου. Ελλείψει συντήρησης, τα υλικά αυτά κατάλοιπα είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε φυσικές καταστροφές και εκτεθειμένα στα καιρικά φαινόμενα, πράγμα που οδηγεί προοδευτικά στην εξάλειψή τους.

Γενικά θα λέγαμε ότι το αγροτικό τοπίο του Ζαγορίου στην πλειονότητά του βρίσκεται σε μία μεταβατική φάση από αγροτικό σε δασικό- θαμνώδες τοπίο, λόγω της εγκατάλειψης ή της τροποποίησης των παραδοσιακών δραστηριοτήτων πρωτογενούς παραγωγής (γεωργία, κτηνοτροφία) και της επανακυριαρχίας της φυσικής βλάστησης (δρυοδάση κτλ), που -ως φαίνεται- προϋπήρχε, με αποτέλεσμα οι σχετιζόμενες με τη γεωργική παραγωγή κατασκευές (ξερολιθιές συγκράτησης εδάφους- αναβαθμίδες, αχυροκαλύβες, συστήματα άρδευσης, ξερολιθιές προστασίας καλλιεργειών κτλ) να έχουν εγκαταλειφθεί και πολλές να σώζονται σε κακή κατάσταση ή να έχουν καταρρεύσει.

Επιπλέον, η κτηνοτροφία είτε έχει περιοριστεί κατά πολύ είτε έχει τροποποιηθεί σημαντικά. Η παραδοσιακή οικόσιτη αιγοπροβατοτροφία που αποτελούσε χαρακτηριστική δραστηριότητα των οικογενειών του κάθε οικισμού και η χρηστή χρήση της γης, μέσα από ένα σύστημα κοινοτικής διαχείρισης δεν υφίσταται σήμερα, εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις και μόνο σε πολύ μικρή κλίμακα. Η μετακινούμενη κτηνοτροφία, που στην πλειονότητα αποτελούνταν από μεγάλα κοπάδια προβάτων, που χρησιμοποιούσαν κατά το θέρος τις πολύ ορεινές- υποαλπικές περιοχές (Τύμφη, Μιτσικέλι, Στούρος, Κουκουρούτζος, Κλέφτες- Φλάμπουρο κá) σήμερα -εκτός από ελάχιστες περιπτώσεις- έχει αντικατασταθεί από μεγάλης κλίμακας εκτροφή βοοειδών σε εκτατική μορφή. Ως εκ τούτου, οι κατασκευές στην ύπαιθρο που σχετίζονται με την κτηνοτροφία (στάνες, στρούγκες, μαντριά, καλύβες βοσκών κτλ) στην πλειονότητά τους έχουν καταρρεύσει.

Και αν αυτά ισχύουν για τα νεότερα υλικά μνημεία, για τα στοιχεία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς τα πράγματα γίνονται ακόμη πιο δύσκολα, καθώς η άυλη πολιτιστική κληρονομιά είναι η ζώσα παράδοση, η οποία διατηρείται μέσα από την επιτέλεσή της σε μια συγκεκριμένη κοινότητα.

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί πως παρά το γεγονός ότι η πλειοψηφία των παλιών αγροτικών κτισμάτων στο Ζαγόρι, κατάλοιπων μιας κάποτε ακμαίας αγροτοκτηνοτροφικής οικονομίας, έχουν εδώ και καιρό περιπέσει σε αχρηστία, είναι ακόμα ορατά στους κατοίκους του Ζαγορίου, ως σημαντικά στοιχεία μιας παλαιότερης εποχής την οποία έχουν ζήσει είτε προσωπικά είτε μέσω των αφηγήσεων των γηραιότερων μελών της κοινότητας. Θεωρούνται σημαντικά για τον ρόλο τους να μεταφέρουν τη γνώση για τις δραστηριότητες, τις τεχνικές και τις ζωές των ανθρώπων του πρόσφατου παρελθόντος, καθώς και επειδή είναι στενά συνδεδεμένα με προσωπικές αναμνήσεις και εμπειρίες. Οι αξίες της κοινοτικής μνήμης, της ταυτότητας και της υπερηφάνειας είναι ανάμεσα στις πιο σημαντικές ποιότητες που εγγράφονται στα αγροτικά μνημεία από τους κατοίκους του Ζαγορίου, μεταγράφοντάς τα σε αποταμιευτήρες/παρακαταθήκες τοπικής ιστορίας, συλλογικής αλλά πολύ συχνά προσωπικής-οικογενειακής. Παρόλα αυτά, φαίνεται ότι υπάρχει κάποια ιεραρχία στην προσδιδόμενη σημασία, καθώς τα αγροτικά μνημεία φαίνεται να αξιολογούνται ως λιγότερο σημαντικά σε σχέση με την «επίσημη» αρχαιότερη κληρονομιά, δηλαδή τα κλασικά μνημεία ή τις βυζαντινές εκκλησίες.

Τα νεότερα αυτά μνημεία - κινητά και ακίνητα - καθώς και τα άυλα στοιχεία, είναι ίσως πιο ευάλωτα από τα αρχαία μνημεία σε φυσικές καταστροφές και ανθρώπινες παρεμβάσεις γιατί είναι πολύ περισσότερα από τα αρχαία μνημεία, αλλά λιγότερο αναγνωρίσιμα από αυτά. Δεν είναι άμεσα αναγνωρίσιμα από μη ειδικούς, όπως ένας αρχαιολογικός χώρος ή μια βυζαντινή εκκλησία. Η πλειονότητά τους είναι σε χρήση, και συνήθως είναι στην ιδιοκτησία ιδιωτών και όχι του κράτους.

Βασισμένοι στα παραπάνω φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι τα νεότερα μνημεία της περιοχής δεν προστατεύονται αποτελεσματικά στις μέρες μας. Παρότι ο τελευταίος αρχαιολογικός νόμος (ν. 3028/2002) καλύπτει επαρκέστερα κτίσματα με χρονολογία άνω

των 100 ετών, δεν ισχύει το ίδιο και για τα αντίστοιχα μεταγενέστερα. Για τα τελευταία δεν υπάρχει κανένας περιορισμός σε ενδεχόμενες παρεμβάσεις, όπως επεμβάσεις με ασύμβατα υλικά (π.χ. σκυρόδεμα) ή ακόμη και στη διάλυσή τους. Αν και θεσμικές προβλέψεις υφίστανται, η ελλιπής καταγραφή και τεκμηρίωσή τους αλλά και η αδυναμία αποτελεσματικού ελέγχου εργασιών σε αυτά δυσχεραίνουν κατά πολύ την προστασία τους. Παράλληλα, η συνήθως ασταθής θέση των νεότερων μνημείων στο εσωτερικό των κοινοτήτων που τα φιλοξενούν, ιδιαίτερα σε σχέση με τα σημαντικά κατάλοιπα της πρώιμης και ύστερης αρχαιότητας, κάνουν τη διαχείρισή τους εξαιρετικά προβληματική. Σήμερα, ελάχιστα μόνο αγροτικά κτίσματα έχουν αναγνωριστεί από το κράτος ως μνημεία και αυτό έπειτα από πιέσεις τοπικών φορέων και συλλόγων. Η χαρτογράφηση του αγροτικού τοπίου δεν είναι μόνο θεμελιώδους σημασίας για τον σωστό σχεδιασμό οποιασδήποτε στρατηγικής προστασίας και ανάδειξης, αλλά και για να καταστεί σαφής η σημασία του αγροτικού παρελθόντος στη Ζαγορίσια πολιτιστική τοπογραφία.

Ως μέτρα για την προστασία τους προτείνεται η γρήγορη και σωστή χρήση των θεσμικών εργαλείων για τη θεμελίωση του καθεστώτος προστασίας, δηλαδή χαρακτηρισμός των νεότερων πολιτιστικών αγαθών ως μνημείων, αντίστοιχα και η προληπτική συντήρηση της υλικής κληρονομιάς, ταυτόχρονα με τη διαφύλαξη της άυλης: Απαιτείται εξοικείωση όλων των φορέων διαχείρισης της νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς (κρατικών, δημοτικών - της τοπικής αυτοδιοίκησης όλων των βαθμίδων - και ιδιωτικών) με τα μέτρα προληπτικής συντήρησης και διαφύλαξης. Επειδή τα νεότερα μνημεία, κινητά και ακίνητα, στην πλειονότητά τους βρίσκονται στην κυριότητα ιδιωτών, και όχι του κράτους, η προληπτική συντήρηση είναι ίσως η μόνη φροντίδα για την καλή διατήρησή τους που μπορεί να παρασχεθεί σχετικά εύκολα. Συχνά όμως είναι και η μόνη που χρειάζονται. Η εφαρμογή των κατάλληλων τεχνικών και χρήση ενδεδειγμένων υλικών για την ορθή αποκατάσταση των παλαιών κτηρίων κρίνεται απαραίτητη, ώστε να διατηρηθεί η ιδιομορφία των κτιρίων και των οικισμών.

Η προστασία και η διαχείριση της πολιτιστικής (και αρχιτεκτονικής) κληρονομιάς ανάγεται σε ζητήματα διαχείρισης οικονομικών πόρων, δεδομένου ότι η συντήρηση και αποκατάστασή τους απαιτούν κατά κανόνα εξειδικευμένες εργασίες που συνεπάγονται υπέρογκες δαπάνες. Δεν λείπουν και οι περιπτώσεις, όπου οι ιδιοκτήτες προτιμούν να καταστήσουν τα υπό την κατοχή τους διατηρητέα κατεδαφιστέα με σκοπό τον αποχαρκτηρισμό τους, παρά να εμπλακούν σε μία δαπανηρή και χρονοβόρα διαδικασία.

Ζητήματα διαχείρισης επισκεπτών και κινητικότητα στην περιοχή του Ζαγορίου

Ως βασική οικονομική δραστηριότητα και σημαντικότερη πηγή εσόδων των κατοίκων στην πλειοψηφία των χωριών του Δήμου Ζαγορίου, τα τελευταία 30 χρόνια, έχει αναδειχθεί ο εναλλακτικός και πολιτιστικός τουρισμός, για την ανάπτυξη του οποίου καθοριστικό ρόλο έχει παίξει η αισθητική αξία του ανθρωπογενούς/δομημένου και φυσικού τοπίου σε συνδυασμό με τα πλείστα και διάσπαρτα σημεία ενδιαφέροντος (φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς).

Ωστόσο, τα οικονομικά και κοινωνικά οφέλη που ορισμένοι οικισμοί του Ζαγορίου αποκομίζουν από τον τουρισμό σήμερα, ενδεχομένως να έρχονται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις σε αρνητικό ισοζύγιο αναφορικά με τυχόν περιβαλλοντικά προβλήματα που ενδεχομένως προκύπτουν από αυτόν, π.χ. έλλειψη νερού- δέσμευση πηγών, διάθεση λυμάτων κτλ.

Το Σχέδιο Διαχείρισης καλείται και εδώ να αντιμετωπίσει ένα σημαντικό ζήτημα. Από τη μια πλευρά οι επισκέπτες αποτελούν βασική πηγή εσόδων για τον τόπο και «πρέσβεις» διάδοσης των μοναδικών αξιών του, από την άλλη όμως η ανεξέλεγκτη διασπορά αυτών, η υπερσυγκέντρωση σε καθορισμένα σημεία ή ακόμα και η μη ισόρροπη κατανομή τους στον χώρο ενδέχεται να υποβαθμίσει τον ίδιο τον τόπο ή έστω κάποια από τα επιμέρους χαρακτηριστικά του.

Η υπερβολική συσσώρευση επισκεπτών, σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους του έτους ή/και σε συγκεκριμένα σημεία αυξημένου ενδιαφέροντος ή ακόμα σε συγκεκριμένες περιστάσεις και κατά τη συμμετοχή τους σε δημοφιλείς δραστηριότητες, ενδέχεται να δημιουργήσει προβλήματα στα φυσικά οικοσυστήματα ή σε συγκεκριμένα σπάνια είδη άγριας πανίδας & χλωρίδας ή ακόμα να υποβαθμίζει αισθητικά -για ορισμένους τουλάχιστον επισκέπτες- τον προς χρήση φυσικό πόρο και γενικότερα το τοπίο (π.χ. περιοχή γέφυρας Βοϊδομάτη μεταξύ Αρίστης Παπίγκου, ράφτινγκ στον ποταμό Βοϊδομάτη κτλ).

Οι επισκέπτες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να προσεγγίζουν όσο γίνεται πληρέστερα έναν τόπο που ορίζεται ως Πολιτιστικό Τοπίο και να κινούνται χωρίς δυσκολίες μέσα σε αυτόν. Επίσης πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος του, να ωφεληθούν από τη γνώση που θα αποκομίσουν γι' αυτόν, να ψυχαγωγηθούν και εν τέλει να αισθανθούν συνολικά ικανοποιημένοι.

Η πρόσβαση προς το Ζαγόρι και κατ' επέκταση στο εν δυνάμει πολιτιστικό τοπίο UNESCO και η μετακίνηση εντός αυτού είναι δύο παράμετροι που χρήζουν αναφοράς. Οι επισκέπτες αλλά και οι υπόλοιποι χρήστες θα πρέπει να μπορούν να φθάνουν και να μετακινούνται μέσα σε αυτό χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες. Η εξασφάλιση ικανοποιητικών συνθηκών πρόσβασης και μετακίνησης επιδρά στη δυνατότητα του κοινού να επισκεφθεί το τοπίο, να περιηγηθεί σε αυτό, να το κατανοήσει και να το απολαύσει, ενώ ταυτόχρονα υποστηρίζει και εξυπηρετεί τις καθημερινές δραστηριότητες και μετακινήσεις των κατοίκων.

Βασικό ζήτημα άνετης και εύκολης πρόσβασης και μετακίνησης εντός του Ζαγορίου, για τους κάτοικους, τους εργαζόμενους και κυρίως τους εν δυνάμει επισκέπτες σχετίζεται με το δίκτυο δημόσιων συγκοινωνιών, το οποίο κρίνεται αναποτελεσματικό από άποψη συνδεσιμότητας των χωριών τόσο με την πρωτεύουσα της Π.Ε. Ιωαννίνων, όσο και με άλλα μικρότερης εμβέλειας κοντινά κέντρα (Κόνιτσα, Μέτσοβο, Καλπάκι), αλλά και μεταξύ των ίδιων των οικισμών του Ζαγορίου. Προτείνεται λοιπόν να διερευνηθεί η δυνατότητα βελτίωσης του δικτύου δημοσίων συγκοινωνιών μεταξύ των χωριών του Ζαγορίου και

ενδεχομένως με άλλα κοντινά οικιστικά κέντρα με πρωτοβουλία του Δήμου Ζαγορίου, εν όψει της απόκτησης του καθεστώτος του πολιτιστικού τοπίου της UNESCO.

Η έλλειψη επαρκών χώρων στάθμευσης έξω ή μέσα στους οικισμούς του Ζαγορίου, αποτελεί μια πραγματικότητα, που σε ημέρες αιχμής επισκεψιμότητας (πχ Χριστούγεννα, Πάσχα, Πρωτομαγιά κτλ) επιφέρει κυκλοφοριακή συμφόρηση σε ορισμένους από αυτούς, καθιστώντας δύσκολη έως αδύνατη την επίσκεψη συγκεκριμένων χώρων και μνημείων. Πέρα από τα παραπάνω, το γεγονός αυτό συμβάλλει στη δημιουργία αρνητικής εικόνας σε σημαντική μερίδα επισκεπτών για το Ζαγόρι, ενώ ταυτόχρονα προκαλεί μια έκδηλη αρνητικότητα σε ομάδες κατοίκων που δεν βιοπορίζονται και δεν εμπλέκονται επαγγελματικά με τον τουρισμό.

Ένα κρίσιμο σημείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη στη μελλοντική διαχείριση του τοπίου είναι η δυνατότητα προσβασιμότητας χωρίς αποκλεισμούς σε άτομα με ειδικές ανάγκες και προβλήματα κινητικότητας. Σε κάποια χωριά, χώρους ή σημεία υψηλής επισκεψιμότητας θα πρέπει να γίνει μελέτη πρόβλεψης τεχνικής διαμόρφωσης χώρων και δημιουργίας και εγκατάστασης απαραίτητων υποδομών, ώστε η δυνατότητα επίσκεψής τους από ΑΜΕΑ (π.χ. μουσεία, κέντρα ενημέρωσης, θέσεις πανοραμικής θέασης, επιλεγμένα σημεία ενδιαφέροντος) να είναι εφικτή με ασφάλεια και χωρίς να προκληθεί αλλοίωση του τοπίου.

Ξεχωριστή μνεία πρέπει να γίνει για τους λάτρεις αθλημάτων περιπέτειας και ήπιας πεζοπορίας, που αποτελούν μια σημαντική μερίδα των επισκεπτών και οι οποίοι επιθυμούν να κάνουν χρήση είτε καλά σηματοδοτημένων μονοπατιών ή και ποδηλατικών διαδρομών.

Η συμβολή της τοπικής κοινωνίας στην αποτελεσματικότητα των ελεγκτικών μηχανισμών για την προστασία και τη σωστή διαχείριση του Τοπίου δεν πρέπει να υποτιμηθεί. Επομένως η επαφή με την τοπική κοινωνία, η οποία θα ευεργετηθεί τελικά από τα οφέλη των δράσεων που προβλέπει η εφαρμογή του Σχεδίου Διαχείρισης και η ενεργοποίησή της στις διαδικασίες διαχείρισης είναι σημαντική για την επιτυχία του Σχεδίου.

Κλιματική αλλαγή: πιέσεις στο πολιτιστικό και φυσικό τοπίο του Ζαγορίου

Η Ελλάδα και η ευρύτερη Ανατολική Μεσόγειος έχουν πολύ δυναμικό γεωμορφολογικό, περιβαλλοντικό και γεωδυναμικό καθεστώς, που παρείχε ένα πολύ μοναδικό τοπίο στους κατοίκους της από τους προϊστορικούς χρόνους. Οι γραφικές γεωλογικές μορφές που διαμορφώθηκαν από τις συνεχείς φυσικές διαδικασίες και την αφθονία επικίνδυνων φαινομένων της περιοχής, όπως πλημμύρες, σεισμοί, ηφαίστεια, ήταν σε κάποιο βαθμό μέρος των αρχαίων κοινωνιών και της κληρονομιάς τους. Η συμβίωσή τους, που διαρκεί χιλιάδες χρόνια, έχει μεταβιβάσει στις σύγχρονες κοινωνίες μας την ευθύνη για την προστασία των υπολειμμάτων αυτής της κληρονομιάς. Ως λίκνο μνημείων και ιδεών παγκόσμιου ενδιαφέροντος, η Μεσόγειος έχει αναγνωριστεί ως το καυτό σημείο σε ένα ανθρωπογενές αποσταθεροποιημένο κλίμα. Η πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής

απειλείται περισσότερο από ποτέ από τις συνεργιστικές επιπτώσεις της υπερθέρμανσης του πλανήτη, των δασικών πυρκαγιών και της σεισμικότητας².

Αν και τα μνημεία υπέφεραν από διάφορους παράγοντες επιδείνωσης στο παρελθόν, η κλιματική αλλαγή ήρθε να ενισχύσει αυτήν τη διαδικασία και να τα θέσει σε μεγαλύτερο κίνδυνο. Παρατηρείται ότι οι κλιματολογικές αλλαγές τις τελευταίες δεκαετίες έχουν προκαλέσει περισσότερα προβλήματα στα μνημεία από όλους τους προηγούμενους αιώνες ή ακόμη και χιλιετίες που υπάρχουν. Εάν οι κλιματικές αλλαγές ευθύνονται άμεσα ή έμμεσα για την επιδείνωση των απτών δημιουργιών της ανθρωπότητας, τα αποτελέσματά τους είναι εμφανή και μια σειρά από μνημεία μπορούν να μας δώσουν χαρακτηριστικά παραδείγματα για να το αποδείξουμε³.

Η πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας έχει μία ιδιαίτερα μεγάλη έκταση, τόσο σε χωρικό όσο και σε χρονικό επίπεδο. Καλύπτει μία περίοδο πλέον των 5.000 χρόνων με ιδιαίτερα μεγάλη χωρική πυκνότητα καθώς σε κάθε της περιοχή υπάρχουν απομεινάρια σημαντικής πολιτιστικής δραστηριότητας. Εκτός από εθνικό κεφάλαιο, ο μοναδικός πολιτιστικός χαρακτήρας της Ελλάδας και η εξαιρετική αρχιτεκτονική κληρονομιά προσελκύουν εκατομμύρια τουριστών κάθε χρόνο, αποτελώντας σημαντικό κεφάλαιο και της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας.

Στο ελληνικό τοπίο, οι φυσικές καταστροφές εμφανίζονται σε πολλούς πολύτιμους πολιτιστικούς χώρους. Ωστόσο με τη χρήση σύγχρονων εργαλείων επιτυγχάνεται η διαδικασία κατανόησης των φυσικών κινδύνων που απειλούν πολιτιστικούς χώρους, ειδικά από νέες προκλήσεις που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή και συνδέονται με την εντατικοποίηση των υδρομετεωρολογικών και κλιματικών κινδύνων⁴.

Ωστόσο, έως σήμερα, δεν έχει υπάρξει σε εθνικό επίπεδο μία συνολική αντιμετώπιση του θέματος της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς από τους φυσικούς κινδύνους και τις καταστροφές ενώ και σε ευρωπαϊκό επίπεδο τονίζεται η έλλειψη εναρμόνισης των επιμέρους συστάσεων⁵ (European Parliament, 2007).

Κλιματική αλλαγή και μνημεία

Τα μνημεία είναι η ζωντανή μαρτυρία του παρελθόντος μας. Η διαφύλαξή τους μπορεί να είναι αυθόρμητη, αλλά συχνά ορίζεται επίσης από κρατικούς νόμους και διεθνείς δηλώσεις. Είναι προφανές ότι για τη διαφύλαξη και την προστασία, πρέπει κανείς να γνωρίζει τις απειλές και τους συναφείς κινδύνους. Οι απειλές μπορεί να επηρεαστούν τόσο από φυσικούς όσο και από ανθρωπογενείς παράγοντες, και συχνά από το συνδυασμό

² Zerefos, C., "Manmade climate change and its impacts on cultural heritage", <https://ccich.gr/program/>

³ Σημειώσεις από τη στρογγυλή τράπεζα για την αλλαγή του κλίματος και τον αντίκτυπό της στη διαχείριση συντηρήσεων των αρχαιολογικών χώρων, Αθήνα, Απρίλιος 2012

⁴ E. Lekkas "Impact of natural disasters on cultural sites – Lessons from Greece", Climate change impacts on cultural heritage - CCICH2019

⁵ https://www.depa.gr/wp-content/uploads/2020/02/06.04.2016-espka-teliko_.pdf

περισσότερων του ενός παραγόντων και να επηρεάσουν τα μνημεία τοπικά, περιφερειακά ή παγκοσμίως. Είναι προφανές ότι η κλιματική αλλαγή παίζει άμεσο ρόλο σε ορισμένες από αυτές τις απειλές, επηρεάζοντας κατά συνέπεια τη διατήρηση των μνημείων της γεωγραφικής περιοχής που επηρεάζονται από την αλλαγή του κλίματος.

Υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που ευθύνονται άμεσα για την υποβάθμιση των μνημείων κληρονομιάς, μερικοί από τους οποίους σχετίζονται με το μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Μια μικρή αλλαγή στη θερμοκρασία οδηγεί άμεσα σε μεταβολή του ΡΗ (σχετική υγρασία). Το ΡΗ και η θερμοκρασία είναι εξαιρετικά σημαντικά όταν πρόκειται για φθορά αντικειμένων από πέτρα και κεραμικά - τα οποία περιέχουν άλατα - καθώς μια μικρή αλλαγή μπορεί να οδηγήσει σε κρυστάλλωση των αλάτων. Η βιολογική δραστηριότητα αλλάζει επίσης. Μπορεί να αυξηθεί ή να μειωθεί, αλλάζοντας έτσι το ρυθμό φθοράς. Το βιολογικό φιλμ μπορεί στη συνέχεια να αλλάξει εντελώς, αλλάζοντας τις αισθητικές ιδιότητες ενός μνημείου και ειδικά το χρώμα του (μαύρο, πράσινο, κίτρινο κ.λπ.).

Οι αυξημένες θερμοκρασίες οδηγούν σε αυξημένη ξηρότητα, προκαλώντας ξηρασίες και πιθανώς πυρκαγιές, οι οποίες μπορεί να είναι ιδιαίτερα καταστροφικές για οργανικά υλικά και πολλά μη οργανικά. Το χιόνι και ο πάγος αρχίζουν επίσης να λιώνουν, επομένως το υλικό που διατηρείται μέσα του μπορεί να χαθεί. Ως αποτέλεσμα της τήξης του χιονιού, η στάθμη της θάλασσας επίσης αυξάνεται, βυθίζοντας και καταστρέφοντας τοποθεσίες κοντά στην ακτογραμμή.

Η αλλαγή της μέσης θερμοκρασίας μπορεί να φέρει ψυχρές περιοχές που βρίσκονται σε μεγάλα υψόμετρα ή ακραία γεωγραφικά πλάτη σε υψηλότερες θερμοκρασίες, οι οποίες με τις εποχές θα κυμαίνονται συχνότερα μεταξύ παγετού και απόψυξης. Αυτή η ταλάντωση είναι καταστροφική για όλα τα υλικά.

Το ερευνητικό έργο που επιτελείται στην Ευρώπη και διεθνώς αναφορικά με την κλιματική αλλαγή έχει αποδείξει τη μεγάλη σημασία του νερού ως απειλής για την κληρονομιά, παρά το γεγονός ότι η θερμοκρασία αναγνωρίζεται συχνά ως η βασική πτυχή της κλιματικής αλλαγής. Η απειλή από το νερό αποκαλύπτεται ως έντονη βροχή, πλημμύρες ή κύματα καταιγίδας. Οι αυξημένες βροχοπτώσεις μπορούν να υπερφορτώσουν τις στέγες και τις υδρορροές, να διεισδύσουν σε παραδοσιακά υλικά (π.χ. αχυροσκεπές, πλίνθους κ.λπ.) ή να παραδώσουν ρύπους σε επιφάνειες κτιρίων, ενώ οι πλημμύρες φέρνουν καταστροφικές απώλειες. Με έναν πιο λεπτό, αλλά πιο διάχυτο τρόπο, οι αλλαγές στην υγρασία επηρεάζουν την ανάπτυξη μικροοργανισμών σε πέτρα και ξύλο και το σχηματισμό αλάτων που υποβαθμίζουν τις επιφάνειες και επηρεάζουν τη διάβρωση. Παρά τον έντονο περιοδικό χαρακτήρα των μελλοντικών βροχοπτώσεων, τα ξηρότερα καλοκαίρια συνολικά θα αυξήσουν την διάβρωση της πέτρας και θα αφυδατώνουν τα εδάφη που προστατεύουν τα αρχαιολογικά κατάλοιπα και στηρίζουν τα θεμέλια των κτιρίων.

Τέλος, η κλιματική αλλαγή μπορεί επίσης να δημιουργήσει ένα ασταθές περιβάλλον. Ως εκ τούτου, τα περιβαλλοντικά φαινόμενα όπως σεισμοί, καταιγίδες και τυφώνες, αναμένεται να αυξηθούν και μπορεί να οδηγήσουν σε πλημμύρες και καταστροφή τοποθεσιών κληρονομιάς και μουσείων.

Οι έμμεσες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής⁶ στη δημιουργία αλλοίωσης, ή αποσύνθεσης και επιδείνωσης, που σχετίζονται με και διαμεσολαβούνται από ανθρώπινες δραστηριότητες παράγονται από τις ακόλουθες απειλές:

- Μετανάστευση (μόνιμη / προσωρινή)
- Συγκρούσεις
- Αλλαγές στα συστήματα αξίας / πολιτική
- Αλλαγές στην παραγωγή / κατανάλωση που σχετίζονται με:
 - Γεωργία
 - Βιομηχανία
- Αστικοποίηση / οικισμοί
- Αποψίλωση των δασών
- Αλλαγές στα ρυπογόνα στοιχεία

Οι άμεσες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στη δημιουργία αλλοίωσης ή αποσύνθεσης και επιδείνωσης, που μπορεί να είναι σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο, παράγονται από:

- Διακύμανση στο έδαφος / υγρασία και / ή ερημοποίηση
- Πλημμύρες και επιφανειακή απορροή
- Ακραία καιρικά φαινόμενα (πλημμύρες, κύματα, τυφώνες, καταιγίδες)
- Παράκτια διάβρωση
- Πάγωμα και παραλλαγή απόψυξης
- Σχηματισμός αλάτων
- Ποιότητα & τυπολογία του βιολογικού περιβάλλοντος της περιοχής και της χλωρίδας / πανίδας της
- Διακύμανση της θερμοκρασίας
- Εκπομπές CO₂
- Διάβρωση και ύφεση της γης

Στο Παράρτημα Ι (22) συνοψίζονται οι κλιματικές παράμετροι, οι παράγοντες κινδύνου και οι προσδιοριζόμενες φυσικές, κοινωνικές και πολιτιστικές επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά.

5.5.4 Σχήμα Διαχείρισης

Όλες οι ενότητες στόχων, λειτουργιών και δράσεων που συναποτελούν το Σχέδιο Διαχείρισης του Αγαθού και που σχετίζονται με την προστασία- διαχείριση, την επιστημονική έρευνα και την τοπική ανάπτυξη, πρέπει να βρίσκονται σε ισορροπία, χωρίς να θυσιάζεται μία προκειμένου να υπηρετηθεί άλλη. Για να διευκολύνεται η επίτευξη ισορροπίας, αναγκαία κριτήρια συγκρότησης του διαχειριστικού σχήματος θεωρούνται τα εξής:

⁶ <https://heritagemanagement.org/climate-change-and-heritage/climate-and-monuments/>

- Να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία των φορέων που έχουν αρμοδιότητα να αξιολογούν, να κρίνουν και να αποφασίζουν για την υλοποίηση και εφαρμογή των δράσεων κάθε επιμέρους ενότητας του Διαχειριστικού Σχεδίου,
- Να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία των φορέων εφαρμογής των δράσεων από τους πιθανούς φορείς αξιολόγησης, με παράλληλη δημιουργία αυτόματων μηχανισμών ελέγχου της αποτελεσματικότητάς τους.

Επιλογή βέλτιστου σχήματος Φορέα Διαχείρισης

Βασικά κριτήρια συγκρότησης ενός Φορέα Διαχείρισης είναι:

- Να διαθέτει κύρος και αποδοχή ως ικανός διαχειριστής του Αγαθού,
- Να υπάρχει ισχυρή τοπική παρουσία και ουσιαστική συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας,
- Να διατηρεί ίση βαρύτητα μεταξύ των προστατευτικών και των αναπτυξιακών /κοινωνικών επιδιώξεων και λειτουργιών.

Ο φορέας που θα αναλάβει τη διαχείριση του Ζαγορίου ως πολιτιστικό τοπίο και την υλοποίηση των σχετικών δράσεων να είναι ο **Δήμος Ζαγορίου**, στον οποίο δημιουργείται Αυτοτελές Τμήμα Διαχείρισης Πολιτιστικού Τοπίου. Το Τμήμα θα στελεχώνεται με προσωπικό που ήδη υπηρετεί στον Δήμο ή προσλαμβάνεται επιπλέον εξειδικευμένο προσωπικό.

Σε **επίπεδο διακυβέρνησης, διαχείρισης και συντονισμού**, το Αυτοτελές Τμήμα Διαχείρισης Πολιτιστικού Τοπίου θα συνεπικουρείται από την Επιτροπή Διατήρησης και Ανάδειξης του Πολιτιστικού Τοπίου στην οποία θα συμμετέχουν εκπρόσωποι των εμπλεκόμενων φορέων: του Δήμου Ζαγορίου, της Περιφέρειας Ηπείρου, του Υπουργείου Πολιτισμού με τις αρμόδιες υπηρεσίες (Εφορεία Αρχαιοτήτων και Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων Ηπείρου, Δ. Μακεδονίας και Ιονίων Νήσων), της Δασικής Υπηρεσίας, του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου, του Αναπτυξιακού Οργανισμού «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ», καθώς και εκπρόσωποι πολιτιστικών συλλόγων και παραγωγικών οργανώσεων της περιοχής.

Η ανωτέρω Επιτροπή θα: (α) έχει την ευθύνη συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων για την υλοποίηση των προκρινόμενων έργων και ενεργειών, (β) συνδράμει τον Δήμο Ζαγορίου για θέματα που αφορούν στη λειτουργία του Αγαθού και (γ) συμμετέχει στην αξιολόγηση της πρώτης φάσης και τη λήψη των αποφάσεων που θα αφορούν τις επόμενες φάσεις για τη διαχείριση του Ζαγορίου ως Πολιτιστικό Τοπίο UNESCO.

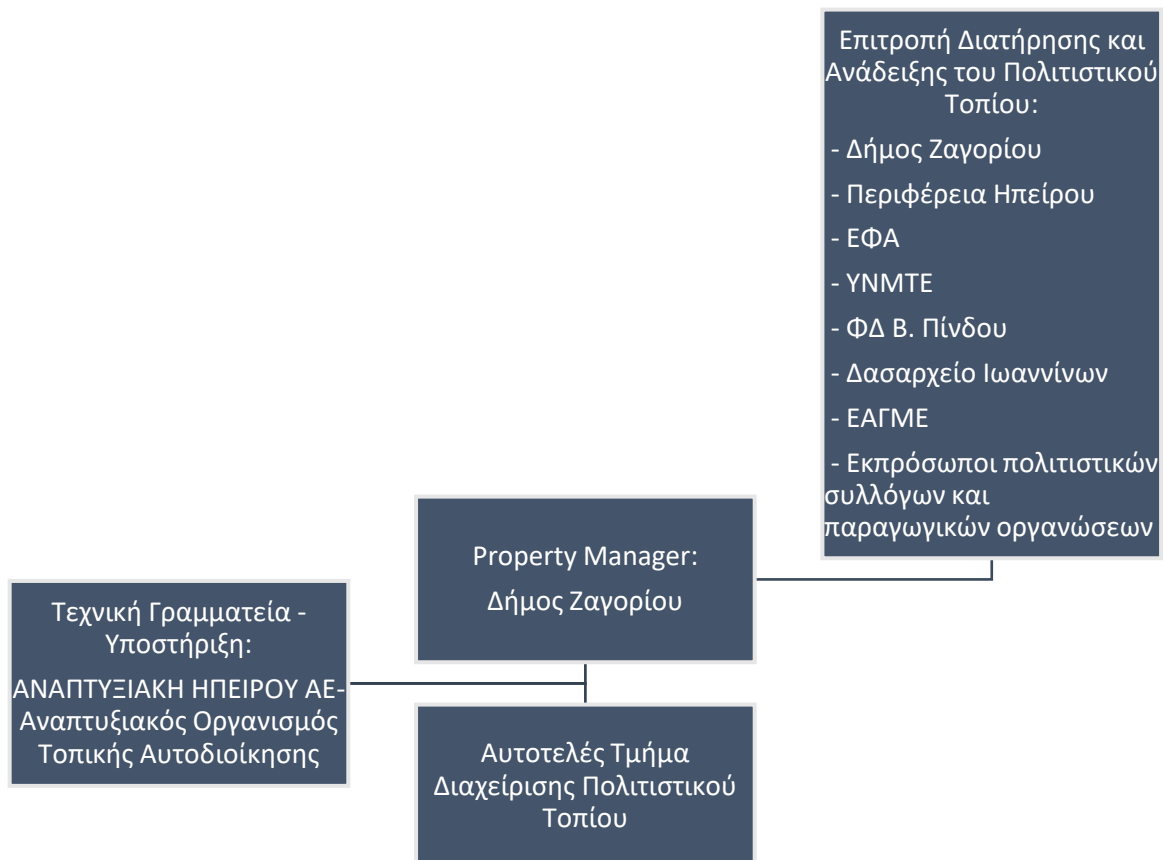
Η Επιτροπή Διατήρησης και Ανάδειξης του Πολιτιστικού Τοπίου λειτουργεί ανεξάρτητα και ανεπηρέαστα από το Δημοτικό Συμβούλιο, το οποίο δέχεται εισηγήσεις και αποφασίζει για όλες τις στοχεύσεις, μέτρα και δράσεις για τον Τόπο. Η Επιτροπή συγκαλείται δύο φορές ετησίως και αποφασίζει το πρόγραμμα δράσεων κάθε επόμενου έτους, αφού ενημερωθεί

Πολιτιστικό Τοπίο Ζαγορίου: Σχέδιο Διαχείρισης

και εγκρίνει ότι οι υλοποιήσεις του προηγούμενου έτους υπήρξαν συμβατές με τις προγραμματικές στοχεύσεις τους.

Σε **επίπεδο λειτουργίας και υλοποίησης**, το Αυτοτελές Τμήμα Διαχείρισης Πολιτιστικού Τοπίου θα υποστηρίζεται τεχνικά από την ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΗΠΕΙΡΟΥ ΑΕ-Αναπτυξιακός Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Σχηματικά, η διακυβέρνηση του Πολιτιστικού Τοπίου του Ζαγορίου έχει ως εξής:

Οργανόγραμμα και δομή του Δήμου Ζαγορίου

Οι Κεντρικές Υπηρεσίες του Δήμου Ζαγορίου είναι εγκατεστημένες στην έδρα του Δήμου και περιλαμβάνουν τις παρακάτω οργανικές μονάδες:

ΕΝΟΤΗΤΑ Α: ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΑΓΟΜΕΝΕΣ ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΣΤΟ ΔΗΜΑΡΧΟ

1. Ιδιαίτερο Γραφείο Δημάρχου.
2. Νομική Υπηρεσία
3. Γραφείο Διοικητικής Βοήθειας

4. Γραφείο Διαφάνειας

ΕΝΟΤΗΤΑ Β: ΕΠΙΤΕΛΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

- Αυτοτελές Τμήμα Διοικητικών και Οικονομικών Υπηρεσιών, Τοπικής Ανάπτυξης Προγραμματισμού και Κοινωνικής Προστασίας που περιλαμβάνει τα παρακάτω Γραφεία:
 1. Γραφείο Διοικητικών Υπηρεσιών και Ανθρώπινου Δυναμικού,
 2. Γραφείο Οικονομικών Υπηρεσιών και Ταμείου,
 3. Γραφείο Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης και Αγροτικής Παραγωγής,
 4. Γραφείο Αδειοδοτήσεων και Ρύθμισης Εμπορικών Δραστηριοτήτων,
 5. Γραφείο Κοινωνικής Πολιτικής, Υγείας και Απασχόλησης,
 6. Γραφείο Παιδείας διά βίου Μάθησης, Πολιτισμού και Αθλητισμού,
 7. Γραφείο Προγραμματισμού, Οργάνωσης, Πληροφορικής.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ: ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ

- Αυτοτελές Τμήμα Τεχνικών Υπηρεσιών και Ποιότητας Ζωής που περιλαμβάνει τα παρακάτω γραφεία:
 1. Γραφείο Τεχνικών, Ηλεκτρομηχανολογικών Έργων και Συγκοινωνιών,
 2. Γραφείο Ύδρευσης-Αποχέτευσης,
 3. Γραφείο Περιβάλλοντος, Δασών και Πολιτικής Προστασίας,
 4. Γραφείο Καθαριότητας, Ανακύκλωσης και Πρασίνου,
 5. Γραφείο Διαχείρισης και Συντήρησης Οχημάτων και Μηχανημάτων.

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ:

- Αυτοτελές τμήμα Κ.Ε.Π. (Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών)

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε:

- Αυτοτελές Γραφείο Πολεοδομίας

ΕΝΟΤΗΤΑ ΣΤ':

- Αυτοτελές Γραφείο Τουρισμού.

Στο σχετικό ΦΕΚ, προβλέπονται 49 οργανικές θέσεις προσωπικού στον Δήμο Ζαγορίου διαφόρων ειδικοτήτων και κατηγοριών. Πιο συγκεκριμένα:

ΚΛΑΔΟΣ	Σύνολο Θέσεων
ΠΕ Διοικητικού - Οικονομικού και ΠΕ Οικονομικού	4
ΠΕ 3 Πολιτικών Μηχανικών	3
ΠΕ Αρχιτεκτόνων Μηχανικών	1
ΠΕ Τοπογράφων Μηχανικών	1
ΠΕ Διεκπεραίωσης Υποθέσεων Πολιτών (Κ.Ε.Π.)	4
ΠΕ 14 Δασολόγων	2

ΤΕ 17 Διοικητικού Λογιστικού	1
ΤΕ Τεχνολόγων Πολιτικών Μηχανικών	1
ΤΕ Κοινωνικών Λειτουργιών	1
ΤΕ Νοσηλευτικής	1
ΤΕ Πληροφορικής	1
ΔΕ 12 Δασοφυλάκων	3
Λοιπές θέσεις Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Διοικητικού, Χειριστών Μηχανημάτων Έργων, Ηλεκτρολόγων, Τεχνιτών Υδραυλικών κλπ)	22

Οργανόγραμμα και δομή της Αναπτυξιακής Ηπείρου ΑΕ (ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ)

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ, με έδρα τα Ιωάννινα, καλύπτει με δραστηριότητες ολόκληρη την περιοχή της Ηπείρου. Ιδρύθηκε το 1980, από δύο κρατικές Τράπεζες, την ΑΤΕ και την ΕΤΒΑ ΑΕ, ως ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ «Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ». Το 1996 αλλάζει η μετοχική σύνθεση της Εταιρείας, όπου την πλειοψηφία έχουν οι ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού. Το 2007 μετατρέπεται σε ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΗΠΕΙΡΟΥ ΑΕ-Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ και διακριτικό τίτλο «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ». Κατατάσσεται στην κατηγορία των **«Αναπτυξιακών Ανωνύμων Εταιρειών ΟΤΑ»**. Διοικείται από 9μελές Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση των Μετόχων της εταιρείας.

Σκοπός της Εταιρείας είναι:

α) Η επιστημονική και τεχνική υποστήριξη των ΟΤΑ και των ενώσεων τους και της αποκεντρωμένης κρατικής διοίκησης, β) Η προώθηση της επιχειρηματικής, οικονομικής και γενικότερα βιώσιμης ανάπτυξης των ΟΤΑ ή της ευρύτερης περιοχής, γ) Η ανάπτυξη δραστηριοτήτων προστασίας του περιβάλλοντος, δ) Η συμμετοχή της σε προγράμματα ή η εφαρμογή σχετικών πολιτικών σε διαδημοτική ή σε ευρύτερο γεωγραφικό χώρο.

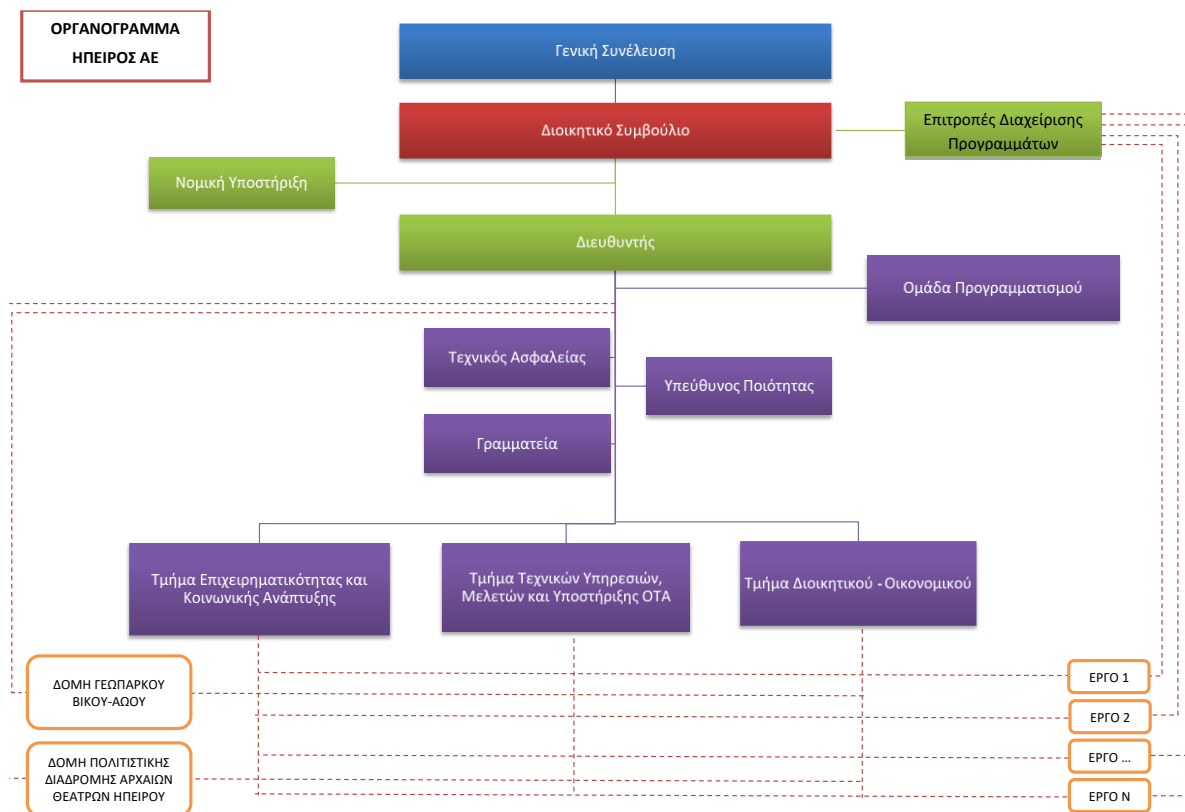
Με ενέργειες που καλύπτουν από παραγωγικές δραστηριότητες μέχρι εκπόνηση μελετών, διαχείριση και εκτέλεση προγραμμάτων και συνεργαζόμενη στενά με όλες τις Υπηρεσίες και τους τοπικούς φορείς, η «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ» έχει καθιερωθεί ως μοχλός ανάπτυξης της περιοχής δράσης της.

Μεταξύ άλλων, εφαρμόζει και υλοποιεί τα τοπικά προγράμματα LEADER στις Περιφερειακές Ενότητες Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας από την δεκαετία του 1990, υλοποιεί συγχρηματοδοτούμενα έργα στους τομείς της ανάπτυξης και της προώθησης του τουρισμού, της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, της ανάπτυξης της υπαίθρου, και είναι ο Φορέας Διαχείρισης του Παγκόσμιου Γεωπάρκου UNESCO Βίκου-Αώου και ο Φορέας Διαχείρισης της «Πολιτιστικής Διαδρομής στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου».

Στην μετοχική σύνθεση της ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ συμμετέχει η Περιφέρεια Ηπείρου (κατά πλειοψηφία), ο Δήμος Ζαγορίου και οι υπόλοιποι δήμοι των Περιφερειακών Ενοτήτων Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας, τα Επιμελητήρια Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας και άλλοι φορείς-εκπρόσωποι της τοπικής οικονομίας.

Στελεχώνεται από 12 άτομα προσωπικό από τα οποία 6 οικονομολόγοι, 3 πολιτικοί μηχανικοί, 1 γεωπόνος, 1 περιβαλλοντολόγος-βιολόγος, 1 ιστορικός- αρχαιολόγος και 1 γραμματέας.

Το δε οργανόγραμμα της ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ έχει ως εξής:

5.5.4.1 Καθήκοντα και λειτουργίες

Αντικείμενο του Φορέα Διαχείρισης του Πολιτιστικού Τοπίου Ζαγορίου είναι:

- Να διαμορφώνει τη στρατηγική ανάπτυξης του Αγαθού, να κάνει ιεραρχήσεις επιλογών και να επιλέγει προτεραιότητες.
- Να αναπτύσσει δέσμες μέτρων που σχετίζονται μεταξύ τους με σκοπό να υπηρετεί αυτές τις προτεραιότητες και να αναλύει τα μέτρα σε συγκεκριμένες δράσεις.
- Να συνεργάζεται με τις αρμόδιες υπηρεσίες της περιοχής για την υλοποίηση δράσεων.

- Να διερευνά και να εξασφαλίζει πόρους για την υλοποίηση των δράσεων είτε από δημόσιες πηγές (για παράδειγμα ευρωπαϊκά προγράμματα) είτε από ιδιωτικά κεφάλαια (για παράδειγμα χορηγίες).
- Να διαμορφώνει το χρονοπρόγραμμα υλοποίησης των δράσεων.
- Να συμβάλει συνολικά τη βιωσιμότητα του Αγαθού από κάθε άποψη και πρωτίστως να διασφαλίζει την ορθή διαχείριση και προστασία των στοιχείων εκείνων που συνθέτουν το Πολιτισμικό και Φυσικό Τοπίο του Ζαγορίου.
 - Από οικονομική άποψη, πρέπει να επιδιώκει υγιή διαχείριση του Αγαθού, που συνίσταται στην αποτελεσματική δαπάνη των διατιθέμενων πόρων και στη μεγιστοποίηση των ταμιακών εισροών.
 - Από κοινωνική άποψη, να διαχέει τα οφέλη, γνωστικά- επιστημονικά, εκπαιδευτικά και αναπτυξιακά, σε ευρύτατο κοινό.
- Να διερευνά πιθανές συνέργειες με άλλους φορείς του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών.
- Να διερευνά συνέργειες με τα Ιδρύματα και Κληροδοτήματα που λειτουργούν στην περιοχή του Ζαγορίου και της συμμετοχής τους σε δράσεις ανάδειξης και προώθησης του τοπικού πολιτισμού (πχ. ρόλος ευεργετισμού-ταξιδιωτισμού).
- Να λειτουργεί Κέντρα Ενημέρωσης και Πληροφόρησης
- Να ορίζει δείκτες μέτρησης για την παρακολούθηση της ολοκλήρωσης κάθε δράσης, να εισάγει δείκτες αξιολόγησης του αποτελέσματος (άμεσου, ενδιάμεσου και απώτερου), να προβλέπει μηχανισμούς παρακολούθησης για την έγκαιρη επισήμανση προβλημάτων και την υλοποίηση διορθωτικών δράσεων.

5.5.5 Όραμα- Στρατηγική- Στόχοι

Σκοπός της διαχείρισης του πολιτιστικού τοπίου του Ζαγορίου είναι πρωτίστως η προστασία της εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας του για τις σημερινές και τις μελλοντικές γενιές. Ο ρόλος της διακυβέρνησης είναι να καθοδηγεί οποιεσδήποτε αλλαγές στο πολιτιστικό τοπίο διατηρώντας παράλληλα και τις σημαντικές αξίες του. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα πλαίσιο διαχείρισης για την οργάνωση και την υλοποίηση σχετικών δράσεων για ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα.

Βασικό μέρος αυτού του πλαισίου είναι η εφαρμογή μιας προσέγγισης που δημιουργεί συμφωνία μεταξύ των βασικών ενδιαφερόμενων φορέων για τον εντοπισμό και την εφαρμογή ποικίλων μέτρων για την προστασία αυτών των αξιών, καθώς και για την ανανέωση και τη διατήρηση αυτών των προσπαθειών με την πάροδο του χρόνου. Ο σχεδιασμός είναι ένα σημαντικό εργαλείο διαχείρισης και αποτελεί μέρος της διαδικασίας διαχείρισης που χρησιμοποιείται για την οργάνωση, την τεκμηρίωση και το συντονισμό στρατηγικών διαχείρισης συχνά μεταξύ των συγκεκριμένων εμπλεκόμενων φορέων.

Συνοπτικά θα λέγαμε ότι το περιεχόμενο του σχεδίου διαχείρισης ή εναλλακτικά, το βασικό στοιχείο του συστήματος διαχείρισης κάθε εγγεγραμμένου χώρου ως πολιτιστικό τοπίο, σύμφωνα με την UNESCO (2005, παράγραφος 111, σ. 26), θα μπορούσε να συμπεριλαμβάνει: α) την ενδελεχή από κοινού κατανόηση του Αγαθού από όλους τους ενδιαφερόμενους, β) έναν κύκλο σχεδιασμού, εφαρμογής, παρακολούθησης, αξιολόγησης και ανατροφοδότησης, γ) τη συμμετοχή των εταίρων και των ενδιαφερομένων, δ) την κατανομή των αναγκαίων πόρων, ε) ανάπτυξη ικανοτήτων και στ) μια υπεύθυνη, διαφανή περιγραφή του τρόπου λειτουργίας του συστήματος διαχείρισης.

Η Κεντρική Στρατηγική του Σχεδίου Διαχείρισης του Πολιτιστικού Τοπίου Ζαγορίου είναι:

«Η διατήρηση της Εξέχουσας Οικουμενικής Αξίας (Outstanding Universal Value – ΟUV) με την ταυτόχρονη προστασία και ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς του Τοπίου»

Καθώς το Πολιτιστικό Τοπίο του Ζαγορίου συμπεριλαμβάνει ολόκληρο τον Δήμο Ζαγορίου, η Κεντρική Στρατηγική θα πρέπει να είναι σε αρμονία με το Όραμα του Δήμου για την περιοχή, όπως αυτό διατυπώνεται στο Επιχειρησιακό του Σχέδιο.

«Η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής, κυρίως της αρχιτεκτονικής παράδοσης, του φυσικού περιβάλλοντος και του πολιτισμού για τη δημιουργία ενός ισχυρού Δήμου με σύγχρονες υποδομές και παραγωγικές διαδικασίες ως βάση αναβάθμισης της ποιότητας ζωής των κατοίκων και της βιώσιμης ανάπτυξης».

Η Κεντρική Στρατηγική του Σχεδίου, όπως αποτυπώθηκε παραπάνω, διέπεται από τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως αυτή περιγράφεται στην Έκθεση του Brundtland⁷, και συσχετίζεται με τους Στόχους της Ατζέντα 2030⁸.

Η Κεντρική Στρατηγική του Σχεδίου βασίζεται στους ακόλουθους Γενικούς Στόχους (ΓΣ):

ΓΣ1. Προστασία φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και ιδιαίτερα των χαρακτηρισμένων πολιτιστικών μνημείων,

ΓΣ2. Ανάδειξη του συνόλου και των επιμέρους ιδιαίτερων φυσικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών του Αγαθού και σωστή οργάνωση της περιοχής για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών,

ΓΣ3. Ενημέρωση – εκπαίδευση για την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά,

⁷ Η Έκθεση Brundtland, που ονομάζεται επίσης “Το κοινό μας μέλλον”, δημοσιεύθηκε το 1987 από την Παγκόσμια Επιτροπή Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης (WCED), η οποία εισήγαγε την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης και περιέγραψε τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσε να επιτευχθεί.

⁸ <https://sdgs.un.org/goals>

ΓΣ4. Κοινωνική και οικονομική (αιεφόρος) ανάπτυξη για την βελτίωση της ποιότητας ζωής στην περιοχή και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων.

Η διαχείριση του Αγαθού λαμβάνει υπόψη την ανάλυση των στοιχείων του ανθρωπογενούς και του φυσικού περιβάλλοντος, των επιμέρους οικονομικών δραστηριοτήτων, των πιέσεων και απειλών που εντοπίζονται, του προγραμματισμού και των προοπτικών που διαμορφώνονται καθώς και τις κατευθύνσεις και τα προγράμματα σε ανώτερα επίπεδα Προγραμματισμού και τις γενικότερες κατευθύνσεις για την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

5.5.6 Άξονες ενεργειών – Δράσεις

Το Σχέδιο Δράσης, η συγκεκριμένη και αποτελεσματική εφαρμογή του Σχεδίου Διαχείρισης, προσδιορίζει τις επιχειρησιακές στρατηγικές που πρέπει να εφαρμοστούν και τα έργα που πρέπει να υλοποιηθούν για τη διατήρηση της ακεραιότητας και της αυθεντικότητας του χώρου αλλά και για την ανάπτυξή του.

Οι θεματικοί άξονες και στόχοι που υποστηρίζουν τη δομή του σχεδίου δράσης είναι:

A. Πολιτιστική Κληρονομιά

- A1. Διαφύλαξη της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς και βιώσιμη αξιοποίηση
- A2. Προστασία από φυσικούς κινδύνους και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή
- A3. Διαφύλαξη της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς

B. Δομημένο περιβάλλον/ Αρχιτεκτονική Κληρονομιά

- B1. Διαφύλαξη του παραδοσιακού χαρακτήρα και της ακεραιότητας του δομημένου περιβάλλοντος

Γ. Φυσική Κληρονομιά – Περιβάλλον

- Γ1. Διαφύλαξη των αξιών του Φυσικού Περιβάλλοντος για τις μελλοντικές γενιές

Δ. Αειφόρος Ανάπτυξη

- Δ1. Ενίσχυση της τουριστικής ελκυστικότητας της περιοχής για την καταπολέμηση της εποχιακής ανισορροπίας της επισκεψιμότητας
- Δ2. Αναζωογόνηση της υπαίθρου μέσω της πρωτογενούς παραγωγής

Ε. Ευαισθητοποίηση- εκπαίδευση και προβολή- προώθηση

- E1. Εκπαίδευση
- E2. Μετάδοση των αξιών του Αγαθού. Προβολή και προώθηση

Η συσχέτιση και συμβολή των θεματικών αξόνων του σχεδίου δράσεις με τους γενικούς στόχους της στρατηγικής μπορεί να αποτυπωθεί παραστατικά στον παρακάτω πίνακα:

Γενικοί Στόχοι της Κεντρικής Στρατηγικής του Σχεδίου Δράσης	ΓΣ1. Προστασία φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και ιδιαίτερα των χαρακτηρισμένων πολιτιστικών μνημείων	ΓΣ2. Ανάδειξη του συνόλου και των επιμέρους ιδιαίτερων φυσικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών του Αγαθού και σωστή οργάνωση της περιοχής για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών	ΓΣ3. Ενημέρωση – εκπαίδευση για την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά	ΓΣ4. Κοινωνική και οικονομική (αιεφόρος) ανάπτυξη για την βελτίωση της ποιότητας ζωής στην περιοχή και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων.
Θεματικοί Άξονες Σχεδίου Δράσης				
Α. Πολιτιστική Κληρονομιά	++	+		
Β. Δομημένο περιβάλλον/ Αρχιτεκτονική Κληρονομιά	++	+		
Γ. Φυσική Κληρονομιά – Περιβάλλον	++	+		
Δ. Αειφόρος Ανάπτυξη		+		++
Ε. Ευαισθητοποίηση-εκπαίδευση και προβολή-προώθηση	+	+	++	+

(++: μεγάλη συμβολή, +: μικρή συμβολή. κενό κελί: καμία ή ελάχιστη συμβολή)

Οι δέσμες δράσεων, ανά θεματικό άξονα και στόχο, και οι δυνητικοί φορείς υλοποίησης αυτών, αποτυπώνονται στο παρακάτω πίνακα:

Α/Α	Θεματικός Άξονας Στόχος Τίτλος Δέσμης Δράσης	Δυνητικοί φορείς υλοποίησης	Παρατηρήσεις – σχόλια / ενδεικτικές υποδράσεις	Συσχέτιση με Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) της Ατζέντα 2030
Α	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ			
Α1.	Διαφύλαξη της υλικής πολιτιστικής κληρονομιάς και βιώσιμη αξιοποίηση			
α1.1	Μελέτες, έργα και ενέργειες προσβασιμότητας σε επιλεγμένα σημεία, σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία για άτομα με κινητικά προβλήματα και άλλες ειδικές ανάγκες		<p>Ενδεικτικά στα εξής μνημεία: Αρχαιολογικός Χώρος Βίτσας, Ι.Μ. Αγ. Ιωάννη Προδρόμου Ρογκοβού, Ι.Μ. Βουτσάς, Ι.Ν. Αγ. Νικολάου Τσεπελόβου, Ι.Ν. Αγ. Βλασίου Πατίγκου, Ι.Ν. Αγ. Γεωργίου Νεγάδων</p>	
α1.2	Έργα προστασίας, αποκατάστασης, διαμόρφωσης και συντήρησης μνημείων	ΕΦΑ, Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου	<p>Εργα με ήδη ώριμες διαδικασίες έναρξης υλοποίησης:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Βίκος, Ι. Μ. Κοίμησης Θεοτόκου 2. Βίτσα, Ι.Μ. Προφήτη Ηλία 3. Βίτσα, Ι.Ν. Αγίου Νικολάου 4. Ελάτη, Ι. Ν. Αγίου Γεωργίου 5. Ηλιοχώρι, Ι. Μ. Γενεσίου Θεοτόκου 6. Γρεβενίτι, Ι.Μ. Βουτσάς 7. Σκαμνέλι, Ι.Ν.Κοίμησης της Θεοτόκου 8. Βίτσα, αρχαίος οικισμός. 9. Καπέσσοβο, Θέση Τούρλα, 10. Τρίστενο, Γέφυρα Γκούρας 11. Σκάλα Βραδέτου 12. Σκάλα Βίτσας 13. Κουκούλι, Οικία Πλακίδα <p>Μνημεία με ώριμες μελέτες προς υλοποίηση μεσοπρόθεσμα:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ι. Ν. Κοίμησης της Θεοτόκου Αρίστης 2.Κάτω Πεδινά. Ι.Ν. Ταξιαρχών 3.Βίτσα, Ι. Ν. Αγίου Νικολάου 4. Μονοδένδρι, Ι.Μ. Αγίας Παρασκευής. 5.Τσεπέλοβο, Ι. Ν. Εισοδίων της Θεοτόκου. 6. Αρίστη, Ι. Μ. Σπηλαιώτισσα 7. Βοβούσα. Γεφύρι Πουντίκα 8. Ανθρακίτης. Γεφύρι Φτέρης 9. Γεφύρι Κλειδωνιάς 	

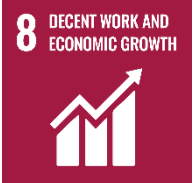

Α/Α	Θεματικός Άξονας Στόχος Τίτλος Δέσμης Δράσης	Δυνητικοί φορείς υλοποίησης	Παρατηρήσεις – σχόλια / ενδεικτικές υποδράσεις	Συσχέτιση με Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) της Ατζέντα 2030
α1.3	Λειτουργία και επανάχρηση μνημείων αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, όπως σχολεία, με συμβατές στην αρχική τους λειτουργία χρήσεις	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου	<p><i>Ενδεικτικά κτίρια:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Πασχάλειος Σχολή στο Καπέσοβο, - Βιβλιοθήκη του Νεοφύτου Δούκα στα Άνω Πεδινά - Αναγνωστοπούλειος Σχολή στο Δίλοφο, - κτίριο Βελογιάννη στην Βίτσα 	
α1.4	Δράσεις προβολής και ανάδειξης της ιστορικής και καλλιτεχνικής αξίας ακίνητων και κινητών μνημείων της περιοχής	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, ΕΦΑ, Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου ΜΚΟ / πολιτιστικοί σύλλογοι	<p>- Ο Δήμος Ζαγορίου ήδη προωθεί την ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων με την αξιοποίηση των σύγχρονων Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών για την προστασία, διατήρηση και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (Χάρτα του Ρήγα, παλαίτυπα και χειρόγραφα 16ου-19ου αιώνα κλπ. Το πολιτιστικό υλικό που θα υλοποιηθεί στο πλαίσιο του έργου θα είναι διαθέσιμο στο κοινό μέσα από πολυκαναλικές εφαρμογές, ψηφιακές ξεναγήσεις και διαδραστικές εκθέσεις.</p> <p>- Η ΕΦΑ Ιωαννίνων προγραμματίζει έργα και ενέργειες συνδεδεμένα με προστασία, προβολή και ανάδειξη αρχαίων και μεταβυζαντινών μνημείων και χώρων στα εξής μνημεία:</p> <p><i>Βραχυπρόθεσμα:</i> 1.Αγιος Μηνάς. Καστράκι., 1.Μ Ευαγγελίστριας και οικισμός, 2.Βίτσα-Μονοδένδρι 1.Μ.Προφήτη Ηλία – Αρχαιολογικός Χώρος, 3.Αρίστη, 1.Μ.Σπηλαιώτισσας- Κλειδωνιά, 1.Ν.Αγίων Αναργύρων, 4.Σκαμνέλι, 1.Μ.Αγίας Παρασκευής - αρχαία ακρόπολη-τείχος</p> <p><i>Μακροπρόθεσμα</i> για την διαμόρφωση εκθεσιακών χώρων ανάδειξης της θρησκευτικής τέχνης και του κειμηλιακού αποθέματος των εκκλησιαστικών μνημείων Ζαγορίου: 1.Κουκούλι, 1. Ν. Κοίμησης της Θεοτόκου, Κειμηλιοθήκη. 2.Καπέσοβο, Πασχάλειος Σχολή. Καπεσοβίτες ζωγράφοι. Μόνιμη έκθεση με εποπτικό, αρχειακό υλικό, ανθίβολα 3.Σκαμνέλι, 1.Ν.Αγίων</p>	

Α/Α	Θεματικός Άξονας Στόχος Τίτλος Δέσμης Δράσης	Δυνητικοί φορείς υλοποίησης	Παρατηρήσεις – σχόλια / ενδεικτικές υποδράσεις	Συσχέτιση με Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) της Ατζέντα 2030
			Αποστόλων Κειμηλιοθήκη. 4.Μονοδένδρι, Ι.Ν.Αγίου Αθανασίου, κειμηλιοθήκη	
A2.	Προστασία από φυσικούς κινδύνους και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή			
α2.1	Υλοποίηση μελετών προστασίας από ακραία καιρικά φαινόμενα (πλημμύρες κλπ) και επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής σε συγκεκριμένα σημεία και μνημεία, όπως πέτρινα γεφύρια	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, ΕΦΑ, Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου, ΕΑΓΜΕ	Βρίσκεται σε εξέλιξη το έργο της ΕΑΓΜΕ Περ. Μ. Ηπείρου για την καταγραφή πέτρινων γεφυριών στην ΠΗ που αντιμετωπίζουν προβλήματα από φυσικά φαινόμενα (περιλαμβάνεται και το Ζαγόρι).	
α2.2	Υλοποίηση μελετών / εφαρμογή σχεδίων προστασίας οικισμών από ακραία φυσικά φαινόμενα και κινδύνους πρόληψης από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής (π.χ. πυρκαγιές, κατολισθήσεις)	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου	Ο Δήμος Ζαγορίου έχει εγκρίνει και ήδη εφαρμόζει: - Το Σχέδιο Αναγκών Εξαιτίας Δασικών Πυρκαγιών «ΙΟΛΑΟΣ» - Το Σχέδιο Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών και άμεσης-βραχείας διαχείρισης συνεπειών από την εκδήλωση σεισμών «ΕΓΚΕΛΑΔΟΣ»	
A3.	Διαφύλαξη της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς			
α3.1	Καταγραφή/Τεκμηρίωση με ψηφιακά μέσα του εθνικού τρόπου ζωής στα χωριά του Ζαγορίου	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, ΕΦΑ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ», ΜΚΟ / πολιτιστικοί σύλλογοι	ήθη και έθιμα, τοπική μαγειρική/ γαστρονομία, συλλογικές αφηγήσεις/ μνήμες σχετικά με την ιστορία του Αγαθού, γιορτές θρησκευτικού χαρακτήρα, πανηγύρια, αξίες/ παραδόσεις, παραδοσιακές πρακτικές καλλιέργειας και παραγωγής προϊόντων	
α3.2	Ειδικές μελέτες καταγραφής που αφορούν στις παραδοσιακές ασχολίες και επαγγέλματα με ιδιαίτερη μνεία στην εθνοβοτανική, την μετακινούμενη κτηνοτροφία και την τεχνική/τέχνη της ξερολιθιάς			
α3.3	Καταγραφή των διασωθέντων ξερολιθικών κατασκευών και της παθολογίας τους			

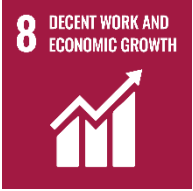

Α/Α	Θεματικός Άξονας Στόχος Τίτλος Δέσμης Δράσης	Δυνητικοί φορείς υλοποίησης	Παρατηρήσεις – σχόλια / ενδεικτικές υποδράσεις	Συσχέτιση με Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) της Ατζέντα 2030
α.3.4	Διοργάνωση δράσεων πολιτιστικού χαρακτήρα που σχετίζονται με τις διάφορες μορφές της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής, που αφορούν στην προώθηση των τεχνών και γενικότερα την καλλιτεχνική δημιουργία			
B. ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ/ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ				
Β1.	Διαφύλαξη του παραδοσιακού χαρακτήρα και της ακεραιότητας του δομημένου περιβάλλοντος			
β1.1	Καταγραφή του κτιριακού αποθέματος με μνημειακό χαρακτήρα των παραδοσιακών οικισμών.	Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων		
β1.2	Δημιουργία Βάσης Δεδομένων με την υφιστάμενη κατάσταση (προβλήματα και προτάσεις επίλυσης) των κτιρίων των παραδοσιακών οικισμών.	Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων		
β1.3	Καταγραφή του κτιριακού αποθέματος του αγρο-κτηνοτροφικού τοπίου και άλλων κατασκευών που σχετίζονται με τις τεχνικές εξειδικεύσεις όπως έχουν προκύψει στην περιοχή του Ζαγορίου.	Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,		
β1.4	Έργα ανάπλασης και εξωραϊσμού κοινόχρηστων χώρων των οικισμών	Δήμος Ζαγορίου	Ο Δήμος Ζαγορίου ήδη κατασκευάζει σε όλο τον Δήμο είκοσι (20) παιδικές χαρές με όλες τις προδιαγραφές ασφαλείας που προβλέπονται, εντάσσει για χρηματοδότηση την ανάπλαση κοινόχρηστων χώρων στον οικισμό Μηλιωτάδων.	

Α/Α	Θεματικός Άξονας Στόχος Τίτλος Δέσμης Δράσης	Δυνητικοί φορείς υλοποίησης	Παρατηρήσεις – σχόλια / ενδεικτικές υποδράσεις	Συσχέτιση με Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) της Ατζέντα 2030
			<i>Επιπλέον, ο Δήμος Ζαγορίου ανήκει στην 8^η ομάδα προγραμμάτων εκπόνησης Τοπικών Πολεοδομικών Σχεδίων, τα οποία θα ολοκληρωθούν έως το 2025.</i>	
β1.5	Μελέτη εξειδίκευσης των τυπολογικών χαρακτηριστικών και των υλικών δόμησης στην περιοχή. Διατύπωση προτάσεων.	Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων		
β1.6	Δράσεις Ερμηνείας ιστορικού περιβάλλοντος	Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»		
Γ. ΦΥΣΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ – ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ				
Γ1.	Διαφύλαξη των αξιών του Φυσικού Περιβάλλοντος για τις μελλοντικές γενιές			
γ1.1	Σύνταξη χάρτη ενοτήτων βλάστησης- τύπων οικοτόπων σε ολόκληρη την έκταση του Ζαγορίου. Εντοπισμός σπάνιων και αντιπροσωπευτικών ενοτήτων βλάστησης- σχηματισμών και θέσπιση κανόνων προστασίας τους (πχ δάση- συστάδες με αιωνόβια μαυρόπευκα, έλατα, οξιές, συστάδες με φλαμουριές, σφενδάμια και ίταμους, βάλτος Ριζίνας, Δρακόλιμνη κτλ).	ΟΦΥΠΕΚΑ, Διεύθυνση Δασών, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου, Δήμος Ζαγορίου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»		
γ1.2	Δημιουργία βάσης δεδομένων για τη βιοποικιλότητα του Ζαγορίου με έμφαση τα εμβληματικά είδη των επιμέρους ενοτήτων τοπίου, π.χ. αγριόγινδο, καφέ αρκούδα, αλπικός τρίτυνας, χρυσαετός, πέστροφα, πεταλούδες, ορχιδέες, αρωματικά φυτά κτλ.	ΟΦΥΠΕΚΑ, Διεύθυνση Δασών, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου, Δήμος Ζαγορίου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων		

Α/Α	Θεματικός Άξονας Στόχος Τίτλος Δέσμης Δράσης	Δυνητικοί φορείς υλοποίησης	Παρατηρήσεις – σχόλια / ενδεικτικές υποδράσεις	Συσχέτιση με Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) της Ατζέντα 2030
		Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»		
γ1.3	Εξασφάλιση προστασίας των ιερών δασών καθώς και τυχόν μεμονωμένων δέντρων -ανεξαρτήτου είδους- που πληρούν τις προϋποθέσεις αναγνώρισης ως μνημεία της φύσης.	ΟΦΥΠΕΚΑ, Διεύθυνση Δασών, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου, Δήμος Ζαγορίου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων		
γ1.4	Δράσεις για τον περιορισμό των παράνομων δραστηριοτήτων στο φυσικό περιβάλλον (λαθροκυνήγι, λαθραλιεία, λαθροϋλοτομία κτλ).	ΟΦΥΠΕΚΑ, Διεύθυνση Δασών, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου, Κυνηγετική Ομοσπονδία		
γ1.5	Πρώθηση της δημιουργίας μονάδων βιολογικού καθαρισμού με προτεραιότητα στους οικισμούς που βρίσκονται πλησίον της χαράδρας του Βίκου και του Βοϊδομάτη.	Δήμος Ζαγορίου	Η πρώτη μονάδα Βιολογικού καθαρισμού στο Ζαγόρι (Μεγάλο Πάπιγκο) είναι σε δοκιμαστική φάση λειτουργίας και έχει ήδη δρομολογηθεί η δημιουργία άλλων δύο (Αρίστη, Μικρό Πάπιγκο)	
γ1.6	Εντοπισμός ιδιαίτερων γεωλογικών σχηματισμών και θεσμοθέτηση της προστασίας αυτών.	ΟΦΥΠΕΚΑ, ΕΑΓΜΕ, Γεωπάρκο Βίκου-Αώου		
γ1.7	Αναγνώριση της μεγάλης σημασίας της Τύμφης σαν η δεύτερη σε επιφάνεια εκτεταμένη περιοχή συνεχούς αδιατάρακτου τοπίου από σύγχρονες ανθρώπινες επεμβάσεις. Διαφύλαξη της περιοχής αυτής στο σημερινό καθεστώς, δηλαδή ως περιοχή άνευ δρόμων.			
γ1.8	Δράσεις για την διαφύλαξη των πλατανοδασών με επίκεντρο το πλατανοδάσος του Βοϊδομάτη, καθώς και των μεμονωμένων δέντρων στις πλατείες των χωριών. Δράσεις για τον περιορισμό	ΟΦΥΠΕΚΑ, Διεύθυνση Δασών	Η Διεύθυνση Δασών παρακολουθεί την κατάσταση και εφαρμόζει τα προβλεπόμενα για τον περιορισμό του προβλήματος, ενώ ταυτόχρονα ενημερώνει σχετικά	

A/A	Θεματικός Άξονας Στόχος Τίτλος Δέσμης Δράσης	Δυνητικοί φορείς υλοποίησης	Παρατηρήσεις – σχόλια / ενδεικτικές υποδράσεις	Συσχέτιση με Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) της Ατζέντα 2030
	της εξάπλωσης της ασθένειας του μεταχρωματικού έλκους του πλατάνου.		τους αρμόδιους φορείς ώστε να αποφευχθούν περιστατικά διασπορά της ασθένειας λόγω άγνοιας.	
γ1.9	Δράσεις για τη διαφύλαξη των δασών και συστάδων λευκόδερμης πεύκης (ρόμπολο). Λεπτομερής χαρτογράφηση. Αξιολόγηση και προβολή- προώθηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους (δέντρα ηλικίας 300- 1000 ετών).	ΟΦΥΠΕΚΑ, Διεύθυνση Δασών, Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου		
γ1.10	Δράσεις αξιολόγησης της ανθεκτικότητας των ορεινών, υποαλπικών και αλπικών λιβαδιών στις νέες μορφές κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης (πχ βοοτροφία σε σχέση με την παραδοσιακή αιγο-προβατοτροφία).	ΟΦΥΠΕΚΑ, Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου		
Δ. ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ				
Δ1.	Ενίσχυση της τουριστικής ελκυστικότητας της περιοχής για την καταπολέμηση της εποχιακής ανισορροπίας της επισκεψιμότητας			
δ1.1	Δράσεις προσβασιμότητας και κινητικότητας από οικισμό σε οικισμό και μέσα στους οικισμούς – ενδοδημοτικές μετακινήσεις - πράσινη κινητικότητα	Δήμος Ζαγορίου	Ήδη συντάσσεται μελέτη «Ωρίμανση Σχεδίου Δράσης για την Ηλεκτροκίνηση» και προγραμματίζει την προμήθεια ηλεκτροκίνητων αυτοκινήτων καθώς και τους απαιτούμενους σταθμούς φόρτισης (και λοιπού αναγκαίου εξοπλισμού) αυτών	
δ1.2	Βελτίωση της παροχής των υπηρεσιών τουρισμού από τους επιχειρηματίες	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ», Τοπικοί επαγγελματικοί σύλλογοι	ενδεικτικά: επιμορφωτικά σεμινάρια προς επιχειρηματίες του τουρισμού, δίκτυο επιχειρήσεων-τοπικό σήμα ποιότητας	
δ1.3	Δημιουργία δικτύου πεζοπορικών και ποδηλατικών διαδρομών με κοινή σήμανση βάσει αναγνωρισμένων προτύπων (πχ ERA)	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»	Ήδη έχει δημιουργηθεί από την Περιφέρεια Ηπείρου το πεζοπορικό μονοπάτι μεγάλων αποστάσεων Epirus Trail, το οποίο διέρχεται κατά ένα σημαντικό τμήμα του με δύο κλάδους από το Ζαγόρι. Αναμένεται η ολοκλήρωση επιπρόσθετων δράσεων ώστε να είναι δυνατή η πιστοποίησή του (π.χ. σύμφωνα με τις	

Α/Α	Θεματικός Άξονας Στόχος Τίτλος Δέσμης Δράσης	Δυνητικοί φορείς υλοποίησης	Παρατηρήσεις – σχόλια / ενδεικτικές υποδράσεις	Συσχέτιση με Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) της Ατζέντα 2030
			<i>προδιαγραφές της Ευρωπαϊκής ένωσης πεζοπόρων (ERA).</i>	
δ1.4	Δημιουργία ενημερωτικών και ερμηνευτικών οδικών περιηγητικών διαδρομών με app εφαρμογές με στόχο τη διασπορά, εκπαίδευση και ενημέρωση των επισκεπτών.	Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»		
δ1.5	Δημιουργία θεματικών ερμηνευτικών πεζοπορικών διαδρομών με πινακίδες ή app εφαρμογές με στόχο την εκπαίδευση και ενημέρωση για τα χαρακτηριστικά και τις αξίες του τοπίου.	Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»		
δ1.6	Εκπόνηση και υλοποίηση μελέτης φέρουσας ικανότητας σημείων με αυξημένη επισκεψιμότητα και εξεύρεση αποτελεσματικού τρόπου διαχείρισης του φαινομένου του συνωστισμού και της αλλοίωσης των χαρακτηριστικών του τοπίου,	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»	<i>ενδεικτικά: εκπόνηση και υλοποίηση μελέτης φέρουσας ικανότητας δράσεων αναψυχής στον ποταμό Βοϊδομάτη (ράφτινγκ, καγιάκ κτλ)</i>	
δ1.7	Εντοπισμός σημείων αυξημένης επισκεψιμότητας που ταυτόχρονα χαρακτηρίζονται από αυξημένο κίνδυνο ατυχημάτων (π.χ. θέσεις θέασης χαράδρας Βίκου). Διερεύνηση δυνατοτήτων υλοποίησης έργων προστασίας- πρόληψης ατυχημάτων (πχ κιγκλιδώματα)	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»		
δ1.8	Εντοπισμός, διαμόρφωση και ανάδειξη θέσεων πανοραμικής θέας	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»	<i>ενδεικτικές θέσεις θέας: μεταξύ Μικρού Παπίγκου και Πάπιγκο, Βοϊδομάτη στο Πάπιγκο, Μπελόη στο Βραδέτο, Μπόκοβο στο Σκαμνέλι, Μόρφα στη Βοβούσα, Βίκος, Αγ. Παρασκευή Μονοδέντρι, Οξυά Μονοδέντρι, Λάιστα, Αγ. Παρασκευή Βρυσοχώρι, Προφήτης Ηλίας Δεμάτι, Άγ. Μηνάς, Προφήτης Ηλίας Φλαμπουράρι, Μονή Αγ. Ιωάννη Δίκορφο</i>	
Δ2.	Αναζωογόνηση της υπαίθρου μέσω της πρωτογενούς παραγωγής			

A/A	Θεματικός Άξονας Στόχος Τίτλος Δέσμης Δράσης	Δυνητικοί φορείς υλοποίησης	Παρατηρήσεις – σχόλια / ενδεικτικές υποδράσεις	Συσχέτιση με Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) της Ατζέντα 2030	
δ2.1	Χαρτογράφηση αγροτικού τοπίου π.χ. συγκροτήματα κήπων με αρδευτικό δίκτυο αναπτυσσόμενα με τη μορφή αναβαθμίδων και τη χρήση ξερολιθικής κατασκευής.	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,		 	
δ2.2	Διερεύνηση δυνατοτήτων εγκατάστασης νέων καλλιεργειών π.χ. καλλιέργεια αρωματικών φυτών.	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,			
δ2.3	Ενίσχυση της αιγο-προβατοτροφίας με σκοπό άμεσα και έμμεσα οφέλη	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου	π.χ. παραγωγή τοπικών προϊόντων που θα φέρουν την ταυτότητα της περιοχής και ταυτόχρονα μείωση των πιθανοτήτων εκδήλωσης πυρκαγιών εξαιτίας του περιορισμού της φυσικής βλάστησης γύρω από τους οικισμούς		
δ2.4	Σύνδεση τοπικής παραγωγής προϊόντων με ήπιες μορφές τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός, ο οικοτουρισμός και ο γεωτουρισμός	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»			
E.	ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ- ΠΡΩΩΘΗΣΗ				
E1.	Εκπαίδευση				
ε1.1	Δράσεις εκπαίδευσης για μαθητές όλων των σχολικών βαθμίδων / Δημιουργία εκπαιδευτικού πακέτου για το Πολιτιστικό Τοπίο Ζαγορίου	Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»	Υπάρχουν ήδη για το Γεωπάρκο Βίκου- Αώου και για το ΕΠ Β Πίνδου		
E2.	Μετάδοση των αξιών του Αγαθού. Προβολή και προώθηση				
ε2.1	Δημιουργία Κέντρου Ενημέρωσης- πληροφόρησης για το Πολιτιστικό Τοπίο Ζαγορίου σε στρατηγική- κεντρική θέση αυξημένης επισκεψιμότητας	Δήμος Ζαγορίου, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»	Ενδεικτικά κτίρια για χρήση ως Κέντρο Ενημέρωσης: <ul style="list-style-type: none"> - το Γυμνάσιο Τσεπελόβου, - η Τσολάκειος Σχολή στους Νεγάδες, - το Μαλάμειο Νοσοκομείο στο Γρεβενίτι, 		

Α/Α	Θεματικός Άξονας Στόχος Τίτλος Δέσμης Δράσης	Δυνητικοί φορείς υλοποίησης	Παρατηρήσεις – σχόλια / ενδεικτικές υποδράσεις	Συσχέτιση με Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) της Ατζέντα 2030
			<ul style="list-style-type: none"> - το Πετρίδειο στο Γρεβενίτι, - το Παρθεναγωγείο στα Κάτω Πεδινά, - το Δημοτικό Σχολείο στους Κήπους. - το Δημοτικό Σχολείο στην Αρίστη, - η οικία Τζαμήχα στο Πάπιγκο 	
ε2.2	Εγκατάσταση πινακίδων αναγνωρισιμότητας της περιοχής ως Πολιτιστικό Τοπίο σε στρατηγικά σημεία εισόδου αλλά και εντός της περιοχής	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»		
ε2.3	Προβολή του πολιτιστικού τοπίου με έντυπο υλικό, καθώς και με τη χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας.	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»		
ε2.4	Δημιουργία σειράς θεματικών βίντεο- ντοκιμαντέρ για το Ζαγόρι, τα μοναδικά χαρακτηριστικά και τις ιδιαίτερες αξίες αυτού. Προβολή προώθηση αναλόγως, καθώς και στα social media.	Δήμος Ζαγορίου, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»		
ε2.5	Δράσεις για το branding της περιοχής. (π.χ. μελέτες marketing προορισμού)	Δήμος Ζαγορίου, Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ»		
ε2.6	Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας, πχ. ημερίδες, σεμινάρια και συναντήσεις εργασίας	Δήμος Ζαγορίου		
ε2.7	Καθιέρωση εβδομάδας για τα «Πολιτιστικά Τοπία»	Δήμος Ζαγορίου		

5.5.7 Χρονοδιάγραμμα

Ο χρονοπρογραμματισμός των δράσεων διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες:

- διαρκείς ή επαναλαμβανόμενες,
- μεσοπρόθεσμες και
- μακροπρόθεσμες.

Ο διαχωρισμός του χρονοπρογραμματισμού των δράσεων κρίνεται αναγκαίος καθώς αφενός δεν είναι δυνατόν να υλοποιηθούν όλες οι δράσεις ταυτόχρονα και αφετέρου ορισμένες δράσεις προϋποθέτουν μεγαλύτερο χρόνο σχεδιασμού, προγραμματισμού, ωρίμανσης και, εν τέλει, υλοποίησης.

Διαρκείς ή επαναλαμβανόμενες δράσεις είναι αυτές που δεν θα υλοποιηθούν μόνο μια φορά αλλά είναι ουσιαστικά «ενσωματωμένες» στις λειτουργίες των σημαντικών φορέων της περιοχής ή του Φορέα Διαχείρισης, όπως για παράδειγμα η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας ή η συνεχής καταγραφή/τεκμηρίωση και παρακολούθηση των υπαρχόντων μνημείων και της υφιστάμενης κατάστασης/παθολογίας τους.

Ο χρονοπρογραμματισμός για τις μεσοπρόθεσμες δράσεις είναι σε ορίζοντα τριετίας. Είναι δράσεις που απαιτούν μικρότερο χρόνο ωρίμανσης και υλοποίησης, όπως για παράδειγμα η δημιουργία θεματικών ερμηνευτικών πεζοπορικών ή οδικών διαδρομών.

Τέλος, οι μακροπρόθεσμες δράσεις έχουν ορίζοντα υλοποίησης εξαετίας. Πρόκειται, επί το πλείστον, για δράσεις πιο σύνθετες που προϋποθέτουν μεγαλύτερο χρόνο σχεδιασμού, προγραμματισμού και ωρίμανσης, όπως για παράδειγμα η δημιουργία Κέντρου Ενημέρωσης Πληροφόρησης.

Στο Παράρτημα II αποτυπώνεται ο χρονοπρογραμματισμός του σχεδίου δράσεων.

5.5.8 Προϋπολογισμός

Ο προϋπολογισμός του Σχεδίου Διαχείρισης διακρίνεται σε δύο μέρη:

- Προϋπολογισμός διαχείρισης, στον οποίο περιλαμβάνεται το κόστος του ελάχιστου απαιτούμενου προσωπικού του Φορέα Διαχείρισης και τα λειτουργικά έξοδα.
- Προϋπολογισμός υλοποίησης δράσεων.

Η ελάχιστη απαιτούμενη απασχόληση για την αποτελεσματική άσκηση των λειτουργιών του Φορέα Διαχείρισης, είναι:

Πολιτιστικό Τοπίο Ζαγορίου: Σχέδιο Διαχείρισης

- Δύο άτομα πλήρους απασχόλησης με κύρια αρμοδιότητα την γενικότερη διαχείριση και τον συντονισμό όλων των συναρμόδιων φορέων,
- Ένα άτομο μερικής απασχόλησης με κύρια αρμοδιότητα την παρακολούθηση και τον συντονισμό ενεργειών σχετικά με θέματα φυσικής κληρονομιάς,
- Ένα άτομο μερικής απασχόλησης με κύρια αρμοδιότητα την παρακολούθηση και τον συντονισμό ενεργειών σχετικά με θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς,
- Δύο άτομα πλήρους απασχόλησης για την λειτουργία Κέντρου Ενημέρωσης Πληροφόρησης και την υλοποίηση ενεργειών προβολής.

Το ύψος της ετήσιας μισθοδοσίας του ανωτέρω προσωπικού ανέρχεται στις 100.000,00 ευρώ.

Στο παραπάνω κόστος θα πρέπει να συμπεριληφθούν τα λειτουργικά έξοδα λειτουργίας (δαπάνες μετακίνησης, γραφική ύλη, αναλώσιμα, τηλεφωνικά κλπ.) τα οποία ανέρχονται σε ποσοστό 10% επί του κόστους προσωπικού, δηλαδή στις 10.000,00 €.

Με βάση τα ανωτέρω, ο ετήσιος προϋπολογισμός διαχείρισης ανέρχεται στις 110.000,00€.

Ο προϋπολογισμός υλοποίησης δράσεων θα προκύπτει κάθε έτος έπειτα από εξειδίκευση των προς υλοποίηση δράσεων και αναλόγως των, κατά περίπτωση, μελετών ωρίμανσης.

5.6 Πηγές και επίπεδα χρηματοδότησης

Από τα κρίσιμότερα ζητήματα τα οποία αντιμετωπίζουν οι υπεύθυνοι για τη διαχείριση των τοπίων παγκόσμιας κληρονομιάς είναι η εξεύρεση των απαραίτητων πόρων προκειμένου να καλυφθούν οι δαπάνες διαχείρισης και να υλοποιηθούν οι απαραίτητες δράσεις. Ο Φορέας Διαχείρισης θα πρέπει να είναι σε θέση να επικεντρωθεί στο έργο του αντί να παρεμποδίζεται από την συνεχή αναζήτηση χρηματικών πόρων.

Καθώς όμως δεν υπάρχουν εξασφαλισμένοι πόροι για την εφαρμογή του σχεδίου, είναι κρίσιμης σημασίας ο Φορέας Διαχείρισης να διερευνά και να εξασφαλίζει πόρους από πολλαπλές πηγές.

Οι βασικότερες πηγές από τις οποίες μπορεί να αντληθούν τα απαραίτητα κεφάλαια χρηματοδότησης είναι τεσσάρων κατηγοριών:

- ίδιοι πόροι, για παράδειγμα από την πώληση αναμνηστικών, ενθυμημάτων, εκδόσεων ή από την παροχή υπηρεσιών,
- ιδιωτικά κεφάλαια (χορηγίες, δωρεές, crowdfunding),
- δημόσια χρηματοδότηση,
- χρηματοδότηση ενεργειών μέσω ευρωπαϊκών και συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων.

Σημαντικό στοιχείο για την υλοποίηση των δεσμών δράσεων αποτελεί η αξιοποίηση συνεργειών μεταξύ των φορέων της περιοχής: ενέργειες που δεν θα υλοποιηθούν από τον ίδιο τον Φορέα Διαχείρισης αλλά από άλλους φορείς της περιοχής (ή σε συνεργασία με αυτούς) στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους.

5.7 Πηγές εμπειρογνωμοσύνης και εκπαίδευσης στις τεχνικές της διατήρησης και διαχείρισης

Για την διαχείριση της περιοχής και την διατήρηση της εξέχουσας οικουμενικής αξίας της, ο Δήμος Ζαγορίου – ως ο Φορέας Διαχείρισης του Τοπίου – θα συνεργαστεί και θα αξιοποιήσει τις απαραίτητες συνέργειες. Διάφοροι φορείς και υπηρεσίες λειτουργούν στην περιοχή και λειτουργούν ως πηγές εμπειρογνωμοσύνης και εκπαίδευσης σε θέματα διατήρησης, διαχείρισης, φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς .

Ενδεικτικά:

- ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου,
- η Διεύθυνση Δασών Ιωαννίνων,
- η Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων,
- η Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων & Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Βορείου Ιονίου & Δυτικής Μακεδονίας,
- το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων,

υλοποιούν προγράμματα και δράσεις σχετικά με την διατήρηση και την διαχείριση της περιοχής.

5.8 Εγκαταστάσεις και υποδομές για τους επισκέπτες

5.8.1 Εναλλακτικός και θεματικός τουρισμός στο Ζαγόρι

Το Ζαγόρι καλύπτει όλες τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για την ανάπτυξη του εναλλακτικού και θεματικού τουρισμού αφού είναι μια περιοχή πλούσια τόσο σε περιβαλλοντικούς όσο και σε πολιτισμικούς/ ιστορικούς πόρους που θεωρούνται οι πλέον απαραίτητοι για την ύπαρξη των εναλλακτικών και θεματικών μορφών τουρισμού. Επιπλέον, οι υποδομές τόσο σε ξενοδοχειακή κάλυψη όσο και στην εστίαση και τις υπηρεσίες –αν και δεν παρουσιάζουν ομοιογενή διασπορά στο χώρο- θεωρούνται αρκετές για να στηρίξουν την υφιστάμενη ζήτηση και την προσδοκώμενη ανάπτυξη.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι η περιοχή διαθέτει έναν απίστευτα μεγάλο φυσικό πλούτο τόσο όσον αφορά τα αβιοτικά αλλά και τα βιοτικά στοιχεία του περιβάλλοντος. Καταρχάς η ιδιαίτερη γεωμορφολογία με το πλήθος των βουνών, των κοιλάδων και των ποταμών σε συνδυασμό με την ποικιλότητα και μοναδικότητα των διαφορετικών τοπίων που συναντά ο επισκέπτης αυξάνει κατά πολύ την ενδογενή αξία της περιοχής όσον αφορά τον εναλλακτικό τουρισμό. Απλή **περιήγηση, ορειβασία και πεζοπορία** είναι οι βασικές δραστηριότητες που έχει τη δυνατότητα να κάνει ο επισκέπτης σε αυτό το πολυσύνθετο ανάγλυφο της περιοχής. Ένα αξιόλογο δίκτυο μονοπατιών διατηρείται σε ικανοποιητική κατάσταση στην περιοχή, ενώ με λίγη προσπάθεια θεωρείται εφικτό να «αναγεννηθούν» πολλά από τα παλιά μονοπάτια που βρίσκονται ανάμεσα από τα χωριά τα οποία έχουν κλείσει από τη βλάστηση λόγω της πολύχρονης εγκατάλειψης της χρήσης τους. Έτσι θα αυξηθούν ακόμα περισσότερο οι δυνατότητες της περιοχής της περιοχής του Ζαγορίου για τις συγκεκριμένες δραστηριότητες.

Μια άλλη σχετική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα σε κατάλληλες θέσεις στην περιοχή και ειδικά εκεί όπου υπάρχουν συμπαγείς ασβεστολιθικοί σχηματισμοί είναι η **αναρρίχηση**. Στα κλασικά πεδία αναρρίχησης, τα οποία είναι η Αστράκα και οι κορυφές της Γκαμήλας, προστέθηκαν τελευταία και μικρότερης κλίμακας και απαιτήσεων βραχώδεις σχηματισμοί σε χαμηλότερα υψόμετρα, όπως είναι στο φαράγγι του ποταμού Βοϊδομάτη και στα βράχια στο γεφύρι του Νούτσου- Κόκκορη καθώς και στην αρχή του φαραγγιού Βικάκι από την πλευρά των Κήπων.

Επιπλέον ο εκτεταμένος ορεινός όγκος της Τύμφης, που τα υψίπεδά του ξεπερνούν τα 2.000 μ., αποτελεί κατάλληλο πεδίο για χειμερινά σπορ και ειδικά για το **ορειβατικό σκι**, ενώ κατάλληλα διαμορφωμένες πίστες για την εξάσκηση της **κλασικής χιονοδρομίας** υπάρχουν σε διπλανές περιοχές (Εθνικό Χιονοδρομικό Κέντρο Βασιλίτσας (ΕΧΚΒ) και Χιονοδρομικά Κέντρα Μετσόβου και Ανήλιου).

Μια νέα μορφή εναλλακτικού τουρισμού στην Ελλάδα, η οποία όμως στην περιοχή ενδιαφέροντος «έχει ήδη παρελθόν», είναι οι **αγώνες ορεινού τρεξίματος**. Τα τελευταία χρόνια διοργανώνονται τέτοιοι αγώνες μεσαίων και μεγάλων αποστάσεων κατά μήκος

ορειβατικών μονοπατιών σε φυσικό ανάγλυφο εδάφους. Στον ορεινό όγκο της Τύμφης διεξάγεται από το 2011 το **“Zagori Mountain Running”**.

Επίσης οι ποταμοί της περιοχής και κυρίως ο Βοϊδομάτης και ο Αώος κατατάσσονται στους ιδανικούς ποταμούς όπου λαμβάνουν χώρα υδάτινες δραστηριότητες και κυρίως **καταβάσεις των ποταμών με καγιάκ και ράφτινγκ**. Ειδικά το ράφτινγκ είναι μια δραστηριότητα στην οποία μπορεί να συμμετέχει κάποιος σχετικά εύκολα έπειτα από μια πολύ σύντομη εξοικείωση με το αντικείμενο και άρα μπορεί να συμμετέχει μεγάλος αριθμός επισκεπτών, όπως και γίνεται. Γι αυτό και υπάρχουν αρκετές εταιρείες - ανεξάρτητα από το που εδρεύουν- οι οποίες προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο Ζαγόρι για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης δραστηριότητας. Αντίθετα το καγιάκ έχει περισσότερο αθλητικό χαρακτήρα και απαιτεί έμπειρους και αυτόνομους αθλητές και έτσι ο αριθμός εκείνων που συμμετέχουν σε αυτή τη δραστηριότητα είναι εκ των πραγμάτων μικρότερος αλλά κρύβει μέσα του μια ισχυρή δυναμική από αθλητικής πλευράς.

Ακόμα οι ιδιαιτερότητες του γεωλογικού υποστρώματος, από τους ασβεστολιθικούς βράχους της Τύμφης στα δυτικά έως τα οφιολιθικά ορεινά συμπλέγματα της Τσούκας Ρόσσας και του Αυγού στα ανατολικά, καθιστούν και τη γεωλογία της περιοχής ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον στοιχείο του χώρου, όπου κάλλιστα μπορεί να αναπτυχθεί ο «άγνωστος» μέχρι σχετικά πρόσφατα γεωτουρισμός. Ασφαλώς το ενδιαφέρον του εντοπισμού και της επίσκεψης ενός μοναδικού γεωλογικού σχηματισμού, ιδιαίτερα εάν αυτός είναι χαρακτηρισμένος ως Γεώτοπος ενός Γεωπάρκου (π.χ. Γεωπάρκο Βίκου- Αώου- Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO) αποτελεί το κατεξοχήν αντικείμενο του γεωτουρισμού. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένα αθλήματα και ευρύτερα δραστηριότητες, στενά συνδεδεμένες με το γεωλογικό υπόστρωμα, όπως είναι η αναρρίχηση αλλά και η ορειβασία που αναφέρθηκε προηγουμένως. Πέρα από αυτά όμως, η **σπηλαιολογία** αποτελεί μια δραστηριότητα άριστα συνδεδεμένη με την περιοχή του Ζαγορίου μια και το καρστικό συγκρότημα της Τύμφης και συμπληρωματικά το γειτονικό υψίπεδο του Στούρου αποτελούν ένα ενιαίο «αχανές» πεδίο για την αθλητική σπηλαιολογία αφού υπάρχουν 300 καταγεγραμμένα σπηλαιοβάραθρα σε αυτό. Από αυτά άλλα έχουν εξερευνηθεί πλήρως, όπως το βάραθρο της «Προβατίνας» που η πρώτη εξερευνητική αποστολή έγινε την περίοδο 1962-1968, ενώ άλλα έχουν εξερευνηθεί μερικώς ή και καθόλου.

Όπως είναι ευνόητο η ποικιλότητα του γεωλογικού υποστρώματος, οι πολυσχιδείς γεωμορφολογικές διαμορφώσεις και το μεγάλο υψομετρικό εύρος του Ζαγορίου δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την εμφάνιση μιας μεγάλης ποικιλίας ενοτήτων βλάστησης και τύπων οικοτόπων (περίπου 30), στους οποίους αναπτύσσεται μια ιδιαίτερα πλούσια χλωρίδα που συνίσταται από περίπου 1.800 είδη και υποείδη φυτών. Πολλά σπάνια, προστατευόμενα και ενδημικά είδη φυτών της ελληνικής ή και της ευρύτερα βαλκανικής χλωρίδας εμφανίζονται εδώ. Επομένως η αναζήτηση και φωτογράφιση ειδών χλωρίδας, που εκλαϊκευμένα θα χαρακτηριζόταν ως **βοτανολογία**, αποτελεί ένα επιπλέον πεδίο ανάπτυξης του εναλλακτικού και θεματικού τουρισμού στην περιοχή του Ζαγορίου.

Αποτέλεσμα της πλούσιας και πολυποικίλης βλάστησης της περιοχής είναι και η διαμόρφωση μιας μεγάλης ποικιλίας βιοτόπων και ενδιαιτημάτων που εξασφαλίζουν την παρουσία μεγάλου αριθμού ειδών πανίδας τόσο σπονδυλωτών όσο και ασπόνδυλων, πολλά από τα οποία είναι σπάνια και προστατευόμενα σε εθνικό ή και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Έτσι εδώ έχουμε μια διαφορετική ποικιλία ή υπο-κατηγορίες πεδίων ανάπτυξης του εναλλακτικού και θεματικού τουρισμού. Αρκετά διαδεδομένη συνήθεια σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες είναι η ερασιτεχνική ορνιθολογία ή **παρατήρηση πουλιών** (bird watching). Επιστήμονες ή ερασιτέχνες ορνιθολόγοι επισκέπτονται μια περιοχή με σκοπό να δουν σπάνια είδη πουλιών και να καταγράψουν την ορνιθοπανίδα μιας περιοχής. Η περιοχή του Ζαγορίου διαθέτει μια μεγάλη ποικιλία από τέτοιες περιοχές και ορισμένες από αυτές περιέχονται εδώ και χρόνια στην ατζέντα επίσκεψης των ερασιτεχνών ορνιθολόγων της Ευρώπης (υψίπεδα και ορθοπλαγιές της Τύμφης).

Πέρα από τα παραπάνω, τελευταία ακόμα και στην Ελλάδα αρχίζει και γίνεται αρκετά διαδεδομένη και η **παρατήρηση άλλων ζωικών ομάδων** σπονδυλωτών, όπως τα **θηλαστικά** και η ενασχόληση αυτή αφορά είτε την παρατήρηση των ίδιων των ζώων, όπου αυτό είναι δυνατό, όπως στην περίπτωση του σπάνιου και προστατευόμενου αγριόγιδου (π.χ. γύρω από τη Δρακόλιμνη Τύμφης) είτε την παρατήρηση των σημαδιών της παρουσίας τους, όπως είναι τα ίχνη της αρκούδας σε όλα λίγο πολύ τα δάση της περιοχής. Βέβαια εκτός από τα σπονδυλωτά, σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και η παρατήρηση μιας ιδιαίτερης ομάδας ασπόνδυλων, των λεπιδοπτέρων, δηλαδή των ημερόβιων πεταλούδων, ένα χόμπι αρκετά διαδεδομένο στο εξωτερικό με σημαντικές προοπτικές και στην περιοχή ενδιαφέροντος αφού έχει καταγραφεί ένας ιδιαίτερα μεγάλος αριθμός ειδών πεταλούδων.

Όλα τα παραπάνω συνδυάζονται και με το νέα συνήθεια της **φωτογράφισης της φύσης** όπου η δυσκολία και το αναπάντεχο της φωτογράφισης ενός ασυνήθιστου είδους πανίδας μαγεύει όλο και περισσότερους ανθρώπους και ειδικά νέους, ειδικά τώρα με την ψηφιακή τεχνολογία. Όπως άλλωστε είναι αναμενόμενο, περιοχές με πλούσιο αριθμό ειδών πανίδας, ειδικά σπάνιων, τραβούν περισσότερους επισκέπτες από ότι άλλες υποδεέστερες σε αυτόν τον τομέα περιοχές. Τέλος αναφορικά με την πανίδα δεν πρέπει να παραλείψουμε να αναφερθούμε και στο σπορ της ερασιτεχνικής αλιείας και ιδιαίτερα στο ψάρεμα με καλάμι και πεταλούδα, το λεγόμενο **fly fishing**, που έχει αρκετούς οπαδούς, κυρίως στο εξωτερικό. Τα ποτάμια της περιοχής και ειδικά ο Αώος και ο Βοϊδομάτης -στα τμήματα εκείνα όπου η ερασιτεχνική αλιεία επιτρέπεται- συγκαταλέγονται στα ιδανικότερα της Ευρώπης για αυτό το σπορ.

Η περιοχή του Ζαγορίου καλύπτεται σχεδόν στο σύνολο της (κατά 89,23%) από θεσμοθετημένες προστατευόμενες περιοχές. Πολλοί επισκέπτες, κυρίως από το εξωτερικό, επιλέγουν ως προορισμό τους μια προστατευόμενη περιοχή και σε όσο περισσότερες κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών ανήκει αυτή η συγκεκριμένη περιοχή, τόσο περισσότερο προτιμητέα είναι ως προορισμός επίσκεψης. Στις περιπτώσεις αυτές πρόκειται για **φυσιολατρικό τουρισμό** ή για **οικοτουρισμό**. Η ύπαρξη προστατευόμενων περιοχών, Εθνικών Πάρκων, Εθνικών Δρυμών, Γεωπάρκων και άλλων θεσμοθετημένων περιοχών αποτελεί βασικό παράγοντα διαμόρφωσης ενός φυσιολατρικού και

οικοτουριστικού μοντέλου επισκεψιμότητας μιας τουριστικά ενδιαφέρουσας περιοχής, όπως είναι το Ζαγόρι.

Αναφορικά με τον **πολιτιστικό τουρισμό**, ολόκληρη η περιοχή του Ζαγορίου ενδείκνυται ως τόπος προορισμού, δεδομένου ότι το πολιτιστικό απόθεμα αφθονεί σε τυπολογική ποικιλία και χρονολογικό εύρος, ξεκινώντας από τους προϊστορικούς χρόνους και φτάνοντας στον 20^ο αιώνα. Οι 46 παραδοσιακοί οικισμοί του Ζαγορίου, χτισμένοι σαν αετοφωλιές στις πλαγιές και στα δάση ανάμεσα από την Τύμφη, το Μιτσικέλι, τη Βάλια Κάλντα και τον Αώο ποταμό, αποτελούν άριστο δείγμα ορεινής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς με την πλειονότητα των δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων τους να έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν τα πολλά βυζαντινά και μετά-βυζαντινά θρησκευτικά μνημεία, όπως ναοί εντός και περιμετρικά των οικισμών που χρονολογούνται από τον 16ο έως και τον 19ο αιώνα και μοναστήρια χτισμένα σε δύσβατες και απόκρημνες περιοχές με χαρακτηριστικά παραδείγματα τις μονές Αγίας Παρασκευής στο Μονοδένδρι, Σπηλιώτισσας στην Αρίστη και Ρογκοβού στο Τσεπέλοβο.

Η ποικιλία και ο πλούτος των θρησκευτικών μνημείων, που είναι εμφανή στον Δήμο Ζαγορίου, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μια αξιόλογη δυναμική στον τομέα αυτό, που θα μπορούσε να οδηγήσει στην ανάπτυξη του **θρησκευτικού τουρισμού**. Ωστόσο τα περισσότερα από τα μοναστήρια της περιοχής -με ελάχιστες εξαιρέσεις- είναι μη επανδρωμένα, επομένως «κλειστά» στο κοινό, παρομοίως, όλοι οι σημαντικοί ναοί της περιοχής είναι «κλειδωμένοι», εξαιτίας της απειλής της αρχαιοκαπηλίας, και επομένως μη προσβάσιμοι στο κοινό σε καθημερινή βάση παρά μόνο όταν βρίσκονται σε λειτουργία τις Κυριακές ή την ημέρα που εορτάζει ο Άγιος στον οποίο είναι αφιερωμένοι.

Μόνο δύο επανδρωμένες μονές και κατά συνέπεια μονές που ο επισκέπτης/προσκυνητής μπορεί να επισκεφθεί τουλάχιστον το εσωτερικό του καθολικού τους, υπάρχουν σήμερα στο Ζαγόρι. Πρόκειται για τη Μονή Ευαγγελίστριας στο Δυτικό Ζαγόρι στα Άνω Πεδινά (ΔΕ Κεντρικού Ζαγορίου) και η Μονή Παναγίας Βοτσάς στο Ανατολικό Ζαγόρι (ΔΕ Αν. Ζαγορίου).

Εκτός από τα μνημειακά κτίσματα εκπαιδευτικού ή θρησκευτικού χαρακτήρα, σημαντικά είναι και αυτά που σχετίζονται με τις παραγωγικές διαδικασίες και ασχολίες των κατοίκων, το δίκτυο επικοινωνίας και συγκοινωνίας και είτε έχουν αγροκτηνοτροφικό χαρακτήρα είτε σχετίζονται με τον δασικό και υδροδυναμικό πλούτο της περιοχής και έχουν τεχνικό χαρακτήρα αποτελώντας άριστο δείγμα προβιομηχανικής τεχνολογίας αλλά και της σχέσης του υλικού με το άυλο, αναφορικά με τις τοπικές γνώσεις και δεξιότητες.

Σε αυτό συγκαταλέγονται και τα πλείστα πέτρινα μονότοξα, δίτοξα και τρίτοξα γεφύρια που σε συνδυασμό με τις σκάλες και τα μονοπάτια σε δύσβατες περιοχές αποτέλεσαν το δίκτυο μεταφορών που επέτρεψε τον ταξιδιωτισμό και τον ευεργετισμό.

Η κτισμένη πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής και η ταυτότητά της με βάση την τέχνη της ξερολιθιάς συνιστούν σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη φυσιογνωμία της και τη διαφοροποιούν έναντι των άλλων, που σε συνδυασμό με έναν καινοτόμο σχεδιασμό μπορούν να συγκροτήσουν το μεγαλύτερο ανταγωνιστικό πλεονέκτημά της.

Η σημασία του ευρύτερου περιβάλλοντος των μνημείων, ο ρόλος του πολιτισμικού τοπίου και η στενή σχέση όλων των οικείων, διαφορετικών σε χρονολόγηση και χαρακτήρα στοιχείων της πολιτισμικής κληρονομιάς προάγει την διατήρηση και αειφορική ανάπτυξη του πολιτισμικού τοπίου καθώς και την ανάδειξη της διαφορετικότητας των πολιτισμών. Στόχος είναι να γίνουν σημαντικά βήματα προόδου προς την κατεύθυνση που το μνημείο, ο αρχαιολογικός χώρος, η ιστορική τοποθεσία, το παραδοσιακό σύνολο και γενικότερα η πολιτισμική κληρονομιά δεν θα αποτελούν στατικά στοιχεία του παρελθόντος με μουσειακό χαρακτήρα αλλά στοιχεία της κοινωνικής ζωής με δυναμική και ζωντανή παρουσία στην σημερινή πραγματικότητα.

Ένα ενδιαφέρον ακόμα στοιχείο της περιοχής αποτελεί η ύπαρξη ορισμένων –διάσπαρτων στο χώρο- μικρών **Μουσείων** και κυρίως **Λαογραφικών Συλλογών** που δημιουργήθηκαν με τη φροντίδα κυρίως ιδιωτών ή ενώσεων πολιτών στους οποίους και ανήκουν. Τρία είναι τα πιο σημαντικά Μουσεία του Ζαγορίου, το Λαογραφικό Μουσείο Αγάπιος Τόλης στους Κήπους, το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ελαφότοπου και το Βοτανικό Μουσείο-Πνευματικό Κέντρο Κ. Λαζαρίδης στο Κουκούλι.

Ταυτόχρονα, το σύνολο της περιοχής, πέρα από το πλούσιο φυσικό περιβάλλον και τον πλούτο των μνημείων, έχει και αγροτικό χαρακτήρα, ώστε να υπάρχουν οι προϋποθέσεις στα χωριά του Δήμου Ζαγορίου για την ανάπτυξη του **αγροτουρισμού**. Υπάρχει ένας αριθμός ξενώνων, σε οικισμούς που διατηρούν τον αγροτικό χαρακτήρα τους, από τους οποίους ορισμένοι δημιουργήθηκαν με προγράμματα προώθησης του αγροτουρισμού. Δεδομένου ότι σήμερα παρατηρείται μια τάση ενίσχυσης της πρωτογενούς παραγωγής, ο συνδυασμός τουρισμού και αγροτικής παραγωγής ενδεχομένως να έχει ένα καλύτερο μέλλον στην περιοχή.

Οι απαιτήσεις των σύγχρονων μορφών τουρισμού κατευθύνουν τον σχεδιασμό και την διαχείριση του πολιτιστικού τοπίου σε νέους δρόμους σύγχρονους και πρωτοποριακούς, που όχι μόνο θα σέβονται το πολιτιστικό παρελθόν αλλά ταυτόχρονα θα το αναδεικνύουν και θα το κάνουν οικείο και κατανοητό με προηγμένα τεχνολογικά μέσα πληροφόρησης και καινούριες επικοινωνιακές μεθόδους.

5.8.2 Υποδομές ενημέρωσης- εκπαίδευσης- ερμηνείας φυσικής & πολιτιστικής κληρονομιάς και αναψυχής

5.8.2.1 Μουσεία- Μουσειακοί – Εκθεσιακοί Χώροι- Λαογραφικές Συλλογές- Βιβλιοθήκες

Στην περιοχή του Ζαγορίου υπάρχει έντονο το ενδιαφέρον από τις τοπικές κοινωνίες για την διατήρηση και ανάδειξη της τοπικής ιστορίας, των εθίμων και της παράδοσης. Στο πλαίσιο αυτό έχουν ιδρυθεί ορισμένα Μουσεία, ενώ υπάρχουν και ορισμένες μικρές αλλά αξιόλογες Λαογραφικές Συλλογές.

Πέντε είναι τα επισκέψιμα Μουσεία- Μουσειακοί- Εκθεσιακοί χώροι στο Ζαγόρι σήμερα:

1. Μουσείο Αγάπιου Τόλη, Κήποι,
2. Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ελαφότοπου,
3. Βοτανικό Μουσείο- Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης», Κουκούλι,
4. Σαρακατσάνικη Στάνη (Υπαίθριο Μουσείο παρουσίασης του τρόπου ζωής των Σαρακατσάνων), Σκαμνέλι,
5. Κέντρο Συναθροίσεων και Εκθέσεων, Ριζάρειο Ίδρυμα, Μονοδέντρι.

Λαογραφικό Μουσείο «Αγάπιος Τόλης», Κήποι

Στόχος του Μουσείου είναι η προβολή και ανάδειξη του τρόπου ζωής των κατοίκων του Ζαγορίου κατά το παρελθόν. Περιλαμβάνει μια από τις πλουσιότερες συλλογές στην Ελλάδα με 40.000 εκθέματα, τα οποία κατανέμονται σε 8 διακριτές ενότητες.

Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν παραδοσιακές φορεσιές από όλη την Ελλάδα, περίτεχνα μπαούλα, κοσμήματα, οικιακά σκεύη, χαλκώματα, αλλά και σαλόνια του 19ου αιώνα με πορσελάνινες σόμπες και διαφόρων ειδών κεντήματα. Τα παλιότερα εκθέματα του Μουσείου αγγίζουν τα 300 χρόνια ζωής. Η αγορά, συλλογή και συντήρηση των εκθεμάτων καθώς και η παρουσίασή τους στο κοινό αποτελεί έργο ζωής του ιδρυτή του Μουσείου, Αγάπιου Τόλη.

Λαογραφικό και Ιστορικό Μουσείο Ελαφότοπου

Στεγάζεται στο κτήριο του πρώην Δημοτικού Σχολείου Ελαφότοπου, περιλαμβάνεται στο πλέγμα των Μουσείων του Υπουργείου Πολιτισμού και ο χαρακτήρας του είναι εκπαιδευτικός, βιωματικός και διαδραστικός.

Είναι ειδικευμένο στην παρουσίαση του εργαλειακού υλικού και τεχνικού εξοπλισμού 42 παραδοσιακών επαγγελμάτων (λαϊκών και αστικών) με τη μορφή διαχωρισμένων οργανωμένων εργαστηρίων, ώστε να παρέχεται πλήρης η μορφολογική τους εικόνα.

Η διάρθρωση του Μουσειακού υλικού βασίζεται στη σχέση ανθρώπου- εργασίας- υλικού- εργαλείου- τεχνικής επεξεργασίας του προϊόντος και κατανάλωσης, σύμφωνα με τις προτεραιότητες της επαγγελματικής πρακτικής και τη χρηστική αξία του εργαλείου, κατά τη διαδικασία μεταβολής της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής στα δεδομένα του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Σκοπός του Μουσείου είναι η έρευνα, συλλογή, διάσωση, συντήρηση, μελέτη, επεξεργασία, ανάδειξη, προβολή, διάδοση και ενεργοποίηση του λαογραφικού Πολιτισμού της περιοχής, ώστε να αποβεί κύριος βασικός και σταθερός αναπτυξιακός πυρήνας σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής.

Βοτανικό Μουσείο - Πνευματικό Κέντρο «Κώστας Λαζαρίδης», Κουκούλι

Ανήκει στο Ριζάρειο Ίδρυμα και στεγάζεται στο πατρικό σπίτι του δασκάλου, συγγραφέα, ερασιτέχνη λαογράφου και φυσιολόγου Κ. Λαζαρίδη, στο Κουκούλι. Το Μουσείο λειτουργεί από το 1990 και προβάλλει τον βοτανικό πλούτο της χαράδρας του Βίκου καθώς και την πλούσια ιστορία και τον πολιτισμό του Ζαγορίου. Στις αίθουσες του αναπαλαιωμένου αρχοντικού εκτίθενται τμήμα από την πολύ σημαντική βοτανική συλλογή του Κ. Λαζαρίδη που συνολικά αριθμεί περίπου 1.300 είδη φυτών της περιοχής, όλα τα συγγράμματα του ιδίου, η προσωπική του βιβλιοθήκη (3.000 τόμοι) καθώς και φωτογραφικό, εθνολογικό και λαογραφικό υλικό.

Σαρακατσάνικη στάνη, Σκαμνέλι

Πρόκειται για ένα υπαίθριο μουσείο, που ιδρύθηκε το 1995 από την Αδελφότητα Σαρακατσαναίων Ηπείρου στα ενδότερα των δασών του Ζαγορίου και συγκεκριμένα στη θέση Γυφτόκαμπος Σκαμνελίου. Αποτελεί αναπαράσταση ενός σαρακατσάνικου κτηνοτροφικού οικισμού, σύμβολο της συλλογικής μνήμης και ταυτότητας των Σαρακατσαναίων, οι οποίοι ασκώντας τη νομαδική κτηνοτροφία ανέπτυξαν έναν ιδιαίτερο κτηνοτροφικό, νομαδικό και ορεινό πολιτισμό.

Η Σαρακατσάνικη στάνη περιλαμβάνει αφενός τον κατεχοχόν οικισμό για την διαμονή των ανθρώπων, δηλαδή χαρακτηριστικές καλύβες φτιαγμένες με κλαδιά και άχυρα που ονομάζονται «κονάκια» και αφετέρου τις κατασκευές για τα ζώα και τα προϊόντα, που είναι το μαντρί, η στρούγκα, το τυροκομείο κ.ά. Στην Σαρακατσάνικη Στάνη κάθε χρόνο την πρώτη Κυριακή του Αυγούστου, γίνεται το ετήσιο αντάμωμα των Σαρακατσαναίων της Ηπείρου - και όχι μόνο.

Ριζάρειο Εκθεσιακό Κέντρο Μονοδενδρίου, Μονοδένδρι

Δημιουργήθηκε στο πλαίσιο λειτουργίας του Ριζαρείου Ίδρυματος και στεγάζεται στο αρχοντικό Πανταζή που χτίστηκε το 1900 και έκτοτε διατηρεί όλες τις αρχιτεκτονικές και διακοσμητικές του ιδιαιτερότητες. Στο εσωτερικό του διοργανώνονται περιοδικές εκθέσεις, στις οποίες οι επισκέπτες μπορούν να περιηγηθούν. Μερικές εξαιρετικές εκθέσεις που έχουν φιλοξενηθεί στο Ριζάρειο Εκθεσιακό Κέντρο είναι: "A Greek Portfolio" του φημισμένου Ελληνοαμερικανού καλλιτέχνη Κ. Μάνου, «Ζαγορισίων Βίος» ανώνυμων και επώνυμων φωτογράφων με υλικό της περιόδου 1890 - 1940, «Εικόνες της Ελλάδας» του Fred Boissonnas, «Ρωσία - 100 χρόνια» με πλούσιες φωτογραφικές μαρτυρίες, «Οι Ευρωπαίοι» του παγκοσμίου φήμης καλλιτέχνη φωτογράφου Henri - Cartier Bresson. Το Ίδρυμα της Ριζαρείου Εκκλησιαστικής Σχολής (Ριζάρειο Ίδρυμα), στο οποίο ανήκει το Κέντρο Συναθροίσεων και Εκθέσεων, ιδρύθηκε το 1841 από τους ευεργέτες Μάνθο και Γεώργιο Ριζάρη και αποτελεί σήμερα ένα από τα μεγαλύτερα ενεργά Εθνικά Κληροδοτήματα της χώρας μας.

Πανεπιστημιακός Λαμπριάδειος Σταθμός Έρευνας (ΠΑΛΑΣΕ)

Ο Πανεπιστημιακός Λαμπριάδειος Σταθμός Έρευνας βρίσκεται στα Άνω Πεδινά Ζαγορίου και ιδρύθηκε το 2012 από το τμήμα Βιολογικών Εφαρμογών και Τεχνολογιών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Στεγάζεται στο κτίριο της πρώην Λαμπριαδείου Οικοκυρικής Σχολής και οι εγκαταστάσεις του περιλαμβάνουν αίθουσες διδασκαλίας, διαλέξεων, κοιτώνες κτλ συνολικής εκτάσεως 1.500 τετ. μ. Ο σταθμός υλοποιεί δράσεις που σχετίζονται με την έρευνα, την περιβαλλοντική εκπαίδευση, τη διδασκαλία (μαθήματα του Πανεπιστημίου) και την οργάνωση και υλοποίηση θερινών και φθινοπωρινών σχολείων. Αποτελεί τον πρώτο σταθμό του Οργανισμού Βιολογικών Σταθμών Πεδίου (Organization of Biological Field Stations, OBFS) στην περιοχή της Μεσογείου.

5.8.2.2 Κέντρα Πληροφόρησης- Ενημέρωσης

Στο Ζαγόρι λειτουργούν σήμερα τρία Κέντρα Πληροφόρησης για το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον του Εθνικού Πάρκου, με έμφαση στην περιοχή του Ζαγορίου, τα οποία ανήκουν στον Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου, ενώ δύο ακόμα, του Μετσόβου και της Κλειδωνιάς βρίσκονται έξω από το Ζαγόρι ή ακριβώς στα όριά του, αλλά περιέχουν πληροφορίες και για περιοχές του Ζαγορίου.

Πρόκειται για τα:

- Κέντρο Πληροφόρησης Ασπραγγέλων (εντός του Δήμου Ζαγορίου)
- Κέντρο Πληροφόρησης Παπίγκου (εντός του Δήμου Ζαγορίου)
- Κέντρο Πληροφόρησης Βοβούσας (εντός του Δήμου Ζαγορίου)
- Κέντρο Πληροφόρησης Μετσόβου (εκτός του Δήμου Ζαγορίου)
- Κέντρο Πληροφόρησης Κλειδωνιάς (εκτός, αλλά στα όρια των Δήμων Κόνιτσας-Ζαγορίου)

Επίσης στο Ζαγόρι και συγκεκριμένα στο Μεγάλο Πάπιγκο βρίσκεται το Κέντρο Ενημέρωσης για το Γεωπάρκο Βίκου Αώου, ενώ έκθεση για το Γεωπάρκο φιλοξενεί και το Κέντρο Πληροφόρησης Κλειδωνιάς.

Τα Κέντρα Πληροφόρησης Ασπραγγέλων, Μικρού Παπίγκου, Βοβούσας, Κλειδωνιάς και Μετσόβου λειτουργούν υπό την εποπτεία του Φορέα Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου - Αώου & Πίνδου. Σκοπός της λειτουργίας των Κέντρων είναι η μύηση των επισκεπτών στα σημαντικά οικολογικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της προστατευόμενης περιοχής της Βόρειας Πίνδου καθώς και η ευαισθητοποίησή τους όσον αφορά το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Στόχος των Κέντρων είναι η ανάπτυξη και η στήριξη ενός εναλλακτικού τουριστικού μοντέλου που θα βασίζεται στην περιβαλλοντική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των επισκεπτών.

Στα Κέντρα παρουσιάζονται εκθέματα για το φυσικό πλούτο του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου, με ιδιαίτερη έμφαση είτε στον Εθνικό Δρυμό Βίκου - Αώου είτε στον Εθνικό Δρυμό

Πίνδου - Βάλια Κάλντα, καθώς και κυρίως (Ασπραγγέλων, Μ. Παπίγκου, Βοβούσας) ή μερικώς (Κλειδωνιάς, Μετσόβου) στον πολιτισμικό πλούτο του Ζαγορίου, εστιάζοντας σε στοιχεία της αρχιτεκτονικής της ιστορίας και της λαογραφίας. Διαθέτουν επίσης, χώρο προβολής εφαρμογών για την πανίδα της περιοχής και δυνατότητα υποδοχής και ξενάγησης οργανωμένων ομάδων.

Κέντρο Ενημέρωσης για το Γεωπάрко Βίκου- Αώου λειτουργεί στο χώρο της παλιάς Βιβλιοθήκης Μεγάλου Παπίγκου όπου παρουσιάζονται οι εξής θεματικές ενότητες:

- Το Ευρωπαϊκό και το Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων,
- Το Γεωπάрко Βίκου- Αώου,
- Τα γεωλογικά χαρακτηριστικά,
- Χαρακτηριστικές γεωμορφές,
- Ένα παλαιολιθικό ορεινό τοπίο. Ο ορεινός εποχιακός καταυλισμός στη βραχοσκεπή Κλειδί,
- Η βλάστηση στην προϊστορική εποχή,
- Οι θεματικές διαδρομές,
- Τα σπηλαιοβάραθρα.

Έκθεση για το Γεωπάрко Βίκου- Αώου λειτουργεί στο χώρο του Κέντρου Πληροφόρησης Κλειδωνιάς/ Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου, όπου παρουσιάζονται οι εξής θεματικές ενότητες:

- Το Ευρωπαϊκό και το Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων,
- Το Γεωπάрко Βίκου- Αώου,
- Τα γεωλογικά χαρακτηριστικά,
- Το παλαιοπεριβάλλον στην κοιλάδα του Βοϊδομάτη,
- Ένα παλαιολιθικό ορεινό τοπίο. Ο κυνηγετικός σταθμός στη βραχοσκεπή Μπούλα,
- Το υδατικό δυναμικό του Γεωπάρκου – Το «αίμα» του Γεωπάρκου,
- Η αρχιτεκτονική στο Γεωπάрко Βίκου- Αώου.
- Η χλωρίδα στην οροσειρά της Τύμφης,
- Οι Γεώτοποι.

5.8.2.3 Θεματικές ερμηνευτικές διαδρομές Γεωπάρκου Βίκου- Αώου

Στο πλαίσιο του έργου «Ne.T.Routes» αναπτύχθηκαν στην ύπαιθρο και είναι σε λειτουργία πέντε (5) θεματικές ερμηνευτικές διαδρομές του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου, από τις οποίες οι τέσσερις (4) βρίσκονται εξολοκλήρου ή έστω μερικώς στο Ζαγόρι και περιγράφονται συνοπτικά πιο κάτω, ενώ περισσότερες ενδεικτικές πληροφορίες παρατίθενται στο συνοδευτικό Παράρτημα Ι-17. Αρμόδιος φορέας για τις θεματικές ερμηνευτικές διαδρομές είναι η Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε. σε συνεργασία με τους φορείς που εμπλέκονται στη

διαχείριση του Γεωπάρκου Βίκου Αώου. Η παρουσίαση της θεματολογίας σε κάθε μία από τις θεματικές ερμηνευτικές διαδρομές γίνεται με μια σειρά ειδικά σχεδιασμένων και για τον σκοπό αυτόν κατασκευασμένων πινακίδων, οι οποίες είναι τοποθετημένες σε επιλεγμένα σημεία κατά μήκος συγκεκριμένων πεζοπορικών διαδρομών που καλύπτουν επαρκώς το θέμα που αναπτύσσεται σε κάθε περίπτωση. Ο αριθμός των πινακίδων ανά διαδρομή ποικίλλει και είναι από 10 έως 15.

Διαδρομή I: «Οι κυνηγοί της εποχής των παγετώνων στον Βοϊδομάτη – Ένα ταξίδι στα βάθη της προϊστορίας»

Η διαδρομή αυτή αναπτύσσεται κατά το ένα μέρος στο Ζαγόρι και κατά το άλλο στην Κόνιτσα και ακολουθεί τη μία από τις δύο όχθες του ποταμού Βοϊδομάτη στο ομώνυμο φαράγγι. Σκοπός της διαδρομής είναι η ευαισθητοποίηση των επισκεπτών του Γεωπάρκου (Ζαγόρι, Κόνιτσα) αναφορικά με τη μεγάλη σημασία της περιοχής για τον προϊστορικό άνθρωπο και το παλαιο-περιβάλλον μέσα στο οποίο αυτός δραστηριοποιήθηκε. Με τη βοήθεια 14 πινακίδων κατά μήκος της διαδρομής αυτής οι επισκέπτες ενημερώνονται για τα γενικά χαρακτηριστικά της περιοχής κατά την παλαιολιθική εποχή, τις χαρακτηριστικές αναβαθμίδες που διαμορφώθηκαν από την επίδραση του ποταμού, την διαφορετική σε σχέση με σήμερα βλάστηση, τα είδη της άγριας πανίδας που υπήρχαν τότε από τα οποία ορισμένα έχουν εξαφανισθεί, τα υλικά και τις τεχνικές κυνηγίου των παλαιολιθικών κυνηγών, τις θέσεις κατοίκησης (βραχοσκεπές) και γενικότερα του τρόπου ζωής τους, κτλ.

Διαδρομή II: «Τα μυστήρια των βράχων στο Πάπιγκο: Το γεωλογικό γίνεσθαι της οροσειράς της Τύμφης»

Η διαδρομή αυτή βρίσκεται εξ ολοκλήρου στο Ζαγόρι και συγκεκριμένα αναπτύσσεται από το χωριό Πάπιγκο προς την κορυφή Τσούκα- Κούλα. Σκοπός της διαδρομής είναι η ευαισθητοποίηση των επισκεπτών του Γεωπάρκου και του Ζαγορίου για τον μεγάλο γεωλογικό πλούτο της οροσειράς της Τύμφης. Με τη βοήθεια 11 πινακίδων κατά μήκος της διαδρομής αυτής οι επισκέπτες ενημερώνονται για τον γεωλογικό πλούτο, την επίδραση του ανάγλυφου και της γεωλογίας στη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών του τοπίου, τις ανθρώπινες δραστηριότητες του παρελθόντος και τις παρεμβάσεις για την προστασία του εδάφους από τη διάβρωση, τα υπολείμματα της δράσης των τελευταίων παγετώνων, τα σπηλαιοβάραθρα κτλ.

Διαδρομή III: «Τύμφη, ένας φυσικός βοτανικός κήπος. Η θαυματουργή χλωρίδα της χαράδρας του Βίκου στη Σκάλα του Βραδέτου»

Η διαδρομή αυτή βρίσκεται εξ ολοκλήρου στο Ζαγόρι και συγκεκριμένα το πρώτο τμήμα της αναπτύσσεται κατά μήκος της Σκάλας του Βραδέτου από το χωριό Καπέσοβο έως το Βραδέτο και το δεύτερο τμήμα της από το Βραδέτο έως τη θέση θέασης χαράδρας Βίκου «Μπελόη». Σκοπός της διαδρομής είναι η ευαισθητοποίηση των επισκεπτών του Γεωπάρκου και του Ζαγορίου για τον μεγάλο πλούτο της χλωρίδας της χαράδρας του Βίκου και ευρύτερα της οροσειράς της Τύμφης. Με τη βοήθεια 14 πινακίδων που είναι τοποθετημένες κατά μήκος της διαδρομής ο επισκέπτης ενημερώνεται για τον χλωριδικό πλούτο, την επίδραση του ανάγλυφου και της γεωλογίας στη διαμόρφωση των ενοτήτων

βλάστησης, τα σπάνια και προστατευόμενα είδη φυτών, τα παλαιοενδημικά είδη, τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά και τους Βικογιατρούς κτλ.

Διαδρομή IV: «Η βιοποικιλότητα στην οροσειρά της Τύμφης»

Η διαδρομή αναπτύσσεται από το χωριό Μεγάλο Πάπιγκο κατά μήκος αρχικά της επαρχιακής οδού Μεγάλο- Μικρό Πάπιγκο και στη συνέχεια κατά μήκος του μονοπατιού για το Ορειβατικό καταφύγιο της Αστράκας και τη Δρακόλιμνη. Μέσα από 16 πινακίδες τοποθετημένες σε διακριτές θέσεις κατά μήκος της πεζοπορικής διαδρομής (π.χ. θέσεις ανάπαυσης σε κρήνες κτλ) οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν ευρύτερα για την περιοχή σε τοπικό επίπεδο με έμφαση στην πλούσια βιοποικιλότητα του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου στο Ζαγόρι. Καταρχάς, ξεκινώντας μέσα από τον οικισμό του Μεγάλου Παπίγκου αναπτύσσονται θέματα όπως το Ζαγόρι, το Πάπιγκο, το Γεωπάρκο κτλ, στη συνέχεια κατά μήκος του δρόμου Μεγάλο- Μικρό Πάπιγκο θέματα όπως η γεωλογία, η βλάστηση, οι γεώτοποι (κολυμβήθρες- οβίρες στο ρέμα Ρογκοβό) και στη συνέχεια κατά μήκος του πεζοπορικού μονοπατιού για το ορειβατικό καταφύγιο η θεματολογία εξειδικεύεται σε καθαρά θέματα βιοποικιλότητας, όπως ο ασπροπάρης, ο χρυσαετός, οι δρυοκολάπτες, το ζαρκάδι, η αρκούδα, ο αλπικός τρίτωνας, η ορεινή άρκευθος κτλ. Γενικά μέσα από τη διαδρομή αυτή οι επισκέπτες ευαισθητοποιούνται για τη σπάνια βιοποικιλότητα της περιοχής, χωρίς όμως να παραλείπονται ουσιώδεις αναφορές και σε άλλα στοιχεία της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς της περιοχής.

5.8.2.4 Γεωδιαδρομές Γεωπάρκου Βίκου- Αώου

Στο Ζαγόρι, ως μέρος του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου, αναπτύσσονται 8 γεω-διαδρομές οι οποίες παρουσιάζουν μια σφαιρική εικόνα της γεω-ποικιλότητας του Ζαγορίου και ευρύτερα του Γεωπάρκου, και είναι οι παρακάτω, ενώ πιο αναλυτική περιγραφή τους υπάρχει στο συνοδευτικό Παράρτημα Ι-18. Αρμόδιος φορέας για τις γεωδιαδρομές είναι η Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε. σε συνεργασία με τους φορείς που εμπλέκονται στη διαχείριση του Γεωπάρκου.

- Γεωδιαδρομή: «Μονοδέντρι - Βίκος»,
- Γεωδιαδρομή: «Κήποι - Βίτσα – Κήποι»,
- Γεωδιαδρομή: «Καπέσοβο- Σκάλα Βραδέτου –Μπελόη»,
- Γεωδιαδρομή: «Μονοδέντρι – Πέτρινο Δάσος – Θέση Οξιά - Ι.Μ. Αγίας Παρασκευής»,
- Γεωδιαδρομή: «Γέφυρα Κλειδωνιάς – Γέφυρα Παπίγκου / Αρίστης»,
- Γεωδιαδρομή: «Γέφυρα Παπίγκου / Αρίστης- Πηγές Βοϊδομάτη (Οικονόμου, Αγκαστρωμένη) – Βίκος»,
- Γεωδιαδρομή: «Πάπιγκο – Δρακόλιμνη – Πάπιγκο»,
- Γεωδιαδρομή: «Πάπιγκο – Αστράκα – Πάπιγκο».

5.8.2.5 Πεζοπορικά και ορειβατικά μονοπάτια στο Ζαγόρι

Η περιοχή του Ζαγορίου έχει μακρά παράδοση στην ορειβασία- πεζοπορία και αποτελεί έναν από τους περισσότερο δημοφιλείς ορειβατικούς προορισμούς της χώρας, ιδίως η οροσειρά της Τύμφης από τα πρώτα κιόλας βήματα της ορειβασίας στην Ελλάδα. Είναι χαρακτηριστικό ότι ένα από τα πρώτα Ορειβατικά καταφύγια της Ελλάδας που κατασκευάστηκαν σε επιλεγμένα ορεινά συγκροτήματα αυξημένου ορειβατικού και αναρριχητικού ενδιαφέροντος από την Ελληνική Ορειβατική Ομοσπονδία την δεκαετία του 1960, βρίσκεται στο Ζαγόρι. Πρόκειται για το Ορειβατικό Καταφύγιο της Αστράκας, που είναι χτισμένο στα 1950 μ. υψόμετρο στα όρια της Κοινότητας Παπίγκου.

Σήμερα, το σύνολο της περιοχής του Ζαγορίου προσφέρεται για ολιγόωρες και μονοήμερες ή πολυήμερες πεζοπορικές εξορμήσεις μέσω ενός δικτύου μονοπατιών, τα περισσότερα από τα οποία είναι παλιές ημιονικοί οδοί ή μονοπάτια που χρησιμοποιούνταν από τους κατοίκους στις καθημερινές ασχολίες τους, για τη μετακίνησή τους από χωριό σε χωριό καθώς και για τις μετακινήσεις τους από και προς τις μεγαλύτερες πόλεις.

Τα μονοπάτια του Ζαγορίου μπορούμε να τα κατατάξουμε σε τρεις κατηγορίες.

- Μονοπάτια εθνικού- ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος,
- Μονοπάτια Περιφερειακού ενδιαφέροντος σε σχέση με ευρωπαϊκές προδιαγραφές
- Μονοπάτια τοπικού ενδιαφέροντος

Περισσότερες πληροφορίες εμπεριέχονται στο σχετικό συνοδευτικό Παράρτημα Ι-19.

5.8.2.5.1 Μονοπάτια εθνικού – ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος

➤ Το ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων αποστάσεων Ε6

Το ευρωπαϊκό μονοπάτι μεγάλων αποστάσεων Ε6 διανύει μια απόσταση 6.000 χλμ., από τα οποία τα 1.400 χλμ. περίπου είναι χαραγμένα στην Ελλάδα. Από το Ζαγόρι διέρχεται ένα μικρό τμήμα του από την περιοχή της Βοβούσας, καθώς έρχεται από το Μέτσοβο και κατευθύνεται προς το Δίστρατο της Κόνιτσας. Ωστόσο με αυτό συνδέεται το εθνικό μονοπάτι Ο3 που διασχίζει το Ζαγόρι.

➤ Το εθνικό μονοπάτι Ο3

Συνδέει τα Γιάννενα με τον Γράμμο. Το τμήμα του που αφορά το Ζαγόρι ξεκινά από το Μιτσικέλι και μέσω Κήπων διασχίζει τη χαράδρα του Βίκου ως το Πάπιγκο. Από εκεί ανεβαίνει στο Ορειβατικό καταφύγιο της Αστράκας, διέρχεται το πέρασμα του Καρτερού στα 2.350 μ. και κατευθύνεται στο Βρυσοχώρι. Στη συνέχεια περνά στο Παλιοσέλι (Δήμος Κόνιτσας) και συνεχίζει στον Σμόλικα.

5.8.2.5.2 Μονοπάτια περιφερειακού ενδιαφέροντος σε σχέση με ευρωπαϊκές προδιαγραφές - «Epirus Trail»

Το «Epirus Trail» είναι ένα από τα μεγαλύτερα ενιαία πεζοπορικά μονοπάτια στην Ελλάδα με συνολικό μήκος 370 χλμ. Σχεδιασμένο από την Περιφέρεια Ηπείρου, διασχίζει την οροσειρά της Βόρειας και Κεντρικής Πίνδου, συμπεριλαμβανομένης της περιοχής του Ζαγορίου. Ο σχεδιασμός του, που ήδη έγινε από την Περιφέρεια Ηπείρου και η υλοποίησή του που βρίσκεται σε εξέλιξη, στοχεύει στη δημιουργία ενός σηματοδοτημένου και πιστοποιημένου μονοπατιού μεγάλων αποστάσεων, σύμφωνα με τα καθιερωμένα πρότυπα των μονοπατιών μεγάλων αποστάσεων της Κεντρικής Ευρώπης.

Το «Epirus Trail» συγκροτείται από 3 σκέλη και 28 ημερήσια τμήματα, εκ των οποίων μέρος των δύο σκελών και συνολικά 12 ημερήσιων τμημάτων, ολικώς ή μερικώς, αναπτύσσονται εντός του Ζαγορίου.

Το ένα σκέλος (δυτικό) διέρχεται από την Τύμφη, τη χαράδρα του Βίκου, το Κεντρικό και Ανατολικό Ζαγόρι με κατεύθυνση προς την Χρυσοβίτσα και συγκεκριμένα περνά από τις εξής περιοχές και χωριά του Ζαγορίου: Χαράδρα Αώου, Τύμφη- Δρακόλιμνη, Ορειβατικό καταφύγιο Αστράκας, Πάπιγκο, Χαράδρα Βίκου, Μονοδέντρι, Βίτσα, Κουκούλι, Κήποι, Φραγκάδες, Λεπτοκαρυά, Δόλιανη, Γρεβενίτι, Τρίστενο.

Το δεύτερο σκέλος (ανατολικό) διέρχεται από τις ανατολικές υπώρειες της Τύμφης και τα δάση του κεντροανατολικού Ζαγορίου για να καταλήξει στη Βοβούσα πριν συνεχίσει για το Μέτσοβο. Πιο συγκεκριμένα περνά από τις εξής περιοχές και χωριά του Ζαγορίου: ποταμός Αώος, Βρυσοχώρι, Ηλιοχώρι, ποταμός Ρασενίτης, Λάϊστα, Μόρφα, Βοβούσα, Αρκουδόρεμα- Βάλια Κάλντα, Φλέγγες.

Το τρίτο σκέλος (νότιο) δεν περνά από το Ζαγόρι.

Συνολικά, το Epirus Trail διέρχεται από 14 χωριά του Ζαγορίου, ενώ είναι σε εξέλιξη οι διαδικασίες για καθιέρωση αναγνωρισμένων τοπικών δικτύων μονοπατιών (παρακλαδιών) με παρεμφερή σήμανση και ομοιογενή χαρακτηριστικά υπό την φροντίδα των τοπικών Κοινοτήτων και Δήμων. Απώτερος στόχος είναι το μονοπάτι «Epirus Trail» να αποτελέσει ένα εργαλείο συμβολής στην ανάπτυξη της υπαίθρου μέσα από ένα συνδυασμό δράσεων και ενεργειών με κύριους άξονες τη διαμόρφωση, πιστοποίηση και συντήρηση των υποδομών για την πεζοπορία, την διαρκή ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των επισκεπτών για την φυσική και πολιτιστική κληρονομιά στις ευρύτερες περιοχές από όπου περνά το μονοπάτι, καθώς και τη στοχευμένη προβολή και ανάδειξη της περιοχής για την προσέλκυση επισκεπτών με ειδικά ενδιαφέροντα.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του «Epirus Trail» είναι:

- Διέρχεται από πανάρχαια και ιστορικά μονοπάτια και δρόμους.
- Οι πεζοπόροι έχουν τη δυνατότητα επιλογής μικρών ή μεγάλων ημερήσιων τμημάτων.
- Διέρχεται από το μεγαλύτερο μέρος του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου και καλύπτει, μαζί με το υπό εξέλιξη δίκτυο δευτερευουσών διαδρομών, το σύνολο των κύριων πεζοπορικών διαδρομών του Ζαγορίου.

- Συναντά τμήματα άλλων αναγνωρισμένων μονοπατιών, όπως το Ο3 και το Ε4.
- Περνά από τους Εθνικούς Δρυμούς του Βίκου- Αώου και της Πίνδου- Βάλια Κάλντα, καθώς και από το Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου.
- Διασχίζει δέκα περιοχές του δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 (οι 6 στο Ζαγόρι).
- Περνά από 22 κηρυγμένους παραδοσιακούς οικισμούς (οι 16 στο Ζαγόρι) και από μια πληθώρα αναγνωρισμένων μνημείων, όπως 10 μοναστήρια και 15 πετρογέφυρα.

Περισσότερα για το μονοπάτι «Epirus Trail» στο σχετικό Παράρτημα Ι-19.

5.8.2.5.3 Μονοπάτια τοπικού ενδιαφέροντος

Στο Ζαγόρι υπάρχει ένα σύνολο μονοπατιών που αναπτύσσονται είτε γύρω από τα χωριά (πεζοπορικά μονοπάτια) είτε με στοχευμένη κατεύθυνση προς τις μεγάλες κορυφές (ορειβατικά μονοπάτια). Παρακάτω αναφέρονται, ενδεικτικά, ορισμένες από τις πολλές πεζοπορικές διαδρομές που μπορεί να ακολουθήσει ο επισκέπτης στο Ζαγόρι, ενώ επιπρόσθετα στο Παράρτημα Ι-19 σημειώνονται τα μονοπάτια τα οποία στην πλειονότητά τους καταγράφηκαν και χαρτογραφήθηκαν αρχικά από το πρόγραμμα «Life- Ζαγόρι» την περίοδο 1995- 1996 στο πλαίσιο της ανάπτυξης του δικτύου πεζοπορικών μονοπατιών στο Ζαγόρι με το διακριτικό αναγνώρισης «Μονοπάτια Ζ» και στη συνέχεια εμπλουτίστηκαν με καταγραφές άλλων φορέων, ορειβατικών συλλόγων ή και μεμονωμένων ατόμων.

Ενδεικτικές κύριες πεζοπορικές- ορειβατικές διαδρομές στο Ζαγόρι είναι:

1. Διαδρομή «Ελατοχώρι - Μακρίνο – Καστανώννας». Χρόνος πορείας: 2,30* ώρες.
2. Διαδρομή στη Βασιλίτσα «Βοβούσα – Δίστρατο». Χρόνος πορείας: 6,30* ώρες.
3. Διαδρομή στη Βάλια Κάλντα «Βοβούσα – Αρκουδόρεμα - Βάλια Κάλντα». Χρόνος πορείας: 5* ώρες.
4. Διαδρομή στο όρος Αυγό. «Βοβούσα - κορυφή Αυγό (2.177 μ.)». Χρόνος πορείας: 3,30* ώρες.
5. Διαδρομή «Σκάλα Βραδέτου – Μπελόη» (Καπέσοβο - Σκάλα Βραδέτου – Βραδέτο - Μπελόη). Ερμηνευτική διαδρομή Γεωπάρκου Βίκου- Αώου με θέμα την χλωρίδα. Χρόνος πορείας: 3* ώρες.
6. Διαδρομή στην ανατολική Τύμφη (Σκαμνέλι - Τσούκα Ρόσσα - Νεραϊδόβρυση - Βρυσοχώρι). Χρόνος πορείας: 9* ώρες.
7. Διαδρομή (οδική) στα δάση του Ζαγορίου (Γυφτόκαμπος – Μόρφια - Βοβούσα). Μήκος διαδρομής: 40 χλμ.
8. Διαδρομή «Βίτσα- Κουκούλι- Κήποι». Χρόνος πορείας: 4* ώρες.
9. Διαδρομή διάσχισης φαραγγιού Βίκου: «Μονοδέντρι- Βίκος- (ή Πάπιγκο)». Χρόνος πορείας: 5,30* (ή 6,30)* ώρες.

10. Διαδρομή στο φαράγγι του Βοΐδομάτη: «Γεφύρι Παπίγκου - γεφύρι Βοΐδομάτη στην Κλειδωνιά». Ερμηνευτική διαδρομή Γεωπάρκου Βίκου- Αώου με θέμα την προϊστορία. Χρόνος πορείας: 2.30* ώρες.
11. Διαδρομή στην Τύμφη: «Πάπιγκο - Καταφύγιο Αστράκας – Δρακόλιμνη». Χρόνος πορείας: 4,30* ώρες.
12. Διαδρομή στην Τύμφη: «Τσεπέλοβο- Δρακόλιμνη». Χρόνος πορείας: 6,30* ώρες.
13. Διαδρομή «Πάπιγκο - Άνω Κλειδωνιά – Κλειδωνιά». Χρόνος πορείας: 3* ώρες.
14. Διαδρομή «Πάπιγκο- κορυφή Τσούκα Κούλα». Ερμηνευτική διαδρομή Γεωπάρκου Βίκου- Αώου με θέμα τη γεωλογία. Χρόνος πορείας: 2,30* ώρες.
15. Διαδρομή στα δρυοδάση του Ζαγορίου: «Δίκορφο – Κήποι». Χρόνος πορείας: 4* ώρες.
16. Διαδρομή στα δάση του Ζαγορίου: «Γρεβενίτι- Μονή Βουτσάς- Δόλιανη». Χρόνος πορείας: 3* ώρες.
17. Διαδρομή στα δάση του Ζαγορίου: «Δόλιανη- Λεπτοκαρυά- Φραγκάδες». Χρόνος πορείας: 4* ώρες.
18. Διαδρομή στα δρυοδάση του Ζαγορίου: «Φραγκάδες – Κήποι». Χρόνος πορείας: 7* ώρες.
19. Διαδρομή στα δάση του Ζαγορίου: «Γρεβενίτι- Τρίστενο- Δάσος Βασιλικής- Μέτσοβο». Χρόνος πορείας: 8* ώρες.
20. Διαδρομή στην χαράδρα του Αώου: «Βρυσοχώρι- Αβάλος- Σιάδι Μύγας- Κόνιτσα». Χρόνος πορείας: 9* ώρες.

* Στις ώρες πορείας δεν έχει υπολογιστεί ο χρόνος επιστροφής.

5.8.2.6 Αθλητικές δραστηριότητες πανελληνίου χαρακτήρα στο Ζαγόρι

Ο αγώνας ορεινού τρεξίματος «Zagori Mountain Running» διεξάγεται στο Ζαγόρι από το 2011 κάθε χρόνο στο δεύτερο μισό του μήνα Ιουλίου. Είναι ένας ξεχωριστός και δημοφιλής αγώνας με αγωνιστική ποικιλία και αυξανόμενο βαθμό δυσκολίας και εναλλαγές στο πεδίο. Περιλαμβάνει διαδρομές 80km, 50km, 20km και 10km. Η διαδρομή των 50km έχει αφετηρία το ιστορικό γεφύρι του Καπετάν Αρκούδα, περνάει από το γεφύρι του Κόκκορη και του Μίσιου, διασχίζει τη χαράδρα του Βίκου, περνάει από το καταφύγιο της Αστράκας, τη Δρακόλιμνη και τη λίμνη Ρομπόζη και συνεχίζει προς το Μέγα Λάκκο, τη σκάλα του Βραδέτου και τερματίζει στο Καπέσοβο. Η διαδρομή των 25 km ξεκινάει από το Μικρό Πάπιγκο και αφού διασχίσει τη χαράδρα του Βίκου περνάει από τα χωριά Μονοδέντρι και Βίτσα με τερματισμό στο χωριό Κήποι. Η διαδρομή των 10km ξεκινάει και τερματίζει στους Κήπους. Η διαδρομή των 80km, είναι η μεγαλύτερη και κινείται στις ανατολικές πλαγιές της Τύμφης. Εκκίνηση και τερματισμός είναι το χωριό Τσεπέλοβο.

5.8.2.7 Κύρια σημεία ενδιαφέροντος στο Ζαγόρι

Στο Ζαγόρι υπάρχει ένα πλήθος σημείων ενδιαφέροντος για τον επισκέπτη της περιοχής. Σε αυτά περιλαμβάνονται επιβλητικά τοπία, πανοραμικές θέσεις και σημαντικές περιοχές για τη βιοποικιλότητα, επιβλητικά μνημεία πάσης φύσεως (ναοί, μονές, πέτρινα γεφύρια, πετρόχτιστες ημιονικές οδοί- σκάλες, υδροκίνητες εγκαταστάσεις, κ.α.), μουσεία, λαογραφικές συλλογές και χώροι εκθέσεων, καθώς και θέσεις αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Από το σύνολο αυτών, εβδομήντα (70) σημεία ενδιαφέροντος έχει εκτιμηθεί από τον Δήμο Ζαγορίου, σε συνεργασία με την Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε., ότι χρήζουν ιδιαίτερης αναφοράς από άποψη ενδιαφέροντος, κατάστασης, μοναδικότητας, δυνατότητας επίσκεψης κτλ και έχουν αποτυπωθεί σε σχετικό έντυπο του Δήμου Ζαγορίου, την έκδοση του οποίου επιμελήθηκε η Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε. Η αρχική καταγραφή, τεκμηρίωση και αξιολόγηση αυτών έγινε στο πλαίσιο του Διακρατικού Προγράμματος της Κ.Π. LEADER+ "TRANSINTERPRET" , το οποίο είχε ως κύριο σημείο αναφοράς την ερμηνευτική του τουριστικού προϊόντος, ενώ ο σχεδιασμός των δικτύων - ένα από τα οποία αφορούσε το Ζαγόρι- εντάχθηκαν στο πλαίσιο της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας LEADER+ «Δράση 1.3.3.2. Ενέργειες προώθησης – προβολής».

Ο κατάλογος των 70 σημείων ενδιαφέροντος επισυνάπτεται στο Παράρτημα Ι-20.

5.9 Πολιτικές και προγράμματα που σχετίζονται με την παρουσίαση και την ανάδειξη της περιοχής

5.9.1 Το έργο «Dry- Stone Routes»

Το έργο «DryStone Routes- Δίκτυο προστασίας και ανάδειξης της ξερολιθικής κληρονομιάς στο Ζαγόρι και το Salento» είχε ως σκοπό τη συμβολή στη διάσωση και διάδοση της τεχνικής της ξερολιθιάς και ταυτόχρονα, την προβολή και προστασία, -μέσω της ανάδειξης «Δρόμων της Ξερολιθιάς»- των ξερολιθικών κατασκευών των Δήμων Κεντρικού Ζαγορίου, Ανατολικού Ζαγορίου και Τύμφης, στην Ελλάδα, και των Δήμων Roggiardo, Sanarica και Supersano στην περιοχή του Salento της Νότιας Ιταλίας και την ευρύτερη συνεισφορά τους στην ανάπτυξη του τουρισμού.

Το έργο «DryStone Routes» υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος Κοινοτικής Πρωτοβουλίας INTERREG IIIA ΕΛΛΑΔΑ-ΙΤΑΛΙΑ 2000-2006 (άξονας προτεραιότητας 003: Περιβάλλον & Πολιτιστική Κληρονομιά). Εταίροι του έργου ήταν από την Ελλάδα οι Δήμοι Κεντρικού Ζαγορίου, Ανατολικού Ζαγορίου, Τύμφης και το ΤΕΙ Ηπείρου και από την Ιταλία οι Δήμοι Roggiardo, Sanarica, Supersano και το Πανεπιστήμιο του Lecce.

Στο πλαίσιο του έργου αυτού έγιναν καταγραφές των ξερολιθικών κατασκευών στο πεδίο σε ολόκληρο το Ζαγόρι και δημιουργήθηκε μια βάση δεδομένων με όλα τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν. Επίσης υλοποιήθηκαν σεμινάρια για την τέχνη της ξερολιθιάς σε εθελοντές από την περιοχή, με εφαρμογή στο πεδίο. Καταγράφηκαν και σηματοδοτήθηκαν επιλεγμένα μονοπάτια στο πλαίσιο των Δρόμων της ξερολιθιάς. Εκδόθηκαν εξειδικευμένα εγχειρίδια για την τέχνη της ξερολιθιάς (καλντερίμια και τοιχοποιίες) και οδηγός επισκέπτη. Τέλος δημιουργήθηκε ειδικό ντοκιμαντέρ- βίντεο για τις ξερολιθικές κατασκευές και ευρύτερα το τοπίο των περιοχών του έργου (Ζαγόρι, Salento), και έλαβαν χώρα και λοιπές συνοδευτικές δράσεις προβολής- ανάδειξης.

Περισσότερα για τις ξερολιθικές κατασκευές στο πλαίσιο του έργου Drystone Routes στο Παράρτημα Ι-6.

5.9.2 Το έργο «Ne.T.Routes»

Το έργο «Ne.T.Routes» υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του διασυνοριακού προγράμματος εδαφικής συνεργασίας «ΕΛΛΑΔΑ-ΑΛΒΑΝΙΑ 2007-2013» και είχε ως πρωταρχικό στόχο να αναδείξει την κοινή διασυνοριακή περιοχή των δύο γειτονικών Περιφερειών: της Περιφέρειας Ηπείρου στην Ελλάδα και της Περιφέρειας Αργυροκάστρου στην Αλβανία. Πιο συγκεκριμένα το πρόγραμμα αυτό επικεντρωνόταν στους Δήμους Ζαγορίου, Κόνιτσας και Πωγωνίου από την ελληνική πλευρά και στις επαρχίες Πωγωνίου, Λιντζουρίας και Πέτρανης από την αλβανική πλευρά, με σκοπό την προβολή και ανάδειξη ορισμένων από

τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, μέσα από την δημιουργία ενός Δικτύου Θεματικών Διαδρομών.

Απώτερος σκοπός του έργου ήταν η κοινή διασυνοριακή περιοχή να αποτελέσει έναν κοινό προορισμό εναλλακτικού τουρισμού, όπου οι επισκέπτες των δυο χωρών θα γίνονται κοινωνοί της πλούσιας φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς του Αγαθού.

Εταίροι στην κοινή αυτή προσπάθεια στο πλαίσιο του έργου «Ne.T.- Routes» ήταν από την Ελλάδα η Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε. (ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ), ως επικεφαλής εταίρος, η Περιφέρεια Ηπείρου και ο Δήμος Ζαγορίου και από την Αλβανία η Περιφέρεια Αργυροκάστρου και ο Δήμος Πωγωνίου.

Στο πλαίσιο του έργου αυτού διερευνήθηκαν σχολαστικά οι δυνατότητες της περιοχής εφαρμογής του έργου και με τη συνεργασία εξειδικευμένων επιστημόνων διαμορφώθηκαν πέντε θεματικές ερμηνευτικές διαδρομές, οι περισσότερες από τις οποίες αναπτύσσονται στο Γεωπάрко Βίκου Αώου και ειδικά στο Ζαγόρι, οι οποίες και έχουν ήδη αναφερθεί παραπάνω.

5.9.3 Το έργο «THEMA»

Το έργο «THEMA», που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος INTERREG Ελλάδα-Αλβανία 2014-2020, είχε ως πρωταρχικό στόχο να αναδείξει την κοινή διασυνοριακή περιοχή των δύο γειτονικών Περιφερειών: της Περιφέρειας Ηπείρου στην Ελλάδα και της Περιφέρειας Αργυροκάστρου στην Αλβανία. Πιο συγκεκριμένα το πρόγραμμα αυτό επικεντρωνόταν στους Δήμους Ζαγορίου, Κόνιτσας, Πωγωνίου, Ζίτσας, Μετσόβου από την ελληνική πλευρά και στο σύνολο της Περιφέρειας Αργυροκάστρου από την αλβανική πλευρά, με σκοπό την προβολή και ανάδειξη των δύο περιοχών.

Εταίροι στην κοινή αυτή προσπάθεια στο πλαίσιο του έργου «THEMA» ήταν από την Ελλάδα η Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε. (ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ) - ως επικεφαλής εταίρος, η Ένωση Ξενοδόχων Ιωαννίνων και από την Αλβανία η Περιφέρεια Αργυροκάστρου, ο Οργανισμός Τουρισμού της Αλβανίας και το Περιφερειακό Κέντρο Ανάπτυξης & Συνεργασίας (RCDC).

Το έργο «THEMA» περιλάμβανε -μεταξύ πολλών και ποικίλων κοινών δράσεων- τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη τριών θεματικών διαδρομών, με θεματολογία που αφορά στον πολιτισμό, την υγεία-ευεξία, τα τοπικά προϊόντα αλλά και τη γεωλογία και το φυσικό περιβάλλον ευρύτερα. Η ανάπτυξη των διαδρομών έγινε με την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών, «έξυπνων εργαλείων», όπως οι εφαρμογές για κινητά τηλέφωνα, που βρίσκονται ήδη σε λειτουργία. Τα σημεία ενδιαφέροντος που παροτρύνεται, μέσω της εφαρμογής, να επισκεφθεί ο επισκέπτης διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: Φύση, Γεωλογία και Πολιτισμός. Στην τελευταία κατηγορία περιλαμβάνονται μνημεία, ιστορικοί τόποι κτλ. Το πρωτοποριακό στοιχείο στην προκειμένη περίπτωση έγκειται στη δυνατότητα αλληλεπίδρασης των επιχειρήσεων και των χρηστών-επισκεπτών μέσω ενός παιχνιδιού

(gamification) που αποδίδει εικονικές και φυσικές επιβραβεύσεις, τις οποίες μπορούν να καταχωρούν οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις.

Από το σύνολο των τριών θεματικών διαδρομών, δύο διέρχονται και από το Ζαγόρι :

- Θεματική διαδρομή: «Φύση και πολιτισμός: Ο γύρος του γεωπάρκου Βίκου- Αώου»
- Θεματική διαδρομή: «Γαστρονομία και τοπικά προϊόντα»

5.9.4 Προγραμματική σύμβαση για το Γεωπάρκο Βίκου- Αώου

Η Περιφέρεια Ηπείρου, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της και των δεσμεύσεών της και στην προσπάθειά της να συμβάλλει στην ανάδειξη της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς του Αγαθού, σύναψε Προγραμματική Σύμβαση με την «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ», ως φορέας χρηματοδότησης, για την αποτελεσματικότερη λειτουργία-διαχείριση του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου, με σκοπό η «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ», ως ο εγκεκριμένος Φορέας Διαχείρισης του Γεωπάρκου από την UNESCO, να είναι σε θέση:

- Να προβαίνει στις απαραίτητες δράσεις-ενέργειες για την ορθή διαχείριση-λειτουργία του Γεωπάρκου και την εναρμόνιση αυτών με τις υποχρεώσεις προς την UNESCO και τα Δίκτυα Γεωπάρκων (Ευρωπαϊκό, Παγκόσμιο), με σκοπό τη διατήρηση της αναγνώρισης της ευρύτερης περιοχής Βίκου-Αώου ως μέλους των Παγκοσμίων Γεωπάρκων UNESCO.
- Να προωθεί τις μεθόδους για την ανάδειξη, διαχείριση και διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του Γεωπάρκου, καθώς και του συνόλου αυτού, ως μέλους των Παγκόσμιων Γεωπάρκων UNESCO.
- Να συντονίζει τις ενέργειες για την ενίσχυση και προώθηση της επιστημονικής έρευνας των γεωλογικών και γεωμορφολογικών αξιών της περιοχής.
- Να ενισχύει το επίπεδο συνεργασίας μέσω κοινών δράσεων στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, της διοργάνωσης επιστημονικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκδόσεων.
- Να διατηρήσει και να αναδείξει το γεωλογικό και γεωμορφολογικό πλούτο και ευρύτερα όλα τα ιδιαίτερα περιβαλλοντικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της περιοχής, με απώτερο σκοπό την καθιέρωσή της ως προορισμό γεωτουρισμού και γενικότερα ειδικών μορφών τουρισμού, εκπαίδευσης και αναψυχής, συμβάλλοντας έτσι στη βιώσιμη κοινωνικά και οικονομικά ανάπτυξη της περιοχής.
- Να εργάζεται στο πλαίσιο των Δικτύων των Ευρωπαϊκών & Παγκόσμιων Γεωπάρκων της UNESCO, ώστε να συμβάλλει στη διατήρηση της συνοχής και δυναμικής αυτού.
- Να συνεργάζεται με τοπικές επιχειρήσεις ώστε αυτές να προωθούν και να υποστηρίζουν τη δημιουργία τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών και ειδικά προϊόντων και υπηρεσιών που σχετίζονται με τη γεωλογική κληρονομιά, σε ένα πνεύμα συμπληρωματικότητας με τα άλλα μέλη του Ευρωπαϊκού και του Παγκόσμιου Δικτύου Γεωπάρκων.

Η Προγραμματική Σύμβαση για τη λειτουργία- διαχείριση του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου καλύπτει περίοδο πέντε ετών. Επιπλέον, στο πλαίσιο της προγραμματικής σύμβασης, έχει συσταθεί Επιστημονική-Συντονιστική Επιτροπή με τίτλο «Επιτροπή Διατήρησης και Ανάδειξης Γεωπάρκου (ΕΔΙΑΓΕ) Βίκου- Αώου». Σκοπός της Επιτροπής είναι η παρακολούθηση των διαδικασιών που σχετίζονται με τη λειτουργία του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου, ο στρατηγικός σχεδιασμός των δράσεων της Προγραμματικής Σύμβασης σε πενταετές και ετήσιο βάθος χρόνου, η υποβολή προτάσεων και συστάσεων για την ορθή λειτουργία αυτού και γενικά κάθε ενέργεια που απαιτείται ώστε να επιτευχθεί η διατήρηση του χαρακτηρισμού του ΓΕΩΠΑΡΚΟΥ Βίκου Αώου ως «Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO». Στην εν λόγω επιτροπή συμμετέχει και ο Δήμος Ζαγορίου.

5.9.5 Το Τοπίο του Ζαγορίου στο πλαίσιο του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου

Σε μελέτη που εκπονήθηκε από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων για λογαριασμό του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου στο πλαίσιο του έργου: INTERREG III A/ CARDS, Ελλάδα-Αλβανία: «Διαχείριση και Προστασία των Φυσικών Οικοσυστημάτων του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου» (2008), γίνεται μια κατάταξη της περιοχής του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου, όπου περιλαμβάνεται και το Ζαγόρι, σε τύπους τοπίων της Ευρώπης.

Από του πέντε (5) τύπους τοπίων μεγάλης κλίμακας στην περιοχή απαντώνται οι τρεις. Το αγροδοασικό τοπίο (Bocage) καταλαμβάνει το 1,7%, το τοπίο βοσκοτόπων το 17,8% και το τοπίο δάσους διαχωρίζεται σε θαμνώδες τοπίο (5,5%) και τοπίο υψηλού δάσους (71%). Επίσης καταγράφονται τοπία μικρής κλίμακας και συγκεκριμένα: τοπίο υδάτινο, τοπίο γεωλογικό (3,8%) και τοπίο δομημένου χώρου (0,2%).

Σημειώνεται ότι το τοπίο αποτελεί πολύ σημαντική μονάδα διαχείρισης και διατήρησης του περιβάλλοντος. Η κλίμακα του τοπίου αποτελεί ένα από τα επίπεδα αξιολόγησης, παρακολούθησης και προστασίας της βιοποικιλότητας. Ειδικά στο Εθνικό Πάρκο της Β. Πίνδου, ο ορεινός και δυσπρόσιτος χαρακτήρας της περιοχής, τα εκτεταμένα φυσικά δάση, οι μοναδικοί γεωλογικοί σχηματισμοί, τα υποαλπικά λιβαδικά τοπία, τα υδάτινα οικοσυστήματα και τέλος ο πολιτισμικός και αρχιτεκτονικός πλούτος της περιοχής έχουν ως συνδυαστικό αποτέλεσμα τη διαμόρφωση μοναδικών τοπίων σε εθνική και Ευρωπαϊκή κλίμακα που χρήζουν άμεσης προστασίας και βαθμολογούνται ιδιαίτερα υψηλά ως προς τα κριτήρια αξιολόγησης τοπίων. Στη μελέτη διατυπώνεται η πρόταση ο Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου: (α) να προχωρήσει άμεσα στη χαρτογράφηση, αξιολόγηση, προστασία και παρακολούθηση των τοπίων της περιοχής, σύμφωνα με τους όρους της Σύμβαση για τα Ευρωπαϊκά Τοπία, και (β) με γνώμονα το παραπάνω να γνωμοδοτεί ώστε να αποτρέπει την υποβάθμιση των τοπίων κυρίως με τη διάνοιξη δρόμων ή άλλες ανθρωπογενείς πιέσεις στα μοναδικά τοπία της περιοχής.

5.9.6 Το Τοπίο του Ζαγορίου και η ιδιαιτερότητά του σε σχέση με τις περιοχές Άνευ Δρόμων σε επίπεδο χώρας

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα πρόσφατης έρευνας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, αντικείμενο της οποίας ήταν ο εντοπισμός των αδιατάρακτων περιοχών, δηλαδή των περιοχών άνευ δρόμων (ΠΑΔ) σε επίπεδο χώρας, βρέθηκε ότι η δεύτερη σε επιφάνεια ΠΑΔ στην Ελλάδα εντοπίζεται στο όρος Τύμφη (κυρίως στο Ζαγόρι και ως επί το πλείστον εντός του Εθνικού Δρυμού Βίκου- Αώου) και έχει έκταση 115,66 τετ. χλμ.

Το γεγονός αυτό προσδίδει ιδιαίτερη αξία στην περιοχή σε σχέση με το Τοπίο καθώς αποκαλύπτει στο Ζαγόρι την ύπαρξη μιας ενιαίας και σχετικά εκτεταμένης περιοχής αδιατάρακτης από μεγάλες ανθρώπινες παρεμβάσεις και τεχνικά έργα, η οποία αποτελεί πρότυπο προστασίας της συνεκτικότητας του τοπίου και αποφυγής του κατακερματισμού του σε συνδυασμό με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας (ιδιαίτερα των σπάνιων και προστατευόμενων ειδών), καθώς επίσης και ενίσχυσης των οικολογικών λειτουργιών των οικοσυστημάτων.

Παράλληλα συνάδει απόλυτα με εθνικούς, ευρωπαϊκούς και διεθνείς στόχους, όπως η Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο, όπως αυτή κυρώθηκε από την Ελλάδα, με βάση την οποία το τοπίο αποτελεί «βασικό συστατικό της Ευρωπαϊκής φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς».

Η έρευνα διεξήχθη από την Πίνδο Περιβαλλοντική και το Εργαστήριο Διατήρησης της Βιοποικιλότητας του Τμήματος Βιολογικών Εφαρμογών & Τεχνολογιών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, με χρηματοδότηση του Πράσινου Ταμείου στο πλαίσιο του χρηματοδοτικού προγράμματος: «Φυσικό περιβάλλον & καινοτόμες περιβαλλοντικές δράσεις 2018», άξονας «Καινοτόμες δράσεις», μέτρο «Καινοτόμες δράσεις με τους πολίτες».

Οι Περιοχές Άνευ Δρόμων (ΠΑΔ) είναι εκείνες οι χερσαίες περιοχές οι οποίες έχουν έκταση άνω του 1 km² και απέχουν πάνω από 1 km από τον πλησιέστερο δρόμο. Στην Ελλάδα έχουν απομείνει 1.115 ΠΑΔ, ως μικρά κομμάτια γης. Εξάρτηση αποτελούν έξι, οι οποίες περιλαμβάνουν εκτεταμένες περιοχές, εκ των οποίων η Τύμφη είναι η δεύτερη (115,66 τετ. χλμ.), ενώ η μεγαλύτερη είναι στα Λευκά όρη- φαράγγι Σαμαριάς (256,08 τετ. χλμ.). Η τρίτη περιοχή είναι ο Όλυμπος (94,45 τετ. χλμ.). Σημειώνεται ότι και οι τρεις προαναφερόμενες μεγάλες ΠΑΔ περιλαμβάνουν περιοχές αναγνωρισμένες από την UNESCO είτε ως Απόθεμα Βιόσφαιρας (Όλυμπος, Λευκά όρη- Σαμαριά) είτε ως Γεωπάρκο (Τύμφη, Γεωπάρκο Βίκου-Αώου).

5.9.7 Υποψηφιότητα του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου για το Ευρωπαϊκό βραβείο στο πλαίσιο της Σύμβασης για το Τοπίο.

Η Περιφέρεια Ηπείρου, αναγνωρίζοντας τη μεγάλη σημασία του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου ως Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO, επέλεξε από το σύνολο των επιμέρους περιοχών και ποικίλων προγραμμάτων σε επίπεδο Περιφέρειας Ηπείρου την περίπτωση του Γεωπάρκου Βίκου- Αώου και τις προσπάθειες που έγιναν για τη διατήρηση του ιδιαίτερου τοπίου του που συνδιαμορφώνει και συνδιαμορφώνεται από την πλούσια πολιτιστική και φυσική κληρονομιά που διαθέτουν οι Δήμοι Ζαγορίου και Κόνιτσας, ως χαρακτηριστικό επιτυχημένο παράδειγμα, άξιο να αντιπροσωπεύσει τον σχεδιασμό της Περιφέρειας Ηπείρου σε συνάρτηση με τη Σύμβαση για το Τοπίο για την περίοδο 2018- 2019.

Στο πλαίσιο αυτό συντάχθηκε ο σχετικός φάκελος από την Αναπτυξιακή Ηπείρου Α.Ε. το 2018 και υποβλήθηκε αναλόγως, και σύμφωνα με τα προβλεπόμενα, από την Περιφέρεια Ηπείρου στο Τμήμα Εθνικής Χωροταξικής Στρατηγικής της Διεύθυνσης Χωροταξικού Σχεδιασμού του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Αριθμ. Πρωτ.οικ.184352/1521/14.012.2018).

Ο τίτλος του έργου που επιλέχθηκε από την Περιφέρεια Ηπείρου, να αντιπροσωπεύσει την Ήπειρο στην 6^η Σύνοδο Βραβείου του Συμβουλίου της Ευρώπης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το Τοπίο 2018-2019 (Council of Europe - 6th Session - Landscape Award 2018-2019 – European Landscape Convention) ήταν: **«ΓΕΩΠΑΡΚΟ ΒΙΚΟΥ- ΑΩΟΥ για τη φύση και τον άνθρωπο, ένα όχημα για τη βιώσιμη ανάπτυξη».**

Στην εισαγωγή του εν λόγω φακέλου σημειώνεται:

«Σκοπός της ένταξης της περιοχής του Βίκου- Αώου στα Παγκόσμια Γεωπάρκα UNESCO, δηλαδή σε μία από τις αναγνωρισμένες κατηγορίες της UNESCO και στα συναφή με αυτό δίκτυα (Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο Δίκτυο Γεωπάρκων) ως «Βίκος- Αώος- Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO» είναι η αναγνωρισιμότητα της περιοχής ως ιδανικός τόπος βιώσιμης ανάπτυξης με κύριο άξονα την φυσική (και ειδικά τη γεωλογική- γεωμορφολογική, τοπία κτλ) και την πολιτιστική κληρονομιά που βασιζέται κατά σημαντικό μέρος στην ήπια τουριστική ανάπτυξη. Επιπλέον, η διεθνής εμβέλεια και τα οφέλη που προσδίδει η αναγνώριση από την UNESCO στην ευρύτερη περιοχή του Βίκου- Αώου μεταφέρεται ταυτόχρονα σε όλη την Περιφέρεια Ηπείρου αφού το Γεωπάρκο Βίκου- Αώου αποτελεί την μοναδική σήμερα περιοχή αναγνωρισμένη από την UNESCO σε ολόκληρη την Περιφέρεια Ηπείρου».

5.9.8 Το έργο «HERBINNO»

Τα φαρμακευτικά φυτά ανήκουν στον πολύτιμο πλούτο της αυτοφυούς χλωρίδας στη περιοχή, που μέχρι στιγμής δεν έχουν αξιοποιηθεί. Η ποικιλία του κλίματος και της γεωμορφολογίας της περιοχής επιτρέπει την ανάπτυξη πολλών και σπάνιων ειδών και υποειδών φυτών, τα οποία μπορεί ακόμη και να αποκτήσουν εύκολα εμπορική αξία εάν

υπάρχει ενδιαφέρον και ένα δίκτυο μάρκετινγκ. Η καταγραφή και παραδοσιακή χρήση των φαρμακευτικών φυτών αποτελεί κληρονομιά για μελλοντική αξιοποίηση. Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, η χρήση αυτών των φυτών ως συστατικών σε προϊόντα υγείας και διατροφής είναι απαραίτητη λόγω της στροφής των σύγχρονων καταναλωτών σε φυσικά, φυτικά προϊόντα.

Το έργο HERBINNO προωθεί την εκμετάλλευση και τη διαχείριση τοπικών φαρμακευτικών φυτών σε ένα σύγχρονο, διεθνές καταναλωτικό περιβάλλον. Ο στόχος του έργου είναι η πιστοποίηση δραστικών συστατικών και βιοδραστικών ιδιοτήτων των φυτών και η προτεινόμενη εμπορική χρήση για την ανάληψη πρωτοβουλιών αειφόρου ανάπτυξης. Σκοπός είναι να προωθήσει αυτήν τη διαδικασία εκπαιδύοντας νέους παραγωγούς / καλλιεργητές συνδέοντάς τους με εταιρείες φυτικών προϊόντων προκειμένου να προωθήσουν τη συμβατική καλλιέργεια και να αυξήσουν την οικονομική δραστηριότητα στον τομέα αυτόν. Επιπλέον, το έργο στοχεύει στην ανάδειξη της παραδοσιακής αξίας των φαρμακευτικών βοτάνων καθώς και στην αξιοποίησή τους σε ένα τουριστικό πλαίσιο.

Το έργο «Herbino» είναι μια προσπάθεια για προώθηση, υποστήριξη και ενίσχυση της καλλιέργειας των φαρμακευτικών φυτών ως επιχειρηματική δραστηριότητα. Εντάχθηκε στο INTERREG Ελλάδα-Αλβανίας 2014-2020 με συνολικό προϋπολογισμό 520.000, 00 ευρώ και εταίροι είναι το τμήμα Βιολογικών Εφαρμογών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων οι Δήμοι Ζαγορίου, Βορείων Τζουμέρκων, Αργυροκάστρου και Δρόπολης. Σε ό,τι αφορά τον Δήμο Ζαγορίου, ο ενδεικτικός προϋπολογισμός ανέρχεται σε 120.000 ευρώ με αντικείμενο την διαχείριση του έργου, δράσεις δημοσιότητας, διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων για τη βιώσιμη εκμετάλλευση και την προώθηση των καλλιεργειών φαρμακευτικών φυτών.

Επίσης, θα γίνει καταγραφή των κύριων φαρμακευτικών/αρωματικών φυτών της περιοχής, δημιουργία μόνιμης έκθεσης προβολής των κύριων φαρμακευτικών φυτών της περιοχής και ως κέντρο προώθησης των τοπικών προϊόντων, στο δημοτικό κτίριο στη διασταύρωση Ασπραγγέλων. Το κέντρο αυτό θα λειτουργεί και ως χώρος ενημέρωσης και εκπαίδευσης και θα εξοπλιστεί μέσω του έργου με τα κατάλληλα οπτικοακουστικά μέσα.

Προβλέπεται επίσης, η δημιουργία βοτανικού κήπου, η παραγωγή εκπαιδευτικού και ενημερωτικού υλικού (βίντεο, ενημερωτικά έντυπα κ.λπ.) για τις ανάγκες εκπαίδευσης και προώθησης κατά τη διάρκεια του έργου αλλά και για την υποστήριξη των μόνιμων εκθεσιακών χώρων (του Δήμου Ζαγορίου και του Δήμου Βορείων Τζουμέρκων).

5.9.9 Το έργο «STONE AND WOOD»

Το έργο «STONEWOOD» επικεντρώθηκε στη διατήρηση, προώθηση και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς στη διασυνοριακή περιοχή «Ελλάδα-Αλβανία» με οφέλη στην τοπική ανάπτυξη και στον τουρισμό. Στόχος του έργου ήταν η δημιουργία ενός δικτύου και ενός συστήματος για να προάγει την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, το περιβάλλον και τις πολιτιστικές αξίες, χρησιμοποιώντας καινοτόμες

μεθόδους και τεχνολογίες, δίνοντας ταυτόχρονα την ευκαιρία στους εταίρους να ανοίξουν διαύλους επικοινωνίας και ανταλλαγών, ενισχύοντας τη γνώση και το πολιτιστικό υπόβαθρο της περιοχής.

Πιο συγκεκριμένα, οι κύριοι στόχοι του έργου ήταν οι εξής:

- ανταλλαγή μεθόδων και τεχνικών πέτρας και ξύλου,
- αύξηση του ποσοστού απασχόλησης,
- ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας,
- αύξηση του αριθμού των τουριστών στις διασυνοριακές περιοχές,
- βελτίωση της ελκυστικότητας των διασυνοριακών περιοχών,
- ανάπτυξη μηχανισμών για την υποστήριξη της τουριστικής ανάπτυξης,
- ανταλλαγή γνώσεων και εμπειρογνωμοσύνης και τεχνογνωσίας.

Το έργο STONE AND WOOD – «Πέτρα και Ξύλο: Ενίσχυση και Προώθηση της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής στις Περιοχές των Ιωαννίνων και του Αργυροκάστρου» χρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα INTERREG IPA CBC Ελλάδα - Αλβανία 2007 – 2013.

5.10 Επίπεδα προσωπικού και εξειδίκευση

Το προσωπικό που σχετίζεται με την διαχείριση της περιοχής μπορεί να χωριστεί σε δύο κατηγορίες:

- Προσωπικό που σχετίζεται με τον Φορέα Διαχείρισης.

Το ελάχιστο απαιτούμενο προσωπικό για την αποτελεσματική άσκηση των λειτουργιών του Φορέα Διαχείρισης αποτελείται από διάφορες ειδικότητες και θα καλύπτει τους εξής τομείς:

- Την γενικότερη διαχείριση και τον συντονισμό όλων των συναρμόδιων φορέων,
- Την παρακολούθηση και τον συντονισμό ενεργειών σχετικά με θέματα φυσικής κληρονομιάς,
- Την παρακολούθηση και τον συντονισμό ενεργειών σχετικά με θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς,
- Την λειτουργία Κέντρου Ενημέρωσης Πληροφόρησης και την υλοποίηση ενεργειών προβολής.

Το προσωπικό θα πρέπει να έχει τις κατάλληλες γνώσεις και δεξιότητες προκειμένου να εκτελεί αποτελεσματικά τα καθήκοντα που του ανατίθενται:

- Το προσωπικό άλλων συναρμόδιων φορέων: της Περιφέρειας Ηπείρου, του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου, της Διεύθυνσης Δασών Ιωαννίνων, της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων, της Υπηρεσίας Νεωτέρων Μνημείων & Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Βορείου Ιονίου & Δυτικής Μακεδονίας.

6 Παρακολούθηση του Σχεδίου Διαχείρισης

6.0 Δείκτες μέτρησης της κατάστασης διατήρησης

Οι επιχειρησιακές κατευθυντήριες γραμμές απαιτούν ένα σύστημα παρακολούθησης που περιγράφεται στον ορισμό ενός πολιτιστικού τοπίου για τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς.

Αυτό επιτρέπει την παρακολούθηση και την περιοδική υποβολή εκθέσεων στο πλαίσιο της παγκόσμιας κληρονομιάς.

Η περιοδική υποβολή εκθέσεων αποσκοπεί στην αξιολόγηση της επιτυχίας της συνολικής εφαρμογής της σύμβασης παγκόσμιας κληρονομιάς από τα συμβαλλόμενα κράτη, καθώς και στην αξιολόγηση του κατά πόσον διατηρούνται οι αξίες για τις οποίες έχει εγγραφεί το ακίνητο. Η έκθεση αυτή αποσκοπεί στη συνέχεια να συμβάλει στη βελτίωση της διαχείρισης των χώρων, του προηγμένου σχεδιασμού, της μείωσης των παρεμβάσεων έκτακτης ανάγκης και ad hoc και της μείωσης του κόστους μέσω της προληπτικής διατήρησης. Αυτό με τη σειρά του θα οδηγήσει σε βελτιωμένες πολιτικές διαχείρισης της παγκόσμιας κληρονομιάς, περιφερειακή συνεργασία και δραστηριότητες που θα στοχεύουν καλύτερα στις ειδικές ανάγκες των περιφερειών.

Η αξιολόγηση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας διαχείρισης, καθώς παρέχει ανατροφοδότηση και επιτρέπει στο Φορέα Διαχείρισης να προβλέψει και να προσαρμοστεί στις νέες προκλήσεις. Η αξιολόγηση μπορεί να οριστεί ως "η συστηματική αξιολόγηση της λειτουργίας ή/και των αποτελεσμάτων ενός προγράμματος ή μιας πολιτικής, ως μέσο συμβολής στη βελτίωση του προγράμματος ή της πολιτικής". Τα πορίσματα της αξιολόγησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την προσαρμογή των πολιτικών και των προγραμμάτων στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και των λειτουργιών τους ως εργαλείου προσαρμοστικής διαχείρισης.

Έχουν αναπτυχθεί ποικίλα συστήματα δεικτών για τη παρακολούθηση και μέτρηση της κατάστασης των Τοπίων, της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και για την αξιολόγηση των πιέσεων. Μια σειρά τεχνικών παρακολούθησης ισχύει για τη μέτρηση της κατάστασης, της πίεσης και της απόκρισης σε πολιτιστικά τοπία. Για την ανθρώπινη αλληλεπίδραση με το τοπίο απαιτείται μια σειρά κοινωνικοοικονομικών δεικτών, όπως το δημογραφικό προφίλ του πληθυσμού, η κατηγορία και το επίπεδο εκπαίδευσης των επισκεπτών, οι προτιμώμενες πολιτιστικές δραστηριότητες στο τοπίο και ο βαθμός συμμετοχής σε παραδοσιακές δραστηριότητες. Η ικανοποίηση των επισκεπτών μπορεί να παρακολουθείται μέσω δεικτών επιδόσεων, όπως οι αριθμοί που επισκέπτονται, οι δραστηριότητες που ασχολούνται και οι δαπάνες στο χώρο του ξενοδοχείου, καθώς και μέσω ερωτηματολογίων που έχουν σχεδιαστεί για τη μέτρηση των απόψεων των επισκεπτών.

Λαμβάνοντας υπόψη:

- τα κριτήρια για την ένταξη του Αγαθού ως Πολιτιστικό Τοπίο

Πολιτιστικό Τοπίο Ζαγορίου: Σχέδιο Διαχείρισης

- την Οικουμενική Αξία (ΟΟΥ) του Αγαθού, και
- τους γενικούς στόχους και άξονες του Σχεδίου Διαχείρισης,

Οι δείκτες που θα χρησιμοποιηθούν για την παρακολούθηση του Σχεδίου Διαχείρισης και της κατάστασης διατήρησης του Αγαθού αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα:

Δείκτης	Περιοδικότητα	Location of records
Αριθμός προστατευόμενων τόπων, κτιρίων, μνημείων που συντηρούνται	Διετία	ΥΠΠΟΑ (τοπικές υπηρεσίες)
Αριθμός έργων συντήρησης/αποκατάστασης πέτρινων γεφυριών	Διετία	ΥΝΜΤΕ Περιφέρεια Ηπείρου
Αριθμός δημοσίων/δημοτικών κτιρίων που συντηρούνται/επισκευάζονται/ανακαινίζονται για επανάχρηση	Διετία	Δήμος Ζαγορίου
Τετραγωνικά μέτρα συντήρησης ξερολιθικών κατασκευών	Διετία	Δήμος Ζαγορίου
Αριθμός δράσεων προβολής και ανάδειξης της ιστορικής και καλλιτεχνικής αξίας ακίνητων και κινητών μνημείων της περιοχής	Ετησίως	Δήμος Ζαγορίου
Αριθμός μελετών / σχεδίων προστασίας από ακραία καιρικά φαινόμενα και επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής	Ετησίως	Δήμος Ζαγορίου
Ιερά δάση (αριθμός συστάδων)	Πενταετία	Δήμος Ζαγορίου (Φορέας Διαχείρισης Αγαθού), Διεύθυνση Δασών, ΦΔ Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου
Αριθμός δράσεων προστασίας / ανάδειξης ΑΠΚ	Διετία	Δήμος Ζαγορίου. Υπουργείο Πολιτισμού
Πλήθος ψηφιοποιήσεων	Ετησίως	Δήμος Ζαγορίου (Φορέας Διαχείρισης Αγαθού)
Βελτίωση Κατάστασης Διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων προτεραιότητας	Εξαετία	ΟΦΥΠΕΚΑ/ ΦΔ Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου
Βελτίωση Κατάστασης Διατήρησης ειδών και τύπων οικοτόπων	Εξαετία	ΦΔ Εθνικού Πάρκου Β. Πίνδου

Κατάσταση γεωτόπων (παγκόσμιας, εθνικής και τοπικής σημασίας)	Ανά 4ετία	Αναπτυξιακός Οργανισμός «ΗΠΕΙΡΟΣ ΑΕ» - Φορέας Διαχείριση του Παγκόσμιου Γεωπάρκου Βίκου-Αώου της UNESCO- ΕΑΓΜΕ
Πλήθος εκδηλώσεων (ημερίδες, συνέδρια, σεμινάρια, workshops κλπ)	Ετησίως	Δήμος Ζαγορίου
Αριθμός συμμετεχόντων σε εκδηλώσεις	Ετησίως	Δήμος Ζαγορίου
Πλήθος ενεργειών προβολής-προώθησης	Ετησίως	Δήμος Ζαγορίου
Αριθμός επιχειρήσεων που συμμετέχουν σε δίκτυο επιχειρήσεων	Διετία	Δήμος Ζαγορίου
Πλήθος καταλυμάτων	Ετησίως	Υπουργείο Τουρισμού/ΠΥΤ – ΕΟΤ
Αριθμός κλινών σε καταλύματα	Ετησίως	Υπουργείο Τουρισμού/ΠΥΤ – ΕΟΤ
Αριθμός αφίξεων σε καταλύματα	Ετησίως	Υπουργείο Τουρισμού/ΠΥΤ – ΕΟΤ
Αριθμός διανυκτερεύσεων σε καταλύματα	Ετησίως	Υπουργείο Τουρισμού/ΠΥΤ – ΕΟΤ
Αριθμός εκμεταλλεύσεων και πλήθος αιγοπροβάτων (μόνιμες και μετακινούμενες)	Τριετία	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου
Αριθμός εκμεταλλεύσεων και πλήθος βοοειδών (μόνιμες και μετακινούμενες)	Τριετία	Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου
Αριθμός εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων	Ετησίως	Δήμος Ζαγορίου (Φορέας Διαχείρισης Αγαθού)

6.1 Διοικητικές ρυθμίσεις για την παρακολούθηση της περιοχής

Φορείς αρμόδιοι για την παρακολούθηση της περιοχής είναι :

- Δήμος Ζαγορίου (Ασπράγγελοι). Τηλέφωνο: 2653360300, Email: d.zagoriou@zagori.gr
- Εφορεία Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων (Ιωάννινα). Τηλέφωνο: +30 26510 01051-53, E-mail: efaioa@culture.gr
- Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων & Τεχνικών Έργων Ηπείρου, Βορείου Ιονίου & Δυτικής Μακεδονίας (Αρχοντικό Μίσιου, Ασωπίου 9, 45 444 Ιωάννινα). Τηλέφωνο: +30 26510 78 018, E-mail: ynmtehvidm@culture.gr
- Διεύθυνση Δασών Ιωαννίνων (Μαρίκας Κοτοπούλης 62, 454 45 Ιωάννινα)
- Φορέας Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου (Ασπράγγελοι). Τηλέφωνο: 26530 22245, e-mail: pindos.np@gmail.com.

Παραρτήματα

Παράρτημα Ι: Επιπρόσθετη πληροφορία

Παράρτημα ΙΙ: Πίνακες / Χρονοδιάγραμμα

Παράρτημα ΙΙΙ: Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Παράρτημα ΙV: Χάρτες

Χάρτης 1. Οριοθέτηση περιοχής προτεινόμενου Πολιτιστικού Τοπίου.

Χάρτης 2. Καλύψεις γης. Πρόγραμμα Corine Land Cover 2018.

Χάρτης 3α. Προστατευόμενες περιοχές & περιοχές αναγνωρισμένες από την UNESCO: Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου, Καταφύγια Άγριας Ζωής, Γεωπάρκο Βίκου-Αώου – Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO.

Χάρτης 3β. Προστατευόμενες περιοχές: Περιοχές Δικτύου Natura 2000 (Ειδικές Ζώνες Διατήρησης & Ζώνες Ειδικής Προστασίας)

Χάρτης 4. Στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς. Κηρυγμένα μνημεία & Παραδοσιακοί οικισμοί.

Παράρτημα V: Φωτογραφίες- Τεκμηρίωση